

С. А. Зубатов

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ТАНЦЮ

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ**

С. Л. Зубатов

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ТАНЦЮ

Підручник

**Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України**

**Київ
Видавництво Ліра-К
2018**

УДК 793.31(477)(075.8)

3 911

Рецензенти:

В. І. Дужич-Ніколайчук – доцент кафедри культурології та хореографічного мистецтва Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, заслужений артист України;

К. В. Островська – доцент, завідувач кафедри народної хореографії Харківської державної академії культури, заслужений працівник культури України;

М. В. Мерлянов – доцент, голова Миколаївського обласного осередку Національної хореографічної спілки України, заслужений працівник культури України.

Рекомендовано

Міністерством освіти і науки України
як підручник для студентів вищих навчальних закладів
(лист №1/11-5664 від 13. 06. 2017 р.)

Зубатов С. Л.

3 911 Методика викладання українського народного танцю. Другий рік навчання: підручник / С. Л. Зубатов. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. – 416 с.

ISBN 978-617-7605-17-0

Пропонований підручник охоплює матеріал другого року навчання з українського народного танцю західних областей України. Містить у собі методику викладання українського народного танцю Карпатського краю.

Підручник складається з п'яти розділів. У першому розділі подано етнографічне районування Західної України та характерні особливості танців Карпатського краю. У другому розділі матеріал побудований на основних існуючих положеннях, елементах та рухах танців Західної України. У третьому розділі вміщено рекомендації щодо вивчення вправ біля станка, а також запропоновано варіант побудови занять біля станка на основі лексики танців західних областей України. У четвертому розділі розглядаються цільові танцювальні композиції, етюди, описано характерні для Західної України танці. П'ятий розділ містить матеріал про народний одяг цього регіону. Книга ілюстрована, доповнена нотним матеріалом.

Підручник розраховано на студентів вищих і середніх спеціальних навчальних закладів. Його можуть використати керівники та учасники аматорських ансамблів танцю, а також усі, хто хоче поглибити свої знання з українського танцю.

УДК 793.31(477)(075.8)

ISBN 978-617-7605-17-0

© Зубатов С. Л., 2018

© Видавництво Ліра-К, 2018

ЗМІСТ

Від автора	8
РОЗДІЛ 1. СВОЄРІДНІСТЬ НАРОДНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ КАРПАТСЬКОГО КРАЮ	11
1.1. Етнографічне районування Західної України	11
Прикарпаття	13
Опілля	14
Гуцульщина	15
Бойківщина	16
Лемківщина	17
Покуття	18
Буковина	19
Закарпаття	21
1.2. Характерні особливості танців Карпатського краю	23
Танці Прикарпаття	26
Танці гуцулів	27
Танці бойків	30
Танці лемків	33
Танці покутян	35
Танці Буковини	37
Танці Закарпаття	44
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ РУХИ ТАНЦІВ КАРПАТСЬКОГО КРАЮ	49
2.1. Положення рук у танцях Карпатського краю	49
Найпоширеніші положення рук у танцях	51
Розміщення виконавців і положення рук у парних танцях	54
Розташування виконавців і положення рук у масових танцях	57
2.2. Опис основних рухів танців Карпатського краю	58
Рух № 1. Простий танцювальний крок	60
Рух № 2. Потрійний крок	60
Рух № 3. Хід з каблука	61
Рух № 4. Бічний приставний крок	62
Рух № 5. Біг	62
Рух № 6. Біг з підскоком	63
Рух № 7. Біг з підстрибуванням	63
Рух № 8. Тропіток	63
Рух № 9. Переступчик	64
Рух № 10. Подвійний притуп	65

Рух № 11. Дробіток	65
Рух № 12. Гуцульський ключ	66
Рух № 13. Чесанка	66
Рух № 14. Свердло	67
Рух № 15. Трясунка	68
Рух № 16. Погаренка	69
Рух № 17. Низька гуцулка	69
Рух № 18. Висока гуцулка	70
2.3. Присядки	71
Рух № 19. Присядка-м'ячик	71
Рух № 20. Присядка-м'ячик з підсічкою топірцем	71
Рух № 21. Присядка-м'ячик з відведенням рук назад	72
Рух № 22. Гайдук-круч	72
Рух № 23. Варіант простої присядки-гайдук	73
Рух № 24. Закарпатський гайдук кручений з підскоком	73
Рух № 25. Присідання з поворотом на 45°	73
Рух № 26. Присядка з винесенням рук угору	74
Рух № 27. Присідання з виведенням ноги на каблук	74
Рух № 28. Присідання з перекладанням топірця	74
Рух № 29. Дубовий лист	75
Рух № 30. Присядка зі стрибком	75
Рух № 31. Присядка з просуванням убік	76
Рух № 32. Присядка з розніжкою	77
Рух № 33. Місток із виведенням ніг назад та вбік	77
2.4. Повороти та оберти	78
Повороти та оберти на місці	78
Рух № 34. Оберти на носках обох ніг	78
Рух № 35. Доріжка з поворотом	79
Рух № 36. Зворотна доріжка з поворотом	79
Рух № 37. Поворот із другої позиції	79
Рух № 38. Поворот із переступанням з ноги на ногу і притупом	80
Рух № 39. Гуцульський поворот на низьких півпальцях	80
Повороти та оберти в парі	81
Рух № 40. Низька гуцулка	81
Рух № 41. Висока гуцулка	81
Рух № 42. Погаренка низька	82
Рух № 43. Погаренка середня	82
Рух № 44. Погаренка висока	83
Рух № 45. Крок нахрест із поворотом корпусу	83
Рух № 46. Зворотна доріжка плетена з приставленням робочої ноги	84
Рух № 47. Упадання з поворотом	84
Рух № 48. Півторак (парний)	85
Рух № 49. Повороти з присіданням за шостою позицією	86
Рух № 50. Переступання з підскоком	86

Рух № 51. Під крило	87
2.5. Танцювальні уклони	88
Рух № 52. Уклін жіночий з рукою на грудях (на намисто)	88
Рух № 53. Уклін чоловічий звичайний	89
Рух № 54. Уклін чоловічий з руками на кептарику	89
Рух № 55. Уклін жіночий з положенням рук на кептарику	90
Рух № 56. Уклін чоловічий у поєднанні з двома кроками	91
Рух № 57. Ритуальний уклін «Хліб-сіль»	91
Рух № 58. Уклін чоловічий з тонірцем	92

РОЗДІЛ 3. ПОБУДОВА ЗАНЯТЬ БІЛЯ СТАНКА

3.1. Побудова та структура уроку	93
3.2. Методика розучування вправ біля станка	96
Напівприсідання і повні присідання	96
Вправа на розвиток рухливості стопи	96
Маленькі кидки	97
Коло ногою по підлозі	97
Каблучні вправи	98
Підготовка до вірьовочки	98
М'які розвороти ноги	99
Дрібні вистукування	99
Розкривання ноги на 90 ° (плавне і уривчасте)	99
Великі кидки	100
3.3. Приклади побудови вправ біля станка	100
Вправа 1. Присідання (на матеріалі танцю «Буковинський весільний») ...	100
Вправа 2. Вправа на розвиток рухливості стопи (на матеріалі гуцульського танцю «Коломийки»)	105
Вправа 3. Маленькі кидки (на матеріалі закарпатського танцю «Березнянка»)	115
Вправа 4. Коло ногою по підлозі (на матеріалі покутського танцю «Голубка»)	124
Вправа 5. Каблучна вправа (на матеріалі прикарпатського танцю «Галицька полька»)	131
Вправа 6. Підготовка до вірьовочки (на матеріалі прикарпатського танцю «Бойківчанка»)	138
Вправа 7. М'які розвороти ноги (на матеріалі гуцульського танцю «Решето»)	146
Вправа 8. Дрібні вистукування (на матеріалі гуцульського танцю «Півторак»)	152
Вправа 9. Розкривання ноги на висоту 90° (на матеріалі покутського танцю «Гордіянка»)	157
Вправа 10. Великі кидки (на матеріалі закарпатського танцю «Тропотянка»)	163
Вправа 11. Підготовка до штопору та штопор (на матеріалі танцю «Гуцулка»)	167

РОЗДІЛ 4. РОБОТА НА СЕРЕДИНІ ЗАЛУ	170
4.1. Вправи на середині залу	170
4.2. Робота над етюдами	170
4.3. Найпоширеніші народні танці Карпатського краю	173
Характеристика танців Прикарпаття	177
Характеристика танців Буковини	179
Характеристика танців Закарпаття	180
4.4. Композиції з елементів танців Карпатського краю	183
<i>Композиція № 1. На матеріалі гуцульського танцю «Півторак»</i> (дівчата і хлопці)	183
<i>Композиція № 2. На матеріалі закарпатського танцю «Раківчанка»</i> (дівчата і хлопці)	187
<i>Композиція № 3. На матеріалі танцю «Буковинський парубоцький»</i> (хлопці)	190
<i>Композиція № 4. На матеріалі танцю «Сокальський козак»</i> (дівчата і хлопці)	192
Опис рухів до танцювальних композицій	194
4.5. Розгорнуті танцювальні етюди Карпатського краю	206
<i>Етюд № 1. «Гуцулка»</i>	206
Опис рухів до етюд № 1 «Гуцулка»	213
<i>Етюд № 2. «Бойківчанка»</i>	222
Опис рухів до етюд № 2 «Бойківчанка»	228
<i>Етюд № 3. «Буковинський святковий»</i>	235
Опис рухів до етюд № 3 «Буковинський святковий»	241
4.6. Танці Карпатського краю	248
«РЕШЕТО»	248
Костюми виконавців	249
Опис танцю	250
Опис рухів	261
«АРКАН»	269
Опис танцю	269
Опис рухів	278
«ГОЛУБКА»	286
Опис танцю	287
Опис рухів	306
«РАКОВЕЦЬКИЙ КРУЧЕНИЙ»	318
Костюми виконавців	318
Опис танцю	319
Опис рухів	327
«БУКОВИНКА»	341
Костюми виконавців	341
Опис танцю	342
Опис рухів	350

РОЗДІЛ 5. НАРОДНИЙ ОДЯГ КАРПАТСЬКОГО КРАЮ	357
5.1. Гуцульщина	357
Жіноче вбрання.....	357
Чоловіче вбрання	363
5.2. Бойківщина	367
Жіноче вбрання.....	367
Чоловіче вбрання	372
5.3. Лемківщина.....	376
Жіноче вбрання.....	376
Чоловіче вбрання	380
5.4. Буковина.....	382
Жіноче вбрання.....	382
Чоловіче вбрання	386
5.5. Закарпаття	388
Жіноче вбрання.....	388
Чоловіче вбрання	392
Словник використаних народних термінів.....	395
ДОДАТКИ.....	400
Джерела інформації	415

ВІД АВТОРА

Український народ протягом своєї історії створив самобутнє оригінальне хореографічне мистецтво, що посідає одне з важливих місць у духовній культурі не тільки слов'янських народів, а й народів світу. Українські народні танці жанрово різноманітні, дуже багаті на теми й сюжети. Вони відзначаються також багатством локальних особливостей.

Західна Україна – давня слов'янсько-українська земля. Численні археологічні матеріали свідчать, що ця територія була заселена людьми з давніх часів, а в першому тисячолітті тут жило слов'янсько-українське населення з досить високим рівнем економічного й культурного розвитку.

Джерелом народних танців Західної України в давнину були народні обряди, ігри та забави як одні з видів активної діяльності населення Карпат. Вони були невід'ємною частиною всіх масових гулянь.

Мова народного танцювального мистецтва яскрава й виразна. Танець кожного народу – це ілюстрація його життя, побуту, праці.

Народний танець, один з найдавніших видів народного мистецтва складався і розвивався під впливом географічних, історичних та соціальних умов життя. Він конкретно висловлює стиль і манеру виконання кожного народу і нерозривно пов'язаний з іншими видами мистецтва, головним чином з музикою.

Народний танець – результат колективної творчості. Переходячи від виконавця до виконавця, з покоління в покоління, з однієї місцевості в іншу, він збагачується, досягаючи в ряді випадків високого художнього рівня, віртуозної техніки. У кожного народу склалися свої танцювальні традиції, пластична мова, особлива координація рухів, прийоми співвідношення руху з музикою [17, с. 363].

Танець – це скарб людської душі, який постійно розвивався протягом багатьох віків, вбираючи все найкраще з побуту, навколишнього світу, почуттів, вражень, і ставав граціозним дзеркалом життя народу, залишаючи вагомий відбиток у культурі людей. Танець у Західній Україні має величезне значення в духовному житті мешканців етнографічної території України. Це основа етнічної структури, формування гуманної та естетичної свідомості в соціальному суспільстві цього краю.

Український народний танець – не музейне мистецтво минулого, він не є чимось незмінним, застиглим. Усі його види побутують у народі, проте вони не застигли в своєму розвитку. З часом цілий ряд елементів перероджується, одні з них відмирають, інші – виникають. Танець збагачує його лексику.

Підготовка викладачів народного танцю – планомірний і цілеспрямований процес навчання. Програма навчання включає в себе цілий ряд дисциплін, з яких особливе місце належить українському народному танцю. Саме цей підручник ознайомлює з основами методики викладання народного танцю Західної України.

Матеріал, поданий у підручнику, та його розподіл відповідає програмі з українського народного танцю. Завдання підручника – дати поняття про основи народного танцю Карпатського краю, ознайомити учнів, майбутніх викладачів народного танцю з методикою розучування рухів біля станка і на середині залу, з особливостями побудови танцювальних композицій, характерною манерою їх виконання на основі використання танцювальних елементів народного танцю Західної України.

При аналізі основ народного танцю Карпатського краю для прикладів береться лише невелика частина хореографічної спадщини народу, що населяє цей край, оскільки, підручник не ставить собі за завдання дати повний і докладний опис народного танцю Західної України.

Вивчення основ народного танцю допомагає усвідомити неминуще значення народної творчості у виникненні і становленні різних видів і форм

хореографічного мистецтва. Освоєння багатства й різноманіття народної хореографії удосконалює творчі здібності хореографів. Практика свідчить, що чим глибше й ґрунтовніше фахівець знає народну творчість, тим цікавіша й продуктивніша його творча діяльність.

Пропонований підручник охоплює матеріал другого року навчання з українського народного танцю¹. Рухи вивчаються в певній послідовності, в постійному русі від простого до складного як за технікою виконання, так і за стильовими особливостями та емоційною насиченістю.

У кінці підручника подано список рекомендованої літератури, в якій описується виконання народних танців Західної України. Ознайомлення з цими творами також має допомогти при вивченні основ народного танцю цього регіону.

Сподіваємося, що матеріал, викладений у підручнику, допоможе не тільки студентам і викладачам середніх і вищих навчальних закладів мистецтв у вивченні та викладанні основ народного танцю Західної України, а й принесе користь практикам у їхній виконавській і постановочній роботі.

Багаторічна викладацька діяльність у Київському національному університеті культури і мистецтв, власні спостереження за професійними й аматорськими колективами України, зібраний за багато років танцювальний матеріал, створення навчальних відеофільмів та узагальнення теорії й практики наших ведучих дослідників українського хореографічного мистецтва дали мені можливість написати цей підручник, який повністю слідує поглядам і наряду мого вчителя К.Ю. Василенка.

У підручнику подано кольорові ескізи танцювальних костюмів Карпатського краю, зразки яких створила художник, хореограф Олександра Полуян (Канада, м. Ванкувер). Матеріали для опису українського народного одягу та кольорові замальовки частково запозичені з книги «Український народний одяг» (Торонто – Філадельфія).

¹ Перший рік навчання див.: С.Л. Зубатов Методика викладання українського народного танцю. – К., 2017.

РОЗДІЛ 1

СВОЄРІДНІСТЬ НАРОДНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ КАРПАТСЬКОГО КРАЮ

1.1. ЕТНОГРАФІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

З етнографічного погляду Західний регіон України найбільш складний і різноманітний. У межах сучасної державної території він охоплює Львівську, Івано-Франківську, Чернівецьку, Закарпатську, південно-західні райони Волинської та Рівненської, а також частини південно-західних районів Тернопільської та Хмельницької областей.

Українські Карпати – це в минулому одна з найбільш знедолених частин української землі. Розчленований між різними державами, цей регіон належав до їх найвідсталіших провінцій. Українські горяни віками теріли гніт, визискування, жили в умовах безпросвітності та злиднів, що вражали кожного, хто тут побував [15, с.7].

Історичні умови багатовікового суспільно-політичного та економічного буття, природного середовища, різного характеру й інтенсивності міжетнічні зв'язки та впливи в тих чи інших зонах і місцевостях регіону не могли не позначитися на локальних особливостях традиційно-побутової культури населення.

Населення Карпат є своєрідним і в своєму роді унікальним та неповторним. У його культурі зберігається багато специфічних рис, зумовлених особливостями гірського ландшафту, ізолюваністю побуту й певною мірою його консервативністю. Є певні відмінності в культурі населення Прикарпаття, Буковини, Закарпаття, які виділяються в окремі історико-етнографічні райони.

ПРИКАРПАТТЯ

Прикарпаття – історично, культурно, природно багатий регіон України. Його географія окреслюється межами Івано-Франківської області, а, власне, семантика слова «прикарпаття» пояснюється, як «територія перед Карпатами».

Івано-Франківщина – край розмаїтої та самобутньої культури, значних природних ресурсів, розвинутої промисловості, щирих працюючих людей.

На території області мешкають етнічні групи українців – гуцули, бойки, покутяни, опіляни. Ці народи проживають в окремих локальних районах, які розміщені порівняно близько один від одного та межують один з одним. У

танцях цих малих народностей багато спільного в композиційній структурі та прийомах виконання, але водночас у них дуже відрізняється манера виконання рухів, їхня морфологічна конструкція, метроритмічна структура та й взагалі деякі рухи мають різне національне походження. Найбільша з етнічних груп – це гуцули, які проживають в основному в Прикарпатті (Івано-Франківська область), у невеликій зоні Закарпаття (Рахівський район) та на Буковині (Чернівецька область). Танці прикарпатських гуцулів найменше зазнали впливу танцювальних культур інших країн, бо цей район здебільшого не є прикордонним [12, с.51].

Лемки теж трапляються на теренах регіону, проте в невеликій кількості, оскільки, як відомо, основна їхня частина проживає на території Польщі. Кожній із етнічних груп властиві своєрідні мовні й культурні особливості, архітектура, обрядовість.

Опілля

Назва, якою позначається територія північно-західної частини Подільської височини в межах Львівської, Івано-Франківської і центрального виступу Тернопільської областей.

За сучасним адміністративним поділом Івано-Франківське Опілля охоплює повністю Рогатинський, частково Галицький, Тисменицький і Тлумацький райони. З етнографічного боку цей регіон вивчений дуже слабо, хоча його розташування між Волинню, Поділлям та Прикарпаттям становить значний науково-пізнавальний інтерес.

Археологічні пам'ятки засвідчують давню заселеність цієї території. У ранньослов'янський період тут проживали племена дулібів, бужан, у південній смузі – білих хорватів. Густо заселеною була ця земля в княжу добу. Стабільний контингент корінного населення зберігався тут і в наступні періоди феодально-польського та австрійського поневолення. Простий народ

стійко оберігав і захищав свою етнокультурну самобутність, мову, релігію, звичаї та обряди. Своєю культурою й побутом опілля близькі до жителів Покуття, Поділля та Бойківщини. Навіть на підставі наявних матеріалів і відомостей щодо народного будівництва, мистецтва, фольклору, традиційних промислів окремих місцевостей цього краю можна судити про Опілля як певний етнографічний район.

Гуцульщина

Ця історико-етнографічна область в Україні обіймає гірські райони Івано-Франківської та Чернівецької областей та Рахівський район Закарпатської області.

На півдні Гуцульщина межує з Румунією, на півночі та північному сході – з Прикарпаттям, на заході – з Бойківщиною. За сучасним адміністративним поділом України це південні частини Надвірнянського, Косівського районів та весь Верховинський район Івано-Франківської області, південна частина Вишнівецького і Путильського район Чернівецької області та Рахівський район Закарпатської області.

Населяють цю територію гуцули (інші назви – горяни, верховинці) – частина гірського українського населення Карпат.

Походження гуцулів остаточно не з'ясоване, хоча є ряд досить ґрунтовних гіпотез. Усі вони в основному сформувалися у ХІХ ст., в період національно-культурного відродження України. Ці гіпотези науково не обґрунтовані, тому вкажемо лише на декілька з них.

Найпоширеніші гіпотези – від молдавського *гуц*, *гоц*, що означає «розбійник». У ХVІІ–ХVІІІ ст. серед гуцулів було чимало опришків – повстанців, народних месників.

Назву «гуцули» деякі вчені пов'язують з основним видом їхньої господарської діяльності – скотарством, ключовим поняттям якого було слово когул – чабан, вівчар. Гуцули – чи не єдина група українського етносу,

для якої скотарство (а особливо вівчарство) було провідною галуззю господарства. Воно ж зумовлювало й своєрідність усього укладу життя горян та їхньої культури.

Оскільки гуцули населяють найбільш неприступну частину Карпатських гір, то мають усі прикмети високогірних мешканців: пристосованість до гірської суворої природи, прив'язаність до своїх звичаїв [20, с.247].

Здавна гуцули займалися різними промислами та ремеслами: лісорубством, ткацтвом, обробленням вовни, шкіри, виробами з дерева, лози, коріння тощо. Витвори гуцульського народного мистецтва здобули славу в усьому світі.

У традиційному побуті гуцулів, звичаях, обрядах, народних знаннях, віруваннях збереглося багато старовини, простежуються витoki духовного життя різних епох, поєднання язичницьких і християнських елементів, фантастичних уявлень з практичним досвідом. Неповторною своєрідністю відзначаються гуцульський словесний і музичний фольклор, танець.

Гуцульщина – це край, який чи не найбільш повно з усіх районів України відображений у літературі й мистецтві.

Бойківщина

Цей етнографічний регіон займає центральну, найбільш освоєну, частину Карпат – гірські райони Львівської та Івано-Франківської областей між річками Сяном і Ломницею, а також Закарпатської області між річками Ужем і Торцем. За адміністративним поділом він охоплює Сколівський, Турківський, південну смугу Стрийського, Дрогобицького, Самбірського та більшу частину Старосамбірського районів Львівської області північну смугу Міжгірського й Великоберезнянського та Воловецький район Закарпатської області. На території Івано-Франківщини Бойківщина охоплює Долинський, Калуський, Рожнятівський та частину Богородчанського району.

Походження назви «бойки» до цього часу залишається загадкою, хоч гіпотез існує немало. Слово «бойки походить від польського *бояк* – «віл»,

аналогічно від румунського *бої* – теж «віл», що пов'язано з поширенням у минулому заняттям бойків – випасанням і торгівлею ними. Існує припущення, що назва «бойки» походить від частого вживання населенням слова *бой*, інша гіпотеза – від антропоніма *Бойко*, утвореного від праслов'янської форми імені Бой. Вважають також, що ця назва виникла від скорочення праслов'янських імен Боймир, Бойслав та ін. Усі ці гіпотези мають свої сильні, а ще більше слабкі сторони, і поки що вчені не можуть прийти до одностайної думки.

Основним заняттям населення Бойківщини було сільське господарство, зокрема землеробство, яке мало глибокі, давні традиції. Другим важливим заняттям було тваринництво. У тваринництві переважала велика рогата худоба, особливо воли – основна тяглова сила верховинців.

Через карпатські перевали на Бойківщині йшли торговельні шляхи до Західної Європи, куди бойки, займаючись торгівлею, вивозили сіль і худобу.

Розвинутими були на Бойківщині ремесла й промисли: ткацтво, оброблення шкіри, кушнірство, гончарство, теслярство. Вирощування льону, конопель, виготовлення волокна і пряжі, а з неї – домотканого полотна посідали одне з важливих місць у виробничому процесі бойків. Неповторними є традиційні обряди, звичаї, вірування, пісні, легенди, перекази, народні знання бойківського краю, вишивка, різьблення по дереву, писанкарство.

Лемківщина

Найвіддаленіший на південний захід край української етнічної території. До етнографічного району Лемківщина відносять обидва схили низьких Бескидів та Карпатський хребет, що поділяють цей район на південну Лемківщину (Закарпаття) та північну (Прикарпаття). Більшість Лемківщини – на території теперішньої Польщі. А південно-східна частина належить до Словаччини і лише східна смуга закарпатської частини належить до України (південна частина Великоберезнянського і Печеринський райони).

Давніми предками лемків, як і бойків, вважається слов'янське плем'я білих хорватів, котре проживало в Карпатах і Прикарпатті. У княжі часи Лемківщина належала до Київської Русі, Галицько-Волинського і Галицького князівств. Багато століть цей край загарбували і шматували іноземні поневолювачі. Та найтрагічніше сталося вже в новітню добу, коли після Другої світової війни внаслідок злочинної змови між урядами Польщі і Радянського Союзу корінні жителі північної Лемківщини були насильно переселені з прадідівської землі в північно-західні воєводства Польщі та в Радянську Україну.

Основною запорукою збереження лемків як частини українського етносу була їхня народна мова, традиційна культура й релігія.

Головним у господарській діяльності лемків було хліборобство, з ремесел і промислів – оброблення дерева, каменю, вовни, ткацтво, гончарство, бондарство. Своєрідні риси притаманні традиціям сімейного й громадського побуту лемків, їхнім звичаям, багатому фольклору, декоративному мистецтву.

Значною мірою особливості традиційно-побутової культури лемків були зумовлені близьким їхнім сусідством і спілкуванням із поляками та словаками.

Покуття

Ця давня назва трапляється вже в джерелах XIV – XV ст, як визначення адміністративно-територіальної одиниці. Найбільш вірогідне походження цієї назви – від слова *кут*. Так іменувалися землі в кутах, утворених крутими згинами річок (у даному разі Дністра, Прута і Черемоша з їхніми притоками).

Це територія південно-східної низинної частини Івано-Франківської області. З півночі її межа проходить по Дністру, на північному заході вона доходить до річок Бистриця та Бистриця Солотвинська, на південному заході межує з етнографічною Гуцульщиною, на південному сході – з Буковиною.

За сучасним адміністративним поділом до Івано-Франківського Покуття належать території Снятинського, Городенківського, Тлумацького районів, північна частина Тисменицького та більшість Коломийського районів (без південної частини).

У минулому покутська земля входила до складу Київської Русі, Галицько-Волинського князівства. Як окраїнна провінція, вона зазнавала особливо частих зазіхань з боку завойовників. Її жителі брали активну участь у боротьбі проти іноземних поневолювачів. Довгі століття відокремлення поневолювачами від українського материка не змінили мови й побуту населення, вони такі, як і в сусідів-подолян.

Порівняно невеликий покутський край чітко вирізняється як своєрідний локальний етнографічний район України. Його етнографічна специфіка виражена передусім багатьма характерними елементами побуту й традиційної культури, що особливо примітні порівняно з етнографією суміжних Поділля та Гуцульщини. Це не лише цікаві риси етнографічної перехідності суміжних зон, а й самобутні етнокультурні реалії, які простежуються в традиційному покутському будівництві, народному одязі, особливо багатим розмаїттям головних жіночих уборів, орнаментиці й колориті вишивки, в багатьох звичаях, обрядах, словесному й музичному фольклорі, танцях та інших проявах народної культури.

БУКОВИНА

Північна Буковина – етнографічна територія мальовничої України, яка завжди приваблювала своєю неповторною своєрідністю та локальною особливістю. Ця територія має свою незабутню історію, протягом якої її народ мужньо відстоював свої землі, свої погляди, свою свободу. Мешканці краю в багатовіковій боротьбі змогли перенести через тяжкі випробування та зберегти самобутність мови, пісні, музики й народної танцювальної культури.

Назва «Буковина» походить від дерева *бук*, *буковий ліс*.

Буковина – давня слов'янсько-українська земля. Численні археологічні матеріали свідчать, що ця територія була заселена людьми з давніх часів, а в першому тисячолітті тут жило слов'янсько-українське населення з досить високим рівнем економічного й культурного розвитку.

У часи існування Київської Русі Буковина входила до її складу, а після розпаду давньоруської держави – до Галицько-Волинського князівства.

У середині XIII ст. Буковинський край був захоплений монголо-татарами під проводом хана Батия, а потім багато століть перебував під гнітом угорських, польських магнатів, молдавських господарів, турецьких феодалів, австрійських баронів, румунських бояр.

Незважаючи на те, що поневолювачі намагалися всіляко викоринити зі свідомості буковинців усе, що нагадувало б про спільність походження та історичної долі з українським народом, українці Буковини зберегли свою мову, обряди, звичаї та культуру. Вони завжди підтримували зв'язки з Поділлям, Галичиною та іншими українськими регіонами.

З етнографічного погляду, на Буковині спостерігається продовження в суміжних територіальних частинах подільського, покутського і гуцульського ареалів.

Для Буковини характерне досить густе вкраплення між українським населенням острівців поселень етнічних груп сусідніх та інших народів: угорців, румунів, словаків, чехів, молдаван, німців, циган. Ця обставина помітно позначилася на традиційно-побутовій культурі корінних мешканців. У народному будівництві, господарських заняттях, одязі, ремеслах і промислах, їжі, звичаях, фольклорі, народній мові відчувається нашарування і поєднання різних культурно-побутових взаємовпливів. Тому Буковина не є етнографічно однорідним районом, а виступає як окраїнний ареал української етнічної території, де локалізуються та взаємодіють різні етнографічні й етнічні культурно-побутові традиції. Цим і визначається етнографічна специфіка Буковини.

ЗАКАРПАТТЯ

Історія Закарпаття має цілий ряд особливостей, які позначилися на економічному, політичному та етнічному розвитку краю.

Закарпатська область у складі України утворена 22 січня 1946 року. Часто її називають Закарпатською Україною або ж Закарпаттям, однак останній термін вживається для означення двох понять:

1) Закарпаття – історико-географічний край, розташований на південному заході української етнічної території в гірських та передгірних районах. Більша його частина входить до складу Української держави, решта перебуває в складі Словаччини;

2) Закарпаття – адміністративно-територіальна одиниця, що була утворена після Першої світової війни в складі тодішньої Чехо-Словаччини. Окрім українських земель, вона включала також частини угорської та румунської етнічних територій, розташованих біля кордонів з відповідними державами. Після Другої світової війни вона відійшла до України з незначними територіальними змінами, ставши однією з її областей.

Минуле Закарпаття нерозривно пов'язане зі східними словаками. Археологічні джерела засвідчують, що уже в стародавні часи його населення мало високу матеріальну й духовну культуру, генетично спільну з культурою племен Придніпров'я, Подністров'я, Лісостепу, Волині та Прикарпаття, де в I тисячолітті нової ери відбувався інтенсивний процес формування східного слов'янства.

Важливою подією в історії Закарпаття було входження його в IX–XI ст. в активну сферу впливу потужної Східно-Слов'янської держави – Русі, яка на той час мала високу матеріальну й духовну культуру.

З кінця XI до середини XX століття Закарпаття входило до складу Угорщини, Австрії, Австро-Угорщини, Чехословаччини, але етноніми Русь, русини засвідчують, що воно ніколи не втрачало зв'язків з народами по той бік Карпат.

У 1919 р. територія Закарпаття потрапила під владу різних країн: східну частину окупували румуни, західну – чехи, частина Закарпаття залишилася за угорцями. З 10 вересня 1919 року Закарпаття входило до складу буржуазної Чехословаччини, а 26 листопада 1944 року з'їзд Народних комітетів Закарпаття прийняв Маніфест про возз'єднання краю з Україною.

Багатовікові зв'язки з народами Європи відіграли значну роль на історичному, культурному та економічному розвитку області. Археологічні джерела свідчать, що вже в давні часи населення краю мало високу матеріальну та духовну культуру.

Такої національної різноманітності, як у Закарпатті, немає в жодній області України і ніде в Європі. Та все ж упродовж віків населення Закарпаття зуміло знаходити спільну мову, жити в мирі й злагоді. Досить сказати, що тут живуть українці, русини, угорці, росіяни, румуни, цигани, словаки, німці, євреї – всього представники більш як 80 національностей.

Така загалом орієнтовна схема етнографічного районування Західної України. Але доречно зауважити, що межі етнографічних районів нестійкі, змінюються в часі, оскільки відбувається постійний процес втрачання місцевих локально-територіальних рис традиційно-побутової культури.

1.2. ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТАНЦІВ КАРПАТСЬКОГО КРАЮ

Народний танець є одним з найбільш стійких елементів традиційної культури населення Західної України. Характерні регіональні відмінності формувалися поступово, протягом тривалого історичного розвитку. Танцювально-ігровий цикл регіону представлений двома основними групами – обрядовими та позаобрядовими танцями, а також іграми з танцювальними елементами, які відрізняються не тільки функцією, а й виразними засобами. Обрядові танці та ігри – найдавніший пласт народної хореографії в Західній Україні. Найчастіше учасники танцю розміщалися у фігурі «ряд», або утворювали коло, рухалися кроком «рівна» – поступальний рух мірним кроком та «гайдук» – крок із присіданням.

У виконанні обрядових танців, як і в самих обрядах, не могли брати участі всі жителі. Чіткий відбір учасників за віком і статтю був характерний для свят, що відзначали дати сонячного календаря за давніми звичаями. Колядників і танцюристів, наприклад, вибирали серед людей старших, шанованих, у кількості 6–10 осіб. Ще донедавна на гуцульському весіллі не були присутні діти, вони не брали участі і в обрядових танцях. Факти, збережені етнографічною літературою, підтверджують строгу регламентацію побутових відносин і заборон відносно дітей [15, с. 353].

Обрядові танці мали магічний зміст, не продовжувалися довго – три рази вели хоровод «за сонцем», і в цьому полягав магічний акт контакту з невідомими силами природи. Звичайно танцівники тримали в руках незмінний атрибут цих танців – топірець, який постійно супроводжував їх у повсякденному житті та роботі.

Календарний танцювально-ігровий цикл мешканців Карпат особливо яскраво представлений зимовими колядними святами, в яких танці посідали важливе місце. Традиція Коляди – масових гулянь усіх мешканців села –

жива й сьогодні. Колядники і танцюристи, колядуючи від хати до хати, не тільки співали колядки, а й виконували ритуальні танці. Закінчувалася Коляда імпровізованими танцювальними ігрищами жартівливого характеру.

Календарні весняні свята в Західній Україні теж супроводжувалися танцями. Два мотиви обрядовості – надія на успіх господарських робіт та знайомство молодих пар, яке відбувалося перед весіллям.

Танці, присвячені дню літнього сонцестояння, в далекому минулому були тісно пов'язані із заняттями населення – збиральництвом та полюванням. В основі цих танців закладена важлива мета – охорона здоров'я. З ними були пов'язані вірування про те, що зібрані до сходу сонця трави мають особливу магічну силу для лікування та ворожіння, що сплетені вінки як оберег можуть охороняти людей і тварин від злих сил.

Танці, пов'язані зі скотарством, до XIX ст. втратили своє магічне значення й виконувалися як розважальні.

Непогано збереглися обрядові танці, які супроводжували весілля. На Гуцульщині весільні танці нагадують колядні танці - величання. Побажання здоров'я й добра символізує ритуальне «коло» родичів навколо молодого та молодої. Танець молодих є центральним на гуцульському весіллі.

На території Бойківщини виконують на весіллі обрядові танці, які мають іншу основу. Вони пов'язані з підношенням весільних подарунків. Танець «Тополя» виконують у хаті нареченого. Родичі молодих з подарунками, покладеними на голову та плечі, повільним кроком утворюють коло, співаючи при цьому пісні.

Лемківський танець «Викручана» теж пов'язаний із підношенням подарунків, але його виконують під спеціальну мелодію у фігурі «ряд».

У Західній Україні інтенсивно розвивався танець і поза обрядом. З розвитком нового світогляду, зникненням багатьох традицій ці танці виконувалися для розваги. Танцювали тут часто. Усі великі та менш важливі календарні свята, ярмарки, молодіжні вечорниці, сімейні свята, народження

та хрещення дитини, сватання закінчувалися танцями. Заборонено було танцювати в період посту або якщо в хаті хтось помер.

Місцем для танців міг бути дім, двір, танцювали також неподалік від церковної площі чи корчми. У танцях брали участь і молодь, і люди середнього віку. Частіше починали танець чоловіки, потім запрошували жінок чи молодих дівчат, називаючи їх по імені або просто брали за руку. В 30-ті роки ХХ ст. почав розповсюджуватися новий спосіб запрошення – нахилом голови.

Виконували танці в Карпатах під гру скрипки, дрибми, волинки або інструментальної капели – «троїсті музики». Пізніше починає використовуватися кларнет, а після Другої світової війни входять в ужиток баян та акордеон.

Рельєф Західної України в основному гористий, тому побут людей, умови та характер їхньої праці відрізняються від життя в центральній Україні. Усе це відбилося і на танцювальному мистецтві. В танцях гірських районів танцювальні рухи відзначаються різкою зміною положення ніг, рук, корпусу та голови, що надає їм характерної своєрідності. Можуть тримати обома руками топірець чи інший предмет з реквізиту. Під час танцю вживають вигуки, слова, речення та навіть діалоги, які не тільки вказують на зміну танцювальної фігури, а й посиляють емоційний тонус виконання. Танцювальні рухи в цьому районі виконують дрібніше, граціозніше, більше на місці та в обертах.

Позаобрядові танці поділяють на коломийкові та козачкові. Виконання коломийкових танців супроводжується співом коломийок, при цьому танець стає стриманішим. Танцівники гуртом в унісон або соло чи музиканти приспівують короткі коломийкові строфи. Їхній зміст інколи розкриває зміст самого танцю, але найчастіше це жартівливі коломийки.

У Карпатах виконуються також танці, які відрізняються від попередніх музичною будовою. Від назви давнього чоловічого, поширеного по всій

Україні танцю «Козак», вони отримали назву козацькових танців.

Виконуються також і коломийково-козацькові танці, музичну та хореографічну структуру яких у першій частині складають коломийкові, а в другій – козацькові танці.

Процес становлення хореографічних традицій Західної України був тривалим і нелегким. Він увібрав у себе кращі елементи життєдіяльності цього етносу й зараз видозмінюється, шукаючи найприйнятніші форми для цього. Стильові особливості хореографічної культури регіону, надзвичайно цікаві, неординарні й своєрідні, що й вирізняє танець прикарпатців, буковинців, закарпатців з-поміж інших.

Танцювальне мистецтво Карпатського краю – явище автентичне, своєрідне та неповторне. Його основою є, безумовно, фольклор і народні традиції. Отже, сучасному поколінню важливо їх зберегти, постійно примножувати й збагачувати, вдосконалюючи і відшліфовуючи зразки народно-сценічної хореографії краю.

ТАНЦІ ПРИКАРПАТТЯ

Прикарпатський край славиться самобутнім хореографічним мистецтвом. Розвиток його на Прикарпатті має велике значення у становленні культури передгірських та гірських народів Івано-Франківської області, його повсякденному житті й пов'язане з побутом та звичаями кожної етнографічної групи: гуцулів, бойків, лемків, покутян, опіллян.

Кожна етнографічна група, кожен район має свої традиції, свої мистецькі здобутки. Великий внесок у розвиток хореографічного мистецтва Прикарпаття внесли В. Авраменко, Я. Чуперчук, В. Петрик, Г. Желєзняк, А. Зібаровська, Д. Демків. Це балетмейстери, які залишили нам у спадок безцінне багатство – фольклор. Вони його збирали та відроджували у своїх танцювальних композиціях «Гуцулка», «Аркан», «Півторак», «Бойківчанка»,

«Коломийка», «Вишківський веселий», «Долинський дрібонький», «Гордіянка», «Сербин» та багатьох інших.

Цікаве, різноманітне за фольклором Прикарпаття. Безліч аматорських і професійних танцювальних колективів зберігають його фольклорні зразки, бережно розмежовуючи фольклорні особливості й колорит різних етнографічних районів.

Кожен танцювальний колектив Івано-Франківської області в своєму репертуарі має танцювальні композиції, характерні для того району, в якому вони проживають.

Зараз хореографічне мистецтво Прикарпаття в стадії пошуку. Гуцули, бойки, лемки, покутяни, опілляни, історичний розвиток яких сягає сивої давнини, зберігають у своєму фольклорі багато цінних та цікавих елементів української народної хореографії. Балетмейстери мають широке поле для досліджень, пошуку, збирання інформації для нових постановок.

Танці гуцулів

Помітне місце в традиційно-побутовій культурі гуцулів займає народний танець.

Народне хореографічне мистецтво українських горян є однією з важливих ділянок як старої, так і сучасної народної культури, в якій проявляється характер народу, відображається його життя, праця, побут, історія його боротьби за краще майбутнє.

Розвитку танцювальної культури гуцулів сприяли значні події загальнонародного життя: визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького, постійна боротьба гуцулів проти соціального та національного гноблення. Ці події відбилися в назвах, структурі й особливостях елементів танців.

За основними елементами хореографічних і музичних побудов танці карпатських горян поділяються на коломийкові, козачкові та коломийково-козачкові.

Коломийкові танці – органічні для території Гуцульщини, вони тут існували з давніх часів, тому їх можна розподілити на давні коломийкові танці та новотвори. Коломийкові давні танці виникли від обрядових, які втратили свою прадавню функцію. До них належать танці «Коло», «Рівна», «Висока», «Трясунка», «Півторак», «Чабан». Їх виконували під спеціальні мелодії квадратної структури, вони будувалися з однієї фігури чи одного кроку. Так, танець «Коло» танцювали у фігурі «коло» кроком «рівна». Назва танцю «Рівна» походить від основного кроку танцю «рівна». «Висока» – танець, який виконується мішаним складом кроків. Від попередніх відрізняється тим, що при виконанні кроків високо піднімають ноги. Такі танці становлять окремі частини нових багаточастинних танців гуцулів.

Новіші коломийкові танці відрізняються більш розвинутими, завдяки поєднанню кількох давніх танців простих форм. Серед них танці «Гребінець», «Зірниця» та «Користо».

Складніший за своєю будовою танець «Верховина», широко відомий у сценічному виконанні. Характерною особливістю музики цього танцю є його двочастинна будова з контрастним співставленням темпу, характеру та елементів хореографії. Розпочинається танець повільною ліричною мелодією в тридольному розмірі, що переходить у швидку коломийку. Під цю мелодію танцюють по троє.

До козацьких танців, які виконувалися на Гуцульщині, належать «Гайдук», «Кругляк», «Джуман», «Джурило», «Голуб», а також «Козак», або «Козачок».

«Козак» танцюють на Гуцульщині жінки й чоловіки. Танець виконують парами. До найчастіше застосовуваних кроків належать «гайдук» і «тропіт», відповідно виконувані чоловіками й жінками, а також «плетене», «мережка», «ножички», «коломийковий», які набирають енергійнішого характеру порівняно з іншими танцями [15, с. 360].

Коломийково-козачкові танці структурно споріднені між собою, вирізняються численними виконавськими варіантами та назвами. Найбільш типовим таким танцем є «Гуцулка», або «Простий данець», «Перший данець». Він починається вступом, який гуцули називають «розводити данець» – танцюють чоловіки в колі. Першу коломийкову частину в колі танцюють чоловіки і жінки. Другу частину в швидкому темні козачкових мелодій виконують також усі учасники, але в парах, із сольними виступами та вигуками танцюристів.

Виконуються також і танці, які виникли внаслідок контактів як з найближчими сусідами, так і з іноетнічними групами. Здавна побутують у гуцульській хореографії романські та тюркські елементи, наприклад, у танцях «Аркан», «Гора».

«Аркан» – чоловічий масовий танець. Він дуже динамічний і чіткий. Виконавці, ставши в коло або в півколо, кладуть руки один одному на плечі і починають танець основним ходом, у якому великі, стрімкі бічні кроки чергуються з невеликими підскоками, під час яких вільна нога піднімається вперед, навхрест опорної. Цей основний хід у танці повторюється кілька разів, упереміж з іншими рухами. Серед виконавців один є провідним, він вигуком дає знак до зміни рухів і ритмів. Надзвичайно своєрідна в цьому танці зміна відтінків виконання: на вигук ведучого «батько спить» танцюючі згинаються і тихо, стримано, на півпальцях виконують рухи основного ходу; на вигук «батько встав» танцівники випрямляються і рухаються сильно, бадьоро, темпераментно.

У танці «Аркан» основними хореографічними кроками є «гайдук», «тропот», «голубці щібати», які об'єднуються головним танцювальним кроком «аркана». Окрім того, увесь танець супроводжується різноманітними притупуваннями – «раз прибий», «ще такий», «ще поправ», «май поправ», які були характерні не тільки для гуцульських танців.

Важливим атрибутом під час виконання «аркана» була бартка (топірець), що супроводжувала гуцула протягом усього життя і символізувала завзяття, хоробрість, сміливість та справедливість.

У різних місцевостях Гуцульщини цей танець називався по-різному: «Арган», «Орган», «Оркан», однак усюди він носив войовничий характер, підкреслюючи сміливість, завзяття, хоробрість і волелюбність гуцульського народу [9, с. 608].

І чоловічі, і жіночі танці гуцулів у більшості є масовими. За характером руху всі вони швидкі, веселі та темпераментні, з частим використанням контрастних рухів. Динаміка танців виражена особливо яскраво в їхній хореографічній структурі. Чоловіки танцюють енергійно, ритмічно, спритно, натхненно, але стримано, а жінки – легко, плавно, з гідністю. Характерною особливістю танців є контрастні рухи. Типовими є рухи танцівників управо, вперед, по колу, по прямій та по діагоналі. Рухи виконуються без команд, за винятком колективних рухів чоловіків. Гуцульські танці мають або двочастинну, або одночастинну структуру, яка складається з різних фігур. Основою побудови гуцульських танців є кругова замкнута фігура, в якій танцюристи тримають один одного за плече або за схрещені за спиною руки. Для гуцульських танців характерні притупи, обертові рухи.

Танці бойків

Танці бойків при всій їхній своєрідності не настільки багаті, як танці гуцулів.

За музичними та хореографічними особливостями танці на Бойківщині поділяються на коломийкові, козачкові та коломийково-козачкові.

Одним з найулюбленіших танців на Бойківщині є коломийка. Там розповсюдженні такі коломийкові танці, як «Вививанець», «Звізда», «Тополя», «Чабан», «Феся», «Журило», «Верховина», «Бойківчанка», «Веречанка».

Козачкові танці на Бойківщині не посідали такого значного місця, як, наприклад, на Гуцульщині. Вони тут зберігають основні музичні й хореографічні елементи цієї групи, виявляють також специфічні особливості, яких немає в інших регіонах України. До старовинних козацьких танців, які трапляються на території Бойківщини і виконувалися ще в XVII ст., належать «Козак», «Сторцак», «Шпилько-козак», «Чіпак», «Киваний», «Четвертак», «Журавель», «Великий танець». До новіших козацьких танців належить відомий усім «Гопак», хоча його елементи існували на Бойківщині здавна.

З коломийково-козацьких танців трапляється лише «Гуцулка», яка виконується тут порівняно недавно, переважно на весіллях та в колективах художньої самодіяльності.

Поширені на Бойківщині також «Аркан», «Із-за гори», «Сусідка», які становлять окрему групу танців.

Однією з особливостей виконання танцю на Бойківщині було й частково залишилося до нинішніх часів те, що танцювали їх у відповідній послідовності з певним інтервалом, по два-три підряд. Наприклад, виконували «Сторцак», за ним «Козака», а потім «Коломийку». На закарпатській Бойківщині після «Коломийки» танцювали «Вививанець».

На думку Романа Гарасимчука, бойківські танці виконуються легко, плавно, з незначним згинанням коліна [10, с. 63]. Вони відзначаються простотою, їхня будова не має особливих прикрас. Це спостерігається в невеликій кількості рухів та їхніх варіантів, структуру танцю складають одна або дві фігури. Рухи танцюристів не так обмежені, як у гуцулів, вони більш вільні. Основним кроком є обертовий крок у парах або цілим колом.

Бойківські масові танці ведуться переважно за сонцем – зліва направо, сольних танців тут немає. Темп їх наростає до закінчення.

Бойківські танці мають риси, притаманні танцювальній культурі всього гірського населення Карпат. Це – обмеженість простору та рухів танцюристів, невисокі підскоки та неглибокі присядки, спосіб тримання в

танці за плечі, за стан чи вище від ліктя тощо. Особливого значення в цих танцях набувають обертові рухи та притупування, часте застосування фігури «коло». Танці переважно легкі, виконуються в швидкому темпі, чоловіки танцюють енергійно, а жінки – ніжно, дрібно.

Найбільш поширеними танцювальними рухами в танцях бойків є тропітка, присядка-гайдук, вихиляси, підківки та ін. Важливу роль у композиції бойківських танців відіграють прийоми повторення, складання фігур. Переважно кожен танець починають чоловіки, тобто «затанцьовують».

Народні танці цього району різноманітні за змістом. Деякі з них свідчать про тісні культурні зв'язки жителів обох схилів Карпат. Крім основних українських, на цій території відомі також варіанти російських, чеських, словацьких, польських, угорських, німецьких танців.

У структурі деяких бойківських танців трапляються змінені елементи польських народних танців. Від словаків бойки перейняли й зробили характерною рисою своїх танців манеру виконання деяких рухів на присіданні. Дуже схожі на угорські бойківські жіночі стрибки, завороти корпусу та перехресні кроки. На манер угорців бойки часто танцюють з піднятими вгору однією або двома руками.

Російські народні танці виконуються з часу Першої світової війни. Найвідоміші з них – «Карусель» і «Яблучко».

Чеські танці мешканці Бойківщини танцювали ще з XIX ст. Особливої популярності набула тут «Полька» та її різні варіанти: «Лінкс-полька», «Шутер-полька», «Полька кріслова», «Сторцак».

З польських народних танців побутував лише «Краков'як», хореографічна структура якого тут майже така, як і на інших територіях України.

Відомий з першої половини XIX ст. танець «Штаєр» належить до німецьких.

Характерно, що населення Бойківщини, виконуючи танці інших народів, зберігало їхню основну будову, проте збагачувало власними музичними та

хореографічними елементами. Так, переплелися риси російського народного танцю «Карусель» із місцевими; у «Польці» застосовується властивий бойківським танцям спосіб відведення вбік чи вгору вільної руки. Усе це сприяло популярності запозичених танців серед місцевого населення.

Найпоширеніший танець бойків – це «Полька». Жодна забава, весілля, вечорниці не обходяться без неї. «Полька» виконується на неглибокому присіданні, інколи пари виконують почергові нахили корпусу то вправо, то вліво. Щоб розбавити звичайну польку, танцюристи переходять на обертові кроки (переступання) в парах на присіданні, які можуть закінчуватися притупом. Притуп виконує тільки чоловік. Це показує його спритність та привертає до себе увагу.

Хореографи Прикарпаття в своїй роботі часто звертаються до оброблення фольклорних танців. Цікаві бойківські хореографічні композиції з'явилися на Івано-Франківщині, серед них – «Долинський дрібонький», «Бойківські забави», «Вишківський веселій», «Бойківчанка», «Бойківське весілля», «Бойківський кручений», «Любаска».

Танці лемків

У лемків також побутують основні танці коломийкової структури. До старовинних лемківських коломийкових танців Р. Гарасимчук відносить «Рівну», «Коломийку» та «Лемківський танець», які, за свідченнями старожилів, побутували на Лемківщині ще до початку ХХ ст. Те саме можна сказати про старовинні козацькові танці «Козак», «Присіданий» та «Танець колядників», які збереглися тільки завдяки тому, що постійно використовувалися при обрядових діях. Їх виконували старші люди в повільному темпі та супроводжували піснями [9, с. 47–72].

Поряд з ними у лемків розпоширені танці й іншої структури: з парним ритмом – «Карічка» (назва цього танцю походить від слова «коло»), що виконується переважно дівчатами та побутує в лемків, які проживають на

Закарпатті та в Словаччині, і має спільні корені; з непарним ритмом – «Круглий», «Викручааа», «Обертак» (назва якого походить від кроку, який виконується парами в повороті і характеризує його як дуже популярний і поширений в усіх лемків; виконується на початку весілля і після традиційного пригощання); зі змінним ритмом – «Весільний танець», «Крижованець», хороводи. На окрему увагу, на думку Р. Гарасимчука, заслуговує «Весільний танець», який поєднує в собі «Потряску» та «Коломийку», які є також популярними і входили в обряд весілля, зокрема в переселенців із сіл Лупків, Довжиця, Одрехова – Ліського та Сяніцького повітів (Польща) [10, с. 164–165].

Лемки танцюють стримано, особливо легко, із сильним згинанням ніг та поворотами корпусу вправо і вліво. Колективне виконання танцювальних рухів у замкнутому колі застосовується не тільки в структурі коломийкових та козацьких, а й у танцях з тридольним ритмом. Часте використання цього ритму в танцях привело до виконання притупів, а також па з перпендикулярними рухами. Деякі рухи виконуються з ковзанням ніг. Заміна кругового па коломийкових танців на виконання основного па танцю «Полька» на початку та в кінці танцю, а також використання прийомів симетрії зумовило те, що до і після танцю «Гопак» лемки танцюють кругове па «Польки». У деяких давніх танцях, як «Рівна», виконавці, роблячи ходи, переносять півколом ноги, що зумовлює характерні хитання корпусу. Танці лемків побудовані з двох-трьох фігур. Основне значення має фігура «коло», складена з окремих пар танцівників. У мелодіях танців спостерігаються часті повторення мотивів, трапляється також і синкопований ритм. Лемки використовують танці в повільному темпі. Три- та дводольному ритму відповідає поєднання повільного та швидкого темпів.

Багато особливостей лемківських танців пов'язано з використанням у них окремих елементів словацьких, угорських та польських народних танців. Зі словацьких народних танців пішло легке виконання кругових па у

дводольному та тридольному ритмах; сильне згинання ніг та корпусу танцюристами; часте застосування кругових па танцю «Полька», а також танцю «Вальс». З угорських народних танців – па з перпендикулярним рухом, повороти корпусу вліво та вправо; двочасну побудову танців у повільному та швидкому темпах, а також із тридольним пунктированим та із синкопованим ритмами. З польських народних танців – виконання танцівником перед музикантами будь-якої пісні, мелодію якої вони починають грати, а парубок з дівчиною танцюють під неї в центрі кола кругове па.

Як уже зазначалося, культурні взаємовідносини із сусідніми народами знайшли відображення і в танцювальній культурі Лемківщини. Тому навіть після їхнього переселення на території Західної України залишився цілий ряд самотніх варіантів польських («Краков'як», «Мазурка»), чеських («Полька», «Тромбля», «Грожена», «Колічко»), німецьких («Вальс», «Піввальс», «Лінкс», «Штаєр»), угорських («Мадяр», «Чардаш») танців, у яких збереглася їхня першооснова. Однак вони вирізняються з-поміж першотворних особливим стилем виконання, притаманним тільки цій етнографічній групі [10, с.167–204].

Танці покутян

Своєрідність локального етнографічного регіону Покуття яскраво проявилася в обрядах календарно-річного циклу. Загалом вони вписані в контекст загальноукраїнської обрядовості, але мають специфічні відмінності. Це позначилося й на танцювальній складовій покутських обрядів календарно-річного циклу, серед яких найбільш насиченими танцювальними елементами є зимові та весняні обряди.

У театралізованих дійствах «Коза» та «Маланка» танець не відіграє провідної ролі, але є невід'ємною частиною дії, оскільки пантомімічно-танцювальні рухи передають зміст багатьох її колізій. Серед весняних

танцювальних епізодів найпоширенішими є хороводи як складова синкретичного дійства, де поєднані музика, спів та рухи.

Позаобрядові танці, що побутують на Покутті, умовно можна поділити на притаманні переважно Покуттю («Кокетка», «Гордіянка», «Сербин» «Трапагун»), та ті, що побутують не тільки на Покутті, а й на сусідніх Гуцульщині та Поділлі. Серед останніх виокремлюються тісно пов'язані з героїчними подіями, що відбувалися на цій території. Усе це відбито в назвах основних фольклорних танців: «Опришки», «Аркан», «Довбуш». Також побутують традиційні для Карпатського регіону «Коломийка» та «Гуцулка».

Народній хореографії Покуття притаманні такі стилістичні особливості: шляхетна манера виконання, дрібні прості та синкоповані рухи ногами з притупами, стримані рухи плечима вперед-назад, догори-донизу, різноманітні оплески в долоні. Серед танців, що побутували на Покутті, переважають парно-масові. Основний малюнок танців – коло, що відповідає традиціям виконання фольклорних танців у побуті з давніх часів.

З характеристики особливостей народних танців гуцулів, бойків, лемків та покутян видно, що вони мають багато як загальних рис, так і відмінностей.

ТАНЦІ БУКОВИНИ

Народне хореографічне мистецтво з мальовничої Буковини завжди було, є й буде цінним внеском у загальнонаціональну культурну спадщину.

Суттєвий вплив на характер та розвиток танцювальної культури Буковинського краю мали насамперед історична обстановка, природно-географічні умови та психологічні особливості мешканців цієї території України, які надають буковинській народній хореографії самобутності та багатогранності, створюючи своєрідний синтез духовних цінностей.

Буковина межує з Румунією та Молдовою і певний час була в їхньому складі, що спричинило переселення на цю землю певної частини населення цих країн та інтеграцію молдавської й румунської культур в українську. Характерними рухами в буковинських танцях є підскоки, тропітка, трясунка, різновиди потрійних кроків. Помітний вплив румунської хореографії відчувається у зміщенні акцентів у буковинських рухах: дробітках, вибиваннях, притупах. Буковина займає Чернівецьку область й розташована на межі двох різних етнографічних регіонів – Гуцульщини та Поділля. Це позначилося на характері народного побуту: фольклорі, одязі, вишивці. На цій території проживає окрема група гуцулів, танці якої не схожі на танці прикарпатських гуцулів [11, с. 32].

З точки зору історії, в хореографічному мистецтві Буковинського краю найяскравіше простежуються два соціально-громадських явища, які надають безпосередньо буковинським танцям своєрідності та неповторності. Перше явище історичного впливу на танцювальну культуру – заборона церковною та державною владою святкувань народних заходів і проведення багатогранних ритуалів та обрядів з використанням танцювальних фрагментів. У зв'язку з численними війнами на етнографічній території, пануванням чужоземних загарбників, селянськими повстаннями та опришківською народно-визвольною боротьбою глобальна ситуація в житті

буковинського суспільства призвела в різні часи до переміщення соціуму та переселення інших етнічних груп у середину території Буковинського краю, що є другим явищем структурного впливу на етнографію буковинців.

Упродовж тисячоліть населення Буковини не залишалось етнічно й культурно однорідним. Міграції людей з інших етносів, їхні контакти були явищем досить поширеним. Зближення народів, обмін досягненнями танцювальної культури зумовлюють спільність лексичних цінностей у структурній побудові танцювального фрагменту.

У хореографічному мистецтві Буковинського краю спостерігається тісний зв'язок між гуцульськими, румунськими та молдавськими танцями, який простежується в спільності структурного рішення, оснащений коловий побудові, засобі створення основного малюнку та насамперед – у схожості хореографічної манери та лексики. Танцювальні елементи інших етнічних груп влилися в буковинську хореографічну культуру, проявившись у своєрідній особливості лексичної побудови танцювальних фрагментів.

Румуни на території України почали оселятися ще з XIV ст. І тому зараз на Буковині побутують танці окремих регіонів Румунії.

Певна частина молдаван перебувала на території України, а точніше – на території Буковини. Процес консолідації суспільного розвитку та культури українського й молдавського народів відбувався протягом багатьох віків. Про це свідчать народні традиції, звичаї, обряди. Багато спільного маємо і в хореографії українського та молдавського народів. Так, молдавський танець «Чабанаш» («Пастушок») схожий за малюнком та ілюстративними рухами з буковинським чабанським танцем. Різноманітні типи «м'ячиків» маємо як у буковинських, так і в молдавських танцях. Для обох народів характерні також різновиди бокових доріжок-ходів з викиданням робочої ноги, доріжки плетені, подвійні удари, удари з поворотом, хід з каблука.

Багато споріднених елементів знаходимо і в положеннях рук, особливо в парах та трійках. Схожі й принципи пружинки – коливання тулуба вгору-вниз.

Результатом взаємозв'язків у культурному житті між угорцями та буковинцями стало впровадження в буковинські танці угорських ключів.

Природно-географічний вплив на хореографічне мистецтво Буковини є не менш важливим та значущим у танцювальній культурі, ніж історичний розвиток. Хоча територія Північної Буковини й невелика, але відзначається великою різноманітністю природних умов. Тут маємо рівнини і гори, степові ділянки і дрімучі праліси, у заболочених долинах – спокійні плеса рівнинних річок і бурхливі водоспади на гірських річках.

Багато специфічних рис, зумовлених особливостями гірської місцевості, ізольованістю побуту і до певної міри його консервативністю, зберігається в хореографічному мистецтві жителів гірської території, яка належить до історико-етнографічної області Гуцульщини. Географічна ізольованість гірських жителів у минулому зумовила дуже стійкий характер духовної культури, стабільність місцевих художніх традицій.

Такі танці, як «Гуцулка», «Гора», «Верховинка», «Аркан», побутують у гористій місцевості. З точки зору лексики в танцях Буковинської Гуцульщини наявні різноманітні доріжки, чосанки, погареньки, тропітки, трясунки, підскоки, кроки з підбивкою, човганці, стукання топірцем об підлогу, присядки «гайдук-круч», які надають танцювальним фрагментам своєрідності та багатогранності, не знижуючи іскристого темпераменту буковинців.

Танцям мальовничої території Прут-Дністровської хвилястої рівнини надається більша широта у виконанні різноманітних буковинських рухів. Ці танці вирізняються легкістю, гордовитістю, шляхетністю, не дивлячись на швидкий темп та дрібну синкоповану основу. До хореографічного мистецтва цієї місцевості належать танці «Кругла», «Молодійка», «Коса», «Ганка», «Сирба», що створюють неповторний колорит, який наповнюється своєрідним подихом Буковинського краю. У лексичній структурі танців рівнинної зони Буковини лежать різноманітні кроки, потрійні притупи,

дрібушки, підскоки з пристуком, присядки-м'ячик, що показують неповторний світ душі буковинців. Танцям Верхнього Буковинського Попруття (Кіцманський район Чернівецької області) в лексичі притаманна структура синкопи, яка характеризується варіантністю. З точки зору манери виконання, танцям Нижнього Буковинського Попруття (Новоселицький район Чернівецької області) властива стрибучість, що простежується в молдавському хореографічному мистецтві. Цей факт зумовлений тим, що видезгадана етнографічна територія межує з молдавською державою, яка в свій час мала суттєвий вплив на матеріальну та духовну культуру мешканців Буковинського краю.

Теорія взаємовпливу простежується в історичному чиннику проживання на території Буковини різних етнічних груп, які мають багатогранні культурні та народні традиції, звичаї та обряди. Проаналізувавши географічне положення краю, можемо прослідкувати територіальні особливості впливу цих етнічних груп. Так, у жителів Кельменецького та Хотинського районів хореографічні традиції, танцювальні елементи в різноманітних обрядових дійствах дуже схожі з населенням Поділля, а в мешканців Кіцманського, Заставнівського та Вижницького районів – з населенням Галичини. У Новоселицькому та інших районах у танцювальному мистецтві яскраво виражені етнічні особливості молдаван, а в Герцаївському та Сторожинецькому районах – румунів.

Отже, хореографічна культура того чи іншого народу – це явище унікальне, неповторне та багатогранне. Зокрема танцювальне мистецтво українського народу – основної національності на території Північної Буковини, маючи багато загальнонаціональних рис, визначаються певною своєрідністю, яка проявляється в місцевості й зумовлена особливостями історичного розвитку окремих регіонів, природньо-географічними умовами, взаємозв'язками з іншими народами.

Найпопулярнішими танцями на Буковині є коломийка, гуцулка,

верховинка, гора, численні польки, такі як «Кругла», «Коса» та інші, аркани на передгірській та гірській територіях, оригінальні обрядові дійства, не схожі на танці інших регіонів. Своєрідні танці бессарабської частини – ганки, сирбини та різноманітні танці-ігри, які найчастіше виконували на весіллях дорослі, коли молодь розходилася по домівках, а старші заводили «Мацака», «Тачалку» або «Каніруш» («Капервус», «Каперуш» – таку назву має цей танець на Поділлі), часто супроводжували їх примовками подвійного смислу або сороміцькими піснями.

Села на Буковині різняться між собою – є випадки, коли один і той самий за назвою танець по-різному танцюють навіть у сусідніх селах [21, с. 3–4]. Так, у селі Погорілівка Заставнянського району Чернівецької області є неповторний та своєрідний танець «Мацак». Він має велике значення і є одним із найяскравіших зразків буковинської хореографії. Назва танцю «Мацак» походить від слова «мацнути», тобто «забрати» у виконавця предмет або річ з подальшим його викупом. Це танець-гра. В ньому можна побачити забави, побутові жарти, де одночасно зберігаються звичаї та пропагується мистецтво. Танець розпочинається загальними рухами розпорядника (калфи) в центрі кола танцювального майданчика під буковинську мелодію. За калфою в танець вступають усі виконавці, після чого, побудувавши велику вереницю, рухаються по колу. Калфа обов'язково тримає праву руку вгорі й періодично виконує певний рух. За ним його рух повинен повторити кожен із танцюристів. У випадку, якщо хтось не зможе повторити рух, то розпорядник зупиняє оркестр і бере у винуватця фант (предмет). Найяскравішою частиною танцю є викуп фантів. Калфа наказує винуватцям, що вони повинні зробити, щоб отримати свій фант назад. Наказ мав побутовий характер, наприклад, як зробити уклін або поцілувати руку старшій людині тощо.

Танець побудований на дрібушках, кружляннях, присядках. У ньому яскраво виділяється манера та характер виконання – велична та гордовита

постава, стримані та одночасно чіткі рухи ніг, своєрідна пластика. Усе це надає танцю динамічності, життєрадісності, а також величності.

За темпоритмом буковинські танці є як швидкі, так і повільні. У повільних танцях рухи дуже м'які та пластичні. Кроки в таких танцях дуже стримані, виконуються також кроки, які закінчуються невеликим присіданням, бокові кроки, яким притаманні невеликі хитання головою. Зміна положення корпусу відбувається повільно та граціозно.

Для швидких буковинських танців характерне розмаїття рухів. Серед них декілька видів крокувань: низька, висока; різні види підскоків та перестрибувань, вибиванці, притупи, ключі, присядка «м'ячик» у хлопців.

Для танців Буковини характерна різка зміна положення корпусу, низькі нахили тулуба, активне та стрімке просування під час танцю, швидкі парні оберти. Емоційність танців підкреслюється рухами голови – активними в чоловіків і стриманими в жінок.

Руки в танцях цього регіону мають конкретні положення: в проймах кептаря, або за спиною (в чоловіків). У парах виконавці можуть триматися і за руки, і за плечі; хлопець може тримати дівчину за талію.

Серед композиційних малюнків на Буковині побутують коло, одне чи декілька (часто застосовується перехід з одного кола в два, а потім у чотири), лінії та різноманітні зірочки.

У парно-масових буковинських танцях велике значення надається спілкуванню один з одним. Воно відтворюється поглядом, поворотом голови, корпусу. У малюнку це неповторно вимальовується під час зустрічі виконавців та загального переміщення. Хлопець у танці поводить граціозно та велично, сором'язливість дівчини приводить до глибокого шанування між ними, але не знижує темпераментності дуету.

Велике значення в буковинських танцях має ведучий (калфа), від якого залежить увесь розвиток хореографічного фрагмента. Йому властива імпровізаційність, що зумовлюється варіативністю танцювальних фігур. Під

час танцю з уст ведучого та виконавців звучать римовані строфи – триндички, які виконуються в ритмі танцю. Ведучий оголошує фігури в незвичній послідовності, створюючи при цьому своєрідні випробовування для виконавців. У різноманітних буковинських танцях трапляються й прості викрики, що надихає до більшого темпераментного виконання танцювального фрагмента.

Буковинську народну хореографію можна розподілити певною мірою на чоловічі та змішані танці. Жіночих танців у культурі мешканців краю майже немає. До чоловічих танців належать «Козак», «Пляс» та «Чабанаш».

Неповторними та своєрідними представниками групи змішаних танців є «Кругла», «Молодійка», «Ганка», «Сирба», «Коса», «Гуцулка», «Гора», «Верховинка», «Аркан», які розкривають багатогранний світ душі мешканців Буковинського краю.

Змішані буковинські народні танці здебільшого поділяються на колективні та групові. В колективних танцях кількість виконавців практично не має межі. Частіше танцюють усім селом. Кількість виконавців знаходиться в прямій залежності від складних танцювальних фігур та темпу танцю. Так, якщо в танцювальному фрагменті багато стрибків, темп швидкий, то, як правило, для правильного його виконання потрібно менше танцюристів.

У групових танцях бере участь обмежена кількість танцюристів. Це складні за всіма рухами та ритмом танці, які можуть виконувати лише талановиті танцюристи.

Іноді танець має дві частини. Перша частина його виконується в повільному темпі й побудована на гордовитих рухах. Друга частина танцю швидша, в ній танцюристи проявляють свою силу, темперамент.

Найкращі зразки буковинських народних танців збереглися завдяки невтомній праці хореографів цього жанру мистецтва в різних місцевостях краю. Серед них Дарій Ластівка, Тодор Подорожний, Мирослав Поморянський, Валерій Васьков, Олексій Осипов, Віра Натрасенюк, Яків Мураховський та інші.

Вагомий внесок у відродження та розвиток вокально-хореографічного мистецтва Буковинського краю належить Державному заслуженому академічному Буковинському ансамблю пісні і танцю.

Велику роботу по вивченню та пропаганді буковинського народного танцю ведуть численні аматорські танцювальні колективи, зокрема «Смеречина», «Черемшина», «Ізвораш («Джерело»)), «Топорівчанка», «Зеленчанка», «Буковина».

ТАНЦІ ЗАКАРПАТТЯ

Народні танці – невід’ємна складова частина фольклору Закарпаття. Життєрадісні, повні своєрідного запалу танці Закарпаття мають свої відмінні риси, характерні рухи, яких немає в інших українських танцях, наприклад: своєрідний пружинний хід, гвинтові рухи («свердло», «зміна»), часто використовуються парні обертання і т. д. Особливо цікаві з цих танців – швидка, іскриста «Коломийка», що виконується в супроводі жартівливої пісні, «Тропотянка», заснована на пружинному кроці, «Увиванець», побудований на парному обертанні.

Весілля на Лемківщині починається звичаєвим «Дружбівським танцем».

А в четвер пополудні йде молодий просити свадьбу на весілля, а в суботу надвечір ходять дружби вдруге просити на весілля.

Тим часом у молодого грають музики. Їх справляє молодий на прощання своїм товаришам, і цю забаву називають «Дружбівський танець».

Закарпатський танець «Бубнарський» побутує в селі Великий Раковець Іршавського району. Як пригадують сільські старожили, коріння його сягає ще в XIX ст. коли танець іменувався «Ардяльський», тобто Ердельський, від слова Ердель, як у ті часи називали Трансільванію, куди мешканці села ходили на заробітки і там перейняли окремі елементи танцю, але почали виконувати їх по-своєму. Танець цікавий і оригінальний тим, що від початку й до кінця танцюристи парами тримають одне одного за праву руку, не відпускаючи ні на мить. З ударом у бубон на початку танцю виконавці беруться правими руками, і тільки наприкінці його, знову ж таки під удар бубна, партнери роз'єднують руки.

Своєрідні притупи, підскоки, положення рук, що становлять основу танцю, надають йому відтінку старовинного народного танцю. Його полюбляють великораківчани й охоче танцюють під час свят. Центральна фігура в танці – виконавець, який хоч і не танцює, проте весь час б'є в бубон, супроводжуючи танець.

Сценічний варіант закарпатського танцю «Чотирянка», записаного в селі Лисичеве Іршавського району, дістав таку назву через те, що складається з чотирьох частин: четвериста, увиванець, коломийки, четвертак. Дівчата танцюють дещо стриманіше, ніж хлопці, руки й ноги високо не піднімають. Хлопці ж виконують танець темпераментно, вистукування роблять чітко і гучно.

За четверистою малюнки створюють по четвірках. У четвертаку вибивають притаманні для цього танцю синкоповані притупи. Виконуючи «Увиванець», хлопці «в'ються» навколо дівчат, проте малюнок четвірок не порушують.

На території Закарпаття, у його північній частині, для лемків характерний танець «Лемківська карічка». Він побутує здебільшого на Закарпатті в Україні, але його залюбки виконують лемки, які проживають у Словаччині та Польщі.

Назва його походить від словацької назви «коло». У побудові танцю основним малюнком є коло, що розпадається на менші і ще менші. Звичайно, якщо коло є замкненою композиційною побудовою, то йому для різних переходів з кола в коло потрібні інші розірвані побудови. Через те в танці «Лемківська карічка» є й півкола і лінії. Для цього танцю характерні підтрясання і кружляння в парах окремо і в загальних композиціях. Рухи танцю наближені до словацьких, але в характері їх виконання є особливість української окраси.

Народна хореографія Закарпаття, так само як і Буковини, стверджувалася під впливом взаємозв'язків українців та інших народів, які в той чи інший час мешкали на території сучасного Закарпаття. Насамперед це русини, українці, угорці, румуни, словаки, німці, які століттями живуть, трудяться разом, спільно відзначають свята, виконують обряди і таким чином запозичують, переймають один в одного мелодійну музику, танцювальні рухи, трактуючи їх по-своєму, на свій лад.

Пошановують на Закарпатті словацьку «Собру», «Керечанку». З останньої запозичено основний хід до «Закарпатської карічки».

Угорська хореографія також наклала відбиток на розвиток народного закарпатського танцю. Тут бачимо характерні для угорської хореографії синкопоутворення: у вибиваннях, підкурках, а також у варіантах ключів, деяких ходів (хід із підстрибуванням), синкопованих стрибків із каблуків обох ніг на всю стопу, жіночих стрибків на півпальцях. Також побутують угорські танці без переінтонування («Чардаш», «Пантазоо», «Вербунк»).

Дуже розпоширений на Закарпатті крок із каблука з традиційними поворотами корпусу, різноманітні кроки-переступання, які часто

виконуються великою кількістю танцюристів у лінії.

Для жінок характерні стримані рухи, при виконанні яких ноги постійно сильно натягнуті, чисельні релєве на півпальці та різноманітні комбінації з переступань і виносів ноги. Положення корпусу рівне, без різких нахилів униз.

Для чоловіків характерні, навпаки, сильні нахили корпусу, та різкі зміни його положення.

Значну роль у розвитку закарпатських танців відіграють синкоповані рухи: кроки, переступання, зіскоки, підбивки, оберти, ключі.

Дуже характерні положення рук мають танці Закарпатської України. Якщо для території всієї Західної України характерне положення рук у проймах кептаря, то в Закарпатті побутує положення рук на поясі. Для чоловіків притаманне також положення рук за спиною та піднімання рук угору. Жінки іноді танцюють з руками внизу, трохи відведеними від тулуба. Також багато вільних положень рук. У жінок, не дивлячись на те, що рухи ніг дуже чіткі й точні, рухи рук залишаються дуже м'якими та граціозними. У масових або парних танцях виконавці нерідко тримаються за руки, зігнуті в ліктях та спрямовані догори. При такому положенні характерне коливання руками.

Що стосується композиційних малюнків, то на Закарпатті поширені лінії, колонки, коло, півколо, діагоналі та різноманітні шени.

Вдумливе ставлення до традицій народного хореографічного мистецтва Закарпаття, постійне вдосконалення художньої майстерності характеризують творчу роботу балетмейстерів-хореографів, які своїми талантами підняли хореографічне мистецтво Закарпаття на високий професійний рівень. Серед них – Клара Балог, Валентин Ангаров, Микола Ромадов, Іван Попович, Михайло Сусліков, Михайло Сачко, Іван Пастеляк, Михайло Шютів та інші.

Яскравим пропагандистом українського народного танцю та надбав хореографічного мистецтва інших народів є Державний заслужений академічний Закарпатський народний хор.

Протягом багатьох десятиліть шляху танцювальної групи Закарпатського народного хору змінювались і оновлювались її концертні програми. Однак є цілий ряд творів, які стали незмінними в репертуарі й постійно захоплюють глядачів довершеністю, чіткістю, ритмікою, майстерністю виконання, приваблюють насамперед справжньою народністю, яскравістю образів і стрункістю композиції. Це танці «Дубкани-скакани», «Увиванець», «Тропотянка», «Коломийка», «Раківчанка», «Дуботанець», «Вівчарі на полонині», «Бубнарський», «Бойківські забави», «Яроцька карічка», «Гопак» та ін. Усі ці самобутні, різноманітні за сюжетами і жанрами танці — справжні шедеври народного мистецтва, які знайшли на сцені своє друге життя і по праву завоювали широку популярність.

Великий творчий доробок у скарбницю української народної хореографії внесли й аматорські колективи «Юність Закарпаття», «Лісоруб», «Джерельця Карпат», «Турянська долина», «Веселка», «Сонях», «Вишиванка» та інші.

Тож Західна Україна, розташована на перетині української, польської, словацької, угорської, румунської музично-хореографічних культур, є надзвичайно цікавим етнографічним регіоном. Танці його, окрім загальних для українських танців рис, мають і деякі специфічні особливості, зумовлені впливом мистецтва сусідніх народів.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ РУХИ ТАНЦІВ КАРПАТСЬКОГО КРАЮ

2.1. ПОЛОЖЕННЯ РУК У ТАНЦЯХ КАРПАТСЬКОГО КРАЮ

Одним з найважливіших та найяскравіших компонентів виразності в танці є руки. Вони приймають найрізноманітніші положення, передаючи своєю пластикою деталі емоційного стану виконавця. За допомогою рук створюються найхарактерніші риси стилю, деталізується і розкривається зміст фрагмента.

Положення рук в українській хореографії більш-менш стає, за винятком специфічних та імпровізаційних елементів.

У якому положенні не були б руки, вони – необхідна складова частина танцювального руху.

Руки – помічники у важкій технології танцю, руки виконують гігантську фізичну роботу, і в той же час руки – крила, руки – відтворювачі найтонших людських емоцій.

Велику роль у створенні емоційно змістовного, ритмопластичного малюнка, в якому закладено певну дію, відіграє кисть руки.

Оригінальні поєднання рук маємо в гуцульських, лемківських, бойківських та буковинських танцях: руки юнака лежать на талії дівчини, а її – на його плечах; ставши візаві, партнери кладуть руки на талію одне одному.

Плечі ж здебільшого спокійні (на відміну, скажімо, від таджицьких, узбецьких, татарських, циганських танців, де плечова техніка є одним з провідних засобів виразності). Хоч і в нас у дівочих рухах трапляється ледь помітний рух то одним, то другим плечем (кажуть, «поводить плечима»). А в деяких закарпатських танцях («Тропотянка», «Рахівчанка», «Дуба-танець») бачимо різкі рухи плечей угору-вниз зі швидкою їх вібрацією. У гуцульських

танцях при парних поворотах одночасно з корпусом різко змінюються й ракурси плечей [7, с. 46–49].

Руки в танцях західного регіону мають конкретні положення: в проймах кептаря або за спиною (у чоловіків). У парах виконавці можуть триматися й за руки, і за плечі; хлопець може тримати дівчину за талію.

У жіночих повільних танцях рухи рук бувають м'якими, плавними, широкими, спокійними. Дівчата розкривають руки в сторони, беруться за пройми кептаря, кладуть їх на талію чи на поясок і т. д. У швидких жіночих танцях рухи рук різноманітніші, швидко міняють положення і напрямки.

У чоловічому танці рухи рук сильніші, ніж у жіночому. Парубки піднімають руки догори, тримаючи в них топірець, беруться за пройми кептаря на рівні грудей, кладуть їх за спину, розкривають у сторони на рівні плечей і т. д.

У танцях Карпатського краю зазвичай руки лежать долонями донизу, на плечах партнерів. Це з'єднання трапляється у швидких танцях, де багато вибиванців, припадань, перескоків, переступань, підстрибувань на місці, присядок. У багатьох танцях виконавці тримають один одного за спину або за талію. Вони стоять поруч один до одного, передаючи танцем свою цілісність. Важливе значення набуває спосіб з'єднання рук виконавців. У карпатських танцях найбільш поширене з'єднання кистями. Такі способи з'єднання дають велику свободу для руху рук. Разом з дрібними синкопованими кроками та ритмічними чіткими рухами рук досягається загальна гармонійність. Це викликає почуття цілісності. Танці Карпатського краю потребують віртуозної майстерності, музичності, точної послідовності ритмічного малюнка.

У народному танці цього регіону положення, рухи рук дуже виразні та різноманітні. У поєднанні з рухами голови і корпуса вони передають характер і місцеві особливості танцю, допомагають розкрити й посилити його внутрішній художній зміст.

Природу, працю, боротьбу, любов, повір'я, легенди, казки і ритуали, благання, радість, прикраси – усе, чим жила і що оснівувала людина, відбила вона у своїх піснях і танцях, а з ними народжувалися й рухи її рук.

У коломийках, верховинках, гуцулках, польках є багато різноманітних положень рук. Вони являють собою своєрідну імпровізацію виконавців.

У танцювальних комбінаціях та етюдах руки найбільш яскраво виражають психологічні й емоційні відтінки, завершують пластичну форму й композицію фрагмента.

У танцях Західної України положення рук різноманітні, тому в кожній окремій вправі біля станка і на середині залу їхній характер і стиль можуть бути різними. Розглянемо лише декілька найхарактерніших положень.

НАЙПОШИРЕНІШІ ПОЛОЖЕННЯ РУК У ТАНЦЯХ

У дівчат:

Перше положення. Руки зігнуті в ліктях, кисті стиснуті в кулачки, великі пальці засунуті в пройми кептаря. Лікті вільно опущені вздовж корпусу (мал. 1).

Друге положення. Руки зігнуті в ліктях, долоні закладені за пройми кептаря, лікті вільно опущені вздовж корпусу (мал. 2).

Мал.1

Мал. 2

Третє положення. Руки зігнуті в ліктях, кисті, стиснуті в кулачки, лежать збоку на талії, лікті злегка направлені вперед (мал. 3).

Четверте положення. Руки зігнуті в ліктях, кисті, стиснуті в кулачки, лежать на рівні талії спереду на пояску. Кисті рук зігнуті й направлені від себе. Лікті направлені трохи вперед (мал. 4).

Мал. 3

Мал. 4

У юнаків:

П'яте положення. Руки, зігнуті в ліктях, лежать на талії ззаду, долонями назовні, покладені одна на одну. Лікті направлені ледь вперед (мал. 5).

Шосте положення. Обома руками взятися за борт кептаря, лікті зігнуті і вільно опущені вздовж корпуса (мал. 6).

Сьоме положення. Права рука тримає топірець, поклавши його на праве плече. Кисть лівої руки, зібрана в кулачок, знаходиться на поясі. Великий палець тримається за пояс. Лікоть відведений в сторону (мал. 7).

Восьме положення. Права рука тримає топірець за середину топорища, спрямованого обушком униз, і виносить його над головою, рука відводиться трохи в сторону. Ліва рука, кисть якої стиснута в кулак, відводиться в сторону, трохи нижче від рівня плеча. Лікоть ледь зігнутий (мал. 8).

Дев'яте положення. Руки, зігнуті в ліктях, виконавець тримає долонями від себе топірець, що лежить у нього ззаду на талії обушком угору. Лікті направлені трохи вперед (мал. 9).

Мал. 5

Мал. 6

Мал. 7

Мал. 8

Мал. 9

Мал. 10

Десяте положення. Руки зігнуті в ліктях, виконавець тримає долонями від себе топірець, що лежить у нього на плечах обушком униз. Лікті відведені трохи в сторони (мал. 10).

РОЗМІЩЕННЯ ВИКОНАВЦІВ І ПОЛОЖЕННЯ РУК У ПАРНИХ ТАНЦЯХ

Одинадцятьте положення. Виконавці стоять поруч: дівчина – справа, юнак – зліва. Дівчина кладе кисті рук юнакові на праве плече долонями вниз (кисть правої руки лежить поверх кисті лівої руки). Дівчина кладе голову на плече партнеру обличчям у напрямку руху, праве плече трохи повернуте вправо. Юнак, заклавши за спину обидві руки, кисті яких стиснуті в кулачки, повертає голову до обличчя дівчини. Корпус розвернутий за напрямком руху (мал. 11).

Дванадцятьте положення. Виконавці стоять поруч. Дівчина – справа, юнак – зліва. Дівчина кладе ліву руку, зігнуту в лікті, на праве плече юнакові так, щоб кисть руки лежала на плечі трохи спереду. Права рука зігнута в лікті, кисть стиснута в кулачок, великий палець засунутий у пройму кептаря. Юнак кладе праву руку дівчині на талію. Лівою рукою береться за борт кептаря приблизно на рівні грудей. Корпус розгорнутий у напрямку руху (мал. 12).

Тринадцятьте положення. Виконавці стоять поруч. Дівчина – справа, юнак – зліва. Дівчина кладе ліву руку на праве плече юнака так, щоб кисть руки лежала на плечі трохи спереду. Права рука дівчини, зігнута в лікті з розгорнутою кистю, знаходиться між її обличчям та обличчям юнака, ледь вище від її плеча, долонею до обличчя юнака. Юнак кладе праву руку дівчині на плече (ліва рука дівчини лежить поверх правої руки юнака). Лівою рукою юнак береться за борт кептаря приблизно на рівні грудей. Дівчина трохи нахиляє голову вправо, а юнак дивиться на дівчину (мал. 13).

Мал.11

Мал. 12

Мал. 13

Чотирнадцяте положення. Виконавці стоять один навпроти одного. Дівчина кладе кисті обох рук юнакові на плечі, юнак – дівчині на талію. Корпус в обох відхиляється трохи вправо або тримається прямо (мал. 14).

П'ятнадцяте положення. Юнак і дівчина стоять лицем один до одного. У дівчини руки зігнуті в ліктях і відведені назад за спину. Юнак кладе свої руки дівчині за спину на її руки. Це положення характерне для поворотів (мал. 15).

Шістнадцяте положення. Виконавці стоять один перед одним. Дівчина кладе праву руку на ліве плече юнака так, щоб кисть лежала трохи на спині. Лівою рукою дівчина тримає праву руку юнака вище від ліктя. Юнак кладе

праву руку дівчині на талію, а лівою тримає лікоть правої руки дівчини. Дівчина просувається «спиною», а юнак «обличчям» за напрямком руху, чи навпаки (мал. 16).

Мал. 14

Мал. 15

Мал. 16

Мал. 17

Сімнадцяте положення. Юнак і дівчина стоять лицем один до одного. Дівчина кладе руки юнакові на талію. Юнак відкриває руки в сторони, кисті розкриті долонями вниз. Трохи відхилившись назад, виконавці дивляться один на одного. Це положення характерне для поворотів (мал. 17).

РОЗТАШУВАННЯ ВИКОНАВЦІВ І ПОЛОЖЕННЯ РУК У МАСОВИХ ТАНЦЯХ

Вісімнадцяте положення (стовп). Один із виконавців стає на плечі другого. Хлопці тримаються руками за палицю. Погляд спрямований прямо перед собою. Корпус рівний (мал. 18).

Дев'ятнадцяте положення (кружляння). Дві або більше пари стають у коло обличчям до центра. Хлопці міцно тримаються за руки, з'єднавши їх на таліях дівчат. Дівчата, ледь нахиливши корпус уперед, кладуть руки хлопцям на плечі. Хлопці, ступаючи дрібними кроками, швидко йдуть по колу за рухом годинникової стрілки. Одночасно дівчата відривають ноги від підлоги й вирівнюють їх, витягуючи носки і міцно притискуючи каблук один до одного, повисають на руках у хлопців, сильно вигнувши корпус (мал. 19).

Мал. 18

Мал. 19

Мал. 21

Двадцять положення (варіант кружляння). Пари, яких може бути необмежена кількість, стають у коло так: дівчата обличчям від центра (дівчата можуть стояти в колі й обличчям до центра), а хлопці – до центра кола. Після цього хлопці за спинами дівчат міцно з'єднують руки і нахиляються. Дівчата сідають їм на руки, а свої руки кладуть хлопцям на плечі. Хлопці дрібними (або широкими) кроками йдуть по колу за рухом годинникової стрілки (мал. 20).

Мал. 20

Двадцять перше положення (вежа). Чотири або шість хлопців, узявшись навхрест руками за талію, утворюють щільне коло. Три або чотири інших хлопці стають ногами їм на плечі і також з'єднують руки, поклавши їх один одному на плечі. В цьому положенні зручно кружляти за рухом чи проти руху годинникової стрілки (мал. 21).

2.2. ОПИС ОСНОВНИХ РУХІВ ТАНЦІВ КАРПАТСЬКОГО КРАЮ

Українському народному танцю Карпатського краю притаманний певний комплекс основних рухів, зумовлений економічним та політичним життям регіону, яке вплинуло на побут, звичаї та культуру народу.

З плином часу рухи, що входять до арсеналу танців того чи іншого регіону, також трансформуються, ускладнюються, в них вводяться нові елементи, нюанси [7, с. 19]. Із зерна основного руху проростають складніші за структурою танцювальні рухи. Так, скажімо, від простого «дробітка» пішов подвійний, далі – подвійний з притупом. Елементарний «тропіток» дав поштовх до створення «буковинського тропітка» з переступанням, «тропітка» з переступанням та одинарним притупом. Звичайний «голубець» зумовив виникнення комбінації «голубець-тропіток», прості стрибки стали основою стрибків через тонірець та інших рухів.

Шляхи виникнення новотворень різні: доповнення до основного елемента одного руху структурних частин іншого; шляхом модифікації існуючого руху або рухів з інших форм танцю: за допомогою поєднання елементів двох рухів тощо [7, с. 31].

Сучасна українська танцювальна лексика значно збагатила свій здобуток у народно-сценічній хореографії. Це пояснюється розширенням тематики, що зумовило розширення жанрових меж.

Однак рівнозначність – це не якесь незмінне поняття. Так, гуцульська присядка виконується без винесення ноги вперед, гуцульські дрібушечки відрізняються від дрібушечок центральних районів України, львівська полька – від полтавської, закарпатська коломийка – від прикарпатської і т. д.

Кожний танцювальний жанр оперує певним комплексом рухів. У хороводі не зустрінеш різкуватих жіночих підбивок, круток, дробітків тощо. Коломийки характеризуються синкопованими дробітками, чесанками, різкими поворотами в парах, рухами плечей та голови. «...Танець можна порівняти з людською мовою, яка побудована за законами граматики, де в кожному реченні є і підмет, і присудок, і пояснювальні слова, і сполучники, і вигуки. Без знання цієї «граматики» не може бути справжньої, грамотної, зрозумілої «мови», – писав відомий хореограф Р. В. Захаров.

Теоретичні дослідження лексики, практичний творчий досвід дає нам змогу визначити основні рухи західних областей України, які увійшли в теорію та практику сучасного українського хореографічного мистецтва.

Рух № 1. Простий танцювальний крок

Вихідне положення – перша вільна позиція ніг.

На «раз» – зробити крок правою ногою вперед з носка на всю стопу.

На «два» – зробити крок лівою ногою вперед з носка на всю стопу.

Руки під час кроків можуть бути в одному з основних положень, які можна змінювати через один, два або чотири кроки (мал. 22).

Мал. 22

Рух № 2. Потрійний крок

Виконується на один такт.

Вихідне положення – перша вільна позиція ніг.

На «раз» – зробити крок правою ногою вперед з носка на всю стопу.

На «і» – зробити крок лівою ногою вперед з носка на всю стопу.

На «два» – зробити крок правою ногою вперед з носка на всю стопу.

На «і» – ноги лишаються на місці, але корпус продовжує рух уперед, ніби за інерцією. Вага корпусу переноситься на праву ногу, ліва піднімається на низькі півпальці.

Наступний крок починається з лівої ноги (мал. 23).

Мал. 23

Рух № 3. Хід з каблука

Вихідне положення – третя позиція ніг, права нога попереду, руки на талії.

На затакт «і» – ледь зігнути в коліні ліву ногу і одночасно праву ногу відокремити від підлоги.

На «раз» – невеликий крок правою ногою вперед на каблук, каблук лівої відокремити від підлоги, коліно випрямити. Одночасно корпус повернути праворуч, а голову – різко ліворуч до лівого плеча.

На «і» – ледь зігнути в коліні праву ногу і одночасно ліву ногу відокремити від підлоги.

На «два» – невеликий крок лівою ногою вперед на каблук, каблук правої відокремити від підлоги, коліно випрямити.

Одночасно корпус повернути ліворуч, а голову – різко праворуч до правого плеча (мал. 24).

Мал. 24

Рух № 4. Бічний приставний крок

Виконується на один такт.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – злегка присісти на лівій нозі, одночасно, невисоко підняти зігнуту в коліні праву ногу.

Мал. 25

На «раз» – випрямляючи коліна, зробити невеликий крок правою ногою вправо.

На «і» – злегка присідаючи на правій нозі, підняти невисоко зігнуту в коліні ліву ногу.

На «два» – витягуючи коліно правої ноги, приставити ліву ногу до правої.

На «і» – повторити рух, виконуваний на затакт «і» (мал. 25).

Рух № 5. Біг

Виконується на один такт.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз-і» – невеликий крок-біг уперед на півпальцях правої ноги, ліва нога ледь піднята ззаду і зігнута в коліні.

На «два-і» – невеликий крок-біг уперед на півпальцях лівої ноги, права нога ледь піднята ззаду і зігнута в коліні.

Рух № 6. Біг з підскоком

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – відокремити від підлоги праву ногу.

На «раз» – крок уперед правою ногою.

На «і» – з невеличким ковзним підскоком на правій нозі вперед ліву ногу відокремити від підлоги і, зігнувши в коліні, ледь відвести назад. Корпус прямий. Обидві руки зігнуті в ліктях і лежать на пояску або на рівні талії ззаду.

На «два» – крок уперед лівою ногою.

На «і» – з невеличким ковзним підскоком на лівій нозі вперед праву ногу відокремити від підлоги і, зігнувши в коліні, ледь відвести назад.

Рух № 7. Біг з підстрибуванням

(Рух чоловічий)

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – трохи присісти на правій нозі, а ліву, зігнуту в коліні, підняти високо вперед.

На «раз» – стрибок вперед на ліву ногу, одночасно праву, зігнуту в коліні, високо підняти вперед.

На «і» – широкий крок правою ногою вперед, трохи зігнувши її в коліні.

На «два» – широкий крок лівою ногою вперед, трохи зігнувши її в коліні.

На «і» – підняти високо вперед у коліні праву ногу, не випрямляючи лівої. Так само рух повторюється з другої ноги. Корпус відхилити назад. У правій руці, піднятій вперед-угору, – топірець. Ліва рука тильним боком кисті, стиснута в кулак, лежить на поясі.

Рух № 8. Тропіток

Виконується на один такт.

Вихідне положення – шоста позиція ніг, ноги в колінах зігнуті. Корпус нахилити ледь вперед.

На затакт «і» – праву ногу відірвати від підлоги, вагу корпусу перенести на ліву ногу.

Затакт «і»

«раз»

«і»

Мал. 26

На «раз» – ударити півпальцями правої ноги в шостій позиції і перенести на неї вагу корпусу. Одночасно ліву ногу відокремити від підлоги.

На «і» – ударити півпальцями лівої ноги в шостій позиції і перенести на неї вагу корпусу. Одночасно праву ногу відокремити від підлоги.

На «два-і» – повторити рухи, що виконували на «раз-і» (мал. 26).

Рух № 9. Переступчик

Виконується на один такт.

Вихідне положення – шоста позиція ніг. Корпус нахилити ледь вперед.

На затакт «і» – відірвати від підлоги праву ногу.

На «раз» – опустити праву ногу на півпальці попереду й навхрест лівої ноги.

На «і» – переступити на півпальці лівої ноги, переносючи на неї вагу корпусу. Одночасно праву ногу відокремити від підлоги.

На «два» – перевести праву ногу в шосту позицію, переносючи на неї вагу корпусу.

На «і» – переступити на півпальці лівої ноги, переносючи на неї вагу корпусу. Одночасно праву ногу відокремити від підлоги (мал. 27).

Рух виконується на півпальцях і на ледь зігнутих колінах.

Мал. 27

Рух № 10. Подвійний притуп

Виконується на один такт.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – праву ногу відокремити від підлоги.

На «раз-і» – праву ногу опустити з ударом на всю стопу.

На «два-і» – ліву ногу опустити з ударом на всю стопу.

Рух № 11. Дробіток

Виконується на один такт.

Вихідне положення – шоста позиція ніг. У дівчат руки в положенні на кептарик, у хлопців обидві руки опущені уздовж корпусу.

На затакт «і» – ледь зігнувши обидві ноги в колінах, відокремити від підлоги праву ногу.

На «раз» – м'яко перескочити на всю стопу правої ноги.

На «і» – вдарити п'ятою лівої ноги об підлогу поруч із правою, не переносючи на неї вагу корпусу.

На «два-і» – м'яко перескочити на всю стопу лівої ноги і повторити рух із лівої ноги (мал. 28).

Мал. 28

Рух № 12. Гуцульський ключ

Виконується на один такт.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз» – крок-удар правою ногою. Ліву ногу відокремити від підлоги.

Рух виконується прямо на глядача. Руки відкрити в другу позицію.

На «і» – стрибок на правій нозі, зігнуту в коліні ліву ногу підняти вгору.

На «два» – подвійний удар лівою ногою об підлогу. Праву ногу відокремити від підлоги.

На «і» – удар правою ногою об підлогу. Руки закрити на талію. Підборіддя підняти вгору.

Рух № 13. Чесанка

Виконується на один такт.

Вихідне положення – шоста позиція ніг. Руки на кептарику, корпус нахилений уперед, коліна витягнуті.

На затакт «і» – перенести вагу корпусу на праву ногу, ліву ногу злегка відокремити від підлоги.

На «раз» – перескочити на низькі півпальці лівої ноги, праву ногу вивести вперед.

Мал. 29

На «і» – перескочити на низькі півпальці правої ноги й поставити її в шосту позицію. Ліву ногу вивести вперед.

На «два-і» – повторити рухи, виконувані на «раз-і» (мал. 29).

Рух № 14. Свердло

(Рух чоловічий)

Виконується на один такт.

Вихідне положення – третя позиція ніг, ліва нога попереду.

На затакт «і» – злегка присісти на обох ногах.

На «раз-і» – підстрибнути на лівій нозі, зігнувши її в коліні. Одночасно підйом правої ноги завести під коліно лівої ноги і повернути коліно правої ноги вліво.

На «два-і» – підстрибнути на лівій нозі, коліно ледь зігнути. Праву ногу розвернути коліном вправо (мал. 30).

Мал. 30

Рух № 15. Трясунка

Виконується на один такт.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – підскочити на лівій нозі, праву ногу відірвати від підлоги.

На «раз» – зробити пружинний невеликий крок уперед на праву ногу.

Мал. 31

На «і» – зробити пружинний невеликий крок уперед на ліву ногу.

На «два-і» – повторити рухи виконувані на «раз-і».

Пружинний крок трясунки виконується на прямих ногах і на всій стопі (мал. 31).

Рух № 16. Погаренка

Виконується на один такт.

Вихідне положення – перша позиція ніг.

На затакт «і» – піднятися на півпальці обох піг.

На «раз» – крок правою ногою вперед навхрест лівої ноги і ледь зігнути її в коліні. Ліву ногу ззаду приєднати до щиколотки правої.

На «і» – стати на півпальці лівої ноги ззаду правої. Праву відокремити від підлоги.

На «два і» – виконуються ті самі рухи, що й на «раз-і».

Рух № 17. Низька гуцулка

Виконується на один такт.

Вихідне положення – третя позиція ніг.

На «раз-і» – крок правою ногою вліво навхрест перед лівою, вагу корпусу перенести на праву ногу.

На «два-і» – крок лівою ногою вліво на невисокі півпальці (мал. 32).

«раз-і»

«два-і»

Мал. 32

Цей рух виконується по колу, в парі з поворотом на місці. Кожен виконавець просувається вправо або вліво.

Рух № 18. Висока гуцулка

Виконується на один такт.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – праву ногу ледь відокремити від підлоги.

На «раз» – зробити крок уперед на праву ногу.

На «і» – невисоко підстрибнути вгору на правій нозі. Одночасно ліву ногу зігнути в коліні і підняти вгору так, щоб стопа лівої ноги була біля коліна правої ноги.

На «два» – опустити ліву ногу на підлогу і перенести на неї вагу корпусу.

На «і» – повторити рух, виконуваний на затакт «і».

Цей рух виконується в парі з поворотом на місці, а також у просуванні по колу. Кожен виконавець просувається вправо або вліво. Руки можуть бути в різних положеннях. Рух спільний для хлопців і дівчат (мал. 33).

«раз»

«і»

«два»

Мал. 33

2.3. ПРИСЯДКИ

Рух № 19. Присядка-м'ячик

Виконується на один такт.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – невисоко підстрибнути вгору.

На «раз-і» – опуститися в повне присідання на півпальці обох ніг у шосту позицію. Руки з'єднати перед собою.

На «два-і» – злегка підскочити на півпальцях обох ніг, трохи піднімаючись із повного присідання. Корпус і голову тримати прямо, коліна – разом і направлені вперед. Руки відвести в сторони. (мал. 34).

«раз-і»

«два-і»

Мал. 34

Рух № 20. Присядка-м'ячик з підсічкою топірцем

Вихідне положення – шоста позиція ніг, ліва рука за проймою кептаря, у правій руці – тонірець, опущений донизу.

На затакт «і» – невисоко підстрибнути вгору на півпальцях обох ніг, праву руку випрямити в лікті й відвести з топірцем управо на рівні другої позиції.

На «раз-і» – опуститися в глибоке присідання на півпальці обох ніг. Правою рукою зробити круговий рух вліво до кісточок ніг.

На «два-і» – підстрибнути вгору на півпальцях обох ніг, під час стрибка топірець провести попід ногами, а праву руку вивести вбік-вправо.

Рух № 21. Присядка-м'ячик з відведенням рук назад

Вихідне положення – шоста позиція ніг, руки – на талії.

На затакт «і» – невисоко підстрибнути вгору на півпальцях обох ніг.

На «раз-і» – опуститися в глибоке присідання на півпальці обох ніг за шостою позицією. Руки опустити вздовж корпусу.

На «два-і» – підстрибнути вгору на півпальцях обох ніг, виводячи з'єднані ноги вперед. Руки різко відвести назад. Корпус нахилити вперед.

У швидких темпах – на два такти музики, тобто через «раз-і».

Рух № 22. Гайдук-круч

Виконується на один такт.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – злегка підскочити на обох ногах.

На «раз-і» – опуститися в глибокий присід, коліна направлені вліво. Ліву руку зігнути в лікті на рівні грудей, праву руку випрямити й відвести вбік вправо.

На «два-і» – злегка підвестися на напівзігнуті ноги, направити коліна ніг вправо. Положення рук змінити на протилежне (мал. 35).

Мал. 35

Рух № 23. Варіант простої присядки-гайдук

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз-і» – з невеличкого стрибка опуститися в глибоке присідання на півпальці обох ніг (коліна і стопи разом).

На «два-і» – з невеличкого підскоку ледь піднятися на півпальці правої ноги. Одночасно ліву ногу, трохи зігнути в коліні, ледь підняти вправо навхрест поперед правої ноги, голову повернути вправо. Далі рух повторюється з другої ноги. Корпус прямий, плечі трохи відведені назад.

Рух № 24. Закарпатський гайдук кручений з підскоком

Виконується на два такти.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

1-й такт. На «раз» – опуститися в глибоке присідання, спрямувавши коліна вліво, руки відвести вліво.

На «і-два» – пауза.

На «і» – підскочити на обох ногах.

2-й такт. На «раз» – опустившись на підлогу, перевести напівзігнуті коліна вліво, а руки – вправо.

На «два» – легко підскочивши, підвестися з глибокого присідання, ставши на обидві ноги.

На «і» – пауза.

Рух № 25. Присідання з поворотом на 45°

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз» – повертаючи корпус вправо (лівим плечем уперед), злегка присісти на обох ногах за шостою позицією.

На «два» – випрямляючи коліна, повернути корпус у вихідне положення. Так само рух виконується, якщо повертати корпус уліво. Виконуючи рух управо, танцюристи злегка повертають корпус і голову вправо, а вліво – ліворуч.

Рух № 26. Присядка з винесенням рук угору

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – ледь підстрибнути на півпальцях обох ніг.

На «раз-і» – опуститися в глибоке присідання на півпальці обох піг. Коліна та носки разом. Руки – на талії.

На «два-і» – підводячись із присідання, ковзнути на півпальцях обох ніг трохи вліво, спрямовуючи корпус вправо. Руки підняти вгору долонями всередину, голову повернути вправо.

У швидких темпах виконується через «раз-і», тобто на два такти музики.

Рух № 27. Присідання з виведенням ноги на каблук

Вихідне положення – шоста позиція ніг, руки витягнуті вперед і тримають топірець за обидва кінці.

На затакт «і» – ледь підстрибнути на обох ногах угору.

На «раз» – присісти на півпальцях обох ніг. Коліна разом, спина пряма.

На «і» – ледь просунутися правою ногою вправо і винести ліву ногу на каблук убік, не встаючи з присідання.

На «два-і» – повторити рухи, що виконувалися на «раз-і».

Рух № 28. Присідання з перекладанням топірця

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – опуститись у присідання на півпальцях обох ніг. Коліна й стопи зімкнуті. Руки розкриті в сторони. Топірець у правій руці.

На «раз» – із невеличкого підскоку трохи піднятися з присідання, праву ногу відокремити від підлоги, витягнути в коліні й вивести вперед. Топірець перехопити з правої руки в ліву під коліном правої ноги.

На «два» – повторити рухи, що виконувалися на «раз», але вперед виводиться ліва нога й топірець перекидається з лівої руки в праву.

Рух № 29. Дубовий лист

Виконується на шість тактів.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

1-й такт. На «раз» – каблуком правої ноги ковзним ударом притупнути об підлогу поряд з лівою і тут же зігнути її в коліні, виводячи вперед.

На «два» – ледь підскачівши на лівій нозі, притупнути всією стопою правої ноги поруч з лівою.

2-й такт. На «раз» – залишаючи вагу корпусу на трохи зігнутій лівій нозі, підшвою правої ковзнути по підлозі вперед.

На «два» – розгинаючи в коліні ліву ногу, правою ковзнути по підлозі назад і поставити її на півпальці позад лівої ноги.

3-й такт. На «раз-два» – повторити рухи 2-го такту.

4-й такт. На «раз» – опуститися правим коліном на підлогу, ліва, зігнута в коліні, залишається на місці. Одночасно, нахилиючи корпус уперед, ударити долонею правої руки по підлозі перед собою.

На «два» – швидко піднятися на обидві ноги, стопи ніг разом, корпус прямий. Праву руку підняти вгору долонею від себе. Ліву руку відвести в сторону.

5-й такт. На «раз» – із легенького стрибка опуститися в глибоке присідання на обох ногах. Корпус прямий.

На «два» – ледь підскачити на лівій нозі, розгинаючи її в коліні, випрямитися, а праву ногу із зігнутим і відведеним управо коліном підняти перед собою так, щоб каблук її був біля лівого коліна.

6-й такт. На «раз-і-два» – три притупи правою ногою.

На «і» – пауза. Виконуючи рух, учасники танцю (хлопці) перебувають у колі обличчям до центру, руки лежать на плечах один в одного.

Рух № 30. Присядка зі стрибком

Виконується на два такти.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

1-й такт. На «раз» – із ледь помітного підскоку злегка присісти на обох ногах за шостою позицією (коліна разом), приготувавшись до високого стрибка. Корпус прямий. Руками тримати топірець перед собою.

На «два» – підскачавши якомога вище вгору, підібгати під себе обидві ноги, коліна й стопи разом. Руки підняти до третьої позиції, тримаючи топірець над головою.

2-й такт. На «раз» – опуститися в глибоке присідання на низькі півпальці обох ніг за шостою позицією (обидві руки над головою).

На «два» – пружними рухами обох ніг звестися на півпальці лівої ноги. Одночасно праву ногу, ледь зігнуту в коліні, підняти високо вперед (обидві руки над головою).

Рух № 31. Присядка з просуванням убік

Виконується на два такти.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

1-й такт. На «раз» – з легенького підскоку з просуванням управо опуститись у глибоке присідання на низькі півпальці обох ніг за шостою позицією, коліна й стопи разом. Корпус прямий. Руки розкриті в сторони. Права рука тримає сокирку.

На «два» – з легкого підскоку трохи підвестися на півпальцях правої ноги. Одночасно ліву ногу, трохи зігнуту в коліні, вивести вперед.

2-й такт. На «раз» – зробивши стрибок на всю ступню лівої ноги вправо, праву ногу різко підняти від коліна назад, корпус нахилити вперед, голову повернути праворуч.

На «два» – зробивши стрибок на всю стопу правої ноги вправо, ліву ногу, ледь зігнуту в коліні, підняти вперед, голову повернути до центра кола. Корпус випрямити. Далі рух виконується з тієї самої ноги і в той самий бік. Цю присядку можна виконувати і в інший бік.

Рух № 32. Присядка з розніжкою

Вихідне положення – глибоке присідання на низьких півпальцях обох ніг за першою позицією, коліна розведені в сторони, п'яти разом, носки нарізно, корпус прямий, погляд спрямований уперед.

На «раз» – не підводячись із глибокого присідання, відштовхнутися обома ногами від підлоги й підстрибнути вгору, одночасно, випростовуючи коліна, розвести обидві ноги в сторони, підйом та пальці витягнуті, але не напружені, а потім швидко повернути їх у вихідне положення й опуститися на підлогу.

На «два» – повторити рухи, що виконувалися на «раз». Виконуючи рух, юнаки на кожну чверть такту розводять обидві руки в сторони, трохи нижче від рівня плечей (лікть витягнуті, але не напружені), потім опускають їх уздовж корпусу.

Рух № 33. Місток із виведенням ніг назад та вбік

Виконується на чотири такти.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – опуститися в глибоке присідання за шостою позицією.

1-й такт. На «раз-і» – впасти вперед на підлогу на долоні обох рук.

На «два-і» – ковзним рухом рвучко вивести прямі в колінах ноги назад, поставивши їх на носки каблуками догори.

2-й такт. На «раз-і» – рвучко підтягти ноги під себе, відокремити руки від підлоги.

На «два-і» – впасти на долоню лівої руки, поставивши її вліво, і одночасно ковзним рухом вивести прямі в колінах ноги вправо, поставивши ліву на зовнішнє, а праву – на внутрішнє ребро стопи. Корпус нахилити вліво. Праву руку відкрити вище другої позиції вправо.

3-й такт. На «раз-і» – різко підтягнути ноги під себе й відокремити від підлоги ліву руку.

На «два-і» – упасти на долоню правої руки, поставивши її вправо і одночасно ковзним рухом вивести прямі в колінах ноги вліво, поставивши праву на зовнішнє, а ліву – на внутрішнє ребро стопи. Корпус нахилити вправо. Ліву руку відкрити вище другої позиції вліво.

4-й такт. На «раз-і» – різко підтягнути ноги під себе й відокремити праву руку від підлоги.

На «два-і» – ковзним рухом різко випростати прямі в колінах ноги назад, поставивши їх на носки каблуками догори.

2.4. ПОВОРОТИ ТА ОБЕРТИ

Техніка виконання цих рухів зрозуміла вже із самої назви: це обертання виконавця навколо своєї осі на одній чи на обох ногах. Оберти на місці, оберти з просуванням виконуються по колу, по діагоналях, по прямій тощо. Оберти в парі на місці та парні оберти з просуванням у танцях західних областей України виконуються по колу, а також по прямій – вертикальний чи горизонтальний.

ПОВОРОТИ ТА ОБЕРТИ НА МІСЦІ

Рух № 34. Оберти на носках обох ніг

Вихідне положення – шоста позиція ніг, руки – за проймами кептаря.

На затакт «і» – ледь присісти на обох ногах.

На «раз» – пружно звестися на високі півпальці обох ніг за шостою позицією і стрімко повернутися на 360° праворуч.

На «і» – закінчивши поворот, скочити на обидві ноги за шостою позицією, ледь згинаючи їх у колінах.

На «два-і» – повторити рухи, що виконувалися на «раз-і».

Рух № 35. Доріжка з поворотом

Вихідне положення – третя позиція ніг, права нога попереду. Руки – за проймами кептаря.

На затакт «і» – ледь помітно звестися на півпальці лівої ноги, відокремлюючи праву ногу від підлоги.

На «раз» – невеликий виворітний крок правою ногою вправо на всю стопу, злегка присідаючи на ній. Ліву ногу відокремити від підлоги і стопу її наблизити позаду до правої ноги, трохи нижче від щиколотки. Коліно ледь зігнути й спрямувати вбік, підйом вільний. Одночасно повернутися на 180° вправо.

На «і» — опустити ліву ногу позаду правої на півпальці, трохи випрямляючи її в коліні, одночасно повертаючись ще на 180° управо (вихідне положення).

На «два-і» – повторити рухи, що виконувалися на «раз-і».

Рух № 36. Зворотна доріжка з поворотом

Вихідне положення – третя позиція ніг, права нога попереду. Руки – за проймами кептаря.

На затакт «і» – відокремити від підлоги праву ногу і перевести її вліво перед лівою ногою.

На «раз» – опуститися на всю стопу правої ноги, зігнувши її в коліні, одночасно зігнути в коліні ліву ногу відокремити від підлоги. Одночасно повернутися на 180° уліво.

На «і» – переступити на ліву ногу, випрямивши її в коліні, одночасно підняти невисоко над підлогою випрямлену в коліні праву ногу, одночасно повертаючись ще на 180° уліво (вихідне положення).

На «два-і» – повторити рухи, що виконувалися на «раз-і».

Рух № 37. Поворот із другої позиції

Вихідне положення – шоста позиція ніг, руки – на талії.

На затакт «і» – ледь присісти на обох ногах.

На «раз» – із невеликого стрибка опуститись у другу позицію ніг.

На «і» – перескочити на праву ногу вправо, починаючи поворот на 360°, ліву ногу підняти, зігнувши в коліні.

На «два» – перескочити на ліву ногу, продовжуючи поворот управо.

На «і» – з невеликого стрибка опуститись у другу позицію, ледь присідаючи на обох ногах.

Рух № 38. Поворот із переступанням з ноги на ногу і притупом

Вихідне положення – шоста позиція ніг. Руки в дівчат у положенні «за пройми кептаря», у юнаків – «за борт кептаря».

На затакт «і» – невисоко підняти праву ногу.

На «раз» – широко ступити правою ногою вправо, вага корпусу переноситься на праву ногу. Одночасно напівповернути корпус управо, ліву ногу трохи підняти.

На «і» – продовжуючи поворот корпусу, зробити невеликий крок лівою ногою, праву трохи підняти.

На «два» – закінчуючи повний поворот, зробити невеликий крок-перестриб на праву ногу, ліву ногу відокремити від підлоги.

На «і» – вдарити п'ятою лівої ноги поруч із правою в шостій позиції.

Те саме – з лівої ноги.

Рух № 39. Гуцульський поворот на низьких півпальцях

Виконується на два такти.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – ледь присівши на лівій нозі, пружно відштовхнутися від підлоги і ледь підскочити вгору. Одночасно, згинаючи коліно майже під гострим кутом і спрямовуючи його вперед, підняти праву ногу над підлогою на рівень литки. Коліна, підйом і пальці ніг витягнуті, але не напружені.

1-й такт. На «раз» – опутившись із носка на всю стопу лівої ноги, ледь присідаючи і рівномірно розподіляючи на неї вагу корпусу, вивести праву ногу вперед і поставити її на каблук носком угору. Коліно витягнуте, але не напружене, підйом скорочений.

На «два» – пауза.

2-й такт. На «раз-два» – трохи згинаючи коліна і рівномірно розподіляючи вагу корпусу на обидві ноги, повернутися на 360° уліво на низьких півпальцях.

Так само рух виконується з лівої ноги з поворотом управо.

ПОВОРОТИ ТА ОБЕРТИ В ПАРІ

Рух № 40. Низька гуцулка

Виконується на два такти.

Вихідне положення – шоста позиція ніг. Виконавці стають одне навпроти одного. Дівчина кладе руки юнакові на передпліччя, злегка розводячи лікті в сторони. Юнак підтримує дівчину за лікті.

1-й такт. На «раз-і» – зробити крок правою ногою вперед на всю стопу попереду лівої навхрест. Почати поворот у парі вправо (чверть оберту).

На «два-і» – зробити крок лівою ногою вперед на всю стопу, повертаючися ще на чверть оберту вправо на правій нозі.

2-й такт. Повторюються рухи 1-го такту. Виконавці закінчують повний оберт на 360°.

Примітка. У закарпатських, лемківських та бойківських танцях цей рух виконують із маленьким присіданням.

Рух № 41. Висока гуцулка

Виконується на два такти.

Вихідне положення – шоста позиція ніг. Виконавці стають одне навпроти одного. Дівчина кладе руки юнакові на передпліччя, злегка розводячи лікті в сторони. Юнак підтримує дівчину за лікті.

На затакт «і» – праву ногу ледь відокремити від підлоги.

1-й такт. На «раз» – зробити крок уперед на праву ногу.

На «і» – злегка підскочити на правій нозі (коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені). Одночасно, дуже згинаючи коліно і спрямовуючи його вперед, відокремити ліву ногу від підлоги, підвести стопу лівої ноги до правого коліна, зробивши напівповорот у парі на 180° управо.

На «два» – опустити ліву ногу на підлогу, ставлячи її поруч із правою, трохи попереду неї, на низькі півпальці.

На «і» – повторити рух, виконуваний на затакт «і».

2-й такт. Закінчуючи повне обертання на 360°, повторити рухи 1-го такту.

Рух № 42. Погаренка низька

Вихідне положення – шоста позиція ніг. Дівчина та юнак стоять обличчям одне до одного. Юнак тримає дівчину за талію, дівчина кладе руки йому на плечі.

На затакт «і» – відокремити праві ноги від підлоги.

На «раз» – праві ноги поставити так, щоб вони торкалися одна одної внутрішнім боком стопи.

На «і» – крок уперед лівими ногами.

На «два» – переступити правими ногами на місці вліво, повернувшись на 180°.

На «і» – повертаючися ще більше, знову зробити крок лівими ногами, завершуючи оберт.

Рух № 43. Погаренка середня

Вихідне положення – шоста позиція ніг. Дівчина та юнак стоять обличчям одне до одного. Юнак правою рукою тримає дівчину за талію, права рука дівчини – на лівому плечі юнака. Лівою рукою юнак підтримує

правий лікоть дівчини, а дівчина лівою рукою підтримує правий лікоть юнака.

На затакт «і» – відокремити праві ноги від підлоги.

На «раз» – починаючи поворот управо, зробити крок уперед правими ногами з таким розрахунком, щоб виконавці були справа одне від одного.

На «і» – підтягнути ліві ноги до правих і швидко повернутися на півпальцях правих ніг.

На «два» – продовжуючи поворот управо, зробити крок уперед правими ногами з таким розрахунком, щоб виконавці були справа одне від одного.

На «і» – закінчуючи поворот управо на 360°, підтягнути ліві ноги до правих і швидко повернутися на півпальцях правих ніг.

Виконавці на «раз» голову повертають уліво, а на «два» – вправо, обличчям одне до одного.

Рух № 44. Погаренка висока

Вихідне положення – шоста позиція ніг. Дівчина та юнак стають обличчям одне до одного. Юнак правою рукою тримає дівчину за талію. Праву руку дівчина кладе на ліве плече юнака. Лівою рукою юнак підтримує правий лікоть дівчини, а дівчина лівою рукою підтримує правий лікоть юнака.

На затакт «і» – відокремити праві ноги від підлоги.

На «раз-і» – починаючи поворот управо, зробити акцентований крок уперед правими ногами з таким розрахунком, щоб бути справа одне від одного. Ліві ноги відокремлюються від підлоги.

На «два» – підскочити на правих ногах, продовжуючи поворот управо.

На «і» – закінчуючи поворот на 360°, опустити ліві ноги на підлогу поруч із правими.

Рух № 45. Крок навхрест із поворотом корпусу

Вихідне положення – шоста позиція ніг. Дівчина та юнак стоять обличчям одне до одного. Юнак тримає дівчину за талію, дівчина кладе руки йому на плечі.

На затакт «і» – відокремити праву ногу від підлоги.

На «раз» – поставити праву ногу так, щоб вона внутрішнім боком стопи торкалася ноги партнера.

На «і» – крок уперед лівою ногою.

На «два» – переступити правою ногою на місці вліво, повернувшись на 180°.

На «і» – продовжуючи повертатися, зробити крок лівою ногою і закінчити поворот.

Рух № 46. Зворотна доріжка плетена з приставленням робочої ноги

Вихідне положення – перша позиція ніг.

На затакт «і» – відокремити праву ногу від підлоги і перевести її вліво попереду лівої ноги.

На «раз-і» – опуститися на всю стопу правої ноги, одночасно присідаючи на обох ногах.

На «два-і» – вивести ліву ногу вліво і приставити її до правої за першою позицією (мал. 36). Так само рух може виконуватись і з лівої ноги.

Мал. 36

Рух № 47. Упадання з поворотом

Вихідне положення – третя позиція ніг, ліва нога попереду. Виконавці стоять у парі обличчям одне до одного, обидві руки дівчини вільно лежать долонями вище від ліктя юнака, він обома руками притримує дівчину за талію, корпус відхилений трохи назад-уліво, погляди спрямовані одне на одного.

На затакт «і» – звестися на низькі півпальці обох ніг за третьою позицією.

На «раз» – невеликий виворотний крок лівою ногою вбік-уліво з носка на всю стопу, злегка присідаючи на ній; одночасно п'яту правої ноги відокремити від підлоги, коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені.

На «і» – злегка згинаючи коліно, підвести праву ногу до лівої на низькі півпальці в третю позицію назад, поставити на підлогу і перенести на неї вагу корпусу; одночасно звестися на низькі півпальці обох ніг.

На «два-і» – повторити рухи, що виконувалися на «раз-і».

Рух № 48. Півторак (парний)

Виконується на два такти.

Вихідне положення – третя позиція ніг, права нога попереду. Дівчина та юнак стоять обличчям одне до одного. Юнак тримає дівчину за талію, дівчина кладе руки йому на плечі.

1-й такт. На «раз» – зробити крок правими ногами ліворуч уперед так, щоб вони торкалися одна одної внутрішнім боком стопи.

На «і» – крок уперед лівими ногами.

На «два» – переступити правими ногами на місці вліво, повернувшись на 180° праворуч.

На «і» – повертаючися ще більше, знову зробити крок лівими ногами, завершуючи поворот на 360° праворуч.

2-й такт. На «раз-і-два» – повторити рухи, що виконувалися на «раз-і-два» 1-го такту.

На «і» – ударити лівою ногою об підлогу, корпус нахилити, коліна трохи зігнути.

Потім повторити рух уліво.

Рух № 49. Повороти з присіданням за шостою позицією

Виконується на чотири такти.

Вихідне положення – шоста позиція ніг. Виконавці стоять у парі обличчям одне до одного, руки дівчини вільно лежать долонями вище від ліктів юнака, він обома руками притримує дівчину за талію, корпус злегка відхилений назад і ледь уліво, погляди спрямовані одне на одного.

1-й такт. На «раз» – ледь присівши на лівій нозі, зробити крок правою ногою вперед-уліво з носка на всю стопу, ставлячи її попереду, навхрест лівій ноги, коліно витягнуте, але не напружене.

На «два» – приставити ліву ногу до правої за шостою позицією, і звівшись на низькі півпальці правої ноги (ліва нога ледь відокремлюється від підлоги), зробити напівповорот на 180° управо (виконавці міняються місцями).

2-й такт. На «раз» – ледь присівши на лівій нозі, зробити крок правою ногою вперед-вліво з носка на всю стопу, ставлячи її попереду, навхрест лівій ноги, коліно витягнуте, але не напружене.

На «два» – приставити ліву ногу до правої за шостою позицією і, звівшись на низькі півпальці правої ноги (ліва нога ледь відокремлюється від підлоги), зробити напівповорот на 180° управо (виконавці повертаються на свої попередні місця).

3-й такт. На «раз-два» – злегка вихиляючи стегнами, глибоко присісти за шостою позицією, коліна, п'яти та носки щільно зімкнуті й спрямовані вперед.

4-й такт. На «раз-два» – злегка вихиляючи стегнами, підвестися з глибокого присідання у вихідне положення, коліна витягнуті, але не напружені.

Рух № 50. Переступання з підскоком

Виконується на два такти.

Вихідне положення – шоста позиція ніг. Юнак і дівчина стоять обличчям одне до одного. Юнак бере дівчину правою рукою за талію, а ліву кладе на плече дівчини; дівчина обидві руки кладе на плечі юнакові.

1-й такт. На «раз» – праву ногу поставити перед лівою навхрест.

На «і» – підскочити на лівій нозі.

На «два» – перескочити на праву ногу.

На «і» – підскочити на правій нозі.

2-й такт. На «раз» – переступити на ліву ногу.

На «і» – переступити на праву ногу.

На «два» – переступити на ліву ногу.

На «і» – пауза.

Рух № 51. Під крило

Виконується на чотири такти.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

1-й такт. На «раз» – виконавці, які стоять у парі обличчям одне до одного, виконують біг на місці правими ногами, ліві відокремлюють від підлоги і сильно згинають у колінах. Юнак нахиляє корпус вперед так, щоб дівчина була праворуч від нього, голову підсовує під її праву руку (начебто під крило). Одночасно він кладе праву руку дівчині на талію, а вона свою ліву руку – на зап'ястя правої руки юнака. З'єднані руки (права рука дівчини і ліва юнака) піднімають угору, голови повертають до глядача. Корпус дівчини трохи нахилений уперед.

На «два» – виконавці, не змінюючи положення корпуса, рук і голови, виконують біг на місці лівою ногою, відводячи назад праву ногу, сильно зігнуту в коліні.

2-й такт. На «раз-два» – не міняючи положення корпуса, рук і голови, танцюристи виконують по черзі два біги на місці правою і лівою ногами.

3-й такт. На «раз» – виконуючи біг на місці правою ногою, змінюють положення корпуса й голови так: дівчина відхиляє корпус ледь назад, голову

повертає до юнака, одночасно він вирівнює корпус і відхиляє його теж трохи назад, спрямовуючи погляд на дівчину. Не роз'єднуючи руки (дівчина праву, а юнак ліву), опускають їх униз до рівня талії, другі руки вони широко розводять у сторони.

На «два» – не змінюючи положення корпусу, рук і голови, юнак і дівчина виконують три біги на місці по черзі лівою, правою і лівою ногами.

4-й такт. Повторити рухи 3-го такту.

Цей рух виконується і в поворотах на 360°.

2.5. ТАНЦЮВАЛЬНІ УКЛОНИ

Рух № 52. Уклін жіночий з рукою на грудях (на намисто)

Вихідне положення – третя вільна позиція ніг, права нога попереду. Руки у підготовчому положенні.

1-й такт. Права рука, зігнута в лікті, піднімається і кладеться долонею на груди (на намисто), лікоть відведений у сторону, плече опущене (мал. 37).

2-й такт. Зробити подих, злегка піднявши підборіддя.

3-й такт. Нахилити голову вперед (мал. 37, а).

4-й такт. Підняти голову у вихідне положення (мал. 37, б).

Мал. 37

Мал. 37, а

Мал. 37, б

Рух № 53. Уклін чоловічий звичайний

Виконується на чотири такти музичного супроводу.

Вихідне положення – третя вільна позиція ніг, права нога попереду. Руки в підготовчому положенні, пальці зібрані, або руками взятися за борт кептарика.

1-й такт. Праву руку провести через першу позицію в другу долонею догори (мал. 38).

2-й такт. Опускаючи праву руку у вихідне положення, зробити подих, піднімаючи підборіддя.

3-й такт. Нахилити голову вперед (мал. 38, а).

4-й такт. Підняти голову у вихідне положення (мал. 38, б).

Мал. 38

Мал. 38, а

Мал. 38, б

Рух № 54. Уклін чоловічий з руками на кептарику

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – третя вільна позиція ніг. Руки у підготовчому положенні.

1-й такт. На «раз-і» – руками взятися за борт кептарика, лікті вільно опущені вздовж корпусу.

На «два-і» – зробити подих, піднімаючи підборіддя (мал. 39).

2-й такт. На «раз-і» – нахилити голову вперед (мал. 39, а).

На «два-і» – підняти голову у вихідне положення (мал. 39, б).

Мал. 39

Мал. 39, а

Мал. 39, б

Рух № 55. Уклін жіночий з положенням рук на кептарик

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг. Руки в підготовчому положенні.

1-й такт. На «раз» – крок правою ногою вперед, одночасно перевести руки в положення на кептарик (мал. 40).

На «і» – ліву ногу приставити до правої за шостою позицією, одночасно зробити подих, піднімаючи підборіддя (мал. 40, а).

На «два» – зробити напівприсідання на обох ногах, одночасно нахилити голову вперед (мал. 40, б).

На «і» – піднятися з напівприсідання і підняти голову у вихідне положення (мал. 40, в).

2-й такт. Повторити рухи 1-го такту з лівої ноги.

Мал. 40

Мал. 40, а

Мал. 40, б

Мал. 40, в

Рух № 56. Уклін чоловічий у поєднанні з двома кроками

Виконується на чотири такти музичного супроводу.

Вихідне положення – третя вільна позиція ніг, права нога попереду. Руки в підготовчому положенні, пальці зігнуті.

1-й такт. Простий широкий крок правою ногою вперед із п'яти на всю стопу (мал. 41).

2-й такт. Крок лівою ногою в другу вільну позицію, ліве плече вперед, голова з ледь піднятим підборіддям (мал. 41, а).

3-й такт. Уклін /на глядача/ (мал. 41, б).

4-й такт. На «раз-і» – ледь піднятися.

Мал. 41

Мал. 41, а

Мал. 41, б

Мал. 41, в

На «два-і» – голову трохи відвести від лівого плеча, корпус випрямити, груди розкрити. Позиція сильна, мужня (мал. 41, в).

Рух № 57. Ритуальний уклін «Хліб-сіль»

Виконується на чотири такти музичного супроводу.

Вихідне положення – третя вільна позиція ніг, права нога попереду. Руки, зігнуті в ліктях, долонями вгору тримають «хліб-сіль».

1-й такт. На «раз-і» – крок правою ногою вперед (мал. 42).

На «два-і» – ліву ногу приставити до правої у третю вільну позицію (мал. 42, а).

2-й такт. Зробити подих, підборіддя ледь припідняти.

3-й такт. Нахилити голову і корпус уперед (мал. 42, б).

4-й такт. Корпус повільно випрямити (мал. 42, в).

Мал. 42

Мал. 42, а

Мал. 42, б

Мал. 42, в

Рух № 58. Уклін чоловічий з топірцем

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг. Руки в підготовчому положенні, в прямій руці топірець.

1-й такт. Крок лівою ногою в другу вільну позицію, ліве плече вперед, голова з ледь піднятим підборіддям. Одночасно праву руку відвести трохи в сторону вправо, тримаючи тонірець за середину топорича обушком униз, і винести його над головою, а ліву руку відкрити в сторону (мал. 43).

2-й такт. На «раз-і» – лівою рукою взятися за борт кептаря і нахилити голову вперед (мал. 43, а).

На «два-і» – підняти голову у вихідне положення (мал. 43, б).

Мал. 43

Мал. 43, а

Мал. 43, б

РОЗДІЛ 3

ПОБУДОВА ЗАНЯТЬ БІЛЯ СТАНКА

3.1. ПОБУДОВА ТА СТРУКТУРА УРОКУ

Проходячи курс українського народно-сценічного танцю, виконавці передусім гартують своє тіло, набувають артистичності, розвивають готовність з однаковим успіхом виконувати будь-який танець.

Вправи біля станка розвивають в учнів силу м'язів, еластичність зв'язок, рухливість суглобів, виворотність; сприяють відпрацюванню технічної частини танцю; готують учнів до виконання рухів на середині залу; виробляють хорошу манеру виконання, виразність, танцювальність рухів.

Система фізичного й танцювального тренажу буде більш корисною, ніж просте вивчення окремих рухів танцю. Можливості виконавців, які займаються народно-сценічним тренажем, майже невичерпні. Розглядати заняття тренажем тільки як засвоєння комплексу визначених рухів було б неправильно.

Вправи біля станка потрібні для розвитку технічних навичок. Їх завдання – підготувати м'язи до виконання різноманітних танцювальних рухів. Без розвитку та зміцнення м'язів і суглобів, без вміння координувати рухи (узгоджено діяти ногами, руками, корпусом, головою), без уміння підкорити роботу м'язів будь-якому музичному ритму і темпу танець, який потребує рухливості і сили ніг, завжди буде недосконалим.

Працюючи над тренажем, педагог має знати, які рухи розвивають ті чи інші м'язи й суглоби. При складанні переліку вправ біля станка слід також знати, як чергувати рухи, щоб навантаження на м'язи та суглоби переклюалося з одних груп на інші.

Порядок вправ біля станка встановлюється за принципом контрастного чергування рухів, що дає змогу рівномірно розподілити навантаження на весь м'язовий апарат учнів і уникнути в роботі перевантаження будь-якої однієї групи м'язів. Вносити ті чи інші зміни в порядок виконання рухів біля станка слід з великою обережністю, враховуючи підготовку учнів. План кожного уроку треба продумувати заздалегідь з таким розрахунком, щоб послідовність вправ сприяла поступовому й рівномірному включенню всіх м'язів тіла в роботу. Цієї умови слід дотримуватися й під час простого тренажу, і при ускладненні вправ. Необхідно, щоб вправи робилися в поєднанні з рухами рук, корпусу, голови і без напруження, – це допоможе виконавцям надалі оволодіти технікою координації руху рук, ніг, корпусу, голови, полегшить роботу над виразністю танцю.

Тільки при правильному розподілі силового навантаження на м'язи можна швидше виховати м'язовий апарат виконавця, не втомлюючи і не перевантажуючи його. Для рівномірного навантаження груп м'язів доцільно дотримуватися на заняттях такого плану тренування: 1) присідання; 2) вправа на розвиток рухливості стопи; 3) маленькі кидки; 4) коло ногою по підлозі; 5) каблучна вправа; 6) підготовка до вірьовочки; 7) м'які розвороти ноги; 8) вистукування; 9) розкривання ноги на 90°; 10) великі кидки; 11) різні технічні вправи (штопор, свердло, присядки, голубці, стрибки).

Особливу увагу слід звертати на чергування рухів, яке йде за таким принципом: рухи з напруженою стопою – та вільною; плавні – різкі; обертальні – вистукуючі та ін.

Вправи біля станка виконуються спочатку з правої, потім з лівої ноги – учень тримається однією рукою за станок (опис зазвичай дається з правої ноги), після чого виконуються вправи обличчям до станка – учень тримається двома руками за станок. Всі вправи біля станка виконуються в певному стилі й характері, властивому тому чи іншому регіону України.

Комбінація може бути складена з декількох елементів рухів – від одного до трьох, від трьох до п'яти. Крім того, що кожний рух виконує своє завдання

на зміцнення м'язів, суглобів, така комбінація є першим кроком до розвитку танцювальності.

Координацію, що є основою танцювальності, слід розвивати зі станка: засвоївши виконання рухів ногами, поступово вводити переходи рук з одного положення в інше, включати повороти, нахили голови й корпусу.

Темп музичного супроводу на перших порах вивчення більшості елементів не повинен бути швидким. У подальшому, коли того потребує характер руху, темп прискорюється.

У своїх поясненнях і зауваженнях педагог має бути точним. Його вимоги мають викладатися чітко й коротко з таким розрахунком, щоб учні розуміли завдання відразу і виконували їх свідомо, звертаючи увагу на найголовніше і лише поступово удосконалюючи деталі. Спочатку розучуються рухи для ніг, потім для корпусу і голови (повороти і нахили) і тільки після цього – рухи для рук. Педагог повинен враховувати робочий стан учнів, їхній настрій. Якщо учні недостатньо активні, педагогу з першої ж хвилини заняття слід взяти енергійний, рухливий темп і до кінця уроку не знижувати його.

І все ж слід запам'ятати: якщо вправи біля станка не передаватимуть особливостей манери виконання, певного національного колориту розучуваного народного танцю, то заучування танцювальних рухів буде суто формальним.

Треба звернути також особливу увагу на музичний супровід вправ, Музика – основа танцю. У вправах біля станка музичний супровід повинен відповідати національному характеру рухів і виховувати «рефлекс», тобто швидке уявлення національного характеру, стилю певного руху.

Необхідно розвивати у виконавців імпровізацію й уявлення, даючи в міру засвоєння елементів, завдання і на самостійне ускладнення окремих елементів, і на створення танцювальних комбінацій. Імпровізація – важлива риса українського народного танцю, і на це слід звертати велику увагу протягом усього навчання як майбутніх виконавців, так і майбутніх педагогів.

3.2. МЕТОДИКА РОЗУЧУВАННЯ ВПРАВ БІЛЯ СТАНКА

Напівприсідання і повні присідання

Правильне виконання цієї вправи зміцнює і розвиває м'язи ніг, тренує суглоби і зв'язки, робить їх рухомими та еластичними, розвиває й зміцнює м'язи спини, привчає учнів триматися прямо, не горбитися і не сутулитись. Присідань є два види – напівприсідання і повні присідання. Виконуються вони за всіма позиціями – від першої до шостої, за винятком першої та другої зворотних позицій і другої паралельної. На заняттях з українського народного танцю присідання виконуються як плавно, так і різко. Можна виконувати повні присідання на 4/4, а напівприсідання на 2/4 або перше присідання на 2/4, друге – на 1/4. Зазвичай присідання виконуються за першою, другою, третьою й шостою позиціями, нізніше додається четверта паралельна. Вони виконуються на музичний розмір 2/4, 3/4, 4/4. Комбінувати цю вправу можна дуже різноманітно в характері танців різних регіонів України. При виконанні вправи можливі переведення ніг з позиції в позицію; їх виконують обома ногами одночасно через ковзний рух по підлозі: носками з опорою на каблуки або каблуками з опорою на подушечки стоп.

Вправи на розвиток рухливості стопи

Ці вправи розробляють силу ніг, розвивають рухливість гомілковостопного суглоба, зміцнюють п'яткове (ахіллезове) сухожилля, литковий м'яз і м'язи стопи. Виконувати вправи можна в усіх напрямках, в усіх позиціях (за шостою позицією вправа виконується тільки вперед).

Розучувати вправу слід не по восьмих, а по чвертях, тобто із зупинкою після кожного руху:

а) переведення ноги з носка на каблук з напівприсіданням у третю позицію виконуються так само, як і попередні, тільки в момент повернення

працюючої ноги в третю позицію робиться напівприсяд на обох ногах (на рахунок «два-і»);

б) під час переведення ноги з носка на каблук робиться напівприсяд на опорній нозі (на рахунок «раз-і»).

Маленькі кидки

Вправи розвивають м'язи гомілки опорної ноги, сприяють розвитку рухів у колінному суглобі працюючої ноги, яка то різко витягується «від себе», то сильно згинається, підвищують здатність учнів чітко виконувати дрібні сильні рухи. Виконуються в усіх напрямках у характері різних регіонів України.

Рука може з вихідного положення на талії поступово відкриватися в сторону і знову повертатися на талію. Так само виконується цей рух на напівприсяді, тільки опорна нога в момент відкривання працюючої ноги вперед (в сторону, назад) різко згинається в коліні. Можна ускладнити цей рух різким підйомом і опусканням п'яти опорної ноги, наприклад, у момент відкривання працюючої ноги вперед (в сторону, назад); при поверненні працюючої ноги в третю позицію п'ята опорної ноги різко відділяється від підлоги. Удар і підйом п'яти підсилює акцентування руху «від себе». Рух виконується різко і сильно.

Коло ногою по підлозі

Вправа розвиває рухливість тазостегнового, гомілковостопного і колінного суглобів, а також м'язів стопи.

Виконується коловий рух носком працюючої ноги по підлозі. У вправі застосовується положення скошеного підйому (стопа повернута внутрішньою стороною назовні, зовнішня сторона стопи опущена. Рух виконується плавно, за винятком останнього підведення стопи до щиколотки, яке відбувається ривком, різко. Рука може бути відкрита в другу позицію або перебувати на талії. Голова може супроводжувати рух ноги.

Ця вправа виконується ногою по підлозі і в повітрі, носком або п'ятою.

Каблучні вправи

Вправи вводять у роботу п'яту опорної ноги, яка то відокремлюється від підлоги, то опускається на підлогу. Вони виконуються на легкому напівприсіданні без випрямлення до кінця руху. Ці вправи розвивають м'язи гомілки, зокрема, зміцнюють п'яткове (ахіллезове) сухожилля опорної ноги. Каблучні вправи можна виконувати в усіх напрямках. Весь рух виконується на напівприсіданні, вага корпусу – на опорній нозі. У міру засвоєння вправи в рух можна вводити корпус (нога винесена вперед – корпус відхиляється назад, в сторону і т. д.), рука в момент винесення ноги на каблук – зі стегна відкривається в сторону, але нижче від другої позиції. Цей рух можна комбінувати із вправами на розвиток рухливості стопи, з маленькими кидками.

Підготовка до вірвовочки

Вправи готують учнів до виконання руху «вірвовочка» на середині залу. Тренують максимальний розворот стегна і вводять в роботу колінний і тазостегновий суглоби. Рух ускладнюється підніманням опорної ноги на півпальці (на рахунок «і»), при цьому має дотримуватися одночасність піднімання та опускання в третю позицію обох ніг.

Крім основного виду вправи, що виконується на витягнутій у коліні опорній нозі, з підніманням на півпальці опорної ноги, з напівприсіданням, зі стрибком; є й інші: повороти працюючої ноги з виворітного положення в невиворітне і назад (також на витягнутій у коліні опорній нозі, з підніманням на півпальці, з напівприсіданням), повороти зігнутою в коліні ноги до станка і від станка (теж з підніманням на півпальці), повороти ноги з невиворітного положення у виворітне («гвинт») на витягнутій у коліні опорній нозі, з підніманням на півпальці, з напівприсіданням, зі стрибком. Виконуються всі ці вправи по третій або п'ятій

відкритих позиціях. На уроці рухи можуть виконуватися в різних поєднаннях між собою, а також комбінуватися з «розкриванням ноги на 90°», «великими кидками» тощо. Музичний розмір – 2/4.

М'які розвороти ноги

Вправи розвивають рухливість, м'якість, еластичність руху в тазостегновому та колінному суглобах.

Є два види вправи: низькі і високі розвороти ноги. За характером і темпом виконання їх можна розподілити на повільні та швидкі. Кожну вправу можна виконувати, окремо по кілька разів або комбінувати з іншими. Важливим є чергування повільних і швидких розворотів ноги, які можна ускладнювати підйомом на півпальці, нахилами і перегинами корпусу, «розтяжками», стрибком. На уроці низькі й високі розвороти ноги комбінуються з «колообертальними рухами», з «поворотами стопи», з «розкриванням ноги на 90°». Музичний розмір – 3/4, 6/8, 2/4.

Дрібні вистукування

Вправи цього розділу готують учнів до виконання дрібних вистукувань на середині залу. Дрібні вистукування виконуються всією стопою, каблуком, ребром каблука або в поєднанні ударів каблуком і півпальцями і, як правило, на трохи зігнутих у колінах ногах. Рухи розвивають чіткість, ритмічність, силу ніг, зміцнюють м'язи стопи, литкові м'язи. Дрібні вистукування виконуються по першій прямій і третій відкритій позиціях. Можуть комбінуватися з «каблучною вправою», виконуватися в поєднанні з підніманням на півпальці, з підскоком, переступанням. Музичний розмір – 2/4.

Розкривання ноги на 90° (плавне і уривчасте)

Вправа спрямована на розвиток танцювального кроку та сили руху, зміцнення тазостегнових, литкових і гомілковостопних м'язів, підвищення рухливості в тазостегновому та колінному суглобах. Виконувати рух ноги

можна як у повільному, так і в швидкому темпі на витягнутій опорній нозі, в поєднанні з напівприсіданням або підйомом на півпальці опорної ноги, з ударом п'яти, зі стрибком і т. д. Комбінується з «підготовкою до вірвовочки», «низькими і високими розворотами ноги», «нахилами і перегинами корпусу», «великими кидками» і т. ін. Вправа виконується в усіх напрямках. Корпус і руки можуть бути в різних положеннях залежно від завдання педагога. Музичний розмір – 3/4, 4/4.

Великі кидки

Вправи розвивають танцювальний крок, зміцнюють тазостегнові, литкові та гомілковостопні м'язи. Виконуються із силою, але без напруження. Крім основного виду великих кидків, на уроці українського народного танцю можуть виконуватися кидки ногою зі скороченим підйомом, з нахилами корпусу, в поєднанні з коловим рухом ноги, з опусканням на коліно, зі стрибком, з розтяжкою тощо. Великі кидки можна комбінувати з вправ цього розділу, а також із «підготовкою до вірвовочки», «розкриванням ноги на 90°». Музичний розмір – 2/4 (3/4 або 4/4).

3.3. ПРИКЛАДИ ПОБУДОВИ ВПРАВ БІЛЯ СТАНКА

Наведемо як приклад урок з українського народного танцю, побудованого на елементах і рухах західних областей України, що готує учнів до виконання танцювальних композицій та етюдів.

Вправа 1. Присідання

(на матеріалі танцю «Буковинський весільний»)

Вправи на присідання виробляють еластичність, м'якість рухів колінного, тазостегнового та гомілковостопного суглобів, сприяють розвитку виворітності, виробляють еластичність підметкового м'яза.

Вихідне положення: шоста позиція ніг, ліва рука на станку, права – вільно опущена вниз.

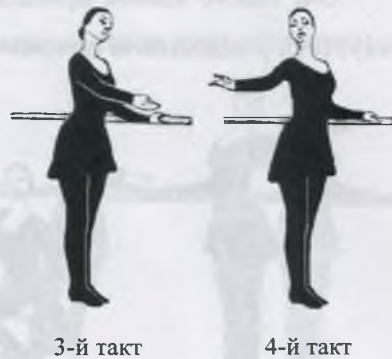
Музичний розмір – 2/4 (або 4/4).

Підготовка (займає чотири такти).

1–2-й такти. Стояти у вихідному положенні.

3-й такт. Праву руку провести з підготовчої в першу позицію, голову нахилити до лівого плеча.

4-й такт. Праву руку перевести вбік у другу позицію, долонею вгору. Голова супроводжує рух кисті й злегка повертається у ту ж сторону (мал. 44).

Мал. 44

1-й такт. На «раз-і» – зробити напівприсідання в шостій позиції й одночасно праву руку, закруглюючи, перевести в першу позицію.

Мал. 45

На «два-і» – підвестися з напівприсідання. Праву руку перевести в положення «за пройми кептаря» (юнаки – «за борт кептаря») (мал. 45).

2-й такт. На «раз-і» – напівприсідання за шостою позицією. Праву руку відкрити в першу позицію.

На «два-і» – підвестися з напівприсідання й одночасно праву руку відкрити в другу позицію.

3-й такт. Повне присідання в першій позиції, одночасно праву руку опустити у підготовче положення (мал. 46).

Мал. 46

4-й такт. Підвестися з повного присідання. Підняти праву руку в першу позицію і відкрити в сторону в другу позицію (див. мал. 46).

На затакт «і» – ледь помітно піднятися на півпальцях правої ноги, ліву ногу відділити від підлоги.

5-й такт (плетінка). На «раз» – зробити широкий крок лівою ногою вперед праворуч, на всю стопу (навхрест правої). Коліна злегка зігнуті. Руки перевести в положення «за пройми кептаря» (юнаки – «за борти кептаря»).

На «і» – невеликий крок правою ногою вправо.

На «два» – зробити крок лівою ногою вправо, ставлячи її ззаду (навхрест) правої. Коліна злегка зігнуті.

На «і» – пауза.

6-й такт (подвійний притуп). На «раз» – притупнути всією стопою правої ноги.

На «і» – пауза.

На «два» – притупити всією стопою лівої ноги.

На «і» – ледь помітно піднятися на півпальцях лівої ноги, праву ногу відділити від підлоги.

7-й такт. Виконати рухи 5-го такту з правої ноги (рух виконується до станка).

8-й такт. На «раз-і» – невеликий крок з лівої ноги вліво (до станка), праву ногу поставити на носок у другу позицію (коліно та підйом витягнути). Праву руку розкрити в першу позицію, а ліву покласти на станок (мал. 47).

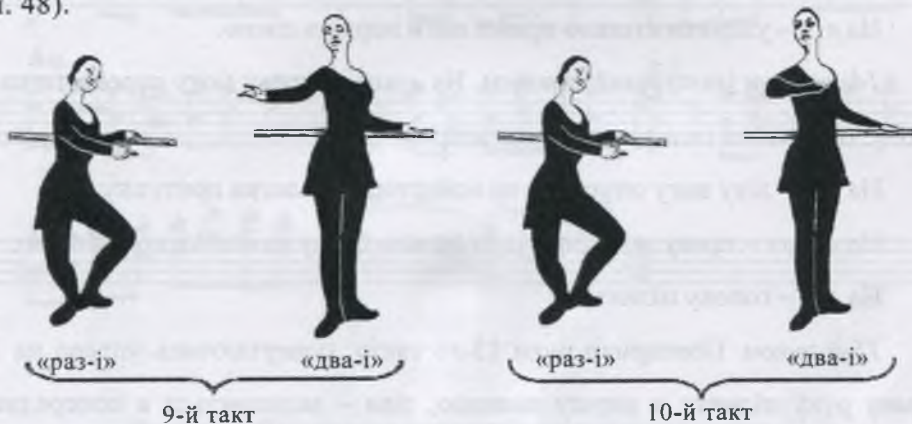
8-й такт

Мал. 47

На «два-і» – праву ногу підтягнути до лівої в першу позицію, одночасно праву руку розкрити в другу позицію.

9-й такт. Повторити рухи 1-го такту за першою позицією (мал. 48).

10-й такт. Повторити рухи 2-го такту за першою позицією (див. мал. 48).

9-й такт

10-й такт

Мал. 48

11-й такт. Повторити рухи 3-го такту за шостою позицією (мал. 49).

12-й такт. Повторити рухи 4-го такту за шостою позицією (див. мал. 49).

Мал. 49

13-й такт (тропак з просуванням). На «раз» – зробити невеликий крок правою ногою вперед на всю стопу. Руки перевести в положення «за пройми кептаря» (юнаки – «за борти кептаря»).

На «і» – ударити стопою лівої ноги поряд з правою за шостою позицією, не переносячи на неї ваги корпусу.

На «два» – зробити крок уперед лівою ногою на всю стопу.

На «і» – ударити стопою правої ноги поряд з лівою.

14-й такт (потрійний притуп). На «раз» – праву ногу перевести на всю стопу, одночасно голову нахилити вперед.

На «і» – ліву ногу опустити на всю стопу та злегка притупнути.

На «два» – праву ногу опустити на всю стопу та злегка притупнути.

На «і» – голову підняти.

15-й такт. Повторити рухи 13-го такту, повертаючись управо на 180°. Праву руку підняти в першу позицію, ліва – залишається в попередньому положенні.

16-й такт. Повторити рухи 14-го такту, одночасно праву руку покласти на станок, ліву – через першу позицію розкрити до другої позиції.

Вправо повторити в іншу сторону.

Буковинський весільний

Опрацювання М. Буяло

Вступ C

Chords: C, G⁷, E⁷, Am, F⁷

Вправа 2. Вправа на розвиток рухливості стопи

(на матеріалі гуцульського танцю «Коломийки»)

Комплекс цих вправ розвиває жвавість голінковостопного суглоба, а також зміцнює м'язи ніг.

Вихідне положення: п'ята позиція ніг, права нога попереду лівої. Голова повернута від станка.

Музичний розмір – 2/4.

Підготовка (чотири такти музики). Ліву руку покласти на станок, праву вільно опустити вздовж корпуса.

1–2-й такти. Стояти у вихідному положенні.

3-й такт. Праву руку відкрити через першу позицію в другу позицію, кисть направлена долонею догори. Голова супроводжує рухи кисті руки (мал. 50).

3-й такт

4-й такт

Мал. 50

4-й такт. Праву руку перевести в положення на кептарик. Підкреслити цей рух легким підйомом голови знизу-догори праворуч (від станка).

1-й такт. На «раз-і» – праву, витягнуту в коліні ногу, провести вперед на носок.

На «два-і» – зробити напівприсідання на лівій нозі і одночасно перевести стопу правої ноги з носка на ребро каблука.

Мал. 51

2-й такт. На «раз-і» – перевести стопу правої ноги на носок.

На «два-і» – приставити праву ногу до лівої у п'яту позицію (мал. 51).

3-й такт. На «раз-і» – витягнуту в коліні ліву ногу провести назад на носок.

На «два-і» – зробити напівприсідання на правій нозі і одночасно перевести стопу лівої ноги з носка на ребро каблука.

4-й такт. На «раз-і» – перевести стопу лівої ноги на носок.

На «два-і» – приставити ліву ногу позаду правої в п'яту позицію (мал. 52).

Мал. 52

5-й такт. На «раз-і» – витягнуту в коліні праву ногу провести в сторону на носок.

На «два-і» – зробити напівприсідання на лівій нозі і одночасно перевести стопу правої ноги з носка на ребро каблука.

6-й такт. На «раз-і» – випрямити ліву ногу в коліні, праву ногу перевести на носок у другу позицію (підйом витягнути).

На «два-і» – приставити праву ногу до лівої (позаду) в п'яту позицію (мал. 53).

7-й такт. На «раз-і» – витягнуту в коліні праву ногу провести в сторону на носок.

На «два-і» – зробити напівприсідання на лівій нозі і одночасно перевести стопу правої ноги з носка на ребро каблука.

Мал. 53

8-й такт. На «раз-і» – випрямити ліву ногу в коліні, праву ногу перевести на носок у другу позицію (підйом витягнути).

На «два-і» – зіскочити на всю стопу лівої ноги, злегка присідаючи. Одночасно праву ногу, зігнуту в коліні, підвести до щиколотки лівої (мал. 54).

Мал. 54

9-й такт (бічний приставний крок). На «раз» – крок правою ногою (від станка) з носка на всю стопу (мал. 55).

9-й такт

Мал. 55

На «і» – трохи присідаючи на правій нозі, ліву ногу наблизити до правої, зігнувши коліно. Коліна обох ніг направлені вперед.

На «два» – приставити ліву ногу до правої за шостою позицією.

На «і» – злегка присісти на лівій нозі, одночасно невисоко підняти зігнуту в коліні праву ногу.

10-й такт. Повторити рухи 9-го такту.

11-12-й такти. Повторити рухи 9-10-го тактів з лівої ноги, просуваючись ліворуч (до станка).

На затакт «і» – ледь зігнувши обидві ноги в колінах, відокремити від підлоги ліву ногу.

13-й такт (дробіток). На «раз» – м'яко перескочити на всю стопу лівої ноги.

На «і» – вдарити каблуком правої ноги об підлогу поруч із лівою, не переносючи на неї вагу корпуса.

На «два» – м'яко перескочити на всю стопу правої ноги.

На «і» – вдарити каблуком лівої ноги об підлогу поруч із правою, не переносючи на неї вагу корпуса (мал. 56).

14–15-й такти. Повторити рухи 13-го такту.

16-й такт (подвійний притуп). На «раз-і» – опустити з ударом ліву ногу на всю стопу в п'яту позицію. Одночасно праву ногу відокремити від підлоги позаду лівої у виворотному положенні.

На «два-і» – опустити з ударом праву ногу на всю стопу в п'яту позицію.

13-й такт

Мал. 56

17-й такт. На «раз-і» – праву, витягнуту в коліні ногу, провести назад на носок.

На «два-і» – зробити напівприсідання на лівій нозі і одночасно перевести стопу правої ноги з носка на ребро каблука.

18-й такт. На «раз-і» – перевести стопу правої ноги на носок.

На «два-і» – приставити праву ногу до лівої ноги у п'яту позицію (мал. 57).

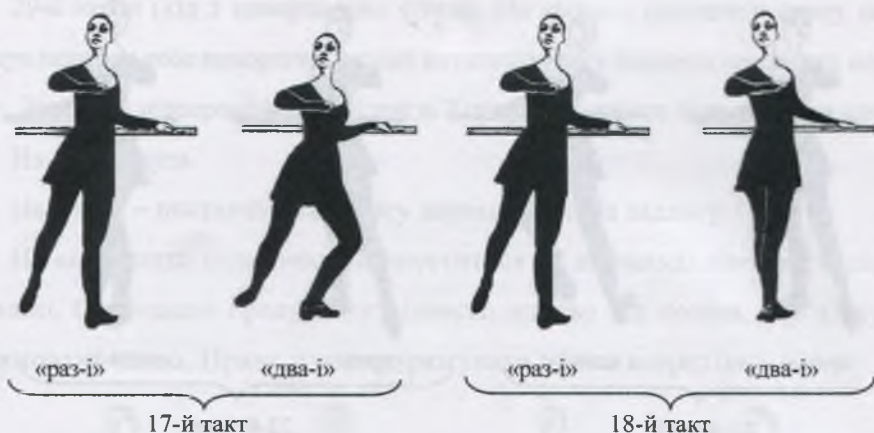
19-й такт. На «раз-і» – витягнуту в коліні ліву ногу провести вперед на носок.

На «два-і» – перевести стопу лівої ноги з носка на ребро каблука.

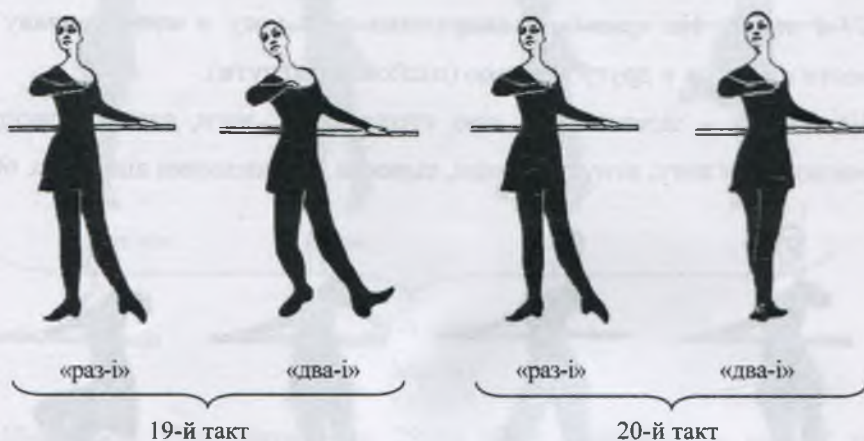
20-й такт. На «раз-і» – перевести стопу лівої ноги на носок.

На «два-і» – приставити ліву ногу до правої в п'яту позицію (мал. 58).

21-й такт. На «раз-і» – витягнуту в коліні праву ногу провести в сторону на носок.

Мал. 57

Мал. 58

На «два-і» – зробити напівприсідання на лівій нозі і одночасно перевести стопу правої ноги з носка на ребро каблука.

22-й такт. На «раз-і» – випрямити ліву ногу в коліні, праву ногу перевести на носок у другу позицію (підйом витягнути).

На «два-і» – приставити праву ногу до лівої (попереду) в п'яту позицію (мал. 59).

23-й такт. На «раз-і» – витягнути в коліні праву ногу провести в сторону на носок.

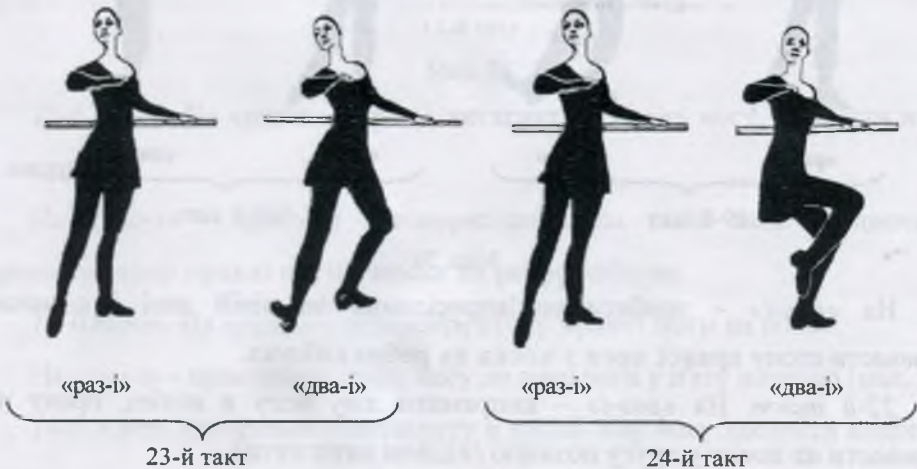
На «два-і» – зробити напівприсідання на лівій нозі і одночасно перевести стопу правої ноги з носка на ребро каблука.

Мал. 59

24-й такт. На «раз-і» – випрямити ліву ногу в коліні, праву ногу перевести на носок у другу позицію (підйом витягнути).

На «два-і» – зіскочити на всю стопу лівої ноги, злегка присідаючи. Одночасно праву ногу, зігнуту в коліні, підвести до щиколотки лівої (мал. 60).

Мал. 60

25–28-й такти (бічний приставний крок). Повторити рухи 9–12-го тактів.

На затакт «і» – легко підскочити й опуститися на півпальці лівої ноги, зігнутої в коліні. Одночасно праву ногу відвести вправо від коліна, яке зігнуте та спрямоване вліво. Праве плече спрямувати трохи вперед.

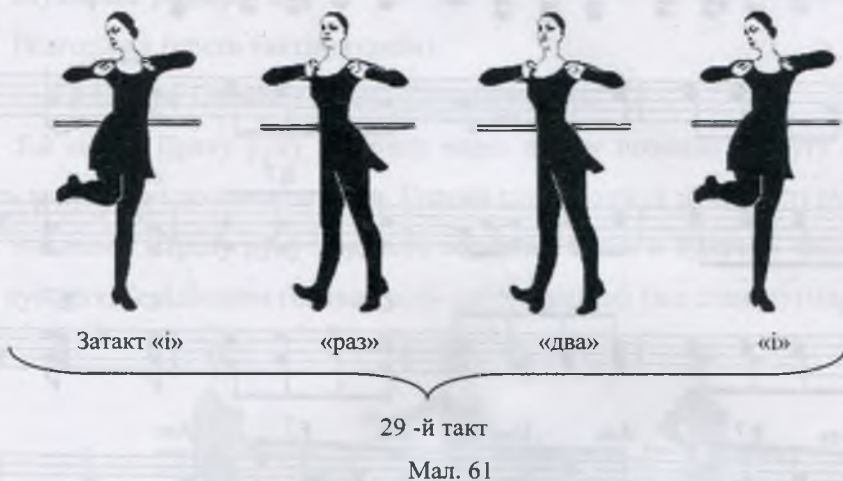

29-й такт (хід з вивертанням стопи). На «раз» – поставити праву ногу на каблук поперед себе виворітно, коліно витягнути, вагу корпусу перенести на праву ногу. Ліву ногу відокремити від підлоги. Корпус повернути лівим плечем уперед.

На «і» – пауза.

На «два» – поставити ліву ногу півпальцями на підлогу.

На «і» – легко підскочити й опуститися на півпальці лівої ноги, зігнутої в коліні. Одночасно праву ногу відвести вправо від коліна, яке зігнуте та спрямоване вліво. Праве плече спрямувати трохи вперед (мал. 61).

30-й такт. Повторити рухи 29-го такту з поворотом на 90° управо (спиною до станка).

31-й такт. Повторити рухи 30-го такту з поворотом на 90° управо (праве плече до станка).

32-й такт (подвійний притуп).

На «раз-і» – опустити з ударом праву ногу на всю стопу в п'яту позицію. Одночасно ліву ногу відокремити від підлоги попереду правої у виворітному положенні. Праву руку покласти на станок,

ліва – в положення на кептарик.

На «два-і» – опустити з ударом ліву ногу на всю стопу у п'яту позицію (мал. 62).

Повторити вправу з лівої ноги.

Коломийки

Опрацювання К. Мяскова

Вступ Em B7 Em Am Em B7 Em E7

1 Am

E7 Am

G G7 C E7

Am E7 Am Dm Am E7 Am

2 Em A B7 Em

B7 Em

D G B7

Em B7 Em Am Em B7 Em

Вправа 3. Маленькі кидки

(на матеріалі закарпатського танцю «Березнянка»)

Ці вправи розвивають силу ніг, рухливість у колінному й тазостегновому суглобах, м'язи гомілки опорної ноги.

Вихідне положення: п'ята позиція ніг, права нога попереду. Ліва рука на станку, права – вільно опущена вздовж корпуса. Голову повернути праворуч (від станка).

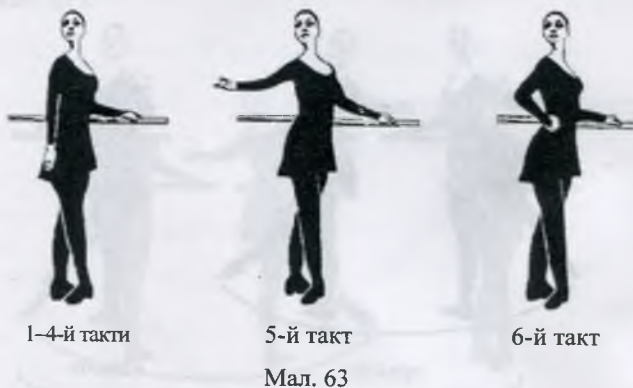
Музичний розмір – 2/4.

Підготовка (шість тактів музики).

1–4-й такти. Стояти у вихідному положенні.

5-й такт. Праву руку відкрити через першу позицію в другу позицію, кисть направлена долонею догори. Голова супроводжує рухи кисті руки.

6-й такт. Праву руку покласти збоку на талію в кулачок. Підкреслити цей рух легким підйомом голови знизу-догори вправо (від станка) (мал. 63).

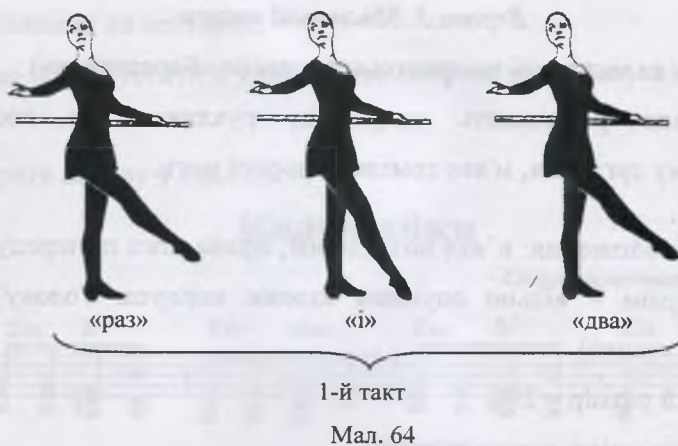

1-й такт. На «раз» – праву ногу рвучко винести вперед на 45°, коліно і підйом витягнути. Одночасно праву руку відкрити в другу позицію, кисть направлена долонею догори.

На «і» – праву ногу різко опустити в четверту позицію на носок.

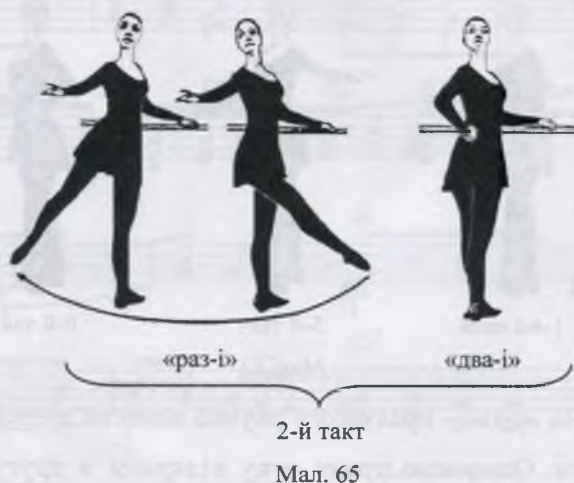
На «два» – праву ногу різко підняти на 45°, коліно і підйом витягнути (мал. 64).

На «і» – пауза.

2-й такт. На «раз-і» – праву ногу рвучко провести через першу позицію назад на 45° .

На «два-і» – опустити праву ногу позаду лівої у п'яту позицію. Праву руку закрити на талію в кулачок (мал. 65).

3-й такт. На «раз» – праву ногу рвучко винести назад на 45° , коліно і підйом витягнути. Одночасно праву руку відкрити в другу позицію, кисть направлена долонею догори.

На «і» – праву ногу різко опустити в четверту позицію на носок.

На «два» – праву ногу різко підняти на 45° , коліно і підйом витягнуті (мал. 66).

На «і» – пауза.

3-й такт

Мал. 66

4-й такт. На «раз-і» – праву ногу рвучко провести через першу позицію вперед на 45° (мал. 67).

4-й такт

Мал. 67

На «два» – опустити праву ногу попереду лівої в п'яту позицію. Праву руку закрити на талію в кулачок.

На «і» – пауза.

5-й такт. На «раз» – праву ногу рвучко винести вбік на 45° , коліно і підйом витягнути. Одночасно праву руку відкрити в другу позицію, кисть направлена долонею догори.

5-й такт

Мал. 68

На «і» – праву ногу різко опустити в другу позицію на носок.

На «два» – праву ногу різко підняти на 45° , коліно і підйом витягнуті.

На «і» – праву ногу різко опустити в другу позицію на носок (мал. 68).

6-й такт. На «раз» – праву ногу різко підняти на 45° , коліно і підйом витягнуті.

На «і» – пауза.

На «два-і» – опустити праву ногу позаду лівої в п'яту позицію. Праву руку закрити на талію в кулачок (мал. 69).

Мал. 69

7-й такт. На «раз» – праву ногу рвучко винести вбік на 45° , коліно і підйом витягнути. Одночасно праву руку відкрити в другу позицію, кисть направлена долонею догори.

На «і» – праву ногу різко опустити в другу позицію на носок.

На «два» – праву ногу різко підняти на 45° , коліно і підйом витягнуті.

На «і» – праву ногу різко опустити в другу позицію на носок (мал. 70).

7-й такт

Мал. 70

8-й такт. На «раз» – праву ногу різко підняти на 45° , коліно і підйом витягнуті.

На «і» – пауза.

На «два-і» – приставити праву ногу до лівої в шосту позицію, злегка присідаючи на обох ногах. Корпус прямий.

8-й такт

Мал. 71

Праву руку закрити на талію в кулачок (мал. 71).

9-й такт (хід з танцю «Березнянка»).

На «раз» – з акцентованим ударом поставити носок правої ноги на підлогу, одночасно підскачівши на півпальцях лівої ноги. Коліно та підйом правої ноги випрямлені.

На «і» – легко підскочити на півпальцях лівої ноги, праву ногу з витягнутим коліном та підйомом різко відірвати від підлоги.

На «два» – легко перескочити на всю стопу правої ноги, ледь зігнувши коліно, ліву ногу, також зігнувши в коліні, відвести назад. Коліна обох ніг спрямовані вперед поруч (мал. 72).

На «і» – пауза.

9-й такт

Мал. 72

10-й такт. На «раз» – з акцентованим ударом поставити носок лівої ноги на підлогу, одночасно підскачівши на півпальцях правої ноги. Коліно та підйом лівої ноги випрямлені (мал. 73).

10-й такт

Мал. 73

На «*і*» – легко підскочити на півпальцях правої ноги, ліву ногу з витягнутим коліном та підйомом різко відірвати від підлоги.

На «*два*» – легко перескочити на всю стопу лівої ноги, ледь зігнувши коліно, праву ногу, також зігнувши в коліні, відвести назад. Коліна обох ніг спрямовані вперед поруч.

На «*і*» – пауза.

11–12-й такти. Повторити рухи 9–10-го тактів.

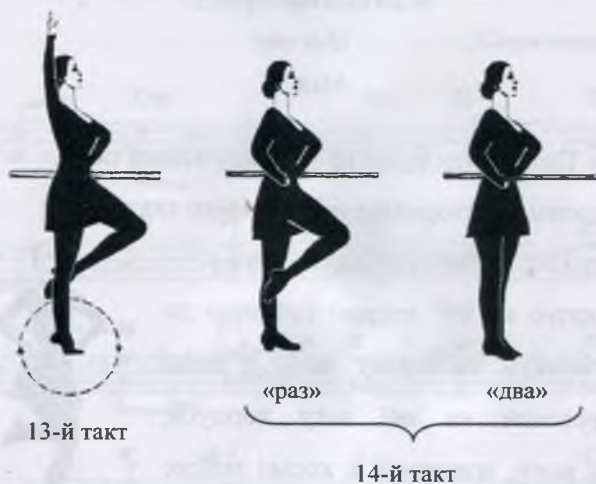
13-й такт. Зробити поворот на 360° вправо, водночас звестися на півпальці правої ноги, піднявши ліву ногу носком до коліна правої ноги (коліна направлені вперед). Праву руку підняти вгору в момент піднімання на півпальці, ліва рука на талії в кулачок.

14-й такт (подвійний притуп). На «*раз*» – опустити з ударом ліву ногу на всю стопу в шостій позиції. Праву ногу відділити від підлоги.

На «*і*» – пауза.

На «*два*» – опустити з ударом праву ногу на всю стопу поруч із лівою в шостій позиції (мал. 74).

На «*і*» – пауза.

Мал. 74

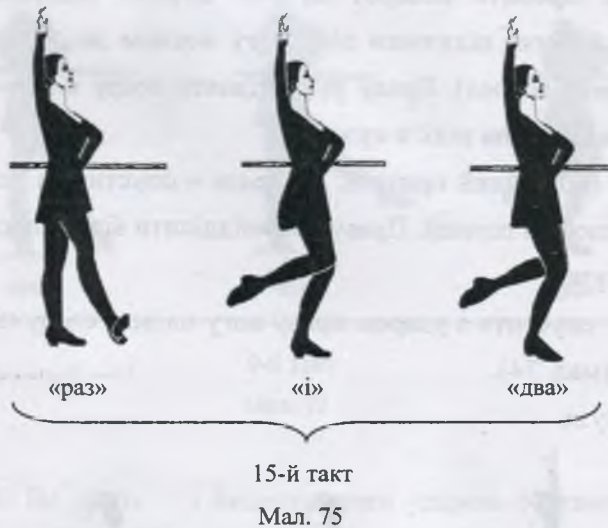
15-й такт. На «*раз*» – з акцентованим ударом поставити каблук правої ноги на підлогу, одночасно підскачівши на всій стопі лівої ноги. Коліно правої ноги випрямити. Праву руку підняти вгору, ліва рука на талії в кулачок.

На «і» – легко зіскочити на всю стопу лівої ноги, ледь зігнувши коліно, праву ногу, також зігнувши в коліні, відвести назад. Коліна обох ніг спрямовані вперед поруч.

На «два» – легко перескочити на всю стопу правої ноги, ледь зігнувши коліно, ліву ногу, також зігнувши в коліні, відвести назад. Коліна обох ніг спрямовані вперед поруч (мал. 75).

На «і» – пауза.

16-й такт. Повторити рухи 15-го такту з лівої ноги.

17–18-й такти. Повторити рухи 15–16-го тактів.

19-й такт (біг у повороті). На «раз-і» – повертаючи корпус на 90° управо (спиною до станка), перескочити на праву ногу і, ледь присівши, перенести на неї вагу корпуса, одночасно ліву ногу, згинаючи в коліні майже під прямим кутом, відвести назад, п'ятою догори, підйом та пальці витягнуті. Руки на талії в кулачках(мал. 76).

На «два-і» – повертаючи корпус ще на 90°

Мал. 76

управо (правим плечем до станка), перескочити з правої ноги на ліву і, ледь присівши, перенести на неї вагу корпусу, одночасно праву ногу, згинаючи в коліні майже під прямим кутом, відвести назад, п'ятою догори, підйом та пальці витягнуті. Руки на талії в кулачках.

20-й такт (подвійний притуп). На «раз-і» – легко перескочити на всю стопу правої ноги. Ліву ногу, зігнуту в коліні, підняти попереду правої; коліно

«раз-і»

два-і»

20-й такт

Мал. 77

спрямоване вбік і трохи вперед, підйом витягнутий, але не напружений. Праву руку покласти на станок, ліва – на талії в кулачок.

На «два-і» – ліву ногу опустити на підлогу з ударом на всю стопу попереду правої за п'ятою позицією. Голову повернути до лівого плеча.

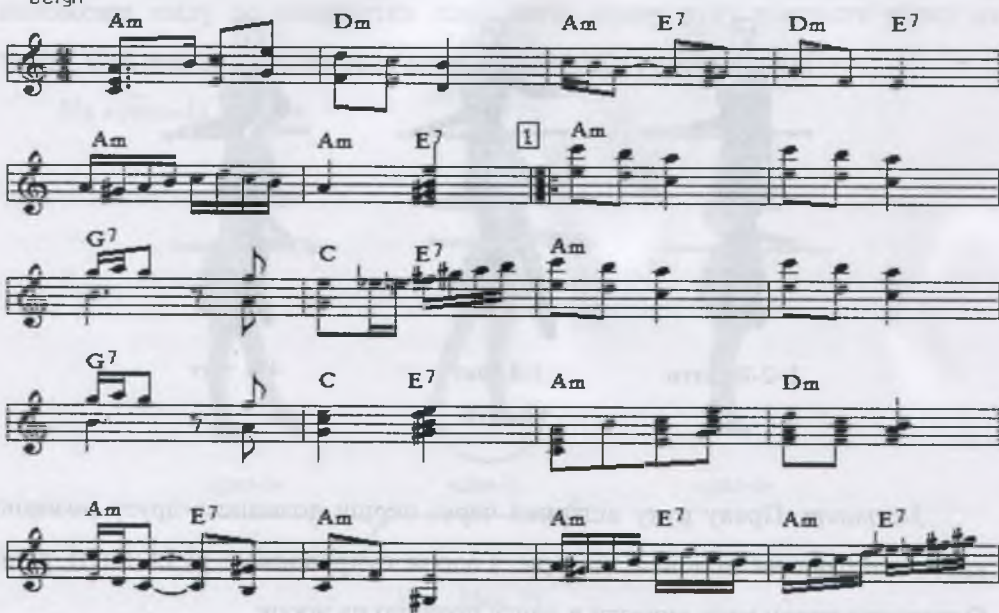
Права рука на станку, ліва – на талії в кулачку (мал.77).

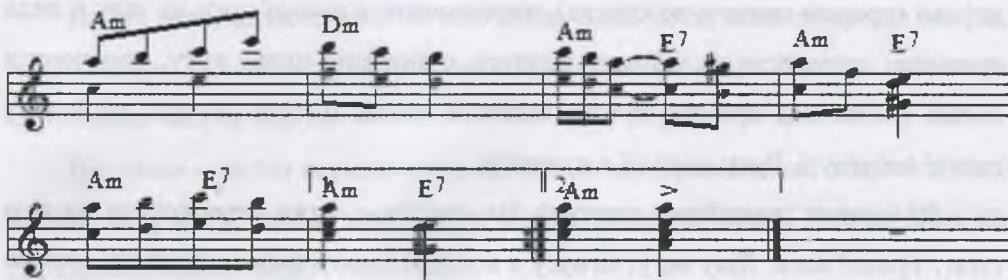
Повторити вправу з лівої ноги.

Березнянка

Allegretto
Вступ

Опрацювання М. Буяло

Вправа 4. Коло ногою по підлозі

(на матеріалі покутського танцю «Голубка»)

Вправа розвиває еластичність, насамперед гомілковостопного, колінного й тазостегнового суглобів, а також розвиває й зміцнює м'язи стопи.

Вихідне положення: п'ята позиція ніг, права нога попереду лівої.

Музичний розмір – 2/4.

Підготовка (чотири такти музики).

Ліву руку покласти на станок, праву вільно опустити.

1–2-й такти. Стояти у вихідному положенні.

1–2-й такти

3-й такт

4-й такт

Мал. 78

3-й такт. Праву руку відкрити через першу позицію в другу позицію, кисть направлена долонею догори. Голова супроводжує рухи кисті руки. Одночасно праву ногу вивести в другу позицію на носок.

4-й такт. Праву руку покласти збоку на талію в кулачок. Одночасно праву ногу зігнути в коліні і підтягнути у виворітному положенні внутрішньою стороною стопи позаду до щиколотки лівої ноги (підйом витягнути). Голову злегка підняти знизу вгору і трохи повернути вправо (мал. 78).

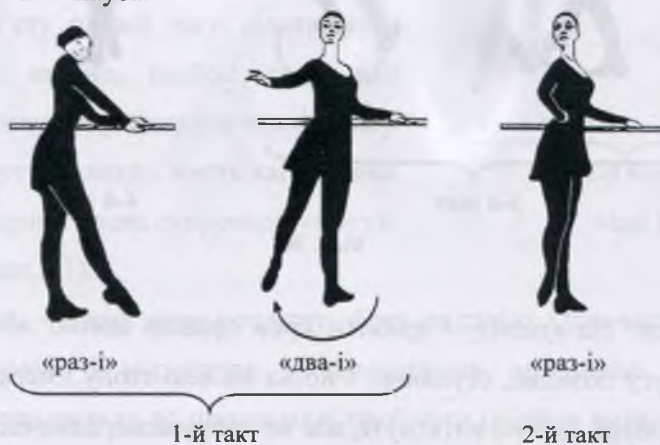
1-й такт. На «раз» – праву ногу повернути у невиворітне положення і, витягуючи в коліні, опустити зовнішнім ребром стопи на підлогу спереду лівої ноги, міцно притискаючись до неї (мал. 79).

На «і» – продовжуючи рух, стопа правої ноги, ковзнувши зовнішнім ребром по підлозі вздовж стопи лівої ноги проводиться у невиворітне положення до станка на носок. Праву руку відкрити в першу позицію. Голову повернути до лівого плеча (до станка).

На «два-і» – праву ногу провести назад через другу позицію на носок. Стопа зі скошеного переходить у виворітне положення з витягнутим підйомом. Праву руку відкрити в другу позицію. Голова супроводжує рух кисті руки.

2-й такт. На «раз-і» – праву ногу різко підтягнути у виворітному положенні ззаду до щиколотки лівої ноги. Праву руку покласти збоку на талію. Цей рух підкреслюється легким підняттям голови вгору.

На «два-і» – пауза.

Мал. 79

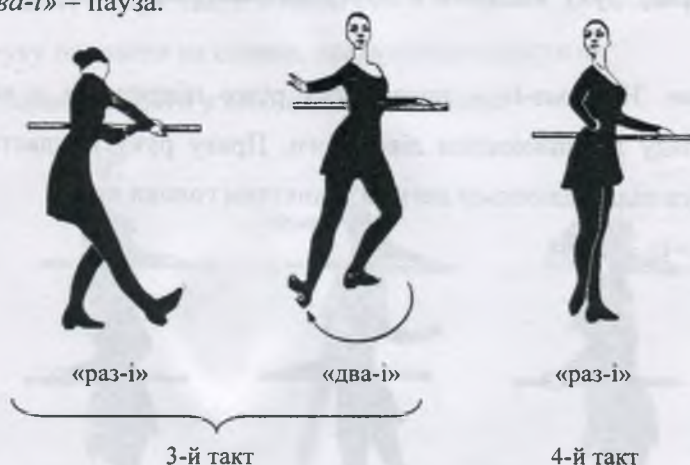

3-й такт. На «раз-і» – праву ногу повернути у невиворітне положення й опустити зовнішнім ребром стопи на підлогу спереду лівої ноги. Продовжуючи рух, стопа правої ноги, ковзнувши зовнішнім ребром по підлозі вздовж лівої в напрямку до станка, переводиться на п'яту. Одночасно виконати напівприсід на лівій нозі. Праву руку відкрити в першу позицію. Голову повернути до лівого плеча (мал. 80).

На «два-і» – праву ногу випрямити в коліні, описати п'ятою перед лівою ногою півколо по підлозі до положення вбік, повертаючись із невиворітного положення у виворітне. Праву руку відкрити в другу позицію. Голову повернути праворуч.

4-й такт. На «раз-і» – праву ногу різко підтягнути у виворітному положенні ззаду до щиколотки лівої ноги, одночасно випрямляючи ліву ногу в коліні. Праву руку покласти збоку на талію. Голову трохи підняти вгору.

На «два-і» – пауза.

Мал. 80

5-й такт. На «раз-і» – зробити крок правою ногою вбік-управо (від станка) в другу позицію, ступаючи з носка на всю стопу і переносячи на цю ногу вагу корпусу, коліно витягнуте, але не напружене; одночасно п'яту лівої ноги відокремити від підлоги, коліно, підйом та пальці напружені. Руки

опущені вниз і трохи відведені від корпусу, лікті витягнуті, але не напружені, корпус прямий, погляд спрямований уперед.

На «два-і» – згинаючи коліно і спрямовуючи його вбік-уліво, підвести ліву ногу до правої на низькі півпальці в третю позицію назад, переносячи на ліву ногу вагу корпусу.

6-й такт. На «раз-і» – повторюються рухи, що виконувалися на «раз-і» 5-го такту.

На «два-і» – двічі сплеснути в долоні перед собою на рівні грудей.

7-й такт. На «раз-і» – зробити крок лівою ногою вбік-уліво (до станка) в другу позицію, ступаючи з носка на всю стопу і переносячи на цю ногу вагу корпусу, коліно витягнуте, але не напружене; одночасно п'яту правої ноги відокремити від підлоги, коліно, підйом та пальці витягнуті.

На «два-і» – згинаючи коліно і спрямовуючи його вбік-управо, підвести праву ногу до лівої на низькі півпальці в третю позицію назад, переносячи на праву ногу вагу корпусу.

8-й такт. На «раз-і» – зробити крок лівою ногою вбік-уліво (до станка) в другу позицію, ступаючи з носка на всю стопу і переносячи на цю ногу вагу корпусу, коліно витягнуте, але не напружене; одночасно п'яту правої ноги відокремити від підлоги, коліно, підйом та пальці витягнуті. Праву руку відкрити через першу позицію в другу позицію, кисть направлена долонею догори. Голова супроводжує рухи кисті руки (мал. 81).

8-й такт

Мал. 81

На «два-і» – праву руку покласти збоку на талію. Одночасно праву ногу зігнути в коліні і підтягнути у виворотному положенні внутрішньою стороною стопи позаду до щиколотки лівої ноги (підйом витягнути). Голову злегка підняти знизу вгору і трохи повернути вправо.

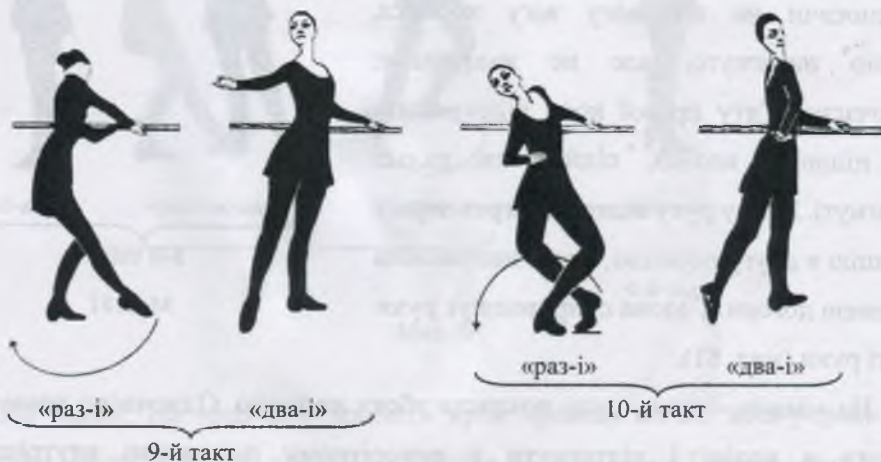
9-й такт. На «раз» – праву ногу повернути в невиворітне положення і, витягуючи в коліні, опустити зовнішнім ребром стопи на підлогу спереду лівої ноги, міцно притискаючись до неї.

На «і» – продовжуючи рух, стопа правої ноги, ковзнувши зовнішнім ребром по підлозі вздовж стопи лівої ноги проводиться в невиворітне положення до станка на носок, одночасно присідаючи на лівій нозі. Праву руку відкрити в першу позицію. Голову повернути до лівого плеча (до станка).

На «два-і» – права нога описує спереду лівої ноги півколо по підлозі до положення вбік, повертаючись із невиворітного положення у виворітне. Праву руку відкрити в другу позицію. Голова супроводжує рух кисті руки.

10-й такт. На «раз-і» – праву ногу провести за п'яту позицію ззаду лівої (виворітне положення), присідаючи на обох ногах, злегка відірвати п'яту від підлоги наприкінці руху. Корпус та голову нахилити вправо униз. Праву руку закрити на талію.

На «два-і» – описуючи півколо, вивести праву ногу в другу позицію п'ятою в напрямку руху (в невиворітному положенні) і закінчити рух на півпальцях, випростовуючись із присідання (мал. 82).

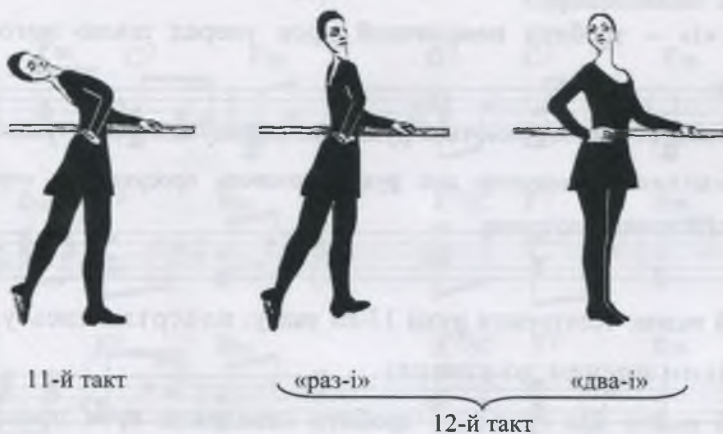
Мал. 82

11-й такт. Перегнути корпус назад, не закидаючи голови (мал. 83).

12-й такт. На «раз-і» – випростати корпус.

На «два-і» – праву ногу підтягнути в шосту позицію (див. мал. 83).

Мал. 83

13-й такт. На «раз» – зробити крок правою ногою вперед, ступаючи з носка на всю стопу, злегка присідаючи й переносючи на цю ногу вагу корпуса; одночасно, відштовхнувшись від підлоги, підскочити вгору (коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені), виносячи ліву ногу невисоко вперед, поперед себе, коліно дуже зігнуте й спрямоване за напрямком руху, підйом та пальці витягнуті, але не напружені. Руки опущені вниз і трохи відведені від корпуса, лікті витягнуті, але не напружені, корпус прямий, погляд спрямований уперед, за напрямком руху.

На «і» – зберігаючи попереднє положення лівої ноги, опуститися на всю стопу правої ноги, злегка присідаючи й переносючи на цю ногу вагу корпуса.

На «два» – зробити крок лівою ногою вперед, ступаючи з носка на всю стопу, злегка присідаючи й переносючи на цю ногу вагу корпуса; одночасно, відштовхнувшись від підлоги, підскочити вгору (коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені), виносячи праву ногу невисоко вперед, поперед себе, коліно дуже зігнуте й спрямоване за напрямком руху, підйом та пальці витягнуті, але не напружені.

На «і» – зберігаючи попереднє положення правої ноги, опуститися на всю стопу лівої ноги, злегка присідаючи й переносючи на цю ногу вагу корпуса.

14-й такт. На «раз» – зробити невеличкий крок уперед правою ногою на низькі півпальці.

На «і» – зробити невеличкий крок уперед лівою ногою на низькі півпальці.

На «два-і» – повторюються рухи, що виконувалися на «раз-і».

Примітка. Виконуючи цей рух виконавець просувається вправо, малюючи півколо і стає спиною до станка.

15-й такт. Повторити рухи 13-го такту, повертаючись управо ще на 90° (правим плечем до станка).

16-й такт. На «раз-і» – зробити невеликий крок правою ногою до станка (у виворотне положення), одночасно ліву ногу перевести на носок у другу позицію (коліно випрямити, підйом витягнути). Ліву руку відкрити через першу позицію в другу позицію, кисть направлена долонею догори. Голова супроводжує рухи кисті руки.

На «два-і» – ліву руку покласти збоку на талію. Одночасно ліву ногу зігнути в коліні і підтягнути у виворотньому положенні внутрішньою стороною позаду до шиколотки правої ноги (підйом стопи витягнути). Голову злегка підняти знизу вгору і трохи повернути вправо (мал. 84).

Вправо повторити з лівої ноги.

«раз-і»

«два-і»

16-й такт

Мал. 84

Голубка

Опрацювання Б. Білика

Вступ

1

2

1. 2.

Вправа 5. Каблучна вправа

(на матеріалі прикарпатського танцю «Галицька полька»)

Вправи сприяють розвитку жвавості гомілковостопного суглоба, зміцнюють п'яткове сухожилля.

Вихідне положення: третя позиція ніг, права нога попереду лівої. Голову повернути від станка.

Підготовка (чотири такти музики).

Ліву руку покласти на станок, праву вільно опустити вздовж корпуса.

1–2-й такти. Стояти у вихідному положенні.

3-й такт. Праву руку відкрити через першу позицію в другу позицію, кисть направлена долонею догори. Голова супроводжує рухи кисті руки.

4-й такт. Праву руку покласти на талію в кулачок. Підкреслити цей рух легким підйомом голови знизу-догори вправо (від станка). (мал. 85).

На затакт «і» – підскочити на лівій нозі, одночасно праву ногу, зігнуту в коліні, підняти невисоко попереду лівої ноги у відкритому положенні.

3-й такт

4-й такт

Мал. 85

1-й такт. На «раз» – праву ногу опустити вперед на підлогу на ребро каблука у відкритому положенні.

На «і» – підскочити на лівій нозі, одночасно праву ногу, зігнуту в коліні, відокремити від підлоги.

На «два» – приставити праву ногу до лівої ноги (попереду) в третю позицію (мал. 86).

На «і» – підстрибнути на лівій нозі, а праву, зігнуту в коліні, піднести невисоко попереду лівої ноги у відкритому положенні.

1-й такт

Мал. 86

2-й такт

Мал. 87

2-й такт. На «раз» – праву ногу опустити на ребро каблука в сторону.

На «і» – підскочити на лівій нозі. Одночасно праву ногу, зігнуту в коліні, відокремити від підлоги.

На «два» – приставити праву ногу до лівої ноги (позаду) в третю позицію (мал. 87).

На «і» – пауза.

3-й такт (скакунець). На «раз» – підстрибнути на лівій нозі, одночасно праву ногу, зігнуту в коліні, підняти догори (положення *passé*).

На «і» – пауза.

На «два» – зробити зіскок на обох ногах, поставивши праву ногу попереду лівої в третю позицію (мал. 88).

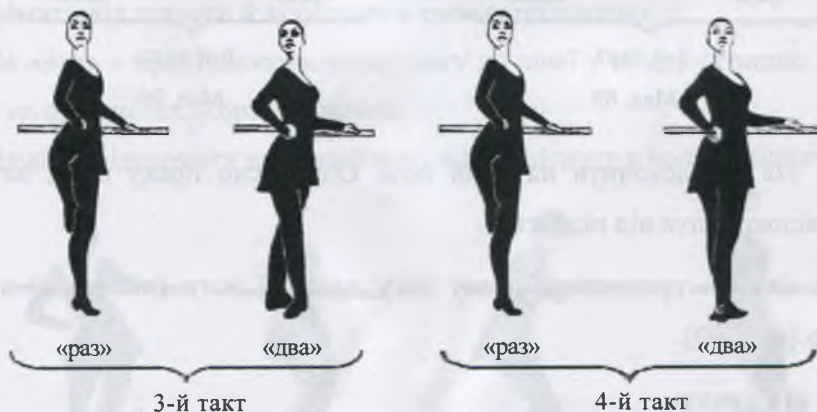
На «і» – пауза.

4-й такт. На «раз» – підстрибнути на лівій нозі, одночасно праву ногу, зігнуту в коліні, підняти догори (положення *passé*).

На «і» – пауза.

На «два» – зробити зіскок на обох ногах, поставивши праву ногу позаду лівої в третю позицію.

На «і» – пауза.

Мал. 88

На затакт «і» – підскочити на лівій нозі, одночасно праву ногу, зігнуту в коліні, підняти невисоко позаду лівої ноги у відкритому положенні.

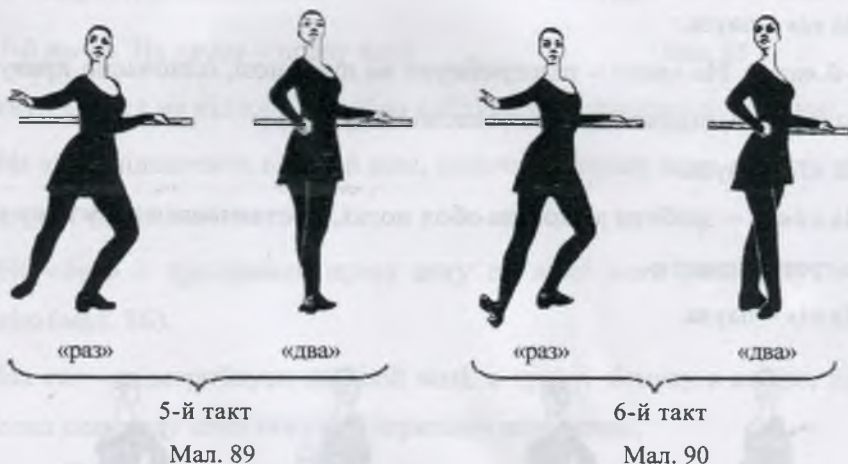
5-й такт. На «раз» – праву ногу опустити назад на підлогу на ребро каблука у відкритому положенні.

На «і» – підскочити на лівій нозі, одночасно праву ногу, зігнуту в коліні, відокремити від підлоги.

На «два» – приставити праву ногу до лівої ноги (позаду) в третю позицію (мал. 89).

На «і» – підстрибнути на лівій нозі, а праву, зігнуту в коліні, піднести невисоко попереду лівої ноги у відкритому положенні.

6-й такт. На «раз» – праву ногу опустити на ребро каблука в сторону.

На «і» – підскочити на лівій нозі. Одночасно праву ногу, зігнуту в коліні, відокремити від підлоги.

На «два» – приставити праву ногу до лівої ноги (попереду) в третю позицію (мал. 90).

На «і» – пауза.

7-й такт (скакунець). На «раз» – підстрибнути на лівій нозі, одночасно праву ногу, зігнуту в коліні, підняти догори (положення *passé*).

На «і» – пауза.

На «два» – зробити зіскок на обох ногах, поставивши праву ногу позаду лівої в третю позицію (мал. 91).

На «і» – пауза.

8-й такт. На «раз» – зіскок у шосту позицію з обертом корпусу на 45° праворуч (від станка), одночасно зробити невеликий присід на обох ногах. Корпус нахилити від талії вперед. Голову повернути вліво.

На «і» – пауза.

На «два» – зіскок у шосту позицію з поворотом корпусу ліворуч на 90°, зробивши неглибокий присід на обох ногах. Корпус нахилити вперед. Голову повернути вправо.

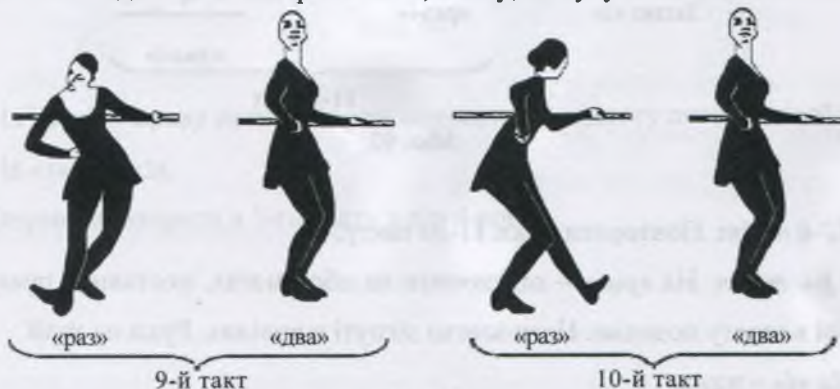
На «і» – підстрибнути на лівій нозі, а праву зігнути в коліні, підняти невисоко попереду лівої ноги.

9-й такт. На «раз» – праву ногу опустити на підлогу на ребро каблука, носок відвести вправо (мал. 92).

На «і» – підскочити на лівій нозі, одночасно праву ногу, зігнути в коліні, відокремити від підлоги й залишити в такому положенні.

На «два» – приставляючи праву ногу до лівої у шосту позицію, зробити зіскок на обох ногах. Корпус прямий.

На «і» – підскочити на правій нозі, а ліву, зігнути в коліні, підняти

Мал. 92

невисоко попереду правої ноги.

10-й такт. На «раз» – ліву ногу опустити на підлогу на ребро каблука, носок відвести ліворуч.

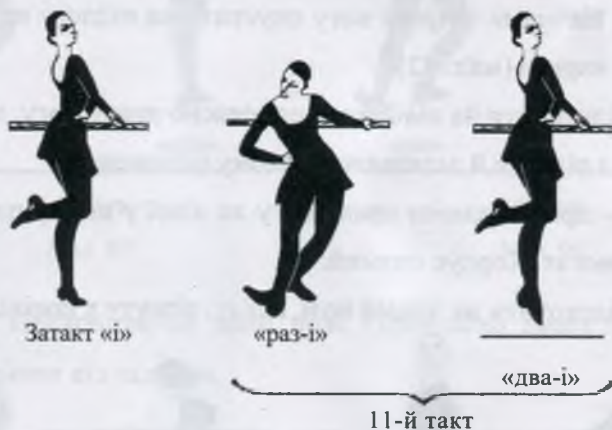
На «і» – підскочити на правій нозі, одночасно праву ногу, зігнуту в коліні, відокремити від підлоги й залишити в такому положенні.

На «два» – приставляючи ліву ногу до правої в шосту позицію, зробити зіскок на обох ногах. Корпус прямий.

На затакт «і» – підстрибнути на лівій нозі. Одночасно праву ногу, зігнуту в коліні, підняти догори, відводячи стопу вправо. Руки на талії в кулачках.

11-й такт. На «раз-і» – праву ногу опустити на підлогу, поставити на ребро каблука, а носок відвести вправо. Ліву ногу відокремити від підлоги. Одночасно корпус нахилити вперед до правої ноги.

На «два-і» – підстрибнути на лівій нозі, а праву ногу зігнуту в коліні, підняти догори, відводячи стопу вправо (мал. 93).

Мал. 93

12-й такт. Повторити рухи 11-го такту.

13-й такт. На «раз» – підскочити на обох ногах, поставити праву ногу до лівої в шосту позицію. Ноги злегка зігнуті в колінах. Руки на талії.

На «і» – пауза.

На «два» – підскочити на лівій нозі, одночасно праву ногу відокремити від підлоги і, зігнуту в коліні, поставити попереду себе.

На «і» – пауза.

14-й такт. Повторити рухи 13-го такту з поворотом управо на 90° (спиною до станка).

15-й такт. Повторити рухи 13-го такту з поворотом управо ще на 90° (праве плече до станка).

16-й такт. (Потрійний притуп у третій позиції).

На «раз» – праву ногу опустити на підлогу з ударом на всю стопу. Ліву ногу відокремити від підлоги (мал. 94).

На «і» – ліву ногу з ударом опустити на підлогу попереду правої ноги. Праву ногу відокремити від підлоги.

16-й такт

Мал. 94

На «два» – праву ногу з ударом опустити на підлогу позаду лівої.

На «і» – пауза.

Вправу повторити з 1-го такту з лівої ноги.

Галицька полька

Опрацювання О.Должикова

Вступ

1

2

Вправа 7. Підготовка до «вірьовочки»

(на матеріалі прикарпатського танцю «Бойківчанка»).

Цей рух розвиває рухливість колінного й тазостегнового суглобів.

Вихідне положення: п'ята позиція ніг, права нога попереду лівої.

Музичний розмір – 2/4.

Підготовка (чотири такти музики).

Ліву руку покласти на станок, праву вільно опустити вздовж корпусу.

1–2-й такти. Стояти у вихідному положенні.

3-й такт. Праву руку відкрити через першу позицію в другу позицію, кисть направлена долонею догори. Голова супроводжує рухи кисті руки.

4-й такт. Праву руку покласти на талію в кулачок. Підкреслити цей рух легким підйомом голови знизу-догори вправо (від станка). (мал. 95).

1-2-й такти

3-й такт

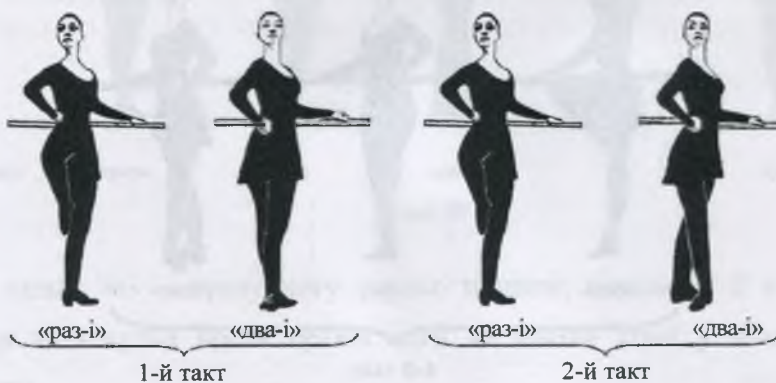
4-й такт

Мал. 95

1-й такт. На «раз-і» – праву ногу рвучко підняти, згинаючи її в коліні, ковзнути стопою по лівій нозі (доводячи носок правої ноги до коліна лівої). Коліно правої ноги розгорнути вправо, підйом витягнути (мал. 96).

На «два-і» – праву ногу різко опустити всією стопою на підлогу в п'яту позицію позаду від лівої.

2-й такт. На «раз-і» – праву ногу рвучко підняти, згинаючи її в коліні і доводячи витягнутий носок правої ноги до коліна лівої у виворітному положенні.

1-й такт

2-й такт

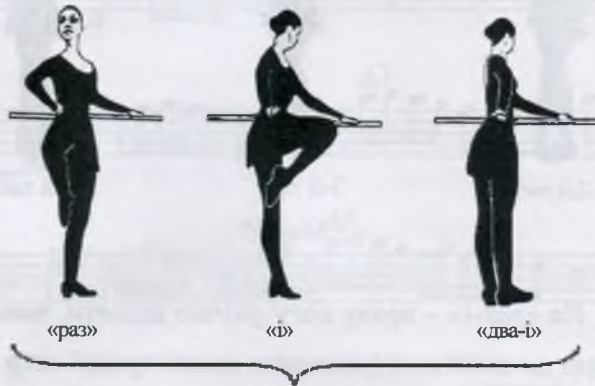
Мал. 96

На «два-і» – праву ногу різко опустити всією стопою на підлогу в п'яту позицію попереду лівої.

3-й такт. На «раз-і» – праву ногу рвучко підняти, згинаючи її в коліні і доводячи витягнутий носок правої ноги до коліна лівої у виворітному положенні, і відразу ж відвести у невиворітне положення (мал. 97).

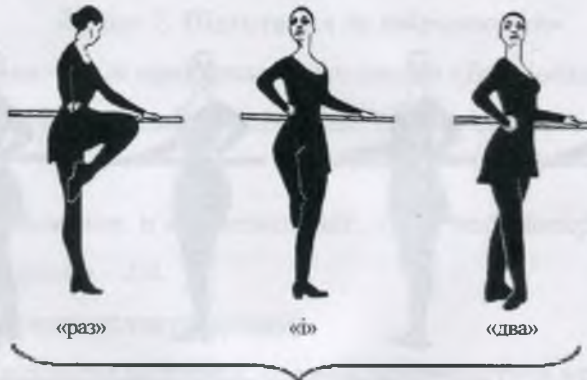
На «два-і» – праву ногу рвучко опустити всією стопою на підлогу в шосту позицію (невиворітне положення).

3-й такт

Мал. 97

4-й такт. На «раз-і» – праву ногу в невиворітному положенні рвучко підняти, згинаючи її в коліні і доводячи витягнутий носок правої ноги до коліна лівої, і відразу перевести у виворітне положення (мал. 98).

4-й такт

Мал. 98

На «два» – праву ногу різко опустити всією стопою на підлогу в п'яту позицію попереду лівої (у виворітне положення).

На затакт «і» – праву ногу рвучко підняти, згинаючи її в коліні і доводячи витягнутий носок правої ноги до коліна лівої у виворітному положенні.

5-й такт. На «раз» – праву ногу різко опустити всією стопою на підлогу в п'яту позицію позаду лівої.

На «і» – праву ногу рвучко підняти, згинаючи її в коліні і доводячи витягнутий носок правої ноги до коліна лівої у виворітному положенні.

На «два» – праву ногу різко опустити всією стопою на підлогу в п'яту позицію попереду лівої.

На «і» – праву ногу рвучко підняти, згинаючи її в коліні і доводячи витягнутий носок правої ноги до коліна лівої у виворітному положенні.

6-й такт. На «раз» – праву ногу різко опустити всією стопою на підлогу в п'яту позицію позаду лівої (мал. 99).

На «і-два» – пауза.

Мал. 99

На затакт «і» – праву ногу рвучко підняти, згинаючи її в коліні і доводячи витягнутий носок правої ноги до коліна лівої у виворітному положенні.

7-й такт. На «раз» – праву ногу різко опустити всією стопою на підлогу в п'яту позицію попереду лівої.

На «і» – праву ногу рвучко підняти, згинаючи її в коліні і доводячи витягнутий носок правої ноги до коліна лівої у виворітному положенні.

На «два» – праву ногу різко опустити всією стопою на підлогу в п'яту позицію позаду лівої.

На «і» – праву ногу рвучко підняти, згинаючи її в коліні і доводячи витягнутий носок правої ноги до коліна лівої у виворітному положенні.

Мал. 100

8-й такт. На «раз» – праву ногу різко опустити всією ступнею на підлогу в п'яту позицію попереду лівої (мал. 100).

На «і-два-і» – пауза.

9-й такт (синкопований вибиванець).

На «раз» – підскочити на лівій нозі, праву ногу, зігнуту в коліні, підняти й повернути вліво.

На «і» – вдарити правою ногою по підлозі поруч із лівою в шостій позиції.

На «два» – підскочити на лівій нозі, одночасно праву ногу відокремити від підлоги, розвернути коліно вправо (у виворітне положення).

На «і» – ударити правою ногою по підлозі поруч із лівою в третій позиції (мал. 101).

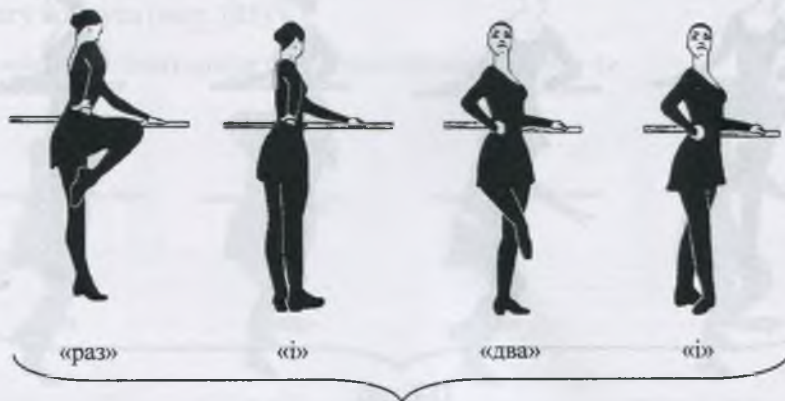
10-й такт. На «раз» – підскочити на лівій нозі, праву відділити від підлоги. Коліно правої ноги направити вперед.

На «і» – опустити з ударом праву ногу на всю стопу в шостій позиції. Ліву ногу відділити від підлоги.

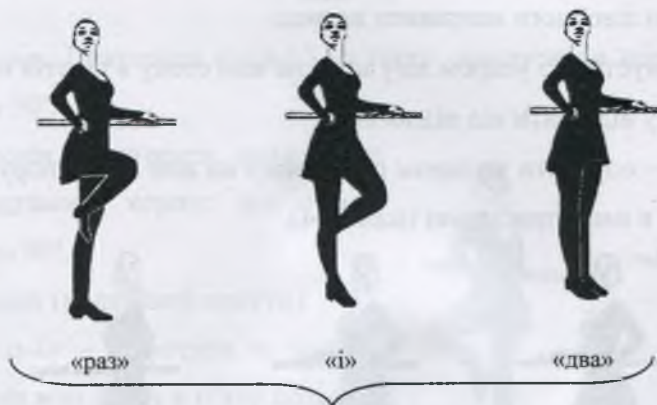
На «два» – опустити з ударом ліву ногу на всю стопу поруч із правою в шостій позиції (мал. 102).

На «і» – пауза.

9-й такт

Мал. 101

10 -й такт

Мал. 102

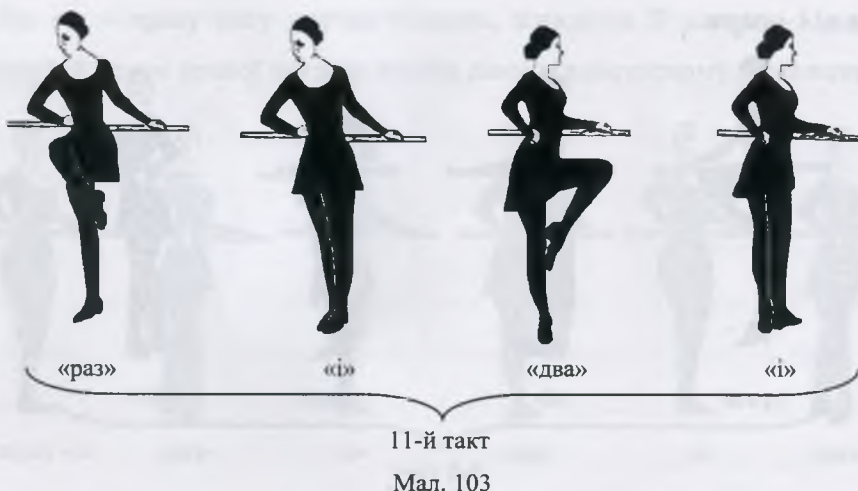
11-й такти. На «раз» – підскочити на правій нозі, ліву ногу, зігнуту в коліні, підняти й повернути вправо.

На «і» – ударити лівою ногою по підлозі поруч із правою в шостій позиції.

На «два» – підскочити на правій нозі, одночасно ліву ногу відокремити від підлоги, розвернути коліно вліво (у виворотне положення).

На «і» – ударити лівою ногою по підлозі поруч із правою в третій позиції (мал. 103).

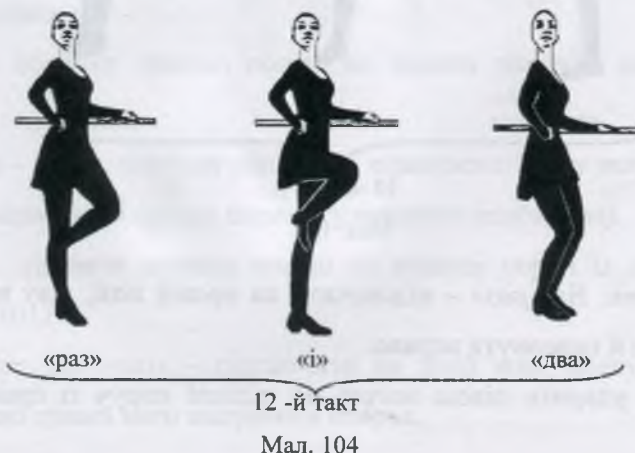

12-й такт. На «раз» – підскочити на правій нозі, ліву відділити від підлоги. Коліно лівої ноги направити вперед.

На «і» – опустити з ударом ліву ногу на всю стопу в шостій позиції.

Праву ногу відділити від підлоги.

На «два» – опустити з ударом праву ногу на всю стопу поруч із лівою в шостій позиції в напівприсіданні (мал. 104).

На «і» – пауза.

13-й такт (тропіток). На «раз» – ударити півпальцями лівої ноги в шостій позиції і перенести на неї вагу корпусу. Корпус нахилити трохи вперед.

На «і» – ударити півпальцями правої ноги в шостій позиції і перенести на неї вагу корпусу (мал. 105).

На «два-і» – повторити рухи, виконувані на «раз-і».

13-й такт

Мал. 105

14-й такт. Повторити рухи 13-го такту, повертаючи корпус від станка праворуч на 90°.

15-й такт. Повторити рухи 13-го такту, повертаючи корпус від станка вправо ще на 90°.

16-й такт (подвійний притуп).

На «раз-і» – опустити з ударом праву ногу на всю стопу в п'яту позицію. Одночасно ліву ногу відокремити від підлоги попереду правої у виворотному положенні. Праву руку покласти на станок, ліву – закрити на талію в кулачок (мал. 106).

16-й такт

Мал. 106

На «два-і» – опустити з ударом ліву ногу на всю стопу в п'яту позицію. Повторити вправо з лівої ноги.

Бойківчанка

Опрацювання М. Буяло

Вправа 7. М'які розвороти ноги

(на матеріалі гуцульського танцю «Решето»)

Вправа розвиває насамперед плавність рухів, рухливість в колінному і тазостегновому суглобах, зміцнює литкові м'язи, м'язи стегна.

Вихідне положення – п'ята позиція ніг, права нога попереду.

Музичний розмір – 2/4.

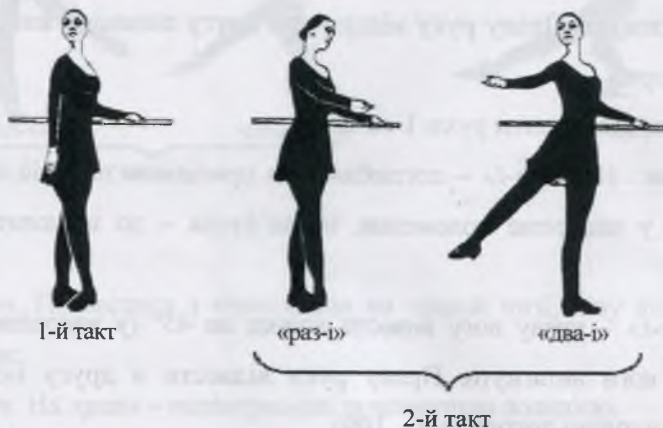
Підготовка – 2 такти музичного вступу.

1-й такт – стояти у вихідному положенні.

2-й такт. На «раз-і» – праву руку відкрити в першу позицію.

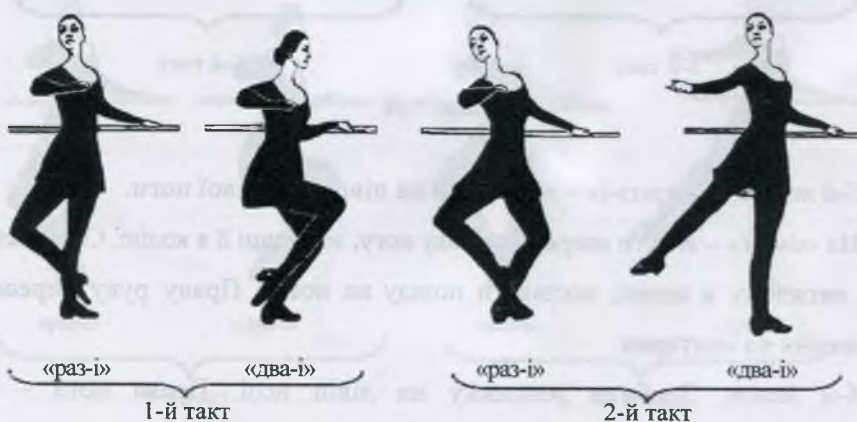
На «два-і» – винести праву ногу вбік на 45° , одночасно праву руку відвести в другу позицію, кисть направлена долонею догори. Голова супроводжує рух кисті й злегка повертається в ту саму сторону (мал. 107).

Мал. 107

1-й такт. На «раз-і» – ковзнувши півпальцями по підлозі, праву ногу підвести до щиколотки лівої ноги ззаду. Праву руку перевести в положення на кептарик (мал. 108).

На «два-і» – присідаючи на лівій нозі, праву ногу повернути коліном уліво, до станка (у невиворітне положення).

Мал. 108

2-й такт. На «раз-і» – поглиблюючи присідання на лівій нозі, перевести праве коліно у виворітне положення, права стопа – до щиколотки лівої ноги попереду неї.

На «два-і» – праву ногу вивести вбік на 45° (у виворітне положення). Коліно лівої ноги витягнути. Праву руку відкрити в другу позицію, кисть направлена долонею догори.

3-й такт. Повторити рухи 1-го такту.

4-й такт. На «раз-і» – поглиблюючи присідання на лівій нозі, перевести праве коліно у виворітне положення, права стопа – до щиколотки лівої ноги попереду неї.

На «два-і» – праву ногу вивести вперед на 45° (у виворітне положення). Коліно лівої ноги витягнути. Праву руку відвести в другу позицію, кисть направлена долонею догори (мал. 109).

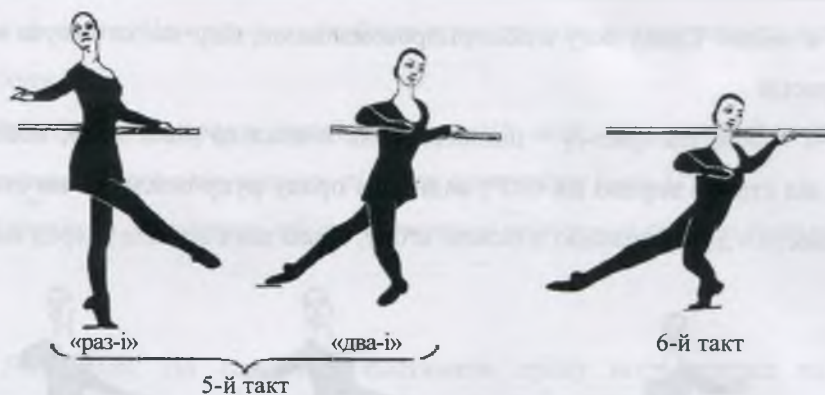

Мал. 109

5-й такт. На «раз-і» – піднятися на півпальці лівої ноги.

На «два-і» – впасти вперед на праву ногу, зігнувши її в коліні. Одночасно ліву ногу, витягнуту в коліні, поставити позаду на носок. Праву руку перевести в положення на кептарик.

6-й такт. Зробити розтяжку на лівій нозі. Права нога – повне присідання (мал. 110).

Мал. 110

7-й такт. Підвестися з присідання на правій нозі, ліву ногу поставити ззаду на носок.

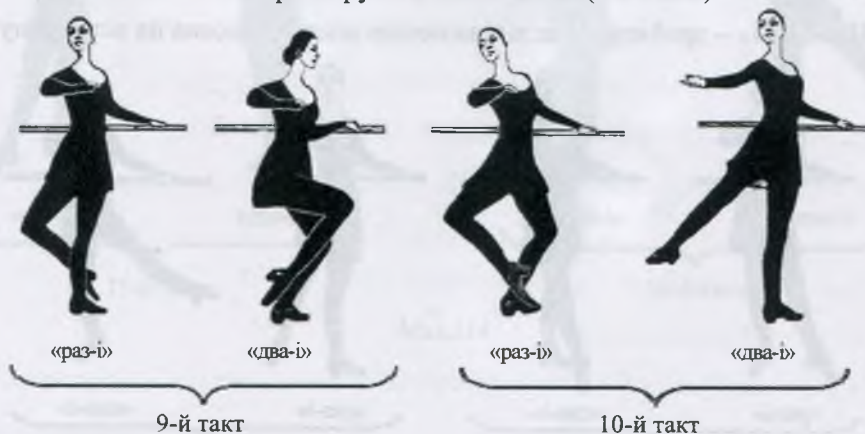
8-й такт. На «раз» – напівприсісти за четвертою позицією.

На «і» – підвестися з напівприсідання, праву ногу поставити попереду на носок.

На «два» – приставити праву ногу до лівої ноги в п'яту позицію.

На «і» – винести праву ногу вбік на 45° , одночасно праву руку відвести у другу позицію, кисть направлена долонею догори. Голова супроводжує рух кисті й злегка повертається в ту саму сторону.

9–10-й такти. Повторити рухи 1–2-го тактів (мал. 111).

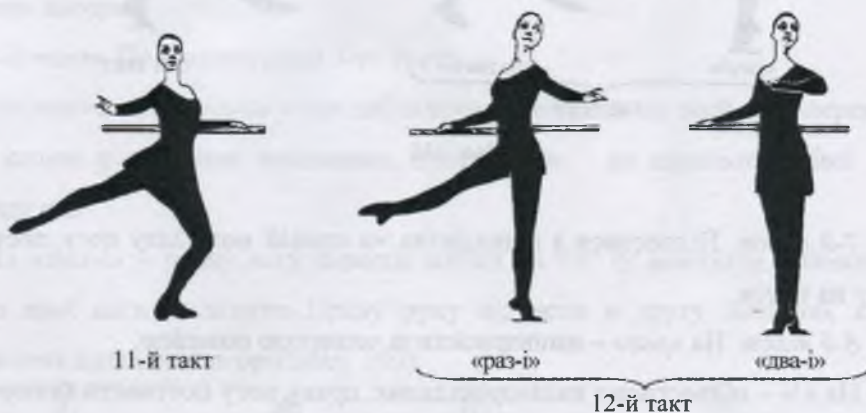

Мал. 111

11-й такт. Праву ногу в повітрі провести назад, ліву злегка зігнути в коліні (напівприсід).

12-й такт. На «раз-і» – підвестися на півпальці лівої ноги, повернути корпус від станка вправо на 180° , водночас праву руку покласти на станок, а ліву відвести в другу позицію долонею вгору, права нога піднята вперед на 45° .

Мал. 112

На «два-і» – праву ногу підвести на напівпальці до лівої в п'яту позицію, водночас праву руку перевести в положення на кептарик (мал. 112).

13-й такт (основний крок танцю «Решето»).

На «раз-і» – зробити крок правою ногою вперед з носка на всю стопу.

На «два-і» – зробити крок лівою ногою вперед з носка на всю стопу.

Мал. 113

14-й такт. На «раз-і» – зробити крок правою ногою вперед з носка на всю стопу.

На «два-і» – трохи присісти на лівій нозі, зігнувши її в коліні, і одночасно невисоко від підлоги підняти праву ногу (мал. 113).

Примітка. Виконують цей рух з невеликим акцентом на останню долю музичного такту.

15-й такт. На «раз-і» – поставити праву ногу вперед на носок, одночасно коліно лівої ноги витягнути.

На «два-і» – приставити праву ногу в п'яту позицію попереду лівої (мал. 116).

16-й такт. На «раз-і» – ліву руку відкрити в першу позицію.

На «два-і» – винести ліву ногу вбік на 45° , одночасно ліву руку відвести в другу позицію, кисть направлена долонею догори. Голова супроводжує рух кисті й злегка повертається у ту саму сторону (мал. 114).

Вправу повторити з 1-го такту з лівої ноги.

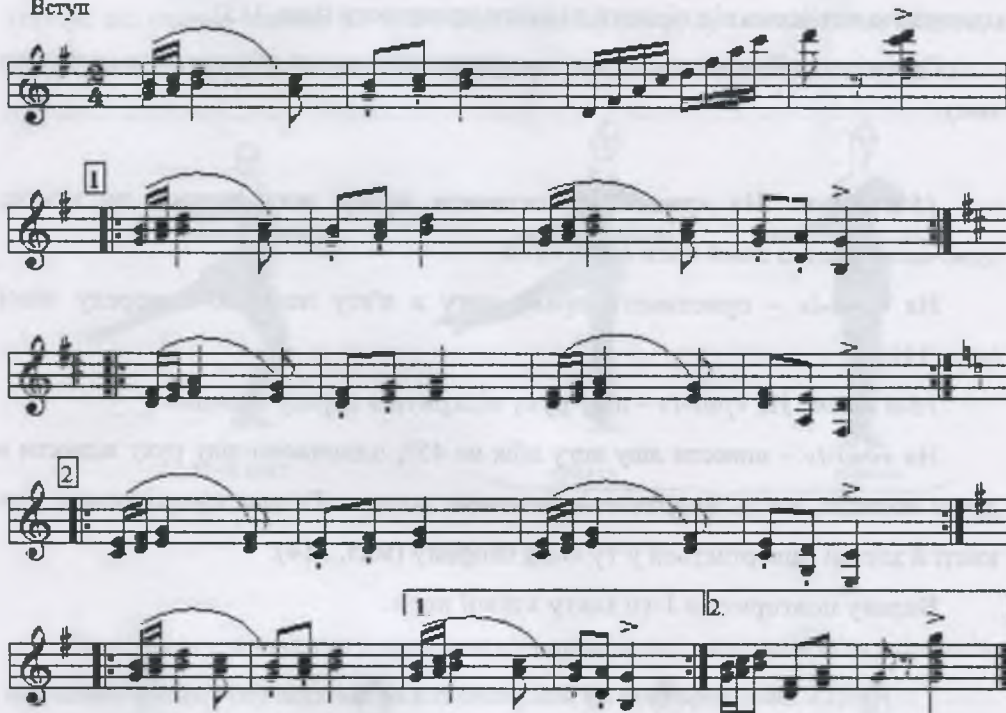
Мал.114

Решето

Опрацювання К. Мяскова

Вступ

Вправа 8. Дрібні вистукування

(на матеріалі гуцульського танцю «Півторак»)

Ці вправи виробляють силу ударів, чіткість і ритмічну точність рухів, а також розвивають рухливість суглобів голінки і стопи.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

Музичний розмір – 2/4.

Підготовка (чотири такти музики). Ліву руку покласти на станок, праву вільно опустити вздовж корпуса.

1–2-й такти. Стояти у вихідному положенні.

3-й такт. Праву руку через першу позицію відкрити в другу позицію, кисть направлена долонею догори. Голова супроводжує рухи кисті руки.

3-й такт

4-й такт

4-й такт. Праву руку перевести в положення на кептарик. Підкреслити цей рух легким підйомом голови знизу-догори вправо від станка (мал. 115).

Мал. 115

1-й такт (подвійний дробіток).

На «раз» – зробити невеликий крок-перестриб на ліву ногу, праву ногу відокремити від підлоги.

На «і» – вдарити п'ятою правої ноги поруч із лівою в шостій позиції.

На «два» – підстрибнути на всій стопі лівої ноги. Праву ногу відокремити від підлоги.

На «і» – вдарити п'ятою правої ноги поруч із лівою в шостій позиції (мал. 116).

1-й такт

Мал. 116

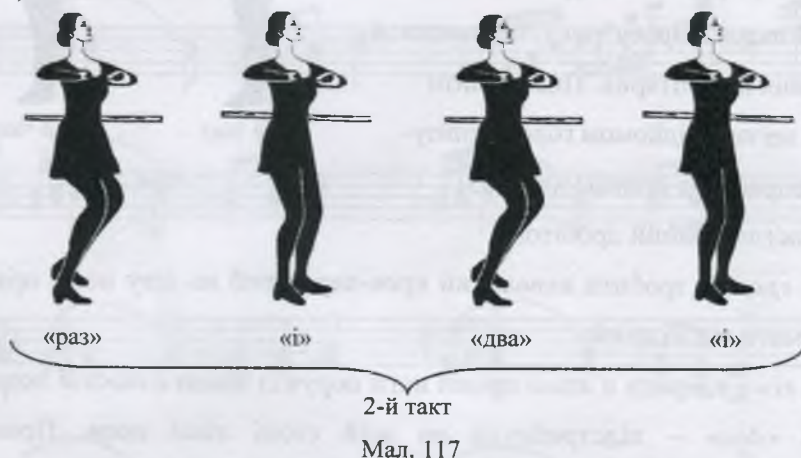
2-й такт. На «раз» – перестрибнути на всю стопу правої ноги. Ліву ногу відокремити від підлоги.

На «і» – вдарити п'ятою лівої ноги поруч із правою в шостій позиції.

На «два» – підстрибнути на всій стопі правої ноги. Ліву ногу відокремити від підлоги.

На «і» – вдарити п'ятою лівої ноги поруч із правою в шостій позиції (мал. 117).

3-й такт. Повторити рухи 1-го такту.

4-й такт (подвійний притуп).

На «раз-і» – опустити з ударом праву ногу на всю стопу в шостій позиції. Ліву ногу відокремити від підлоги (мал. 118).

На «два-і» – опустити з ударом ліву ногу на всю стопу поруч із правою в шостій позиції.

5-й такт (переступчик).

Мал. 118

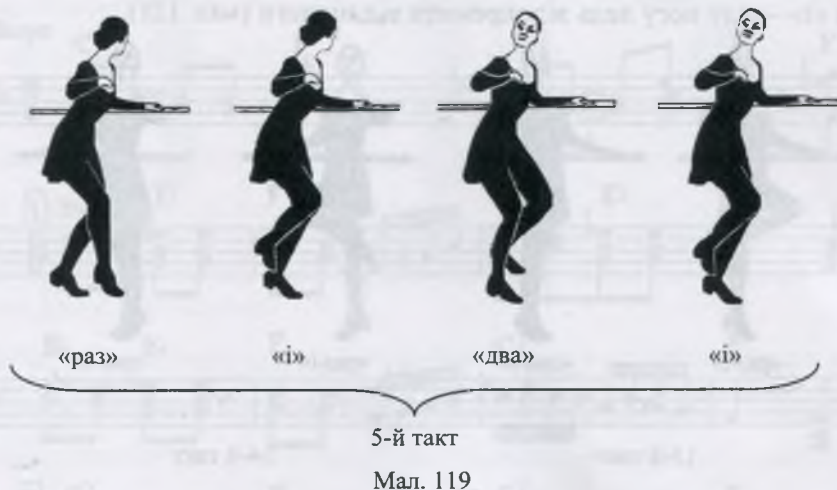
На «раз» – поставити праву ногу вперед нахрест лівої. Голову повернути вліво.

На «і» – переступити на півпальці лівої ноги, вагу корпуса перенести на ліву ногу. Праву ногу відокремити від підлоги.

На «два» – переступити на півпальці правої ноги, вагу корпуса перенести на праву ногу. Ліву ногу відокремити від підлоги. Голову повернути вправо.

На «і» – переступити на півпальці лівої ноги і перенести на неї вагу корпусу. Праву ногу відокремити від підлоги (мал. 119).

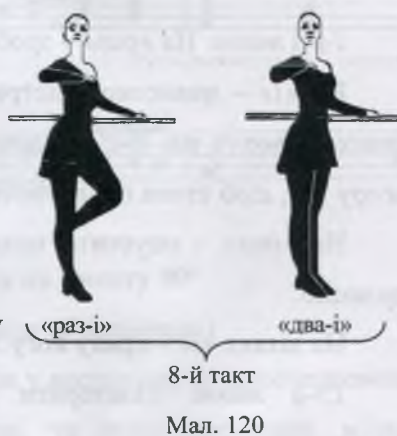

6-й такт. Повторити рухи 5-го такту.

7-й такт. Повторити рухи 5-го такту.

8-й такт (подвійний притуп).

На «раз-і» – опустити з ударом праву ногу на всю стопу в шостій позиції. Ліву ногу відокремити від підлоги (мал. 120).

На «два-і» – опустити з ударом ліву ногу на всю стопу поруч із правою в шостій позиції.

9–12-й такти. Повторити рухи 1–4-го тактів.

На затакт «і» – праву ногу ледь відокремити від підлоги.

13-й такт (висока гуцулка). На «раз» – зробити невеликий крок уперед на праву ногу.

На «і» – невисоко підстрибнути на правій нозі, повертаючи корпус від станка праворуч на 180°. Одночасно ліву ногу зігнути в коліні і підняти вгору так, щоб стопа лівої ноги була біля коліна правої ноги.

На «два» – опустити ліву ногу на підлогу поруч із правою в шосту позицію.

На «і» – ліву ногу ледь відокремити від підлоги (мал. 121).

Мал. 121

14-й такт. На «раз» – зробити невеликий крок уперед на ліву ногу.

На «і» – невисоко підстрибнути на лівій нозі, повертаючи корпус від станка ліворуч на 180°. Одночасно праву ногу зігнути в коліні і підняти вгору так, щоб стопа правої ноги була біля коліна лівої ноги.

На «два» – опустити праву ногу на підлогу поруч із лівою в шосту позицію.

На затакт «і» – праву ногу ледь відокремити від підлоги.

15-й такт. Повторити рухи 13-го такту.

16-й такт (подвійний притуп).

На «раз-і» – опустити з ударом праву ногу на всю стопу в шостій позиції. Ліву ногу відокремити від підлоги.

На «два-і» – опустити з ударом ліву ногу на всю стопу поруч із правою в шостій позиції (мал. 122).

Мал. 122

Півторак

Опрацювання Б. Білика

Вступ

Вправа 9. Розкривання ноги на висоту 90°

(на матеріалі покутського танцю «Гордіянка»)

Ці вправи розвивають еластичність рухів у колінному й тазостегновому суглобах, зміцнюють тазостегнові, литкові та гомілковостопні м'язи, підвищують рухливість суглобів.

Вихідне положення: третя позиція ніг, права нога попереду.

Музичний розмір – 2/4.

Підготовка (чотири такти музики).

Ліву руку покласти на станок, праву вільно опустити вздовж корпуса.

1–2-й такти. Стояти у вихідному положенні (мал. 123).

1–2-й такти

3-й такт

4-й такт

Мал. 123

3-й такт. Праву руку відкрити через першу позицію в другу позицію, кисть направлена долонею догори. Голова супроводжує рухи кисті руки.

4-й такт. Праву руку покласти на талію. Підкреслити цей рух легким підйомом голови знизу-догори вправо (від станка).

1-й такт. На «раз-і» – праву ногу, зігнувши в коліні, виворітно підняти вгору вздовж лівої. Носок правої ноги підвести до лівого коліна (мал. 124).

На «два-і» – праву ногу витягнути вперед на 90°, одночасно коліно лівої ноги трохи зігнути (напівприсідання). Праву руку відвести в другу позицію долонею догори. Корпус нахилити трохи назад. Голова супроводжує рухи кисті руки.

2-й такт. На «раз-і» – праву ногу, зігнувши в коліні, виворітно підвести носком до коліна лівої ноги. Праву руку закрити на талію.

«раз-і»

«два-і»

1-й такт

«раз-і»

«два-і»

2-й такт

Мал. 124

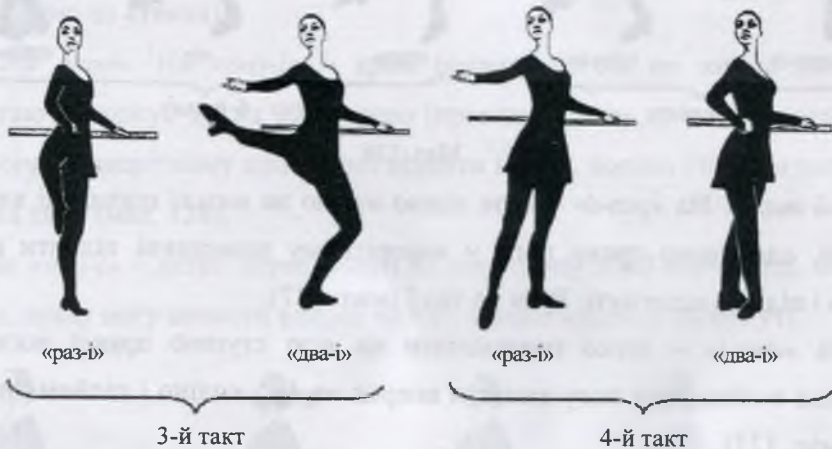
На «два-і» – праву ногу витягнути назад на 90° , одночасно коліно лівої ноги трохи зігнути (напівприсідання). Праву руку відвести в другу позицію долонею догори. Корпус нахилити трохи вперед. Голова супроводжує рухи кисті руки.

3-й такт. На «раз-і» – праву ногу, зігнувши в коліні, виворітно підвести носком до коліна лівої ноги. Праву руку закрити на талію.

На «два-і» – праву ногу витягнути вбік на 90° , одночасно коліно лівої ноги трохи зігнути (напівприсідання). Праву руку відвести в другу позицію долонею догори. Корпус нахилити трохи вліво (від робочої ноги). Погляд спрямувати на кисть правої руки.

4-й такт. На «раз-і» – праву ногу опустити в четверту позицію на носок, ліву витягнути в коліні. Права рука в другій позиції.

На «два-і» – приставити праву ногу в п'яту позицію попереду лівої. Праву руку закрити на талію (мал. 125).

Мал. 125

5-й такт. На «раз-і» – крок правою ногою на низькі півпальці праворуч (від станка), одночасно ліву ногу у виворітному положенні підняти на 45° , коліно і підйом витягнуті. Руки на талії (мал. 126).

На «два-і» – легко перескочити на всю стопу лівої ноги, ледь зігнувши коліно, праву ногу винести вперед на 45° , коліно і підйом витягнуті.

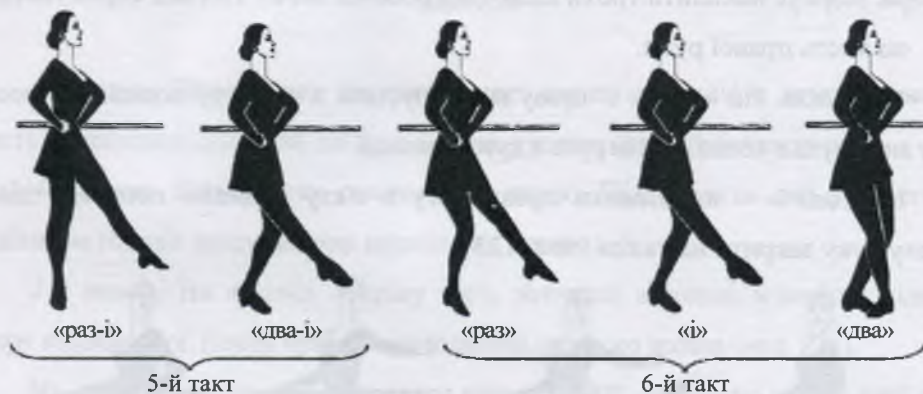

6-й такт (чесанка). На «раз» – перескочити на низькі півпальці правої ноги, а ліву вивести вперед на 45°, коліно і підйом витягнуті.

На «і» – перескочити на низькі півпальці лівої ноги, а праву вивести вперед на 45°, коліно і підйом витягнуті.

На «два» – легко зіскочити в третю позицію, опускаючи праву ногу поперед лівої, ледь зігнувши коліна обох ніг. Корпус прямий, погляд спрямований уперед (мал. 126).

На «і» – пауза.

Мал. 126

7-й такт. На «раз-і» – крок лівою ногою на низькі півпальці вліво (до станка), одночасно праву ногу у виворотному положенні підняти на 45°, коліно і підйом витягнуті. Руки на талії (мал. 127).

На «два-і» – легко перескочити на всю ступню правої ноги, ледь зігнувши коліно, ліву ногу винести вперед на 45°, коліно і підйом витягнуті (див. мал. 127).

8-й такт (чесанка). На «раз» – перескочити на низькі півпальці лівої ноги, а праву вивести вперед на 45°, коліно і підйом витягнуті.

На «і» – перескочити на низькі півпальці правої ноги, ліву вивести вперед на 45°, коліно і підйом витягнуті.

На «два» – легко зіскочити в третю позицію, опускаючи ліву ногу поперед правої, ледь зігнувши коліна обох ніг. Корпус прямий, погляд спрямований уперед.

На «і» – пауза.

Мал. 127

9–12-й такти. Повторити рухи 1–4-го тактів, починаючи назад з правої ноги.

13–14-й такти. Повторити рухи 5–6-го тактів, розвертаючи корпус на 90° (спиною до станка).

15-й такт. На «раз-і» – крок правою ногою на низькі півпальці, повертаючи корпус ще на 90° управо (правим плечем до станка), одночасно ліву ногу у виворітному положенні підняти на 45°, коліно і підйом витягнуті. Руки на талії (мал. 128).

На «два-і» – легко перескочити на всю стопу лівої ноги, ледь зігнувши коліно, праву ногу винести вперед на 45°, коліно і підйом витягнуті.

Мал. 128

16-й такт. На «раз» – перескочити на низькі півпальці правої ноги, ліву – вивести вперед на 45°, коліно і підйом витягнути.

На «і» – легко зіскочити в третю позицію, опускаючи ліву ногу поперед правої, ледь зігнувши коліна обох ніг. Корпус прямий, погляд спрямований уперед.

На «два» – підвестися з напівприсідання, Підкреслити цей рух легким підйомом голови знизу-догори вліво (від станка) (див. мал. 128).

На «і» – пауза.

Вправу повторити з лівої ноги.

Гордіянка

Опрацювання М. Бужло

Вступ Gm F7 Bb Cm D7 Gm >

1. Gm F7 Bb Gm D7 Gm D7

Gm F7 Bb Cm D7 Gm >

2. Cm G7 Cm

1. D7 2. Cm >

Вправа 10. Великі кидки

(на матеріалі закарпатського танцю «Тропотянка»)

Ці вправи сприяють розвитку кроку, рухливості в тазостегновому, колінному та гомілковостопному суглобах, зміцнюють м'язи стегна, гомілки та стопи.

Вихідне положення – перша позиція ніг, ліва рука на станку, права вільно опущена вздовж корпусу.

Музичний розмір – 2/4.

Підготовка (чотири такти музики).

1–2-й такти. Стояти у вихідному положенні.

3-й такт. Праву руку відкрити в першу позицію (мал. 129).

4-й такт. Праву ногу відвести назад на носок у четверту позицію у виворітне положення. Одночасно праву руку відкрити в другу позицію, кисть направлена долонею догори.

3-й такт

4-й такт

Мал. 129

Голова супроводжує рух кисті та злегка повертається в ту саму сторону.

«раз-і»

«два-і»

1-й такт

Мал. 130

1-й такт. На «раз-і» – кидок правою ногою вперед на 90° з витягнутим коліном та підйомом через першу позицію.

На «два-і» – праву ногу провести назад через першу позицію в четверту на носок (мал. 130).

2–3-й такти. Повторити рухи 1-го такту.

На затакт «і» – ледь зігнути в коліні ліву ногу і одночасно праву ногу відокремити від підлоги.

4-й такт. На «раз» – невеликий крок правою ногою вперед на каблук, каблук лівої відокремити від підлоги, коліно випрямити. Одночасно корпус повернути вправо, а голову – різко вліво до лівого плеча (мал. 131).

На «і» – ледь зігнути в коліні праву ногу і одночасно ліву ногу відокремити від підлоги.

На «два» – невеликий крок лівою ногою вперед на каблук, каблук правої відокремити від підлоги, коліно випрямити. Одночасно корпус повернути ліворуч, а голову – різко вправо до правого плеча.

На «і» – пауза.

5-й такт. На «раз-і» – кидок правою ногою назад на 90° з витягнутим коліном та підйомом.

На «два-і» – праву ногу провести вперед через першу позицію на носок (мал. 132).

6-й такт. На «раз-і» – кидок правою ногою назад на 90° з витягнутим коліном та підйомом через першу позицію.

На «два-і» – праву ногу провести вперед через першу позицію на носок.

7-й такти. Повторити рухи 6-го такту.

На затакт «і» – ледь зігнути в коліні ліву ногу і одночасно праву ногу відокремити від підлоги.

8-й такт. На «раз» – невеликий крок правою ногою назад, ліву ногу

Мал. 131

Мал. 132

перевести на каблук, коліно випрямити. Одночасно корпус повернути вліво, а голову – різко вправо до правого плеча.

На «і» – ледь зігнути в коліні праву ногу і одночасно ліву ногу відокремити від підлоги.

На «два» – невеликий крок лівою ногою назад, праву ногу перевести на каблук, коліно випрямити. Одночасно корпус повернути вправо, а голову – різко вліво до лівого плеча.

На «і» – пауза.

9-й такт (основний крок танцю «Тропотянка»). На «раз» – невеликий крок правою ногою вправо.

На «і» – приставити ліву ногу до правої, поставивши її на всю стопу.

На «два» – знову крок правою ногою вправо, поступово повертаючись на 90° (спиною до станка).

На «і» – різко звестися на низькі півпальці правої ноги й опуститися на всю стопу. Одночасно ліву ногу ледь відокремити від підлоги.

Під час виконання руху коліна не згинати.

10-й такт. Повторити рухи 9-го такту з лівої ноги.

11-й такт. Повторити рухи 9-го такту.

12-й такт (подвійний притуп). На «раз-і» – притупнути всією стопою правої ноги.

На «два-і» – притупнути всією стопою лівої ноги.

13–15-й такти. Повторити рухи 9–11-го тактів, повертаючись ще на 90° правим плечем до станка).

16-й такт. На «раз» – невеликий крок лівою ногою вперед на каблук, каблук правої відокремити від підлоги, коліно випрямити. Одночасно корпус повернути вправо, а голову – різко вліво до лівого плеча (мал. 133).

16-й такт

Мал. 133

На «і» – ледь зігнути в коліні ліву ногу і одночасно праву ногу відокремити від підлоги.

На «два» – невеликий крок правою ногою вперед на всю стопу у виворітне положення, каблук правої відокремити від підлоги, коліно випрямити. Одночасно ліву руку відкрити в другу позицію, кисть направлена долонею догори. Голова супроводжує рух кисті та злегка повертається в ту саму сторону.

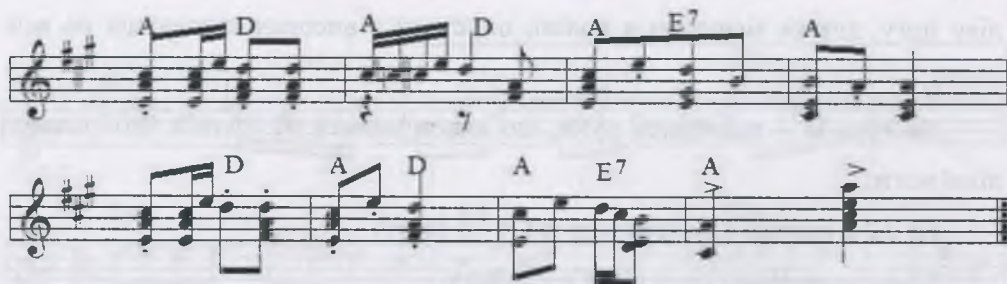
На «і» – пауза.

Вправу повторити з 1-го такту з лівої ноги.

Тропотянка

ОПРАЦЮВАННЯ М. БУЯТО

Вступ

Вправа 11. Підготовка до штопора та штопор
(на матеріалі танцю «Гуцулка»)

Вправа сприяє розвитку колінного суглобу й еластичності гомілковостопного суглоба, зміцнює м'язи литки.

Вихідне положення: стати обличчям до станка, ноги в шостій позиції, обидві руки на станку.

Музичний розмір – 2/4.

На затакт «і» – піднятися на високі півпальці, сильно витягнувши ноги в колінах.

1-й такт. На «раз-і» – праву ногу зігнути в коліні (коліно направлене вперед), ставлячи носок правої ноги біля носка лівої ноги. Одночасно ліву ногу, злегка зігнувши в коліні, опустити з високих півпальців на всю стопу.

На «два-і» – повторити рухи, що виконувалися на «раз-і» з лівої ноги.

2–4-й такти. Повторити рухи 1-го такту.

5-й такт. Повторити рухи 1-го такту.

6-й такт. На «раз-і» – повторити рухи, що виконувалися на «раз-і» 1-го такту.

На «два-і» – пауза.

7–8-й такти. Повторити рухи 5-6-го тактів із лівої ноги.

9-й такт. На «раз-і» – праву ногу, зігнувши в коліні, повернути вліво в закрите положення, ставлячи носок правої ноги біля носка лівої. Одночасно

ліву ногу, злегка зігнувши в коліні, опустити з високих півпальців на всю стопу.

На «два-ї» – повторити рухи, що виконувалися на «раз-ї» 9-го такту з лівої ноги.

10–12-й такти. Повторити рухи 9-го такту.

13-й такт. Повторити рухи 9-го такту.

14-й такт. На «раз-ї» – повторити рухи, що виконувалися на «раз-ї» 9-го такту.

На «два-ї» – пауза.

15–16-й такти. Повторити рухи 13–14-го тактів із лівої ноги.

Вправа повторюється з 1-го такту.

Гуцулка

ОПРАЦЮВАННЯ В. РОЗУВАНЯ

Музична партитура для «Гуцулка» (Гуцулка). Партитура складається з п'яти рядків нот. Над нотами вказані акорди: Dm, Am, Dm, Am, E7, Am, E7, Am. Нотна партитура включає перші та другі закінчення (1., 2.) та третє закінчення (3.).

1. 2.

4 Dm Am Dm

1. Am 2.

РОЗДІЛ 4

РОБОТА НА СЕРЕДИНІ ЗАЛУ

4.1. ВПРАВИ НА СЕРЕДИНІ ЗАЛУ

Під час занять на середині залу слід велику увагу приділяти координації рухів ніг з рухами корпусу, рук, голови. Нескладні комбінації готують виконавців до оволодіння формою та стилем народного танцю, до ускладнених комбінацій, що розвивають координацію рухів усього тіла й виразність танцю. Переходячи до занять на середині залу, слід починати з розучування ходів народного танцю. Педагог має показати найпростіші вправи для рук, танцювальний крок у поєднанні з рухами рук і т. д. Не рекомендується перевантажувати заняття повторенням уже пройденого й відпрацьованого матеріалу. Недоцільні повторення призводять до втрати чіткості виконання рухів або їхніх елементів. Вправи треба будувати в танцювальному відношенні різноманітно, інакше учні звикають до певних комбінацій рухів і починають виконувати їх механічно. Педагог має глибоко продумати план кожного уроку, послідовність тренувальних вправ. Заняття не повинні викликати у виконавців перевтомлення, занепаду сил. Відчуття бадьорості, загального піднесення, задоволення виконаною роботою – ось результат правильно організованого уроку. Домогтися найкращих результатів у роботі допомагає і вміння педагога виховати в кожному учневі свідоме, серйозне ставлення до занять.

4.2. РОБОТА НАД ЕТЮДАМИ

Одним з основних завдань заняття посеред залу є робота над етюдами. Правильно організована етюдна робота – важливий захід для технічного розвитку учасників. Викладач має виявити вміння відбирати матеріал для етюдів і комбінувати їх.

Поступово заняття на середині залу ускладнюються, рухи об'єднуються в невеликі танцювальні етюди, пізніше – в розгорнуті, складніші композиції. Мета таких вправ – навчити учнів повної узгодженості рухів, вмінню виконувати в танці ті чи інші акторські завдання. Працюючи над композиціями та етюдами, учасники вивчають особливості стилю, манеру й характер танців різних регіонів України. Якщо заняття проводяться зі студентами першого курсу, то більшу частину занять треба присвятити ознайомленню з тренувальними вправами та розучуванню елементів і рухів українських народних танців. І навпаки, якщо заняття проводяться зі студентами старших курсів, то основний час на занятті треба приділити відпрацюванню танцювальних композицій та етюдів.

Створюючи етюд на основі елементів українського народного танцю, викладачеві слід провести бесіду з учнями про зміст етюду, характерні риси народу, які знаходять своє відображення в етюді, про характерні особливості виконання етюду, доповнюючи свою розповідь показом малюнків, фотографій костюмів, демонстрацією відповідних відеофільмів, а також сказати учням, з яким матеріалом з теми, що вивчається, слід ознайомитися самостійно.

Далі починається робота над кожним рухом етюду. Під час розучування рухів і танцювальних комбінацій найбільше уваги слід приділяти характерному положенню рук, корпусу, голови, постави в тому чи іншому танці. Під час показу педагог повинен вміти яскраво й переконливо розкрити характер і манеру виконання того чи іншого танцю, а потім уже домагатися відповідного виконання від учнів.

Було б нереальним вимагати від виконавця бездоганного виконання певного руху відразу. Найкраще вивчати рухи за елементами, виходячи зі ступенів складності. Якщо рух дуже складний, то спочатку вивчають тільки рухи ніг, а потім поступово оволодівають ним у поєднанні з рухами рук, корпусу і голови. У той же час не слід вимагати від учнів сліпого копіювання, а ті індивідуальні риси, які раптом можуть привнести в танець самі виконавці, слід піднести, як природний прояв творчого ставлення до роботи.

Техніка рухів має бути добре засвоєна, щоб учні почували себе вправними, легкими та впевненими. Тому освоювати хореографію танцювальних композицій та етюдів слід із простих рухів, потім розучувати складніші. Кожен рух танцю слід детально розібрати й ретельно відпрацювати в повільному темпі. Коли всі рухи засвоєні, можна приступати до розучування окремих фрагментів танцю, а потім і всього танцю, поступово й послідовно наближаючись до природного темпу виконання композиції.

Коли виконавці засвоять усі танцювальні рухи і запам'ятають їхню послідовність, треба переходити до роботи над чистотою й чіткістю виконання композиційного малюнка етюду. Працюючи над виразністю малюнка, викладач намагається, щоб виконавці дотримувались однакових та правильних інтервалів малюнка етюду; слідкує за чистотою виконання та дотриманням синхронності рухів.

Працюючи над вивченням танцювальних рухів, викладач в окремих випадках веде роботу над виразністю, але вона не стоїть у центрі уваги, а є тільки засобом, який допоможе досягти правильного виконання того чи іншого руху.

У міру засвоєння техніки виконання поступово все більше уваги приділяється виразності. Робота над виразністю – це один із центральних моментів. Спочатку відпрацьовується правильна народна манера виконання, яка проявляється у внутрішній емоційності, характерних рухах рук, корпусу та голови, в особливостях постави, жестикуляції й міміки. Далі, викладач пильно слідкує за тим, щоб виконання етюду відповідало його настрою, характеру та змісту. Це може бути веселий, спокійний, поважний, величний, войовничий, життєрадісний етюд. Так, працюючи над виразністю кожного руху, пози й положення, чітко витримуючи стиль, характер і манеру виконання, викладач відпрацьовує весь етюд.

Етюд є підготовчим етапом до постановки танців.

Успіх у засвоєнні виконавцями матеріалу тісно пов'язаний з умінням викладача бачити помилки й своєчасно виправляти їх.

Зауваження слід робити конкретні, в доброзичливій, коректній формі. Кожне заняття має проходити в творчому контакті, взаємодії педагога з учнями.

Завдання педагога полягає в тому, щоб допомогти учням, направити їх творчий розвиток і пошук правильного шляху.

4.3. НАЙПОШИРЕНІШІ НАРОДНІ ТАНЦІ КАРПАТСЬКОГО КРАЮ

Історія народу, який проживає в західних областях України, сягає в сиву давнину, пройшовши суворий і складний життєвий шлях. Але, незважаючи ні на які труднощі, він зумів зберегти й донести до наших днів свою самобутню національну культуру. Саме в піснях і казках, танцях і легендах народ висловив свої думки та сподівання про краще життя.

Танець як вид мистецтва з найдавніших часів був безпосередньо пов'язаний з іншими його видами. Він був одним з компонентів численних обрядів, свят, які влаштовувалися протягом усього року.

Навесні, коли починало яскраво світити сонце і пробуджувалася природа, молодь збиралася на луках, біля річок і влаштовувала там театралізовані дійства. Вони включали водіння танців (хороводів), виконання пісень, ігри, розваги.

На Західній Україні існує цілий цикл весняних хороводних ігор, їх виконували в супроводі спеціальних пісень і називалися танками. Танки водили в певний період року, тобто на Великдень. Їх виконували тільки дівчата. Вони бралися за руки і водили хоровод навколо церкви з гаївками, веснянками та народними обрядовими піснями. Якщо хороводний танець виконувався без супроводу пісні, то зміст дії полягав у певних рухах та малюнках.

Джерелом народних танців у давнину були народні обряди, ігри та забави як одні з видів активної діяльності населення Карпат. Вони були невід'ємною частиною всіх масових гулянь.

З давніх-давен молодь зустрічалася і знайомилася на вечорницях, танцях («данці»), весіллях, храмах, веснянках, колядках, під час церковних ритуалів. Лише в період постів не проводилися заходи, де можна було хлопцеві (парубкові) познайомитися з дівчиною, оспівдитися в коханні.

Найпопулярнішими для молоді були вечорниці. Як правило, вони проводилися нізньої осені та взимку, коли селяни були вільні від роботи.

Не збиралася молодь на вечорниці в літню пору, коли потрібно було сіяти, доглядати та збирати врожай, випасати худобу, зводити будівлі тощо. Юнаки та дівчата збиралися в кожній дівчині по черзі. В передгірній і гірській зонах молодь інколи збиралась на вечорниці в якійсь молодиці, хата якої була постійним місцем вечорниць.

У гірській місцевості молодь часто збиралася на толоки. Юнаки та дівчата йшли до газди допомагати по господарству (прясти, дерти пір'я, вибирати льон, косити сіно). Після закінчення роботи господарі пригощали їх грінкою хліба і склянкою вару, а молодь на подвір'ї влаштовувала танці, ігри.

У передгір'ї в неділю молодь організовувала на своєму куті танці в супроводі народних музик. Такі розваги сприяли паруванню хлопців з дівчатами, вони закохувались, а пізніше й одружувалися.

Танці, які мали за основу обрядовий зміст, супроводжували також сімейний побут населення Карпат. Найбільше звичаїв, пов'язаних з танцями, зберегла весільна обрядовість. Вона складалася впродовж століть і тисячоліть. У цій обрядовості утверджувалася здорова народна мораль, погляди людей на родинне сімейне життя та щастя. Під час весільних обрядів давалися морально-етичні настанови молодому подружжю. Пісні, танці, побажання, жарти мають дати відчутти молодому подружжю і налаштувати їх на велику зміну в їхньому житті, перехід в іншу соціальну категорію. Ці

обряди вчили молодих глибокої поваги до старших, до батьків дружини та чоловіка, до родини та односельчан.

Вважалося, що шлюб буде щасливим тільки в тому випадку, коли молоді та їхня численна рідня виконають певні ритуали з походами, танцями, піснями, діями, примовками тощо.

Для гуляння і танців на весілля спеціально запрошували музикантів. Їм приділяли велике значення. Основними інструментами в них були сопілка, скрипка, бубон, цимбали і дуже рідко була труба. В деяких буковинських селах музиканти стоять у центрі кола танцюристів, задають потрібний темп, а частіше і самі пританцьовують.

Одним із найяскравіших та найцікавіших давньослов'янських стильових поєднань пісні й танцю є різдвяно-новорічні свята. Їх можна вважати справжньою окрасою всього календарно-обрядового циклу. Ці свята – цілий набір заходів, де представлені музичні, поетичні, театральні, карнавальні дійства, ритуальні страви, заклинання, ворожіння та молитви.

Різдвяні народні своєрідні дійства, відтворюючи явища, ситуації життя, відображали святковий настрій, веселу та життєрадісну атмосферу, де панували танець і пісня.

Народ, який проживає в західних областях України, створив багато змістовних і різноманітних танців, тісно пов'язаних із життям і побутом народу, його ставленням до праці, до явищ природи. Багато з них мають свою багатовікову історію й традиції, що склалися.

Немає в світі великого або маленького народу, етнічної групи, що не висловлювали б свій життєвий досвід, розуміння навколишнього світу, взаємин, духовних потреб за допомогою художньої форми. Це стосується не тільки пісні, музики, образотворчого мистецтва, а й усіх елементів культури, в тому числі й до хореографії.

Танець – це історично сформоване явище. Щоб зрозуміти своєрідність хореографії Карпатського краю, слід добре ознайомитися та зрозуміти

минуле, історичні умови, в яких народ жив і творив. Без цього не можна правильно відтворити, а тим більше передати в нових творах національну самобутність, характерні риси творчості народу, який проживає в західних областях України. На необхідність враховувати це вказував, і відомий дослідник українського народного танцю професор А.І. Гуменюк. Він зазначав, що ті чи інші стилістичні особливості того чи іншого виду народного мистецтва формуються залежно від характеру роботи, побутового середовища, в якому живуть люди цього району, а також від соціальних, економічних і культурних зв'язків із сусідніми народами. На формування стилістичних особливостей народного танцювального мистецтва впливає й географічний чинник.

Сучасне народне хореографічне мистецтво західних областей України зберігає величезну і високоцінну спадщину історичних народних танців, як-от «Коломийки», «Козак» та багато інших, які побутують і в наш час, а ті, які не відповідають сучасним запитам народу, громадським і побутовим умовам, забулися, і народ їх не танцює. У наші дні вони цікаві лише з історичного погляду.

У західних областях України створено народні танці, в яких показано працю гуцулів у лісопромислі «Лісоруби», «Плотогони», танці з виробничою тематикою «Косарі» та «Чабани», в яких відображено сільськогосподарську працю. Танці, спрямовані на виховання людей, на виправлення їхніх хиб, це «Джигун», «Галина», «Червона квітка», «Гуцулка на царинці».

Зверненням до героїчного минулого є створені танці «Опришки» та «Довбуш», де відображається боротьба гуцулів у XVIII ст. проти соціального гніту польських феодалів.

Далі розвиваються старовинні народні танці «Верховина», «Коломийка», «Гуцулка», «Сокальський козак», «Журило» та ін.

Зі зміною умов праці, побуту поступово змінюються й народні танці. Вони набувають нового змісту й форми, сприяючи тим самим подальшому

розвитку народного хореографічного мистецтва західних областей України. Подаємо їхню коротеньку характеристику.

Характеристика танців Прикарпаття

Народні танці Прикарпаття різножанрові, неповторні, темпераментні, сповнені життя та яскравого колориту. На території Прикарпаття проживають етнічні групи українців – гуцули, бойки, покутяни, опіляни та невелика кількість лемків. Ці народи проживають в окремих локальних районах, які розміщені відносно близько один від одного та межують один з одним.

Майже всі прикарпатські танці мають дуже специфічні риси, не характерні для інших українських танців, зокрема це спостерігається в їхній лексиці. Це різноманітні вибиванці, притупи, підскоки, дрібні переступання, низька та висока гуцулка, присядка-гайдук, свердло, тропіток та інші рухи, не притаманні в такому вигляді танцям інших регіонів. За характером руху – це швидкі, жваві, веселі й темпераментні танці.

Основною композиційною побудовою прикарпатських танців є найрізноманітніші кругові, діагональні, фронтальні побудови.

«**Коломийка**» – масовий танець, що супроводжується піснею куплетної форми та музикою. Вона відзначається багатством танцювальних рухів, вражає глядача яскравим оригінальним колоритом, властивим народу західних областей України. Основним композиційним елементом є коло, яке розпадається на менші кільця і навіть на окремі пари. «Коломийка» характеризується жвавим темпом виконання, бадьорим настроєм, барвистістю хореографічного малюнка.

«Коломийка» – органічна для території Гуцульщини, вона тут існувала з давніх давен, свідченням чого є її зв'язок з обрядовими формами та безліч локальних варіантів, музичних і хореографічних, велику групу яких можна розподілити на давніші коломийкові танці та новотвори.

На відміну від інших народних танців, збереглася до останнього часу як коломийка-пісня, коломийка-інструментальна п'єса і коломийка-танець.

Дуже часто в народі всі ці різновиди коломийок об'єднують в одне ціле: танцюють її під спів хору в супроводі оркестру. Отже, «Коломийка» є однією з форм синтетичної народної творчості.

«Верховина» – танець, який є варіантом «Коломийки», але складнішим за своєю будовою, широко відомий нині в сценічному виконанні. Характерною особливістю музики цього танцю є його двочастинна будова з контрастним співставленням темпу, характеру та елементів хореографії. Розпочинається «Верховина» повільною ліричною мелодією в тридольному розмірі, що переходить у швидку «Коломийку».

«Гуцулка» – танець, що з музичного боку є варіантом «Коломийки». Хореографічна «Гуцулка» відрізняється від «Коломийки» тим, що друга її частина називається «Козачком», тут застосовують вибиванці, притупи, дрібні переступання, кружляння, присядки, але виконують їх у іншому характері, ніж у козачках центральних областей України.

«Півторак» – старовинний український танець, здавна відомий на Гуцульщині. «Півторак» – стрімкий, темпераментний танець, ним закінчувалися вечорниці, весілля, свята. «А чи не вистачить сили ще на друге весілля?» – питали гуцули один одного перед початком танцю. Якщо хтось неспроможний був витанцювати «Півторак» до кінця, того вважали поганим танцюристом. Цей танець танцюють парно, за характером – весело і з запалом, у швидкому темпі.

«Козак» – старовинний народний танець. На Гуцульщині його виконують жінки та чоловіки. Це парний танець. До найбільш вживаних кроків належать «гайдук» і «тропіт», а також «мережка», «ножички», «коломийковий», які тут виконуються дуже енергійно.

«Аркан» – це старовинний чоловічий танець, який вважається танцем опришків. Танцюють зімкнутим колом або півколом з топірцями в руках. Той з танцюристів, який стоїть у ряду першим, – ведучий. Кожен рух має своє призначення. Наприклад, команда «батько спить» – виконавці,

нагнувши корпуси ледь донизу, виконують тихо, щоб дати батькові відпочити. Команда «батько встав» – танець іде бадьоро, з піднесенням. За командою «дубовий лист» виконавці ніби згрібають руками листя до купи. Зараз розпалять ватру, і легіні радісно продовжуватимуть танець навколо ватри.

Танець «Аркан» є головним елементом обряду посвячення гуцульського двадцятирічного хлопця в легіні. Після участі в ньому він отримував право здійснювати танці, носити бартку (топірець) та підперезуватися широким паском, тобто ставав потенційним опришком. За переказами, він був улюбленим танцем легендарного Олекси Довбуша та його побратимів-опришків.

Сценічний варіант «Аркана» зберігає темперамент, красу, оригінальність народного танцю, своєрідність якого полягає у швидкій зміні та різноманітності танцювальних рухів і ритмів, тоді як виконавці майже весь час перебувають у колі. Кількість виконавців цього танцю може бути яка завгодно (від 6 до 24 юнаків і більше).

«Решето» – один з тематичних різновидів гуцульського народного танцю «Сито», побутує на Прикарпатті. На гулянках виконується в супроводі троїстих музик (скрипка, буває – й цимбали). Характерна особливість – наявність ведучого, який поділяє команди та виконує триндички (куплети-приспівки), що змістом своїм засвідчують – танець «Решето» трансформувався від хороводу.

Характеристика танців Буковини

Буковина займає Чернівецьку область і розташована на межі двох різних етнографічних регіонів – Гуцульщини та Поділля. Це позначилося на характері народного побуту: фольклорі, одязі, вишивці. На цій території проживає окрема група гуцулів, танці якої не схожі на танці прикарпатських гуцулів.

Буковина межує з Румунією та Молдовою і певний час була у їхньому складі, що зумовило переселення на цю землю певної частини населення цих країн та інтеграцію молдавської й румунської культур в українську. Характерними рухами у буковинських танцях є підскоки, тропітка, трясунка, різновиди потрійних кроків. Помітний вплив румунської хореографії відчувається у зміщенні акцентів у буковинських рухах: дробітках, вибиваннях, притупах.

«Буковинський весільний» – парний масовий танець буковинського краю. Музичний матеріал жвавий. Характерні рухи – підскоки, стрибки, високі та швидкі піднімання рук.

«Буковинський парубоцький» – один з найпопулярніших чоловічих танців. Загальне визначення отримав завдяки великій кількості конічних варіантів. Однак попри все він зберігає свою специфіку (виконується тільки юнаками), манеру виконання – локальні буковинські рухи, оригінальну музику, жанр – жартівливий, побутовий, з елементами сюжетності.

«Буковинська полька» – український народний танець Буковини, парний масовий або немасовий танець. Музичний матеріал помірного темпу. Рухи – крок польки, притупи, повороти, широкі кроки, високе підіймання ніг.

Характеристика танців Закарпаття

Народні танці є однією з важливих ділянок сучасної народної культури Закарпаття, в якій проявляється характер народу, відображається його життя, праця, побут, його ідеї та боротьба за прекрасне майбутнє.

Народна хореографія Закарпаття стверджувалася під впливом взаємозв'язків українців та інших народів (угорців, румун, словаків, чехів, а також німецьких колоністів і циган), які в той чи інший час мешкали на території сучасного Закарпаття.

Багатотікове співжиття і взаємодія українців-закарпатців з іншими національними меншинами істотно позначилися на розвитку народного хореографічного мистецтва Закарпаття.

«Березнянка» – закарпатський весільний танець, який записано в селі Березнянка. Відображає картину весілля, свята молоді. Коли процесія рухалася вулицею в напрямку церкви, селяни співали й підтанцьовували під акомпанемент групи музик. Рухи були виплодом імпровізації. Це дуже пружний рух, що виконується до музики метру 2/4 протягом двох тактів, у ритмі двох вісімок і чвертною нотою (із притактом 1/16 перед першим тактом). Перед першим тактом виконавець приземлюється на ліву ногу із підскоку. На першому такті носком правої ноги або цілою стопою торкається землі перед собою й дещо навскоси. Виконавець підскакує знову на лівій нозі, приземлюючись на другій вісімці, в той час як права нога відривається легко від землі. На другому такті на четвертній ноті танцюрист перескакує з лівої ноги на праву. На наступних двох тактах уся послідовність рухів повторюється з іншої ноги. Під час виконання цього елемента голова рухається в такт музиці так, начебто озирається вправо і вліво. Голова повертається вправо і вліво, щораз у ритмі двох вісімок і чверті. Руки тим часом вільно висять по боках. Характерними для процесії є також наявність курагу або ж інша форма весільного жезлу, який носить учасник процесії. Той, хто несе курагу, має підкидати її на ходу в повітря. Це також можна вважати елементом підтанцьовування.

При вивченні закарпатського народного танцю «Березнянка» необхідно враховувати своєрідність мелодики та ритміки музичного матеріалу, які мають великий вплив на характер виконання рухів.

«Дуботанець» – динаміка та чіткість, своєрідність та самобутність виконання – характерні атрибути оригінального танцю Закарпаття.

«Закарпатський Чардаш» – як правило, «Чардаш» виконується парами.

Його може танцювати одна пара, може й декілька. Провідним у танці є чоловік. Саме він вибирає наступну танцювальну фігуру в «Чардаш». Кожна пара може вибирати свою фігуру, незалежно від того, що виконує інша пара, не обов'язково вони повинні збігатися. Чоловіки й жінки в «Чардаші»

можуть виконувати різні елементи й рухи танцю. Наприклад, жінки можуть робити обертання, а чоловіки в цей час плескати. «Чардаш» існує і як постановочний танець. У такому разі він, як правило, поділяється на дві частини. Перша частина завжди має повільний темп, а друга швидкий. У першій частині танцю виконавці стримані, вони демонструють співучість і ліричність танцю. У другій частині вони вибухають запалом і веселощами, демонструють відмінну техніку й швидкість виконання рухів. Іноді першу частину «Чардашу» танцюють жінки, а другу, швидку, виконують чоловіки, а в кінцівці танцю вони об'єднуються в пари, закінчуючи великою кількістю обертань.

«Дубкани-скакани» – танець побудований на лексичному матеріалі Північного Закарпаття, де частково проживають лемки. Хореографічна композиція «Дубкани-скакани» потребує від виконавців підтягнутості, витонченості та чіткості у виконанні. Музичний супровід треба виконувати не в темпі «дуже швидко», а «скоро з вогнем». Саме тоді виконання досягне відповідного характеру й манери. Танець виконують молоді хлопці, які показують свій запал, молодечу вдачу, силу й жартівливий стиль. У танці насамперед потрібно багато стрибати та притупувати, від чого й пішла його назва. Як і в багатьох танцях Закарпаття, тут багато переспівів, вигуків і цілих діалогів. У цьому танці хлопці речитативом виспівують своєрідні жарти, притупують, скачуть і перестрибують із місця на місце.

«Тропотянка» – народний парний танець з фігурами. Кількість виконавців цього танцю – 8 або більше пар. Музичний розмір – $2/4$. Основний рух – похитування корпусом і головою при змінах положення рук і ніг. Виконується жваво, темпераментно. Поширений у західних областях України, зокрема в Закарпатті.

«Раківчанка» – танець центрального Закарпаття, виходець із села Великий Раковець Іршавського району. Танець дуже стрімкий, динамічний і запальний. Основний крок танцю – простий біг з високо піднятими колінами,

велика кількість танцювальних фігур, які часто змінюються в швидкому темні й роблять цей танець барвистим, запальним і своєрідним. Для цього танцю характерне те, що виконавці протягом усього танцю підтрясають з'єднаними руками зверху вниз.

«Увиванець» – народний масовий парний танець, у якому танцюристи показують свою вправність, в'юнкість. Темп «Увиванця» швидкий, музичний розмір – 2/4. Поширений на Західній Україні.

Хореографічне мистецтво України збагатилося народними танцями західного регіону, що ввійшло в золоту скарбницю мистецької України.

Життєрадісні, наповнені молодецьким завзяттям карпатські танці мають характерні рухи, яких немає в інших українських танцях.

Важливу роль у розвитку народних танців Карпатського краю відіграють аматорські танцювальні колективи, які не лише зберігають і розвивають старовинні народні танці, а й творять на народних елементах нові сучасні танці. При цьому враховуються хореографічні та музичні особливості тих районів, де створюються нові танці.

4.4. КОМПОЗИЦІЇ З ЕЛЕМЕНТІВ ТАНЦІВ КАРПАТСЬКОГО КРАЮ

Композиція №1. На матеріалі гуцульського танцю «Півторак»

(дівчата і хлопці)

У композиції бере участь будь-яка парна кількість виконавців – дівчат і юнаків.

Музичний супровід – гуцульський народний танець «Півторак».

Вихідне положення: виконавці шикуються парами в лініях обличчям до педагога. Дівчата великі пальці обох рук закладають за пройми кептаря, юнаки руками беруться за борт кептарика. Ноги в 6-й позиції.

Музичний супровід № 1

1–4-й такти. Танцюристи, починаючи з правої ноги, виконують: дівчата – *рух № 1* на місці (по черзі повертаючи голову і корпус: якщо рух із правої ноги, – то трохи вправо, а якщо з лівої – трохи вліво); юнаки – *рух № 2* на місці. Дівчата – великі пальці обох рук закладають у пройми кептаря. Юнаки, дуже прогинаючи спину, спираються правою рукою на підлогу, ліву руку відводять убік-ліворуч на рівні плечей за другою позицією, лікоть витягнутий, але не напружений (мал. 134).

Мал.134

Наприкінці 4-го такту юнаки підводяться з підлоги. Повернувшись у парах обличчям одне до одного (дівчата роблять чверть повороту вліво, юнаки – чверть повороту вправо), танцюристи з'єднують руки: дівчина кладе обидві руки долонями юнакові вище від ліктя, юнак обома руками притримує дівчину за талію. Корпус відхиляють трохи назад і ледь вліво; погляд спрямований одне на одного.

5–8-й такти. Починаючи з правої ноги, *рухом № 3* усі стрімко кружляють парами на місці в напрямку за ходом годинникової стрілки.

Наприкінці 8-го такту виконавці, роз'єднавши руки, повертаються на чверть повороту (дівчата – вправо, юнаки – вліво) і стають обличчям до глядача, змінюючи положення рук: дівчата великі пальці обох рук закладають у пройми кептаря; юнаки обидві руки, зігнуті в ліктях, заводять за спину, правою рукою кожний юнак притримує свою ліву руку, кисть якої затиснена в кулак.

9–12-й такти. Усі, зберігаючи попереднє положення й починаючи дівчата – з лівої, юнаки – з правої ноги, виконують *рух № 4* і по черзі повертають корпус: виконуючи рух із правої ноги, – правим плечем вперед-вліво, а виконуючи його з лівої ноги, – лівим плечем вперед-вправо, тобто

опиняються обличчям одне до одного, а потім відвертаються.

Наприкінці 12-го такту, повернувшись у парі обличчям одне до одного (дівчата – на чверть повороту вліво, юнаки – вправо), виконавці з'єднують руки: дівчина юнакові обидві руки вільно кладе долонями трохи вище від ліктя, юнак обома руками притримує дівчину за талію, корпус відхилений трохи назад і ледь вліво, погляд спрямований одне на одного.

13–16-й такти. Танцюристи, починаючи з правої ноги, *рухом № 3* стрімко кружляють у парах на місці, в напрямку за ходом годинникової стрілки.

Наприкінці 16-го такту виконавці, роз'єднавши руки, повертаються на чверть повороту (дівчата – вправо, юнаки – вліво) і стають обличчям до глядача, змінюючи положення рук: дівчата великі пальці обох рук закладають у пройми кептаря; юнаки обидві руки опускають униз, перед собою (виконуючи рух, юнаки на кожну чверть такту обидві руки відводять в сторони, а потім повертають їх у попереднє положення).

Музичний супровід № 2

1–4-й такти. Дівчата роблять *рух № 5* на місці, по черзі повертаючись управо, а потім уліво. Одночасно юнаки на місці виконують *рух № 6*.

Наприкінці 4-го такту танцюристи в парах повертаються обличчям одне до одного: у дівчат – руки в попередньому положенні; у юнаків – руки, зігнуті в ліктях, заведені за спину, правою рукою юнак притримує свою ліву руку, кисть якої затиснена в кулак; корпус сильно нахилений вперед, погляд спрямований одне на одного.

5–8-й такти. Усі, починаючи з правої ноги, виконують *рух № 7* на місці, по черзі повертаючи корпус: якщо з правої ноги, правим плечем вперед-уліво, а з лівої ноги – лівим плечем вперед-управо.

Наприкінці 8-го такту змінюється положення рук: обидві руки дівчина вільно кладе долонями вище від ліктя юнака, юнак обома руками притримує

дівчину за талію. Корпус відхилений злегка назад і ледь вліво, погляд спрямований одне на одного.

9–16-й такти. Пари, починаючи з правої ноги, рухом № 8 стрімко кружляють на місці в напрямку за ходом годинникової стрілки.

Наприкінці 16-го такту виконавці, роз'єднавши руки, повертаються на чверть повороту (дівчата – вправо, юнаки – вліво) і стають у фінальну позу (мал. 135).

Мал.135

Півторак

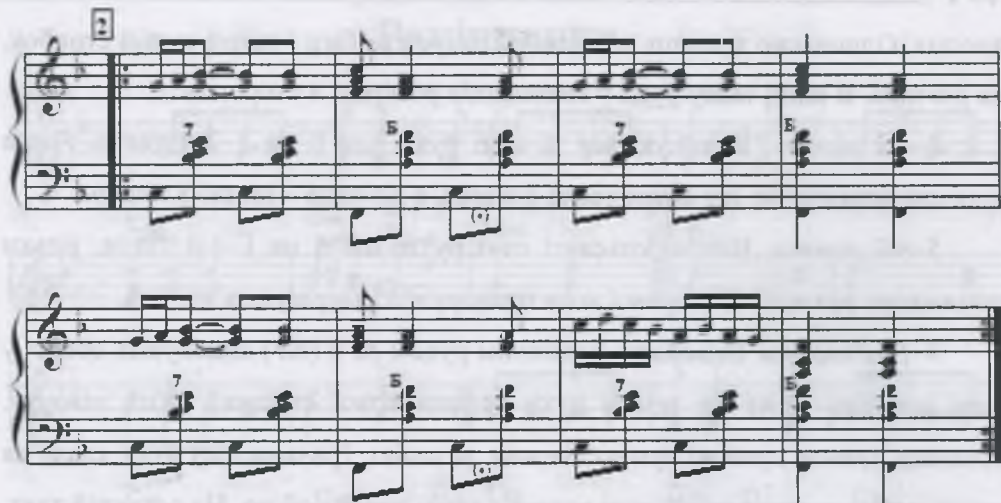
Опрацювання Б. Билика

Вступ

Швидко

Баян

1

**Композиція № 2. На матеріалі закарпатського танцю «Раківчанка»
(дівчата і хлопці)**

Розрахована на 8 дівчат і 8 хлопців.

Музичний супровід – закарпатський народний танець «Раківчанка».

Вихідне положення: виконавці стають парами в коло спиною до центра.

Руки у всіх з'єднані. Ноги в 6-й позиції. Виконується 8 тактів вступу.

Музичний супровід № 1

1–16-й такти. Виконавці стрімко просуваються по колу проти руху годинникової стрілки, виконуючи основний *рух № 9 (біг)*. Наприкінці фрази вони зупиняються парами у двох лініях обличчям до глядача.

Музичний супровід № 2

1–2-й такти. Хлопець правою рукою тримає дівчину за талію, дівчина кладе ліву руку на плече хлопцеві, вільні руки розкриті в сторони. Дівчина лівою ногою робить крок уліво між ноги хлопцеві, другий крок – біля партнера зліва і повертаючись обличчям до глядача, робить стрибок на дві ноги в невелике присідання. На час стрибка вона знаходиться зліва від

хлопця. Одночасно хлопець на місці виконує два біги і такий самий стрибок, як дівчина. В кінці такту руки у виконавців розкриті в сторони.

3–4-й такти. Виконуються ті самі рухи, що й на 1–2-й такти. Лише хлопець виконує те, що виконувала дівчина, а дівчина – те, що хлопець.

5–8-й такти. Виконуються ті самі рухи, що й на 1–4-й такти, тільки починають рух хлопці з правої ноги праворуч, а завершують дівчата.

9–12-й такти. Виконавці основним рухом № 9 (біг) виконують оберт у парі навколо своєї осі проти руху годинникової стрілки, тобто ліворуч. Хлопець тримає правою рукою дівчину за талію. Дівчина ліву руку кладе на праве плече партнерові. Вільні руки з'єднані перед собою. На останній такт, нахилившись уперед, роблять два притупи.

13–16-й такти. Повторити рухи, що виконували на 9–12-й такти, але оберт проводити в протилежний бік.

Музичний супровід № 3

1–8-й такти. Виконавці, роз'єднавши руки рухом № 10, міняються місцями. Дівчина стоїть трохи попереду від хлопця і починає рух з лівої ноги, хлопець – з правої.

9–12-й такти. Виконавці основним рухом № 9 (біг) виконують оберт у парі навколо своєї осі проти руху годинникової стрілки. Хлопець тримає правою рукою дівчину за талію. Дівчина ліву руку кладе на праве плече партнерові. Вільні руки з'єднані перед собою. На останній такт, нахилившись вперед, роблять два притупи.

13–14-й такти. Виконується оберт у протилежний бік.

15–16-й такти. Кожен з виконавців виконує оберт-біг навколо своєї осі (хлопець вліво, дівчина вправо), у три кроки. При повороті руки в них на талії. Різко зупиняються. Хлопці підносять руки вгору, дівчата – в сторони. Опора корпусу на правій нозі, ліва – ззаду на півпальцях.

Раківчанка

Вступ

Chords: Gm, Cm, D7, A7, Dm

Endings: 1, 2, 3

Композиція № 3. На матеріалі танцю
«Буковинський парубоцький»
(хлопці)

У композиції бере участь будь-яка кількість хлопців.

Музичний супровід – народний танець «Буковинський парубоцький».

Вихідне положення: хлопці шикуються в дві лінії
обличчям до педагога.

Ноги в шостій позиції. Руками взятися за борт кептаря.

Виконується 4 такти вступу.

Музичний супровід № 1

1–8-й такти. Хлопці ходом на каблучок
(*рух № 11*) йдуть уперед до середини залу (мал. 136).

Музичний супровід № 2

1–8-й такти. Танцюристи виконують свердло
з виносом ноги в повітря (*рух № 12*), починаючи рух
на лівій нозі.

Мал. 136

Музичний супровід № 1

1–2-й такти. Хлопці виконують присядку гайдук-круч (*рух № 13*).

3–4-й такти. Усі роблять комбіновані оплески по халявах і стегну
(*рух № 14*).

5–8-й такти. Повторюються рухи 1–4-го тактів.

Музичний супровід № 2

1–4-й такти. Хлопці виконують припадання з підскоком і
плесканням долонею по підлозі (*рух № 15*) вправо.

5–8-й такти. Повторюються рухи 1–4-го тактів уліво. На кінець 8-
го такту виконавці стають у вихідне положення.

Буковинський парубоцький

Опрацювання В. Гайдачова

ВСТУП

Музична партитура вступу до танцю "Буковинський парубоцький".

Танцювальний інструмент: Баян.

Темп: Рухливо.

Міжра: 2/4.

Партитура складається з п'яти систем. Перша система містить нотування для баяна. Наступні чотири системи містять нотування для баяна та вокального супроводу (соло). Вокальний супровід починається з першої системи, але нотування починається з другої системи. Вокальний супровід складається з двох частин, позначених номерами 1 та 2. Вокальний супровід починається з першої системи, але нотування починається з другої системи. Вокальний супровід складається з двох частин, позначених номерами 1 та 2.

*Композиція № 4. На матеріалі танцю «Сокальський козак»
(дівчата і хлопці)*

Розрахована на 8 дівчат і 8 хлопців.

Музичний супровід – народний танець «Сокальський козак».

Вихідне положення: виконавці стають парами в коло, повернувшись обличчям направо по лінії танцю. Юнаки беруть дівчат правою рукою за талію, а лівою – тримають ліву руку дівчини поперед себе. Праві руки дівчат знаходяться на талії. Ноги в 6-й позиції. Виконується 4 такти вступу.

Музичний супровід № 1

1– 8-й такти. Пари, одна за одною, йдуть по колу вправо *рухом № 16* (змінний хід). У кінці 8-го такту юнаки кладуть ліві руки на талію, праві піднімають і тримають ними руки дівчат. Ліві руки дівчат так само знаходяться на талії.

9–16-й такти. Юнаки продовжують іти до середини кола *рухом № 16* (змінний хід), а дівчата тим самим рухом кружляють під правими піднятими руками. У кінці 16-го такту танцюристи опускають з'єднані праві руки, юнаки повертаються спиною до середини, а дівчата – обличчям.

Музичний супровід № 1

1–4-й такти. Пари розходяться від середини кола тинком схрещеним (*рух № 18*), причому дівчата йдуть спиною, ніби ведуть за собою юнаків.

5–8-й такти. Кожна пара повертається *рухом № 18*, і всі виконавці стають по колу, юнаки стоять лівим плечем до центра, а дівчата – правим плечем.

9–16-й такти. Пари йдуть по колу праворуч таким чином: юнаки виконують присядку *рух № 17*, а дівчата виконують *рух № 19* (вірьовочка),

Мал. 137

просуваючись і відступаючи назад (спиною) по колу. У кінці 16-го такту танцюристи виконують притуп, одночасно роз'єднують руки і опускають їх уздовж корпуса.

Сокальський козак

Музика народна

Опрацювання Г. ГЕМБЕРГ

Вступ

Баян

1

ОПИС РУХІВ ДО ТАНЦЮВАЛЬНИХ КОМПОЗИЦІЙ

Рух № 1

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз» – ледь зігнувши коліно і відокремивши праву ногу від підлоги, зробити нею невеликий акцентований крок-притуп вбік-праворуч за другою позицією (вагу корпусу перенести на праву ногу); одночасно п'яту лівої ноги відокремити від підлоги, коліно витягнуте, але не напружене.

На «і» – зробити невеликий акцентований крок-притуп лівою ногою вбік-управо, ставлячи її поряд з правою в шосту позицію.

На «два-і» – повторюються рухи, що виконувалися на «раз-і».

Так само рух виконується з лівої ноги.

Рух № 2

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – прогинаючи спину, обіпертися правою рукою об підлогу: обидві ноги, зігнуті в колінах під прямим кутом, поставити на низькі півпальці за шостою позицією; коліна, п'яти та носки щільно зімкнуті.

На «раз» – ледь відокремивши праву ногу від підлоги, швидко поставити її на те саме місце за шостою позицією і перенести на неї вагу корпусу; одночасно ліву ногу ледь відокремити від підлоги.

На «і» – опустити ліву ногу на підлогу і, ставлячи її поруч із правою на низькі півпальці за шостою позицією, перенести на неї вагу корпусу; одночасно праву ногу ледь відокремити від підлоги.

На «два-і» – повторюються рухи, що виконувалися на «раз-і».

Рух № 3

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – виконавці стоять у парі, обличчям одне до одного, обидві руки дівчини вільно лежать долонями вище від ліктя юнака, юнак обома руками притримує дівчину за талію, корпус відхилений трохи назад-вліво, погляд спрямований одне на одного, ноги за шостою позицією.

На затакт «і» – злегка присісти на лівій нозі.

На «раз» – зробити крок правою ногою вперед і трохи вліво з носка на всю стопу, ставлячи її навхрест, попереду лівої ноги, коліно витягнуте, але не напружене.

На «два» – приставити ліву ногу до правої за шостою позицією і, звівшись на низькі півпальці правої ноги (ліва нога ледь відокремлюється від підлоги), зробити півповорот на 180° управо (отже виконавці міняються місцями).

2-й такт. На «раз-два» – повторюються рухи 1-го такту, виконавці повертаються в попереднє положення.

Рух № 4

Виконується на чотири такти музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – звестися на низькі півпальці обох ніг за шостою позицією; коліна витягнуті, але не напружені.

1-й такт. На «раз» – переступити на низькі півпальці правої ноги, ставлячи її попереду і трохи навхрест лівої (вагу корпусу перевести на праву ногу); одночасно, злегка згинаючи коліно, ліву ногу відокремити від підлоги.

На «і» – переступити на низькі півпальці лівої ноги, ставлячи її позаду правої (вагу корпусу перенести на ліву ногу) за третьою позицією, одночасно, злегка згинаючи коліно, праву ногу відокремити від підлоги.

На «два» – переступити на низькі півпальці правої ноги, ставлячи її поруч з лівою за шостою позицією.

На «і» – пауза.

2-й такт. Повторюються рухи 1-го такту, але починати з лівої ноги.

3-й такт. На «раз» – винести праву ногу на каблук, ставлячи її попереду і трохи навхрест лівої ноги (вагу корпуса перенести на праву ногу), одночасно, злегка згинаючи коліно, ліву ногу ледь відокремити від підлоги.

На «і» – переступити на низькі півпальці лівої ноги, ставлячи її позаду правої (вагу корпуса перенести на ліву ногу) за третьою позицією; одночасно, злегка згинаючи коліно, праву ногу невисоко підняти над підлогою.

На «два» – переступити на низькі півпальці правої ноги, ставлячи її поруч з лівою за шостою позицією.

На «і» – пауза.

4-й такт. Повторюються рухи 3-го такту, але починаючи з лівої ноги.

Примітка. Виконуючи рух з правої ноги, повертатися правим плечем уперед-вліво, а з лівої ноги – лівим плечем уперед-вправо.

Рух № 5

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз» – повертаючи корпус праворуч (лівим плечем уперед), злегка присісти на обох ногах за шостою позицією.

На «два» – випростовуючи коліна, повернути корпус у вихідне положення.

Так само рух виконується, якщо повертати корпус уліво.

Примітка. Виконуючи рух управо, танцюристи злегка повертають корпус і голову праворуч, а вліво – ліворуч.

Рух № 6

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – глибоке присідання на низьких півпальцях обох ніг за першою позицією, коліна розведені в сторони, п'яки разом, носки нарізно, корпус прямий, погляд спрямований уперед.

На «раз» – не підводячись із глибокого присідання, відштовхнутися обома ногами від підлоги й зробити стрибок угору, одночасно, випростовуючи коліна, розвести обидві ноги в сторони (коліна, підйом та пальці витягнуті, але не напружені), а потім швидко повернути їх у вихідне положення і опуститися на підлогу.

На «два» – повторюються рухи, що виконувалися на «раз».

Примітка. Виконуючи рух, юнаки на кожну чверть такту розводять обидві руки в сторони, трохи нижче від рівня плечей (лікть витягнуті, але не напружені), потім опускають їх уздовж корпусу.

Рух № 7

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – виконавці стоять у парі обличчям одне до одного, руки дівчини вільно лежать долонями вище від ліктя юнака, юнак притримує дівчину попід лікті, корпус в обох трохи відхилений назад, погляд спрямований одне на одного, ноги за шостою позицією.

На затакт «і» – звестися на низькі півпальці обох ніг за шостою позицією, коліна витягнуті, але не напружені.

1-й такт. На «раз» – переступити на низькі півпальці правої ноги, ставлячи її попереду і трохи навхрест лівої (вагу корпусу перенести на праву ногу); одночасно, злегка згинаючи коліно, ліву ногу відокремити від підлоги.

На «і» – переступити на низькі півпальці лівої ноги, ставлячи її позаду правої (вагу корпусу перенести на ліву ногу) за третьою позицією; одночасно, злегка згинаючи коліно, праву ногу відокремити від підлоги.

На «два» – переступити на низькі півпальці правої ноги, ставлячи її поруч з лівою за шостою позицією.

На «і» – пауза.

2-й такт. На «раз» – переступити на низькі півпальці лівої ноги, ставлячи її попереду і трохи навхрест правої (вагу корпусу перенести на ліву ногу); одночасно, злегка згинаючи коліно, праву ногу відокремити від підлоги.

На «і» – переступити на низькі півпальці правої ноги, ставлячи її позаду лівої за третьою позицією (вагу корпусу перенести на праву ногу); одночасно, злегка згинаючи коліно, ліву ногу відокремити від підлоги.

На «два» – переступити на низькі півпальці лівої ноги, ставлячи її поруч з правою ногою за шостою позицією.

На «і» – пауза.

Примітка. Виконуючи рух з правої ноги, танцюристи повертають корпус правим плечем уперед-вліво, а з лівої ноги – лівим плечем уперед-управо.

Рух № 8

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – виконавці стоять у парі, обличчям одне до одного, обидві руки дівчини вільно лежать долонями вище від ліктя юнака, юнак обома руками притримує дівчину за талію, корпус відхилений трохи назад-вліво, погляд спрямований одне на одного, ноги за третьою позицією, ліва нога попереду.

На затакт «і» – звестися на низькі півпальці обох ніг за третьою позицією.

На «раз» – зробити невеликий виворітний крок лівою ногою вбік-уліво з носка на всю стопу, злегка присідаючи на неї; одночасно п'яту правої ноги відокремити від підлоги, коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені.

На «і» – злегка згинаючи коліно і спрямовуючи його вбік-управо, підвести праву ногу до лівої на низькі півпальці за третьою позицією назад, поставити на підлогу й перенести на неї вагу корпусу; одночасно звестися на низькі півпальці обох ніг.

На «два-і» – повторюються рухи, що виконувалися на «раз-і».

Рух № 9. Біг

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз» – зробити біг правою ногою вперед.

На «і» – біг лівою ногою вперед.

На «два-і» – виконуються ті самі рухи, що й на «раз-і».

При виконанні цього руху коліна піднімаються високо вгору.

Рух № 10. Зміна місць

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – перша позиція ніг.

1-й такт. На «раз» – великий крок правою ногою вправо, руки розкрити в сторони. Кисті повернути тильною стороною до глядача.

На «і» – крок лівою ногою вправо і поставити її позаду правої ноги.

На «два» – крок правою ногою праворуч, корпус трохи нахилити вправо. Руки трохи опустити нижче другої позиції. Голову повернути вліво.

На «і» – глибоко нахилитись вперед убік, ліву ногу приєднати стопою до щиколотки опорної ноги позаду і плеснути в долоні спереду корпусу.

2-й такт. На «раз-і-два» – виконуються ті самі рухи, що і на «раз-і-два» 1-го такту, лише в протилежний бік і з лівої ноги.

На «і» – піднятися на півпальці витягнутої в коліні лівої ноги, випрямити корпус на повний зріст і плеснути в долоні вгорі перед корпусом. Голову повернути вправо.

Рух № 11. Хід на каблучок

Виконується на два такти.

Вихідне положення – шоста позиція ніг. Руками взятися за краї кептаря.

На затакт «і» – ледь зігнувши в коліні ліву ногу, вивести, відокремивши одночасно від підлоги, праву ногу вперед.

Голову і корпус повернути трохи вправо.

1-й такт. На «раз» – випрямляючи в коліні ліву ногу, зробити невеликий крок правою ногою вперед-вправо на каблук.

На «і» – опуститися на всю стопу правої ноги, одночасно каблук лівої відокремити від підлоги. Голову і корпус повернути вправо.

На «два-і» – те саме повторюється з лівої ноги.

2-й такт. На «раз-і» – ступити невеликий крок уперед правою ногою на всю стопу. Одночасно зробити невелике похитування головою вправо-вліво.

На «два-і» – повторення з лівої ноги. Похитування головою вліво-вправо.

Рух № 12. Свердло з винесенням ноги в повітря

Виконується на два такти.

Вихідне положення – шоста позиція піг, руки розкриті в сторони.

На затакт «і» – стати на півпальці лівої ноги і підняти зігнуту в коліні праву ногу, притиснувши її до щиколотки лівої (мал. 138).

Мал. 138

1-й такт. На «раз-і» – повернутися на півпальцях лівої ноги вліво, повернувши одночасно корпус з притиснутою правою ногою вліво.

На «два-і» – повернутись на півпальцях лівої ноги вправо, повернувши одночасно корпус з притиснутою правою ногою вправо.

2-й такт. На «раз-і» – підскочити на лівій нозі, одночасно виносячи випрямлену в коліні праву ногу вліво на 45° (мал. 139).

На «і» – виводячи праву ногу вперед і вправо, двічі підстрибнути на лівій нозі.

На «два» – продовжуючи окреслювати півколо правою ногою, підскочити на лівій нозі.

На «і» – виконуються рухи, які робили на затакт «і», але з лівої ноги.

Те саме – з лівої ноги.

Мал. 139

Рух № 13. Присядка «гайдук-круч»

Див. «Опис основних рухів танців Карпатського краю», рух № 20 (розділ 2).

Рух № 14. Комбіновані оплески по халявах і стегну

Виконується на два такти.

Вихідне положення – перша позиція ніг. Ліва рука в другій позиції, права, зігнута у лікті, повернута вгору – у третій позиції.

На затакт «і» – ледь відокремити від підлоги ліву ногу.

1-й такт. На «раз» – зіскочити на ліву ногу; одночасно праву, сильно зігнуту в коліні і вивернуту п'ятою в напрямку до педагога, високо підняти над підлогою (мал. 140).

На «і» – трохи зігнувши корпус у талії, плеснути долонею правої руки по халяві правого чобота.

На «два» – підскочити на лівій нозі, праву ногу, зігнуту в коліні, відвести вправо, вивернувши каблук в напрямку до педагога.

На «і» – плеснути долонею правої руки по зовнішньому боці халяви правого чобота.

2-й такт. На «раз» – підскочити на лівій нозі; одночасно ліву руку, зігнуту в лікті, занести за ліве плече і плеснути долонею по плечу.

Мал. 140

На «і» – плеснути долонею правої руки по правому плечу.

На «два» – випрямити праву ногу в коліні і плеснути долонею правої руки по стегну правої ноги.

На «і» – опустити праву ногу всією стопою на підлогу.

Рух № 15. Припадання з підскоком

і плесканням долонею по підлозі

Виконується на чотири такти.

Вихідне положення – шоста позиція ніг, руки за проймами кептаря.

На затакт «і» – винести вперед випрямлену в коліні праву ногу.

1-й такт. На «раз» – переступити вправо на носок правої ноги, ліву

відокремити від підлоги і підвести до щиколотки позад правої.

На «і» – опуститися на носок лівої ноги, поставивши її в третю позицію позад правої. Праву, випрямлену в коліні і підйомі ногу, вивести вперед.

На «два» – переступити вправо на носок правої ноги, одночасно ліву, випрямлену в підйомі, вивести вперед-вправо, навхрест правої ноги на 30° над підлогою.

На «і» – стоячи на опорній правій нозі, рвучко підвести ліву ногу до щиколотки правої, зігнувши її в коліні, і знову вивести у вихідне положення, випрямивши в підйомі.

2-й такт. Повторюються рухи 1-го такту вліво.

3-й такт. На «раз» – перескочити на праву ногу, одночасно ліву, випрямлену в підйомі, вивести вперед-вправо, навхрест правої ноги, піднявши на 30° над підлогою.

На «і» – рвучко підвести ліву ногу до щиколотки правої, зігнувши її в коліні, і знову відвести вперед-вправо, випрямивши у підйомі.

На «два» – перескочити на ліву ногу, одночасно праву, випрямлену в підйомі, вивести вперед-вліво, навхрест лівої ноги, піднявши на 30° над підлогою.

На «і» – рвучко підвести праву ногу до щиколотки лівої, зігнувши її в коліні, і знову відвести вперед-вліво, випрямивши в підйомі.

4-й такт. На «раз» – розкривши руки в сторони, упасти на праву ногу, сильно зігнувши її в коліні, корпус пригнути до правого коліна. Одночасно ліву ногу відокремити від підлоги і відвести назад.

На «і» – плеснути долонею лівої руки по підлозі.

На «два» – піднятися, випрямляючи корпус на повний зріст і поставити ліву ногу в шосту позицію (мал. 141).

Те саме повторюється з лівої ноги.

Мал. 141

Рух № 16. Змінний хід

Вихідне положення – шоста позиція ніг, руки знаходяться на талії або опущені.

На затакт «і» – ледь відділити від підлоги праву ногу.

На «раз» – зробити крок правою ногою вперед, ставлячи її на півпальці.

На «і» – переступити на ліву ногу, приставляючи її до правої.

На «два» – невеликий крок уперед правою ногою.

На «і» – ліву ногу відокремити від підлоги і витягнути вперед.

Так само рух виконується з лівої ноги. Кроки дуже дрібні.

Рух № 17. Присядка з винесенням лівої ноги вперед

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз» – зробити невеликий стрибок і опуститися на півпальці обох ніг. Коліна розведені в сторони.

На «і» – невеликий стрибок на півпальці правої ноги. Одночасно викинути вперед ліву ногу, не піднімаючися з присідання.

На «два-і» – повторити рухи, які виконувалися на рахунок «раз».

Рух № 18. Тинок схрещений

Вихідне положення – перша позиція ніг, руки – на талії.

На затакт «і» – ледь присісти на обох ногах.

На «раз» – перестрибнути на праву ногу, ставлячи її в сторону. Коліно зігнуте.

На «і» – трохи присісти на обох ногах.

Так само рух виконується з лівої ноги.

Рух виконується на низьких півпальцях.

Дівчата цей рух роблять дрібно, стримано, юнаки – більш широко.

Рух № 19. Віршовочка

Вихідне положення – третя позиція ніг, права нога попереду.

На затакт «і» – ледь підстрибнувши на лівій нозі, ковзнути вперед на низьких півпальцях, коліно вільне. Праву ногу, зігнуту в коліні, підняти попереду лівої і перенести назад за ліву ногу; коліно спрямоване вбік і трохи вперед, підйом витягнутий, але не напружений.

На «раз» – опустити праву ногу на низькі півпальці позаду лівої ноги в третю позицію, коліно вільне або трохи зігнуте.

На «і» – ледь помітно підстрибнувши, ковзнути вперед на правій нозі. Ліву ногу підняти спереду і перевести назад за праву ногу, як на затакт «і».

На «два» – опустити ліву ногу на низькі півпальці позаду правої ноги, як на рахунок «раз».

На «і» – повторити рухи, які виконувалися на затакт «і».

4.5. РОЗГОРНУТІ ТАНЦЮВАЛЬНІ ЕТЮДИ КАРПАТСЬКОГО КРАЮ

Етюд № 1. «ГУЦУЛКА»

В основі етюду – українські народні танцювальні рухи, що побутують на Гуцульщині. Танець складається з двох частин: помірної першої частини і веселої, запальної, швидкої другої. Цей варіант розрахований на 12 виконавців (6 дівчат і 6 юнаків), кількість виконавців може бути збільшена відповідно до 8 пар (8 дівчат і 8 юнаків) або до 4 пар (4 дівчини і 4 юнаки).

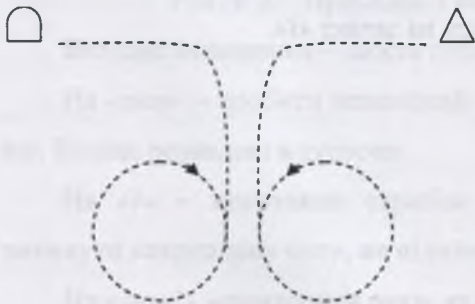
Музичний розмір – 2/4.

Вихідне положення: Дівчата шикуються одна за одною спиною до глядача у верхньому лівому кутку залу, юнаки – у верхньому правому кутку. Дівчата закладають руки за пройми кептарів, юнаки лівою рукою беруться за борт кептарика, а права вільно опущена. Ноги в 6-ій позиції.

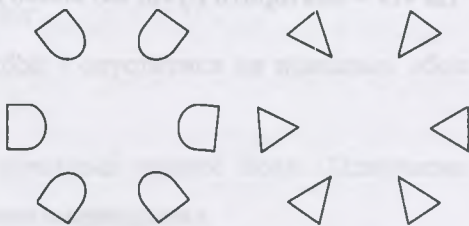
Виконується музичний вступ (4 такти)

Музичний супровід №1

1–24-й такти. Виконавці просуваються *рухом № 1*, дівчата починають з правої ноги, юнаки – з лівої, як показано на мал. 142. На 24-й такт усі виконують притуп (*рух № 2*), одночасно повертаючись обличчям до центра кола, і кладуть руки один одному на плечі.

Мал. 142

Мал. 143

25–28-й такти. Дівчата виконують *рух № 3*, одночасно юнаки виконують *рух № 4* (мал. 143).

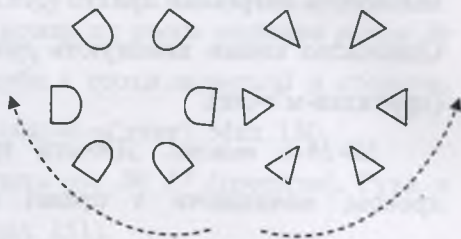

29–32-й такти. Усі виконують *рух № 5*.

Виконується музичний вступ – 2 такти. Юнаки та дівчата виконують *рух № 6*, дівчата починають з правої ноги, юнаки – з лівої.

Музичний супровід № 2

1–8-й такти. Усі виконують *рух № 7* (низька гуцулка), просуваючись по колу: дівчата, починаючи з правої ноги за ходом годинникової стрілки, юнаки – з лівої проти ходу годинникової стрілки (мал. 144).

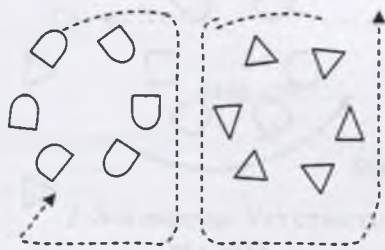
Мал. 144

9–16-й такти. Повторити рухи 1–8-го тактів у другий бік.

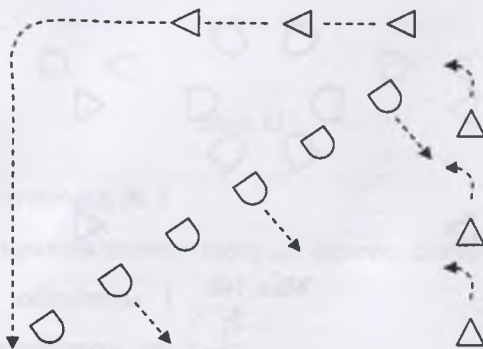
Музичний супровід № 3

1–4-й такти. Юнаки та дівчата просуваються *рухом № 8*, дівчата починають з правої ноги, юнаки – з лівої, як показано пунктиром на мал. 145.

15–16-й такти. Продовжуючи виконувати *рух № 8*, дівчата шикуються в дві діагоналі, юнаки розвертаються обличчям до центра (мал. 146).

Мал. 145

Мал. 146

Музичний супровід № 2

1–4-й такти. Дівчата виконують *рух № 9* (переступчик), починаючи з правої ноги. На 4-й такт дівчата виконують притуп (*рух № 2*). Руки – за пройми кептарика. Одночасно юнаки виконують *рух № 10*. Руки в положенні «за спину».

5–8-й такти. Дівчата виконують рух № 9 (переступчик) із лівої ноги. На 8-й такт дівчата виконують притуп (рух № 2). Одночасно юнаки виконують рух № 11 (крок з ударом). Мал. 147.

9–12-й такти. Дівчата виконують рух № 12 (дробіток). На 12-й такт дівчата виконують потрійний притуп (рух № 13). Одночасно юнаки виконують рух № 14 (присядка-м'ячик).

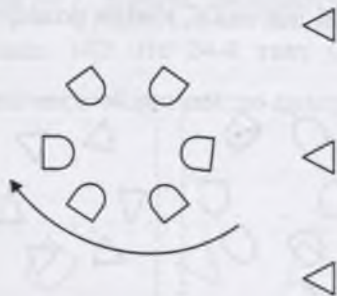
13–16-й такти. Дівчата простим кроком, починаючи з правої ноги і ступаючи з півпальців на всю стопу,

утворюють коло. На 16-й такт дівчата

виконують притуп (рух № 2), одночасно кожна дівчина бере правою рукою ліву руку партнерки, яка стоїть праворуч від неї через одну дівчину; руки з'єднують перед собою. Юнаки продовжують виконувати рух № 14 (присядка-м'ячик). Мал. 148.

Мал. 148

Мал. 149

Музичний супровід №3

1–8-й такти. Дівчата просуваються за ходом годинникової стрілки, виконуючи рух № 7 (низька гуцулка). Юнаки виконують рух № 9 (переступчик), починаючи з правої ноги, потім із лівої. Руки в положенні «за спину» (мал. 149).

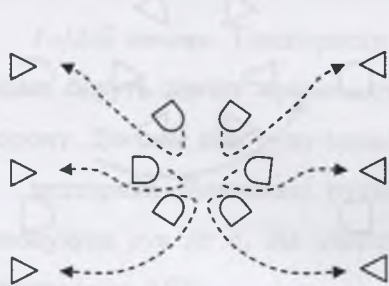
9–16-й такти. Дівчата продовжують просуватися за годинниковою стрілкою, виконуючи рух № 15 (висока гуцулка). Юнаки виконують рух № 12 (дробіток). Руки вільно опущені вздовж корпуса.

Музичний супровід № 2

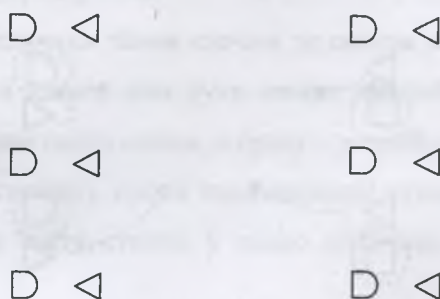
1–8-й такти. Дівчата, роз'єднавши руки і повернувшись через праве плече обличчям до юнаків, просуваються кожна до свого партнера рухом № 16 (трясунка). Руки опущені вздовж тулуба і трохи відведені в сторони. Одночасно юнаки виконують рух № 14 (присядка-м'ячик). Мал. 150.

9–12-й такти. Усі учасники виконують рух № 17 (тропіток). Руки в дівчат на кептарику, у юнаків – за спину (мал. 151).

13–16-й такти. Усі виконують рух № 12 (дробіток), опутивши руки вздовж корпуса. На 16-й такт усі виконують притуп (рух № 2).

Мал. 150

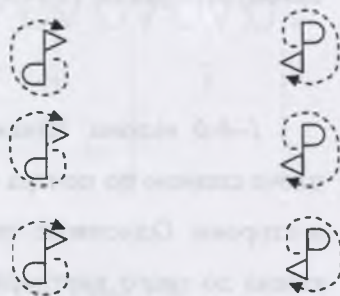

Мал. 151

Музичний супровід № 3

1–8-й такти. Усі стають парами правим плечем один до одного, дівчата спиною до центра залу, юнаки – обличчям і виконують рух № 16 (трясунка) з поворотом на 360° за ходом годинникової стрілки. Руки розкриваються в сторони, праві за спину партнера. Голову повернути один до одного (мал. 152).

9–16-й такти. Юнаки простим кроком, починаючи з правої ноги і ступаючи з п'яти

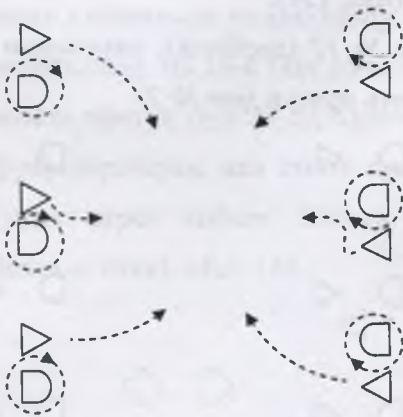
Мал. 152

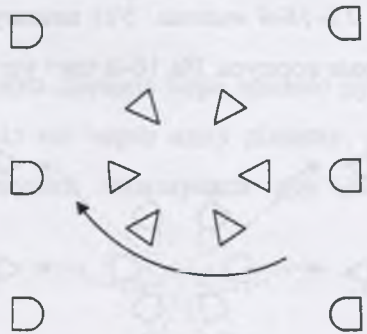
на всю стопу, просуваються до центра залу, утворюючи коло. На 16-й такт юнаки виконують присядку за 6-ю позицією, піднімаючись із присядки, кладуть руки один одному на плечі. Одночасно дівчата виконують *рух № 18* (припадання в повороті) так, щоб за вісім тактів зробити повний поворот на місті. Руки в проймах кептарика (мал. 153).

Музичний супровід № 2

1–8-й такти. Юнаки просуваються за ходом годинникової стрілки, виконуючи *рух № 7* (низька гуцулка). Одночасно дівчата виконують *рухи № 19 і № 20* (голубець з чесанкою). Мал. 154.

Мал. 153

Мал. 154

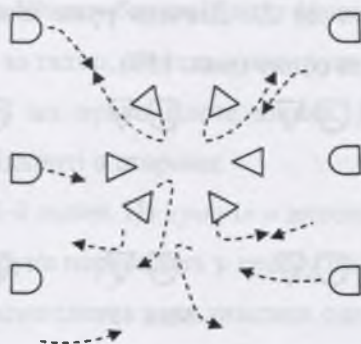
9–16-й такти. Юнаки продовжують рухатися за ходом годинникової стрілки, виконуючи *рух № 15* (висока гуцулка). Дівчата продовжують виконувати *рух № 19 і № 20* (голубець з чесанкою).

Музичний супровід № 3

1–8-й такти. Юнаки, роз'єднавши руки і повернувшись через праве плече спиною до центра кола, виконують *рух № 16* (трясунка). Руки відкриті в сторони. Одночасно дівчата, виконуючи *рух № 16* (трясунка), рухаються кожна до свого партнера. Руки опущені вздовж тулуба і злегка відведені в сторони (мал. 155).

9–16-й такти. Усі виконують повороти в парі на місці *рухом № 7* (низька гуцулка), кружляючи за годинниковою стрілкою (мал.156).

Мал.155

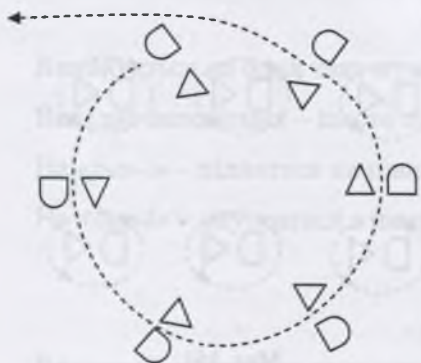

Мал. 156

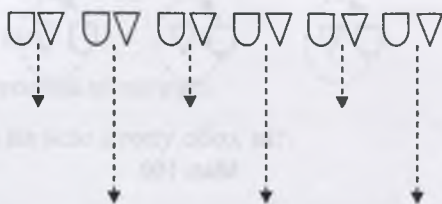
Музичний супровід № 2

1–12-й такти. Танцюристи повертаються лівим плечем до центра кола, юнаки беруть дівчат правою рукою за талію, ліва рука юнака відкрита в сторону. Дівчина ліву руку кладе на праве плече юнака, а праву – в пройма кептарика. Виконавці рухаються по колу проти годинникової стрілки, виконуючи *рух № 8*. На кінець 12-го такту стають у лінію обличчям до глядача (мал. 157).

13–16-й такти. Танцюючі в парах тим же рухом просуваються вперед, шикуючись у дві лінії (мал. 158).

Мал. 157

Мал. 158

Музичний супровід № 3

1–4-й такти. Усі виконують *рух № 9* (переступчик), починаючи з правої ноги. На 4-й такт виконують притуп (*рух № 2*). Дівчата руки кладуть у пройми кептарика, а юнаки – в положенні за спину (мал. 159).

5–8-й такти. Танцюючі повторюють
руки 1–4-го тактів із лівої ноги.

9–16-й такти. Усі виконують *рух № 12* (дробіток). На 16-й такт виконують потрійний притуп (*рух № 13*).

Мал. 159

Музичний супровід № 2

1–8-й такти. Дівчата *рухом № 15* (висока гуцулка) обходять юнаків проти годинникової стрілки. Одночасно юнаки виконують присядку «гайдук-круч» (*рух № 21*; мал. 160).

9–12-й такти. Усі виконують повороти парами *рухом № 7* (низька гуцулка), кружляючи за годинниковою стрілкою (мал. 161).

13–14-й такти. Усі виконують повороти парами *рухом № 15* (висока гуцулка).

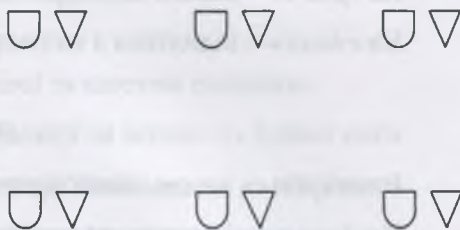
Мал. 160

Мал. 161

15-й такт. Усі парами стають на коліна: юнаки на праве коліно, дівчата – на ліве. Юнаки беруть дівчат правою рукою за талію, дівчата – ліву руку кладуть на праве плече юнака. Вільні руки відкриті в сторони.

16-й такт. На «раз-і» – виконавці вільні руки переводять у першу позицію, одночасно злегка нахилившись один до одного.

На «два-і» – вільні руки відкривають у сторони, корпус випрямляється й обличчя повернуте до глядача (мал. 162).

Мал. 162

ОПИС РУХІВ до етюду № 1 «Гуцулка»

Рух № 1. Бічний приставний крок

Див. «Опис основних рухів танців Карпатського краю», *рух № 4* (розділ 2).

Рух № 2. Подвійний притуп

Див. «Опис основних рухів танців Карпатського краю», *рух № 10* (розділ 2).

Рух № 3

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз-і» – піднятися на півпальці, коліна витягнуті.

На «два-і» – опуститися з півпальців на всю стопу обох ніг.

Рух № 4

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз-і» – сісти в напівприсідання за шостою позицією.

На «два-і» – піднятися з напівприсідання.

Рух № 5

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – злегка підстрибнути на обох ногах.

1-й такт. На «раз» – опуститись на всю стопу лівої ноги, одночасно праву ногу відокремити від підлоги, підводячи стопу до коліна лівої ноги і, направивши праве коліно вперед.

На «і» – опустити праву ногу з ударом поруч із лівою за шостою позицією.

На «два» – підскочити на лівій нозі, одночасно праву ногу відокремити від підлоги, підводячи стопу до коліна лівої ноги і направити праве коліно вперед.

На «і» – опустити з ударом праву ногу поруч із лівою за шостою позицією.

2-й такт. На «раз» – повторити рухи, що виконувалися на «два» 1-го такту.

На «і» – опустити з ударом праву ногу на всю стопу за шостою позицією. Ліву ногу злегка відокремити від підлоги.

На «два» – опустити з ударом ліву ногу на всю стопу за шостою позицією.

На «і» – пауза.

Рух № 6

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – піднятися на високі півпальці лівої ноги, одночасно праву ногу різко підняти, зігнувши в коліні і, ковзаючи стопою по лівій нозі

(довівши носок правої ноги до коліна лівої), повернути вліво в закрите положення.

На «раз» – опустити праву ногу до лівої за шостою позицією.

На «і» – повторити рухи, що виконувалися на затакт «і» з лівої ноги.

На «два» – повторити рухи, що виконувались на «раз» із лівої ноги.

На «і» – повторити рухи, що виконувалися на затакт «і».

Рух № 7. Низька гуцулка

Див. «Опис основних рухів танців Карпатського краю», *рух № 17* (розділ 2).

Рух № 8. Біг

Виконується на чотири такти музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

1-й такт. На «раз» – невеликий крок-біг уперед правою ногою, ліва нога припіднята позаду і зігнута в коліні. Дівчина кладе руки в положення на кептарик, юнак – праву руку піднімає вперед, а ліву відкриває в сторону.

На «і» – опустити ліву ногу позаду правої на носок, п'ятою дотори.

На «два» – ліву ногу злегка підняти позаду правої, зігнутої в коліні.

На «і» – пауза.

2-й такт. Повторити рухи 1-го такту з лівої ноги.

3-й такт. На «раз-і» – невеликий крок-біг уперед правою ногою, ліва – ледь піднята позаду і зігнута в коліні. Юнак переводить руки в положення за спину, у дівчини руки на кептарику.

На «два-і» – невеликий крок-біг уперед лівою ногою, права нога ледь піднята позаду і зігнута в коліні.

4-й такт. Повторити рухи 3-го такту.

Рух № 9. Переступчик

Див. «Опис основних рухів танців Карпатського краю», *рух № 9* (розділ 2).

Рух № 10. Переступання з ноги на ногу

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – друга позиція ніг, руки – в положенні за спину.

На «раз» – переступити на праву ногу, перемістивши на неї вагу корпусу. Ліву ногу – в сторону на носок, коліна і підйом вільні. Голову повернути до правого плеча.

На «і» – піднятися на півпальці правої ноги.

На «два» – опуститися на всю стопу правої ноги.

На «і» – пауза.

Так само рух виконується з другої ноги.

Рух № 11. Крок з ударом

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг, руки в положенні за спину.

На затакт «і» – злегка присісти, ноги зігнути в колінах.

На «раз» – випрямляючи коліна, зробити невеликий крок правою ногою вправо. Повернутися правим плечем уперед, голову повернути до правого плеча.

На «і» – злегка присідаючи на правій нозі, підняти невисоко зігнуту в коліні ліву ногу.

На «два» – витягуючи коліно правої ноги, опустити з ударом ліву ногу поруч із правою за шостою позицією.

На «і» – повторити рух, який виконувався на затакт «і».

Так само рух виконується з іншої ноги.

Рух № 12. Дробіток

Див. «Опис основних рухів танців Карпатського краю», *рух № 11* (розділ 2).

Рух № 13. Потрійний притуп

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз» – ударити правою ногою об підлогу.

На «і» – ударити лівою ногою об підлогу.

На «два» – ударити правою ногою об підлогу.

На «і» – пауза.

Рух № 14. Присядка-м'ячик

Див. «Опис основних рухів танців Карпатського краю», *рух № 19* (розділ 2).

Рух № 15. Висока гуцулка

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг. Дівчата та юнаки стоять обличчям один до одного. Юнак правою рукою бере дівчину за талію. Дівчина праву руку кладе на ліве плече партнера. Лівою рукою юнак підтримує лікоть дівчини, а дівчина – лівою рукою підтримує правий лікоть юнака.

На затакт «і» – праву ногу відокремити від підлоги.

На «раз-і» – поворот на 180° управо з акцентуванням кроку вперед правою ногою. Одночасно ліву ногу, згинаючи в коліні, підняти вгору.

На «два» – продовжуючи поворот управо, підскочити на правій нозі. Ліва нога, зігнута в коліні, під прямим кутом.

На «і» – опустити ліву ногу на підлогу і перенести на неї вагу тіла, праву ногу трохи підняти над підлогою.

Цей рух виконується в парі з поворотом на місці, а також із просуванням по колу. Кожен виконавець рухається вправо або вліво.

Рух № 16. Трясунка

Див. «Опис основних рухів танців Карпатського краю», *рух № 15* (розділ 2).

Рух № 17. Тропіток

Див. «Опис основних рухів танців Карпатського краю», *рух № 8* (розділ 2).

Рух № 18. Припадання в повороті

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – третя позиція ніг, права нога попереду лівої. Руки в положенні на кептарик.

На затакт «і» – злегка піднятися на півпальці лівої ноги. Праву ногу відокремити від підлоги.

1-й такт. На «раз-і» – зробити невеликий виворітний крок правою ногою вправо на всю стопу, злегка присідаючи на ній. Одночасно ліву ногу зігнути в коліні і з витягнутою стопою відвести у виворітному положенні позаду до щиколотки правої ноги. Повернутись на правій нозі вправо на 90° і трохи нахилитися вправо.

На «два-і» – переступити на низькі півпальці лівої ноги, поставивши її біля п'яти позаду правої ноги, злегка випрямивши її в коліні. Корпус випрямити.

2-й такт. Повторити рухи 1-го такту з нахилом уліво.

Рух № 19. Голубець

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз» – зробити невеликий крок правою ногою вперед вліво, зігнувши коліно. Ліву ногу винести вбік на 35° (коліно випрямлене, підйом витягнутий). Корпус злегка нахилити вправо, голову повернути до лівого плеча.

На «і» – підскочити на правій нозі, підбити нею ліву ногу в повітрі. Ударити внутрішнім боком стопи об стопу. Підйом і коліна витягнути.

На «два» – опуститися на праву ногу в невеликому присіданні, ліву ногу залишити в повітрі.

На «і» – пауза.

Рух повторити з другої ноги.

Рух № 20. Чесанка

Див. «Опис основних рухів танців Карпатського краю», *рух № 13* (розділ 2).

Рух № 21. Присядка «гайдук-круч»

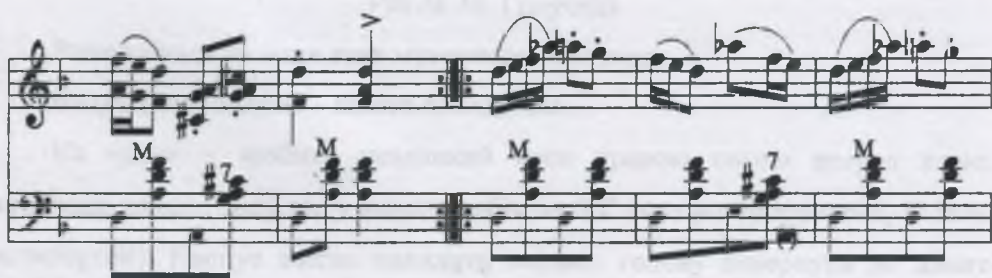
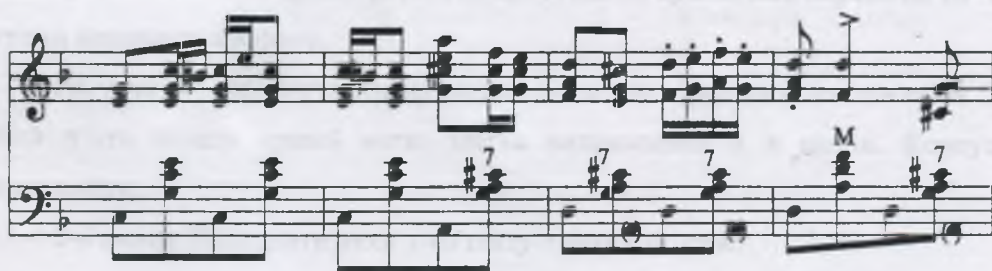
Див. «Опис основних рухів танців Карпатського краю», *рух № 20* (розділ 2).

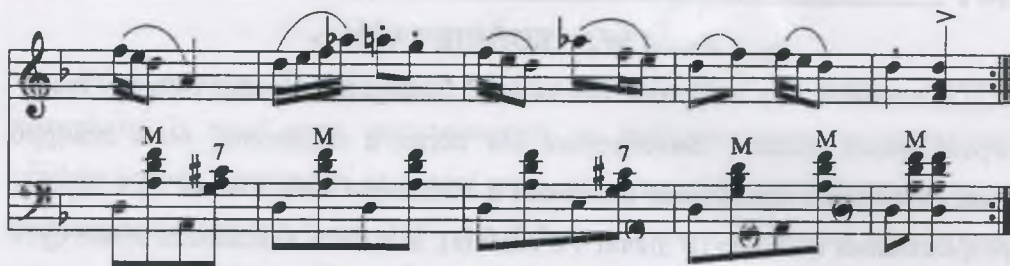

ГУЦУЛКА

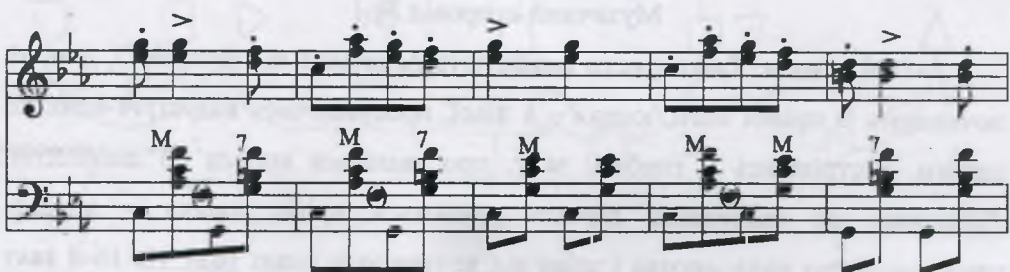
Повільно
ВСТ.

Опрацювання В. Розувана

Швидко

Етюд № 2. «БОЙКІВЧАНКА»

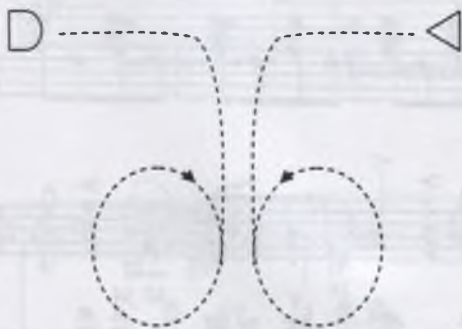
В основі етюду – народні композиції, поширені в деяких районах Івано-Франківської області. Виконується він легко й піднесено, темп помірно швидкий і характеризується коловими й лінійними побудовами. Цей варіант розрахований на 8 пар (8 дівчат і 8 юнаків), кількість виконавців може бути меншою або більшою.

Музичний розмір – 2/4

Вихідне положення – дівчата шикуються одна за одною в лівому верхньому кутку залу, юнаки – у правому верхньому кутку залу. Руки на талії. Ноги в шостій позиції.

Музичний супровід № 1

1–16-й такти. Танцюристи виконують основний хід (*рух № 1*), дівчата починають із правої ноги, юнаки – з лівої, просуваючись назустріч один до одного. Зустрівшись у глибині залу, просуваються вперед до авансцени. Дійшовши до авансцени, дівчата рухаються вліво, юнаки – вправо, утворюючи два кола, справа і зліва від центра залу (мал. 163). На 16-й такт усі виконують притуп (*рух № 2*), одночасно повертаючись обличчям до центра кола, і кладуть руки один одному на плечі (мал. 164).

Мал. 163

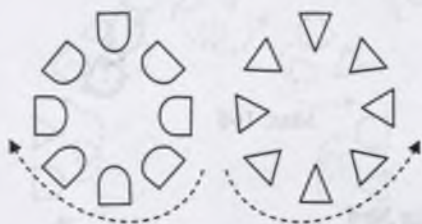
Мал. 164

Музичний супровід № 2

1–8-й такти. Танцюристи виконують *рух № 3* (свердло): дівчата починають із лівої ноги, просуваючись по колу за ходом годинникової стрілки, юнаки починають із правої ноги, просуваючись по колу проти ходу годинникової стрілки (мал. 165). На 8-й такт юнаки і дівчата, виконуючи притуп (*рух № 2*), повертаються обличчям за рухом і злегка присівши на ногах, нахилиють тулуб уперед. Руки на плечах один в одного.

9–15-й такти. Учасники виконують *рух № 4* (дрібний крок), просуваючись назад, розкривають коло і шикуються на дві діагоналі (мал. 166).

Мал. 165

Мал. 166

16-й такт. Усі танцюристи виконують *рух № 2* (притуп), одночасно повертаючись обличчям до центра. Руки на талії (мал. 167).

Музичний супровід № 1

1–3-й такти. Юнаки і дівчата виконують *рух № 5* (переступчик). Дівчата починають із правої ноги, юнаки – з лівої.

4-й такт. Усі виконують притуп (*рух № 2*).

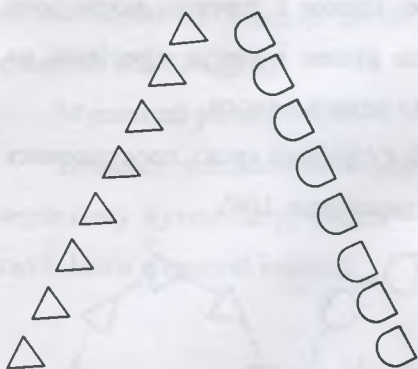
5–8-й такти. Учасники виконують синкопований вибиванець (*рух № 6*). Дівчата починають з правої ноги, юнаки – із лівої.

9–12-й такти. Всі виконують *рух № 7* (тинок із притупом). Дівчата починають із лівої ноги, юнаки – з правої.

13–15-й такти. Дівчата та юнаки просуваються назустріч один одному, виконуючи *рух № 1* (основний хід). Дівчата починають із правої ноги, юнаки – з лівої. Руки на талії (мал. 168).

16-й такт. Усі виконують притуп (*рух № 2*).

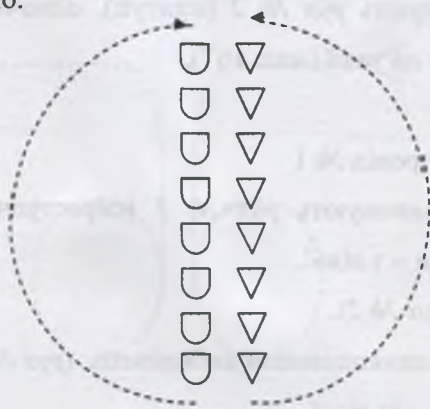
Мал. 167

Мал. 168

Музичний супровід № 1

1–8-й такти. Усі виконавці парами (основне положення рук), виконуючи *рух № 1* (основний хід), просуваються вперед, а дійшовши до авансцени, розходяться: перша пара йде вправо, друга – вліво і т. д., як зображено на мал. 169. На кінець 8-го такту танцюристи утворюють спільне коло.

Мал. 169

Мал. 170

9–10-й такти. Дівчата виконують поворот управо (від партнера), поклавши руки на талію і на останню восьму 10-го такту виконують підскік на правій нозі, згинаючи ліву ногу під прямим кутом (коліно спрямоване вперед). Одночасно юнаки роблять невеликий випад на праву ногу, відкриваючи праву руку вбік, ліва рука на талії (мал. 170).

11–12-й такти. Дівчата виконують поворот уліво і стають зліва від партнера. Одночасно юнаки роблять невеликий випад на ліву ногу (ліва рука відкривається вбік, права опускається на талію). Мал. 171.

Мал. 171

Мал. 172

13–16-й такти. Усі пари виконують *рух № 1* (основний хід), повертаються проти руху годинникової стрілки на 270° (мал. 172). Ліва рука юнака з'єднана з правою рукою дівчини. З'єднані руки опущені вниз уздовж тулуба, вільні руки на талії. На кінець 16-го такту всі утворюють «зірочку». Ліві руки дівчата з'єднують у центрі кола, права рука дівчини з'єднана з лівою рукою юнака. Права рука у хлопця на талії (мал. 173).

Музичний супровід № 3

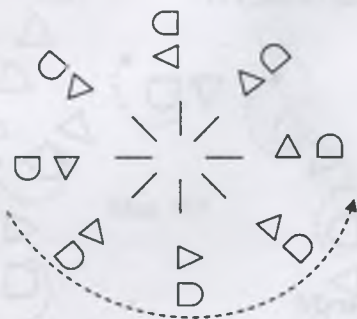
1–2-й такти. Виконавці просуваються проти ходу годинникової стрілки *рухом № 8* (перемінний крок).

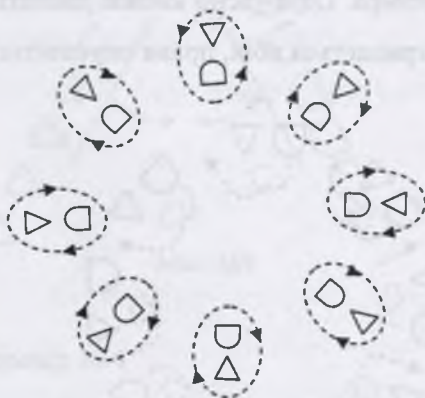
3-й такт. Дівчата продовжують рухатися перемінним кроком, одночасно юнаки виконують під правою рукою дівчат присядку в повороті на 360° (рух № 9).

4-й такт. Усі виконують притуп (рух № 2).

5–12-й такти. Повторюються рухи 1–4-го тактів. На 12-й такт усі виконують обличчям один до одного притуп (рух № 2).

Мал. 173

Мал. 174

13–14-й такти. Танцюристи, виконуючи рух № 1, повертаються за ходом годинникової стрілки на 180° . Пари в положенні вальсу (мал. 174).

15-й такт. Дівчата основним кроком (рух № 1) виконують поворот управо під лівою рукою партнера. Вільні руки опущені на талію.

16-й такт. Усі парами повертаються обличчям проти годинникової стрілки, виконуючи рух № 2. Юнак правою рукою бере свою дівчину за талію справа, ліву руку опускає на талію. У дівчини обидві руки на талії.

Музичний супровід № 2

1–8-й такти. Учасники, виконуючи рух № 10 (біг), просуваються по колу проти ходу годинникової стрілки, поступово утворюючи півколо

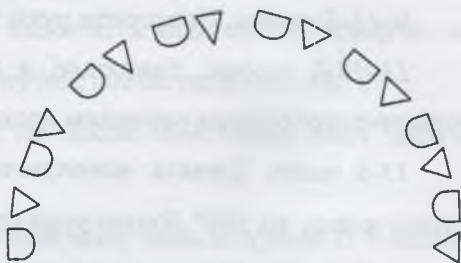
(мал.175). На 8-й такт виконують *рух № 2*, розвертаючись обличчям до центра залу і опускаючи руки на талію (мал. 176).

9–12-й *такти*. Усі виконують *рух № 5* (переступчик). На 12-й такт дівчата та юнаки виконують притуп (*рух № 2*).

13–16-й *такти*. Дівчата виконують *рух № 11* (тропіток), розводячи руки в сторони долонями вниз. Юнаки виконують *рух № 12* (присядка-м'ячик). Руки на талії. На 16-й такт дівчата виконують притуп.

Мал. 175

Мал. 176

Музичний супровід № 1

1–4-й *такти*. Учасники виконують *рух № 7* (тинок з притупом), починаючи з правої ноги.

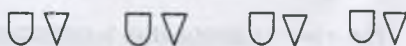
5–8-й *такти*. Повторюються рухи 1–4-го тактів із лівої ноги.

9–12-й *такти*. Юнаки та дівчата виконують «синкопований вибиванець» (*рух № 6*), починаючи з правої ноги, потім повторюють рух із лівої ноги. Руки на талії.

13–16-й *такти*. Юнаки, взявши своїх дівчат за руку (вільні руки на талії), просуваються парами *рухом*

№ 1 (основний хід) уперед, утворюючи дві горизонтальні лінії

(мал. 177).

Мал. 177

Музичний супровід № 1

1–4-й такти. Усі парами виконують *рух № 13*, юнаки починають із правої ноги, дівчата – з лівої.

5–8-й такти. Дівчата виконують *рух № 14* (припадання в повороті), кружляючи на місці. Права рука відкрита вперед у першу позицію, ліва рука на талії. На останній такт дівчата виконують *рух № 2* (притуп). Одночасно юнаки виконують «присядку-м'ячик» (*рух № 12*).

9–12-й такти. Повторити рухи 1–4-го тактів.

13–14-й такти. Танцюючі в парах роблять один поворот за ходом годинникової стрілки основним ходом (*рух № 1*). Пари в положенні вальсу.

15-й такт. Дівчата, виконуючи крок-підскок, повертаються під лівою рукою юнака на 360°. Вільні руки опущені на талію.

16-й такт. Танцюристи виконують подвійний притуп обличчям до глядача. Одночасно руки закривають на талію.

ОПИС РУХІВ

До етюду № 2 «Бойківчанка»

Рух № 1. Основний хід

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – відокремити від підлоги праву ногу.

На «раз» – невеликий крок уперед на всю стопу правої ноги.

На «і» – одночасно з невеликим підскоком на правій нозі виконується ковзання вперед. Ліву ногу підняти під прямим кутом уперед (коліно направлене вперед).

На «два» – невеликий крок уперед на всю стопу лівої ноги.

На «і» – праву ногу ледь відокремити від підлоги.

Рух виконується з однієї ноги.

Рух № 2. Подвійний притуп

Див. «Опис основних рухів танців Карпатського краю», *рух № 10* (розділ 2).

Рух № 3. Сverdло

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – третя позиція ніг, права нога попереду лівої.

На затакт «і» – злегка підскочити на лівій нозі, ледь зігнутий у коліні. Одночасно праву ногу відокремити від підлоги, згинаючи її й повертаючи вліво в закриті положення. Підйом витягнутий, але не напружений.

На «раз-і» – опустити праву ногу на носок біля носка лівої ноги в закритому положенні.

На «два» – злегка підстрибнути на лівій нозі, ледь зігнувши її в коліні. Одночасно праву ногу відокремити від підлоги і повернути коліно вправо у відкрите положення, підйом витягнутий.

На «і» – повторити рухи, що виконувались на затакт «і» з другої ноги.

Так само рух виконується з другої ноги.

Рух № 4. Дрібний крок назад

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг. Коліна зігнуті. Тулуб злегка нахилений уперед. Руки покласти одне одному на талію.

На «раз» – невеликий крок на півпальці правої ноги назад.

На «і» – невеликий крок на півпальці лівої ноги назад.

На «два-і» – повторити рухи, що виконувались на «раз-і».

Рух № 5. Переступчик

Див. «Опис основних рухів танців Карпатського краю», *рух № 9* (розділ 2).

Рух № 6. Синкопований вибиванець

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – 3-я позиція ніг, права нога попереду лівої.

На затакт «і» – злегка підстрибнути на обох ногах.

1-й такт. На «раз» – опуститися на всю стопу лівої ноги. Праву ногу, зігнувши в коліні, відокремити від підлоги й повернути вліво в закрите положення.

На «і» – опустити праву ногу з ударом поруч із лівою.

На «два» – підстрибнути на лівій нозі, одночасно праву ногу, згинаючи в коліні, відокремити від підлоги й розвернути коліно правої ноги вправо у відкрите положення.

На «і» – опустити з ударом праву ногу попереду лівої за третьою позицією.

2-й такт. На «раз» – зробити підскік на лівій нозі, одночасно праву ногу, згинаючи в коліні, відокремити від підлоги.

На «і» – опустити з ударом праву ногу на всю стопу за шостою позицією. Ліву ногу відокремити від підлоги ззаду правої.

На «два» – опустити з ударом ліву ногу на всю стопу за шостою позицією.

На «і» – пауза.

Так само рух повторюється з іншої ноги.

Рух № 7. Тинок з притупом

Виконуються на чотири такти музичного супроводу.

Вихідне положення – третя позиція ніг, права нога попереду. Руки на талії.

На затакт «і» – ліву ногу злегка зігнути в коліні. Праву ногу винести вперед-управо.

1-й такт. На «раз» – зробити невеликий перескок із лівої ноги на праву й опуститися на неї. Ліву ногу відокремити від підлоги й вивести в повітрі вперед. Корпус повернути лівим плечем уперед.

На «і» – опустити ліву ногу з ударом попереду правої.

На «два» – переступити на праву ногу позаду лівої. Ліву ногу, зігнуту в коліні, злегка підняти.

На «і» – повторити рухи затакту «і» з лівої ноги.

2-й такт. Повторити рухи 1-го такту такту з лівої ноги.

3-й такт. На «раз» – зробити невеличкий перескок з лівої ноги на праву й опуститися на неї. Ліву ногу, зігнуту в коліні, невисоко підняти попереду правої ноги.

На «і» – ліву ногу опустити з ударом на всю стопу попереду правої. Праву ногу відокремити від підлоги позаду лівої.

На «два» – переступити на праву ногу позаду лівої. Ліву ногу, зігнуту в коліні, невисоко підняти попереду правої.

На «і» – ліву ногу опустити з ударом на всю стопу попереду правої ноги. Праву ногу відокремити від підлоги позаду лівої.

4-й такт. На «раз» – праву ногу опустити з ударом на всю стопу позаду лівої. Ліву – відокремити від підлоги.

На «і» – ліву ногу опустити з ударом на підлогу попереду правої. Праву ногу відокремити від підлоги.

На «два» – праву ногу опустити з ударом позаду лівої.

На «і» – пауза.

Рух повторюється з 1-го такту з іншої ноги.

Рух № 8. Перемінний крок

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз» – невеликий крок правою ногою на низькі півпальці вперед.

На «і» – невеликий крок лівою ногою на низькі півпальці вперед.

На «два» – невеликий крок правою ногою на низькі напівпальці вперед.

На «і» – пауза.

Так само рух виконується з лівої ноги.

Рух № 9. Присядка в повороті на 360°

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – невеликий стрибок угору.

На «раз-і» – опуститися в повне присідання на півпальцях обох ніг з поворотом вліво на 180°, п'яти й носки разом, коліна направлені вперед.

На «два-і» – злегка підстрибнувши, піднятися з повного присідання на низькі півпальці лівої ноги з поворотом уліво ще на 180°. Праву ногу, витягнуту в коліні й підйомі, вивести вперед на висоту 30°.

Рух № 10. Біг

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – праву ногу відокремити від підлоги.

На «раз-і» – невеликий крок-біг уперед на низькі півпальці правої ноги, ліву ногу відокремити від підлоги, зігнувши її в коліні.

На «два-і» – невеликий крок-біг уперед на низькі півпальці лівої ноги, праву ногу відокремити від підлоги, зігнувши її в коліні.

Рух № 11. Тропіток

Див. «Опис основних рухів танців Карпатського краю», *рух № 8* (розділ 2).

Рух № 12. Присядка-м'ячик

Див. «Опис основних рухів танців Карпатського краю», *рух № 19* (розділ 2).

Рух № 13. Крок-підскок з винесенням ноги вбік на 45°

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – перша позиція ніг.

На затакт «і» – праву ногу відокремити від підлоги й перевести навхрест попереду лівої ноги у відкритому положенні.

1-й такт. На «раз» – опустити праву ногу на всю стопу навхрест спереду лівої ноги у відкритому положенні.

На «і» – вивести ліву ногу, витягнуту в коліні й підйомі, в сторону на 45°.

На «два» – зробити підскік на правій нозі.

На «і» – опуститися на всю стопу правої ноги, злегка зігнувши її в коліні.

2-й такт. На «раз» (переступання) – приставити ліву ногу на низькі півпальці до правої за першою позицією, перенісши на неї вагу тулуба. Праву ногу ледь відокремити від підлоги.

На «і» – переступити на низькі півпальці правої ноги. Ліву ногу відокремити від підлоги.

На «два» – переступити на низькі півпальці лівої ноги, одночасно праву ногу, витягнуту в коліні, відвести в сторону вправо, трохи відокремивши її від підлоги.

На «і» – пауза.

Рух № 14. Припадання в повороті

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – третя позиція ніг, права нога попереду лівої. Права рука в першій позиції, ліва – на талії.

На затакт «і» – злегка піднятися на півпальці лівої ноги. Праву ногу відокремити від підлоги.

1-й такт. На «раз» – зробити невеликий виворотний крок правою ногою вправо на всю стопу, злегка на ній присідаючи. Одночасно ліву ногу зігнути

в коліні з витягнутою стопою підвести у відкритому положенні позаду до щиколотки правої ноги. Тулуб повернути за правою ногою вправо на 90° .

На «і» – переступити на низькі півпальці лівої ноги, поставивши її біля п'яти ззаду правої ноги, злегка випрямивши її в коліні.

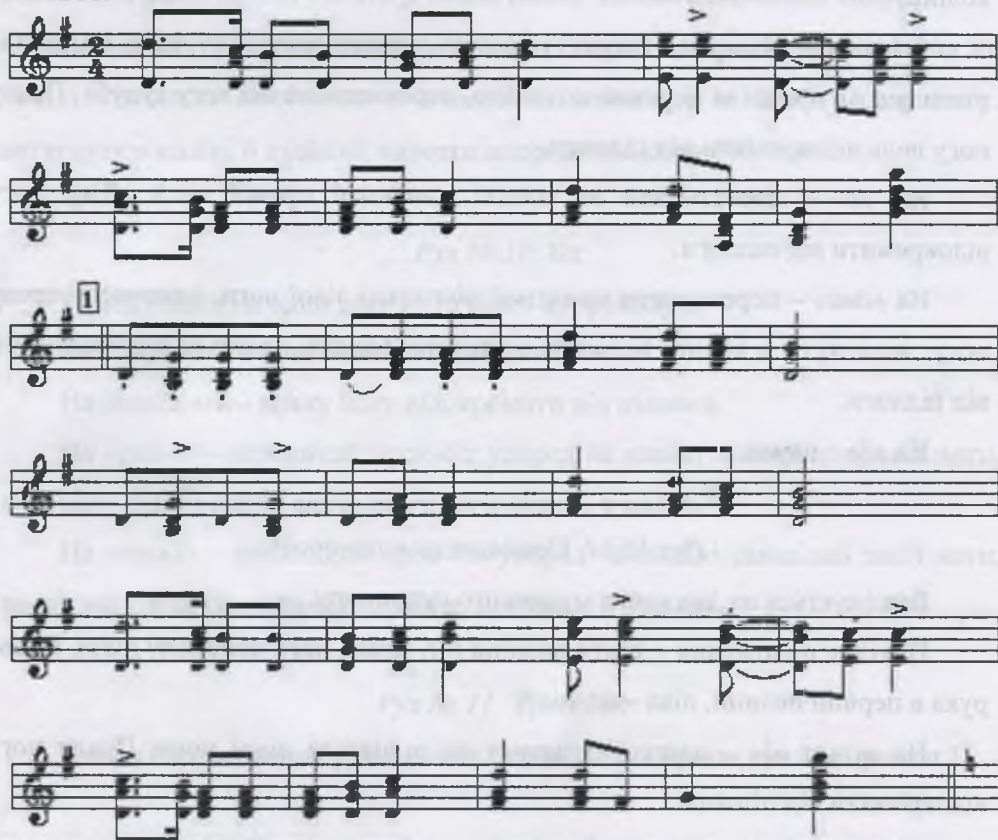
На «два-і» – повторити рухи, що виконувалися на «раз-і» з поворотом тулуба на 90° .

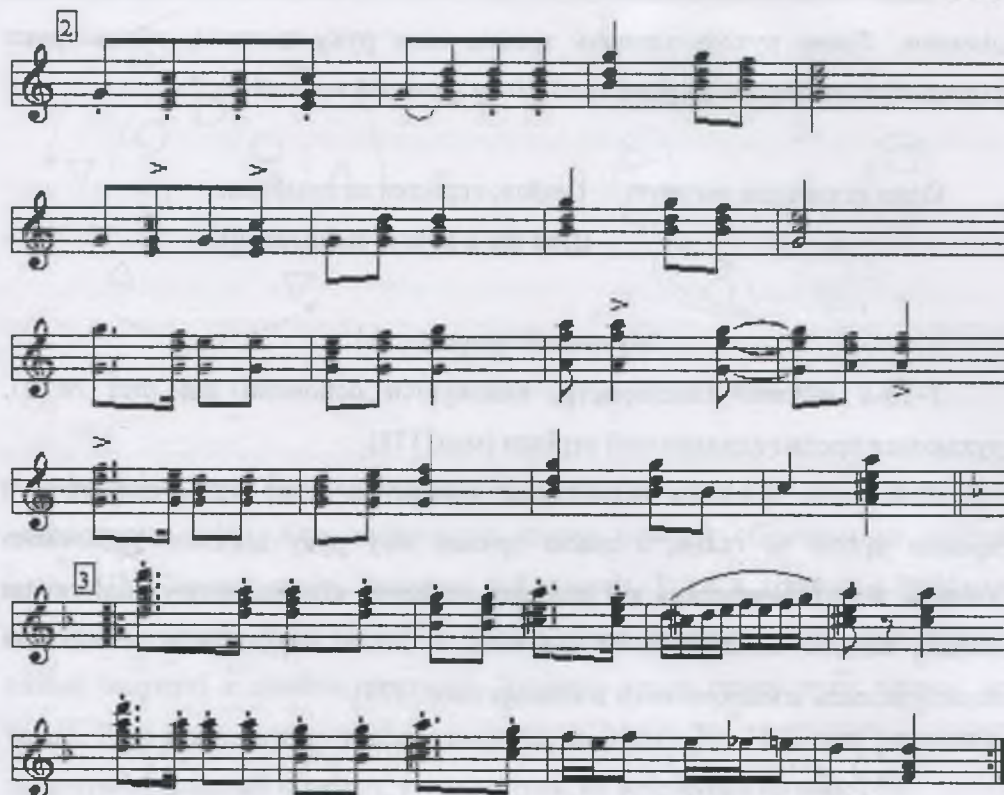
2-й такт. Повторити рухи 1-го такту з поворотом іще на 180° .

БОЙКІВЧАНКА

Опрацювання В. Розуана

ВСТ.

Етюд № 3. «БУКОВИНСЬКИЙ СВЯТКОВИЙ»

Запропонований сценічний варіант створено на основі народних танцювальних рухів, що побутують на Буковині. Виконується він стрімко, весело, темпераментно. Йому притаманна проста, але логічна побудова танцювальних фігур та композиційних малюнків. Цей варіант розрахований на 12 виконавців (6 дівчат і 6 хлопців), кількість виконавців може бути більшою або меншою.

Музичний розмір – 2/4.

Вихідне положення – танцюристи пара за парою стоять по колу по лінії танцю. Хлопець правою рукою тримає праву руку дівчини, обидві руки підняті вгору і трохи вправо, зімкнуті кисті знаходяться над правим плечем

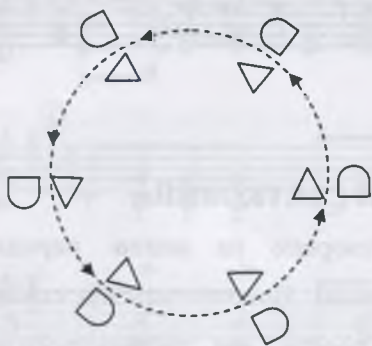
дівчини. Лівою рукою хлопець тримає ліву руку дівчини, обидві руки відведені вліво майже на рівні талії. Ноги в шостій позиції.

Один із хлопців виголошує: Грайте, скрипки та цимбали,
Щоб ще й дужче танцювати!

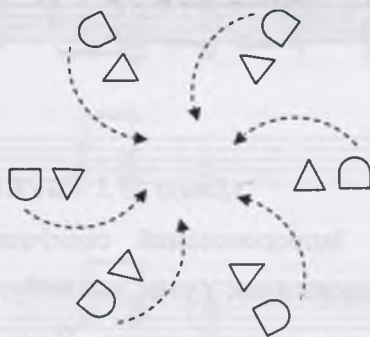
Музичний супровід №1

1–15-й такти. Танцюристи, виконуючи основний хід (*рух № 1*), рухаються проти годинникової стрілки (мал. 178).

16-й такт. Хлопець переставляє дівчину в центр кола, тримаючи її правою рукою за талію, а лівою тримає ліву руку дівчини. Одночасно дівчина, відштовхнувшись від підлоги, невисоко стрибає вгору, підібгавши обидві, щільно зімкнуті ноги під себе, а потім опускається за шостою позицією, ледь згинаючи ноги в колінах (мал. 179).

Мал. 178

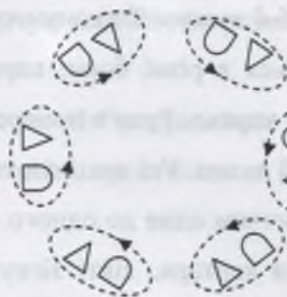
Мал. 179

Музичний супровід № 2

1–8-й такти. Дівчата рухаються по колу за ходом годинникової стрілки, виконуючи *рух № 2*. Руки за пройма кептарика. Одночасно той самий рух виконують хлопці, просуваючись по колу проти ходу годинникової стрілки. Руками беруться за борт кептарика на рівні грудей (мал. 180).

Мал. 180

Мал. 181

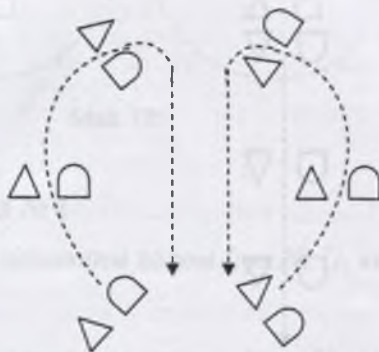
9–16-й такти. Виконуючи *рух № 3*, танцюристи в парі роблять чотири повороти на 360° уліво, закінчуючи кожен поворот обличчям до центра (мал. 181). Дівчина стоїть праворуч від хлопця. Руки в дівчини в проймах кептарика (обидві руки зігнуті в ліктях, кисті стиснуті в кулачки, великі пальці засунуті в пройми кептаря). Хлопець кладе праву руку дівчині на талію. Ліву руку, зігнуту в лікті, закладає за спину. На 16-й такт виконавці, закінчуючи останній поворот, зупиняються, як зображено на мал. 182.

Музичний супровід № 1

1–8-й такти. Танцюючи в парі просуваються основним ходом (*рух № 1*) до авансцени, утворюючи дві колони. Пари приймають вихідне положення рук (мал. 183).

Мал. 182

Мал. 183

9–15-й такти. Виконуючи рух № 3,а з правої ноги, танцюристи в парах розходяться в різні боки: пари лівої колони рухаються вліво, пари правої колони – вправо. Руки в попередньому положенні (мал. 184).

16-й такт. Усі виконують потрійний притуп (рух № 4), повертаючись у парі обличчям одне до одного. У дівчат великий палець обох рук закладений у пройми кептаря, лікті зігнуті, відведені вбік і трохи опущені донизу; у хлопців обидві руки опущені уздовж корпуса (мал. 185).

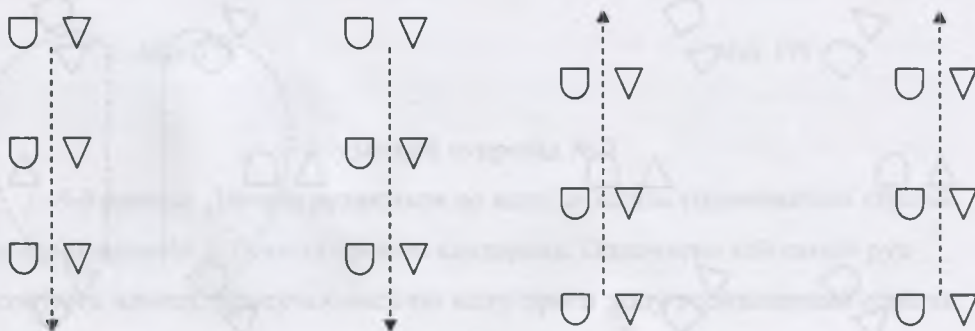
Мал. 184

Мал.185

Музичний супровід № 2

1–2-й такти. Танцюристи виконують рух № 5, починаючи з правої ноги.

3-й такт. Танцюючі виконують рух № 6 (дробіток), починаючи з правої ноги.

Мал. 186

Мал. 187

4-й такт. Усі виконують потрійний притуп (*рух № 4*), розвертаючись обличчям до глядача.

5–6-й такти. Виконавці просуваються *рухом № 7* уперед (мал. 186).

7–8-й такти. Танцюристи, виконуючи *рух № 2*, просуваються назад (на попереднє місце). Мал. 187.

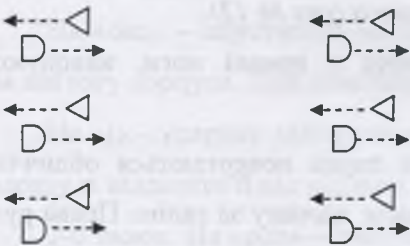
Музичний супровід № 3

9–10-й такти. Міняючись місцями, танцюючі виконують *рух № 8* (крок-підскік), починаючи з правої ноги. У дівчат великий палець обох рук закладений у пройми кептаря, лікті зігнуті, відведені вбік і трохи опущені донизу. У хлопців руки в положенні за спину (мал. 188).

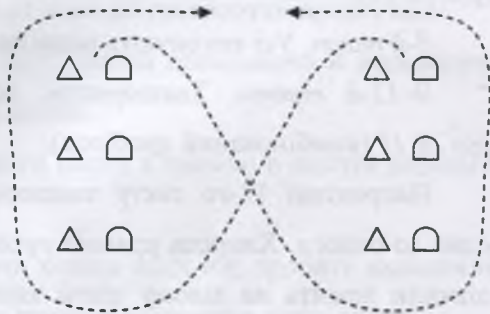
11-й такт. Виконують *рух № 6* (дробіток), починаючи з правої ноги.

12-й такт. Усі виконують потрійний притуп (*рух № 4*).

13–16-й такти. Виконавці кружляють у парі, виконуючи *рух № 9*. На кінець 16-го такту всі зупиняються спиною до глядача, дівчина праворуч від хлопця.

Мал. 188

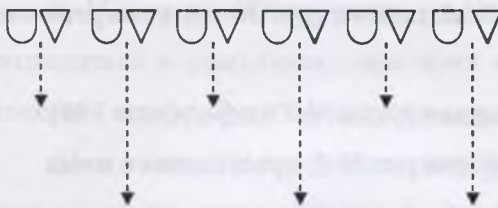

Мал. 189

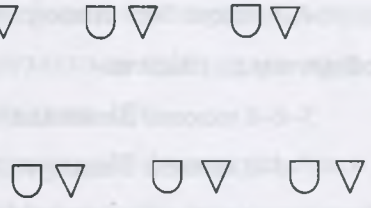
Музичний супровід № 1

1–12-й такти. Танцюючі в парі рухаються основним ходом (*рух № 1*), як зображено на мал. 189.

13–16-й такти. Продовжуючи рухатись основним ходом (*рух № 1*), танцюристи шикуються у дві лінії (мал. 190).

Мал. 190

Мал. 191

Музичний супровід № 2

1–2-й такти. Танцюристи, починаючи з правої ноги, виконують *рух № 5*.

3-й такт. Танцюючі виконують *рух № 6* (дробіток), починаючи з правої ноги.

4-й такт. Усі виконують потрійний притуп (*рух № 4*).

5–7-й такти. Дівчата, тримаючись за кептарики, *рухом № 10* (припадання в повороті) кружляють кожна навколо себе за рухом годинникової стрілки. Одночасно юнаки виконують присядку «гайдук-круч» (*рух № 11*).

8-й такт. Усі виконують подвійний притуп (*рух № 12*).

9–12-й такти. Танцюристи, починаючи з правої ноги, виконують *рух № 13* (комбінований дробіток).

Наприкінці 12-го такту танцюристи в парах повертаються обличчям одне до одного. Хлопець правою рукою тримає дівчину за талію. Права рука дівчини лежить на лівому плечі хлопця. Лівою рукою хлопець підтримує правий лікоть дівчини, а дівчина ліву руку кладе на праву хлопця.

13–16-й такти. Танцюристи стрімко кружляють у парі *рухом № 14* (висока гуцулка) і закінчують танець обличчям до глядача.

Наприкінці 16-го такту дівчина розвертається обличчям до глядача вправо, а хлопець – уліво (мал. 191).

ОПИС РУХІВ

До етюдів № 3 «Буковинський святковий»

Рух № 1. Основний хід

Виконується на чотири такти музичного супроводу.

Вихідне положення – ноги в шостій позиції. Хлопець правою рукою тримає праву руку дівчини, обидві руки підняті вгору і трохи вправо, зімкнуті кисті знаходяться над правим плечем дівчини. Лівою рукою хлопець тримає ліву руку дівчини, обидві руки відведені вліво майже на рівні талії.

На затакт «і» – зігнувши коліна обох ніг, праву ногу відділити від підлоги, одночасно корпус нахилити злегка вперед.

1-й такт. На «раз» – невеликий акцентований крок-притуп правою ногою вперед на всю стопу, ставлячи її трохи попереду лівої ноги та спрямовуючи носком уперед, перенести на неї вагу корпусу. Корпус випрямити.

На «і» – невисоко підстрибнути на правій нозі, ліву відокремити від підлоги, зігнувши її в коліні, і підвести стопою до щиколотки правої ноги.

На «два» – опуститися на праву ногу, злегка присідаючи й переносячи на неї вагу корпусу. Ліва нога зігнута в коліні.

На «і» – ударити каблуком лівої ноги поряд з правою в шостій позиції й одразу ж відділити її від підлоги.

2-й такт. На «раз» – випрямляючи коліна обох ніг, зробити невеликий крок-біг уперед на півпальці лівої ноги, праву відокремити від підлоги.

На «і» – невеликий крок-біг уперед на півпальці правої ноги, ліву відокремити від підлоги.

На «два» – зіскочити на всю стопу лівої ноги, зігнувши її в коліні, одночасно праву ногу підвести стопою до щиколотки лівої ноги.

На «і» – ударити каблуком правої ноги поруч із лівою в шостій позиції й одразу ж відділити її від підлоги.

3-й такт. На «раз» – випрямляючи коліна обох ніг, зробити невеликий крок-біг уперед на півпальці правої ноги, ліву відокремити від підлоги.

На «і» – невеликий крок-біг уперед на півпальці лівої ноги, праву відокремити від підлоги.

На «два» – зіскочити на всю стопу правої ноги, зігнувши її в коліні, одночасно ліву ногу підвести стопою до щиколотки правої ноги.

На «і» – ударити каблуком лівої ноги поруч із правою в шостій позиції й одразу ж відділити її від підлоги.

4-й такт. Повторити рухи 2-го такту.

Рух № 2

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз» – невеликий крок-біг уперед на півпальці правої ноги, ліву ледь відокремити від підлоги.

На «і» – невеликий крок-біг уперед на півпальці лівої ноги, праву ледь відокремити від підлоги.

На «два» – зіскочити на всю стопу правої ноги, зігнувши її в коліні, одночасно ліву ногу, зігнуту в коліні, підвести стопою до щиколотки правої ноги.

На «і» – ударити каблуком лівої ноги поруч із правою в шостій позиції й одразу ж відділити її від підлоги.

Так само рух виконується з лівої ноги.

Рух № 3

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – ледь помітно піднятися на півпальці лівої ноги, відокремлюючи праву ногу від підлоги.

На «раз» – упасти на всю стопу правої ноги, різко згинаючи коліно й ніби підбиваючи ліву ногу. Одночасно ліву ногу відокремити від підлоги й

стопу її наблизити до правої ноги, трохи нижче щиколотки. Коліно ледь зігнути й спрямувати вперед, підйом вільний.

На «і» – переступити на півпальці лівої ноги, ставлячи її поруч з носком правої і переносячи на неї вагу корпусу. Одночасно праву ногу ледь відокремити від підлоги. Коліно, підйом і пальці вільні.

На «два-і» – повторити рухи, що виконувалися на «раз-і».

Рух № 3, а

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – ледь помітно піднятися на півпальці лівої ноги, відокремлюючи праву ногу від підлоги.

На «раз» – різко згинаючи коліно і ніби підбиваючи ліву ногу, упасти на всю стопу правої ноги. Ліву ногу відокремити від підлоги й стопу її наблизити до правої, трохи нижче щиколотки. Одночасно акцентованим рухом голову нахилити до правого плеча.

На «і» – переступити на півпальці лівої ноги, ставлячи її поруч з носком правої і переносячи на неї вагу корпусу. Одночасно голову повернути у вихідне положення.

На «два-і» – повторити рухи, що виконувалися на «раз-і».

Рух № 4. Потрійний притуп

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – відділити від підлоги праву ногу.

На «раз» – злегка притупнути всією стопою правої ноги за шостою позицією.

На «і» – злегка притупнути всією стопою лівої ноги за шостою позицією.

На «два» – злегка притупнути всією стопою правої ноги за шостою позицією.

На «і» – пауза.

Рух № 5

Вихідне положення – перша позиція піг, ледь присісти, зігнувши ноги в колінах і відокремивши праву ногу від підлоги. Корпус нахилити трохи вперед. У дівчат великий палець обох рук закладений у пройми кептаря, лікті зігнуті, відведені вбік і трохи опущені донизу; у хлопців обидві руки опущені уздовж корпусу.

На затакт «і» – випрямляючи коліно, зробити ковзний удар об підлогу каблуком правої ноги вперед-управо. Корпус випрямити.

На «раз» – поставити праву ногу на каблук носком догори вперед-управо від себе, переносячи на неї вагу корпусу; одночасно ліву ногу ледь відокремити від підлоги. Корпус розвернути правим плечем уперед.

На «і» – переступити на низькі півпальці лівої ноги позаду правої.

На «два» – зіскочити на всю стопу правої ноги, злегка присідаючи й переносячи на неї вагу корпусу; одночасно ліву ногу, зігнувши в коліні, відокремити від підлоги. Корпус нахилити трохи вперед.

Так само рух виконується з лівої ноги.

Рух № 6. Дробіток

Див. «Опис основних рухів танців Карпатського краю», *рух № 11* (розділ 2).

Рух № 7

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз» – невеликий крок на півпальці правої ноги, ліву відокремити від підлоги.

На «і» – невеликий крок на півпальці лівої ноги, праву відокремити від підлоги.

На «два» – невеликий крок на півпальці правої ноги, ліву з акцентом відокремити від підлоги, зігнувши в коліні.

На «і» – пауза.

Так само рух виконується з лівої ноги.

Рух № 8. Крок-підскок

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – ледь присісти на обох ногах.

На «раз» – крок правою ногою вперед, одночасно корпус повернути лівим плечем уперед.

На «і» – підскочити на правій нозі, розвертаючись спиною в парі один до одного.

На «два» – крок на ліву ногу.

На «і» – підскочити на лівій нозі, розвертаючись обличчям один до одного.

Виконавці в парі повертаються за цей такт на 180°.

Рух № 9. Низька гуцулка

Див. «Опис основних рухів танців Карпатського краю», *рух № 17* (розділ 2).

Рух № 10. Припадання в повороті

Вихідне положення – третя позиція ніг, права нога попереду лівої. Руки в положенні на кептарик.

На затакт «і» – злегка піднятися на півпальці лівої ноги. Праву ногу відокремити від підлоги.

На «раз» – зробити невеликий виворітний крок правою ногою вправо на всю стопу, злегка присідаючи на ній. Одночасно ліву ногу зігнути в коліні і з витягнутою стопою відвести у виворітному положенні позаду до щиколотки правої ноги. Повернутись на правій нозі вправо на 180°.

На «і» – переступити на низькі напівпальці лівої ноги, поставивши її біля п'яти позаду правої ноги, злегка випрямивши її в коліні.

На «два-і» – повторити рухи, що виконувалися на «раз-і».

Рух № 11. Присядка «гайдук-круч».

Див. «Опис основних рухів танців Карпатського краю», *рух № 22* (розділ 2).

Рух № 12. Подвійний притуп

Див. «Опис основних рухів танців Карпатського краю», *рух № 10* (розділ 2).

Рух № 13. Комбінований дробіток

Виконується на чотири такти музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

1-й такт (подвійний дробіток). На «раз» – зробити невеликий крок-перестриб на ліву ногу, праву ногу відокремити від підлоги.

На «і» – вдарити п'ятою правої ноги поруч із лівою в шостій позиції.

На «два» – підстрибнути на всій стопі лівої ноги. Праву ногу відокремити від підлоги.

На «і» – вдарити п'ятою правої ноги поруч із лівою в шостій позиції.

2-й такт. На «раз» – перестрибнути на всю стопу правої ноги. Ліву ногу відокремити від підлоги.

На «і» – вдарити п'ятою лівої ноги поруч із правою в шостій позиції.

На «два» – підстрибнути на всій стопі правої ноги. Ліву ногу відокремити від підлоги.

На «і» – вдарити п'ятою лівої ноги поруч із правою в шостій позиції

3-й такт (дробіток). На «раз» перестрибнути на всю стопу лівої ноги. Праву ногу відокремити від підлоги.

На «і» – вдарити п'ятою правої ноги по підлозі поруч із лівою, не переносючи на неї ваги корпусу.

На «два» – м'яко перескочити на праву ногу. Ліву ногу відокремити від підлоги.

На «і» – вдарити п'яткою лівої ноги по підлозі поряд із правою, не переносючи на неї ваги корпусу.

4-й такт (потрійний притуп). На «раз» – злегка притупнути всією стопою лівої ноги за шостою позицією.

На «і» – злегка притупнути всією стопою правої ноги за шостою позицією.

На «два» – злегка притупнути всією стопою лівої ноги за шостою позицією.

На «і» – пауза.

Рух № 14. Висока гуцулка

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – праву ногу відокремити від підлоги.

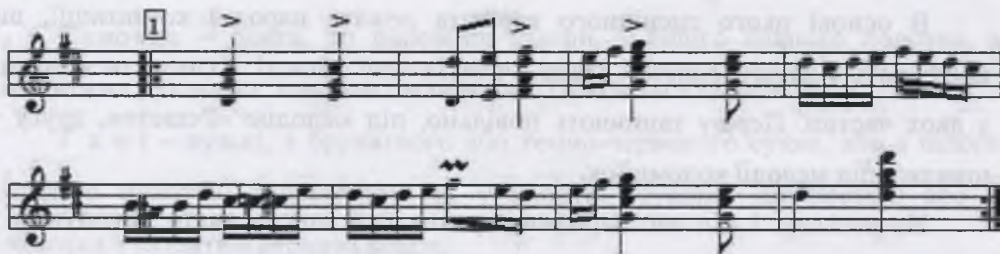
На «раз-і» – поворот на 180° управо з акцентуванням кроку вперед правою ногою. Одночасно ліву ногу, згинаючи в коліні, підняти вгору.

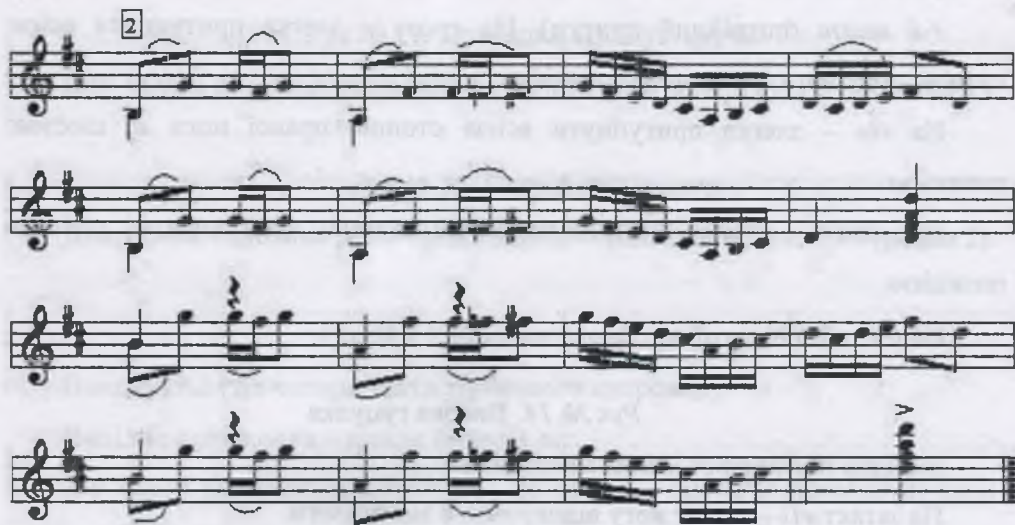
На «два» – продовжуючи поворот вправо, підскочити на правій нозі. Ліва нога зігнута в коліні під прямим кутом.

На «і» – опустити ліву ногу на підлогу і перенести на неї вагу тіла, праву ногу трохи підняти над підлогою.

БУКОВИНСЬКИЙ СВЯТКОВИЙ

ОПРАЦЮВАННЯ В. РОЗУВАНІА

4.6. ТАНЦІ КАРПАТСЬКОГО КРАЮ

«РЕШЕТО»

Композиція і запис І.М. Антипової

Танець «Решето» поширений на Прикарпатті й Закарпатті України. Виконується він весело, легко і характеризується коловими та лінійними побудовами. Ведучий юнак подає команду для зміни танцювальних фігур.

В основі цього сценічного варіанта лежать народні композиції, що побутують у деяких районах Івано-Франківської області. Складається танець з двох частин. Першу танцюють повільно, під мелодію «Решето», другу – швидко, під мелодії коломийок.

На весіллях і під час народних гулянь цей танець часто виконують у супроводі трістих музик – скрипки, бубона, цимбал.

Цей варіант розраховано на вісім дівчат і вісім юнаків. Кількість виконавців можна збільшити, але число танцюючих має бути парним.

Музичний розмір – 2/4.

КОСТЮМИ ВИКОНАВЦІВ

Жіночий костюм

Складається костюм із сорочки, двох запасок, кептаря, крайки, шкіряних постолів зі шкарпетками або червоних черевичок, хустини або стрічки.

Сорочка – довга, трохи нижче від колін, з білого лляного полотна, рукави – вишиті.

Дві запаски – вузькі, схожі на фартухи, вовняні, в дрібні різнобарвні смуги. Одну запаску запинають зі спини наперед, другу – навпаки.

Крайка – вузький тканий вовняний пояс, з орнаментом. Обгортають його навколо стану два-три рази, а кінці заправляють.

Кептар – верхній кожушаний одяг без рукавів, оздоблений аплікацією з кольорової шкіри і вовняних шнурів, опушений хутром.

На ногах – шкіряні постолы зі шкарпетками чи капчурами (сукняними вишитими шкарпетками) або червоні чоботи.

На голові – т е м н о - ч е р в о н а стрічка, на скронях зібрана пучками в розетки.

Чоловічий костюм

Складається костюм із сорочки, гачів, пояса, кептаря, шкіряних постолів або чобіт, кресані.

Сорочка – довга, до половини стегон, з білого лляного полотна, з вишитими рукавами, коміром і маніжкою. Одягається поверх гачів.

Г а ч і – вузькі, з брунатного або темно-червоного сукна, або з білого лляного полотна. Заправляють їх у капчурі (суконні шкарпетки) або в обмотки з вишитим верхнім краєм.

Пояс – широкий, тканий, оздоблений орнаментом. Обгортають ним стан кілька разів так, щоб кінці його звисали з одного боку.

Кептар – такий самий, як і жіночий.

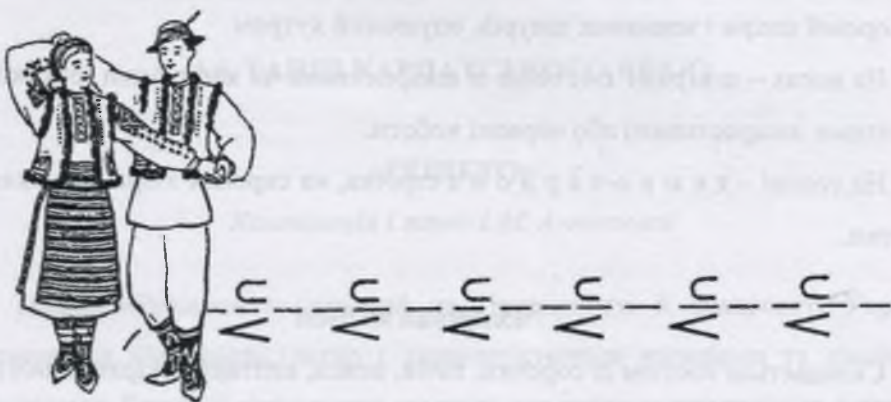
На ногах – шкіряні постоли з капчурами або чорні, темно-червоні чи темно-жовті чоботи.

На голові – чорна фетрова кресаня, оздоблена різнобарвними шнурами (черв'ячками) з дармовісами (пучками різних оздоблень).

ОПИС ТАНЦЮ

Усі виконавці пара за парою стоять у третій правій кулісі.

Дівчина піднімає праву руку над головою (у третю позицію), ліву – відводить убік (трохи нижче другої позиції рук). Юнаки правими руками тримають праві руки дівчат, лівими – ліві (мал. 1). Це положення рук виконавців характерне для багатьох танцювальних фігур.

Мал. 1

ЧАСТИНА ПЕРША

Перша фігура

Цифра 1 (32 такти)

1–14-й такти. Танцюючі парами, зберігаючи дистанцію, виходять на сцену основним кроком (*рух № 1*) і просуваються, як показано пунктиром на мал. 2.

Мал. 2

5–16-й такти. Виконавці утворюють коло в центрі сцени і далі (до кінця фігури) йдуть тим самим кроком проти руху годинникової стрілки.

Мал. 3

17–32-й такти. Ведучий юнак подає команду: «Дівчата, вперед!». Після цього, пропускаючи один такт музики, дівчата всі разом на 19-й такт повертаються під правою рукою юнака (як це показано на мал. 3), одночасно роз'єднуючи ліві руки, і переходять основним кроком (*рух № 1*) до юнака, що стоїть попереду за лінією танцю. Продовжуючи рухатися по колу, на 24-й такт, після команди: «Дівчата, вперед!» танцюючі повторюють рухи 19-го і 20-го тактів.

Друга фігура

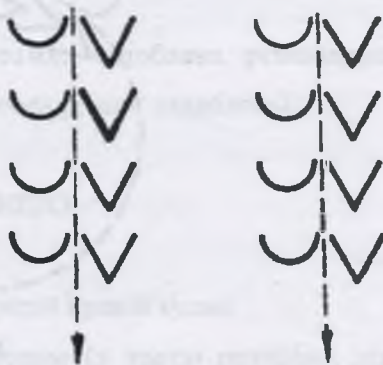
Цифра 2 (32 такти)

1–8-й такти. З одного (загального) кола виконавці утворюють дві лінії так, щоб у кожній було по чотири пари, і стають обличчям до глядача. Першу лінію заводить перша пара, другу – п'ята пара (якщо вважати з моменту виходу танцюючих на сцену). Положення рук не змінюється (мал. 4).

9–14-й *такти*. Кожна пара обходить простими невеликими кроками коло (проти руху годинникової стрілки), і до кінця 14-го такту всі стають у вихідне положення: в дві лінії, обличчям до глядачів.

15–16-й *такти*. Дівчата і юнаки роз'єднують руки і чотири рази виконують притупи за шостою позицією (*рух № 2*), починаючи з правої ноги. Юнаки кладуть руки за спину, а дівчата притримують верхні краї кептариків.

Мал. 4

До кінця 16-го такту виконавці повертаються обличчям одне до одного.

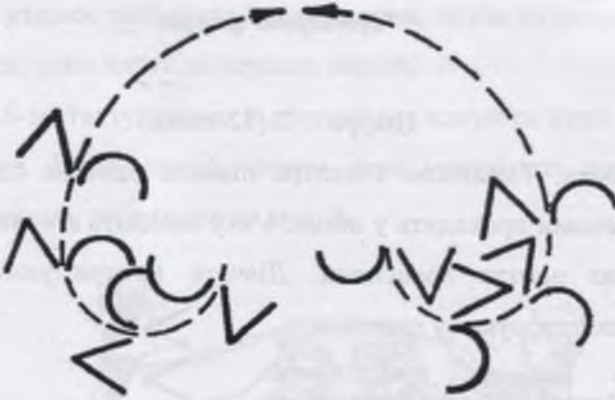
17–23-й *такти*. Танцюючі повертаються обличчям до глядача так, як стояли в лініях на початку фігури. Ведучий юнак вигукує: «Зміна!». Дівчата і хлопці міняються місцями, виконуючи повороти за шостою позицією (*рух № 4*). Цей рух повторюється два рази, і до кінця 32-го такту виконавці повертаються на свої попередні місця. Дівчата притримують верхні краї кептариків. Юнаки праві руки кладуть собі за спину, а ліві – вільно опущені вниз.

Третя фігура

Цифра 1 (16 тактів)

1–8-й *такти*. Танцюючі з'єднують руки так само, як на початку танцю (*мал. № 1*), і парами проходять основним кроком по лінії авансцени в глибину сцени, де утворюють півколо.

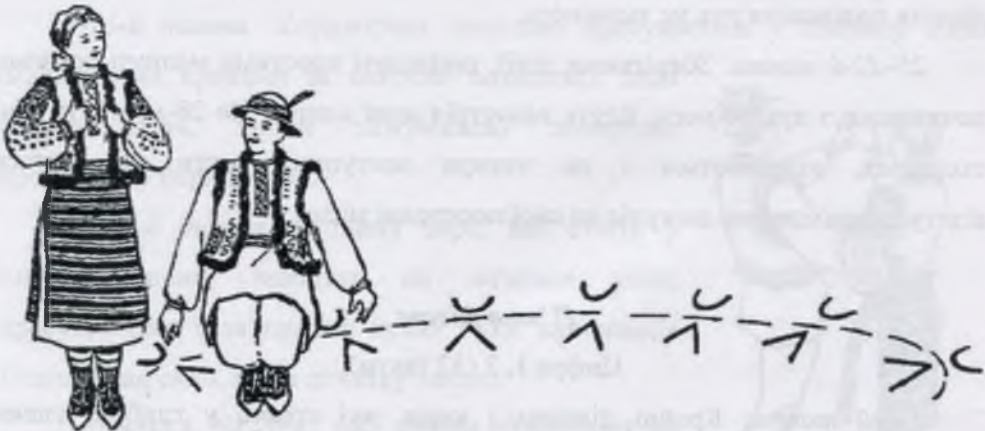
Усіх виконавців на півколо заводять перші пари, що стоять у двох лініях, обличчям до глядачів. Права лінія просувається вправо, ліва – вліво, потім у глибину сцени: там, у центрі задника сцени, перші пари зустрічаються. Всі танцюючі йдуть за ними, поступово утворюючи півколо (*мал. 5*).

Мал. 5

9–10-й такти. Юнаки й дівчата, зберігаючи півколо, виконують притупи за шостою позицією з правої ноги (рух № 2), напівобернуті одне до одного.

11–16-й такти. Хлопці роблять присядку-м'ячик (рух № 5) за шостою позицією – на один музичний такт чотири присідання. У цей час дівчата чесанкою (рух № 6) обходять навколо хлопців. Руки юнаків вільно опущені вниз, а дівчата притримують верхні краї кептариків (мал. 6).

Мал. 6

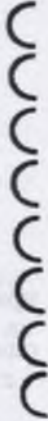
Четверта фігура

Цифри 1, 2 (32 такти)

1–16-й такти. Танцюючі з центра півкола одне за одним простими маленькими кроками проходять у лінію, в яку заводить дівчина першої пари, і прямують до центра авансцени. Дівчата притримують верхні краї кептариків, у хлопців руки за спиною.

Примітка. Під час руху хлопці заглядають в обличчя дівчатам спочатку з правого, а потім з лівого боку, тому лінія виходить зигзагоподібною (на кожний музичний такт юнаки просуваються трохи вправо, потім – вліво).

17–24-й такти. Розвертаючись одним поворотом, виконавці розходяться вправо і вліво, утворюючи дві колони – дівчата біля правих, а хлопці біля лівих куліс (мал. 7).

Мал. 7

До кінця 24-го такту всі виконавці повертаються обличчям до середини сцени, у хлопців руки опущені вниз, дівчата положення рук не змінюють.

25–32-й такти. Зберігаючи лінії, танцюючі простими малими кроками, починаючи з правої ноги, йдуть назустріч одні одним. На 28-му такті вони сходяться, вклоняються і на чотири наступних такти розходяться, відступаючи спиною до куліс на свої попередні місця.

П'ята фігура

Цифра 1, 2 (32 такти)

1–8-й такти. Крайні дівчина і юнак, які стоять у глибині сцени, підходять одне до одного і, з'єднавши руки, як на початку танцю, заводять танцюючих в одну лінію (пара за парою), обличчям до глядачів, прямуючи по середині сцени до авансцени. Всі інші повторюють рухи першої пари,

просуваючись уздовж лінії куліс і вглиб сцени, потім назустріч одне одному. З'єднавши руки, вони йдуть за першою парою.

До кінця 8-го такту юнаки й дівчата роз'єднують руки і повертаються одне до одного. Потім перші чотири пари утворюють коридорчик. Інші стають у положення, зображене на мал. 8.

Мал. 8

9–16-й такти. Коридорчик повільно просувається у глибину сцени (маленькими кроками за шостою позицією). Інші чотири пари, трохи зігнувшись, по чергово проходять у коридорчик.

17–24-й такти. Остання пара, що стоїть у глибині сцени, заводить на загальне коло, просуваючись біля правих куліс. Руки виконавців з'єднані так само, як на початку танцю.

Примітка. На 20-му такті дівчина повертається під правою рукою юнака, а на 24-му такті виконавці повертаються в парах на 360°, трохи присідаючи за шостою позицією. Юнак під час повороту кладе праву руку на талію

Мал. 9

дівчини. Дівчина праву руку кладе собі на галію. З'єднані ліві руки вони тримають нижче від рівня плечей (мал. 9). Після повороту руки виконавців лишаються в попередньому положенні.

25–32-й такти. Обійшовши коло, танцюючі розходяться по дві пари і, утворивши дві лінії на авансцені, стають обличчям до глядача. До кінця 32-го такту виконавці роз'єднують руки, стають у півоберта одне до одного.

Починається друга, швидка частина танцю, яка виконується під мелодію коломийок.

ЧАСТИНА ДРУГА

Шоста фігура

Цифри 1, 2 (32 такти)

1–4 такти. Усі виконавці, зберігаючи лінії, виконують *рух № 7* – переступчик. Дівчата починають його з правої ноги, хлопці – з лівої.

5–8-й такти. Дівчата виконують *рух № 6* (чесанку) вправо і вліво (два такти вліво, а два – вправо). Одночасно юнаки виконують свердло (*рух № 8*) на правій і лівій ногах і, змінюючи ногу, повертаються разом з дівчатами праворуч і вліво.

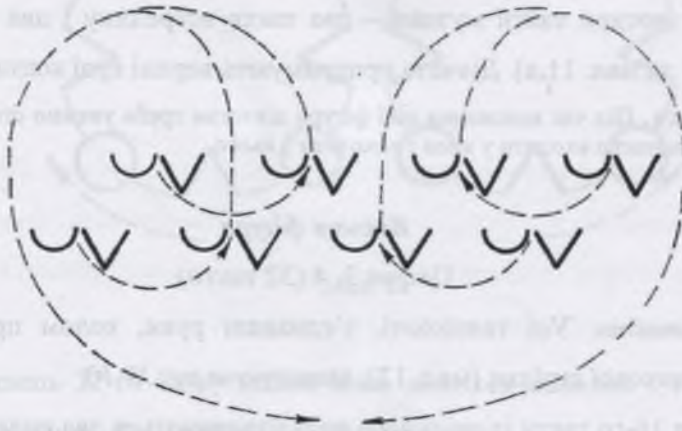
9–16-й такти. Повторюються рухи 1–8-го тактів.

17–24-й такти. Хлопці роблять присядку-м'ячик за шостою позицією (*рух № 5*), а дівчата в цей час обходять кожна свого партнера *рухом № 9* (кривий крок), починаючи його з правої ноги.

25–32-й такти. Танцюючі в парах основним кроком ідуть з ліній (спиною до глядача) в глибину сцени, як зазначено пунктиром на мал. 10. Перша лінія виконавців проходить у глибину сцени. В центрі пари розходяться у правий і лівий бік, проходять біля куліс і виходять на загальне коло. Виконавці другої лінії повторюють рухи попередніх пар і замикають коло. Положення рук виконавців (25–32 такти) таке саме, як на початку

танцю. Наприкінці 32-го такту юнаки й дівчата роз'єднують руки і хлопці входять у середину кола, беруться за руки і піднімають їх вгору.

Мал. 10

Сьома фігура

Цифри 1, 2 (32 такти)

1–32-й такти. Зберігаючи коло, юнаки повільно рухаються проти годинникової стрілки, роблячи маленькі кроки за шостою позицією (на один такт – два кроки). Дівчата в цей час такими самими маленькими кроками проходять попід з'єднаними руками хлопців у середину і з середини кола. Перший раз дівчина проходить у середину кола попід праву руку того

Мал.11

Мал.11,а

хлопця, з яким вийшла на загальне коло, а виходить з лівої сторони попід ліву руку юнака наступної пари. Увесь хід дівчат (у середину і з середини кола) займає чотири такти музики – два такти всередину і два із середини кола (мал. 11 та мал. 11,а). Дівчата притримують верхні краї кептариків.

Примітка. Під час виконання цієї фігури дівчатам треба уважно стежити одна за одною, щоб одночасно входити у коло і виходити з нього.

Восьма фігура

Цифри 3, 4 (32 такти)

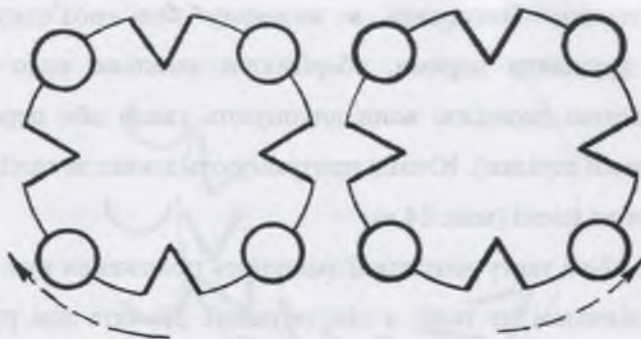
1–16-й такти. Усі танцюючі, з'єднавши руки, колом просуваються проти годинникової стрілки (мал. 12), виконуючи *рух № 10*.

До кінця 16-го такту із спільного кола утворюються два кола, праворуч і ліворуч від середини сцени, як показано на мал. 13. У кожному колі має бути по чотири пари виконавців.

17–32-й такти. Виконавці, знаходячись обличчям до середини кола, кладуть руки одне одному на плечі і, зберігаючи коло, просуваються: танцюючі правого кола проти руху годинникової стрілки, а лівого – за рухом годинникової стрілки.

Мал. 12

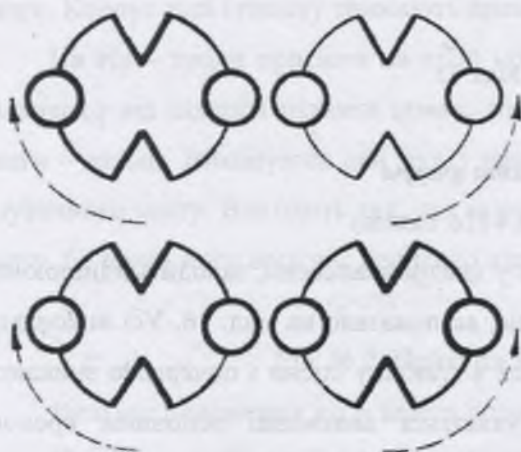
Мал. 13

На кінець 32-го такту кожне коло ділиться пополам і тоді утвориться чотири кружечки – по дві пари в кожному з них.

Дев'ята фігура

Цифри 3, 4 (32 такти)

1–16-й такти. Зберігаючи всі чотири кола, що розміщуються на сцені, як це показано на мал. 14, виконавці продовжують кружитися так: танцюючі в колах близько правих куліс – проти руху годинникової стрілки, близько лівих – за рухом годинникової стрілки.

Мал. 14

Мал. 14,а

17–32-й такти. Виконавці в кожному колі роз'єднують руки і продовжують кружляти парами, зберігаючи загальне коло (маленькими кроками за шостою позицією вони виконують галоп або переступи проти руху годинникової стрілки). Юнаки притримують дівчат за талії, а дівчата кладуть їм руки на плечі (мал. 14,а).

До кінця 32-го такту виконавці змінюють положення рук. Юнаки праві руки кладуть дівчатам на талії, а ліві опущені. Дівчата ліві руки, зігнуті в ліктях, кладуть собі на талію, а правими притримують верхні краї кептариків. Обличчя виконавців обернені одне до одного (мал. 15).

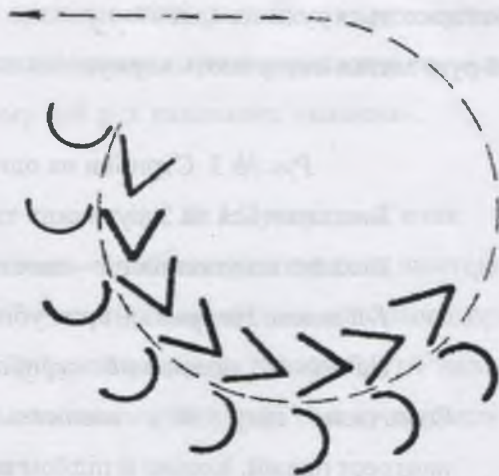

Мал. 15

Десята фігура

Цифра 4 (16 тактів)

1–16-й такти. Пара, що стоїть у центрі авансцени, заводить танцюючих із загального кола в бік правих куліс, як показано на мал. 16. Усі виконавці, зберігаючи дистанцію, просуваються в глибину сцени і по чергово зникають за останньою лівою кулісою. Рухаються виконавці основним кроком, починаючи з правої ноги.

Мал. 16

ОПИС РУХІВ

Рух № 1

Вихідне положення – шоста позиція.

На затакт «і» – відділити від підлоги праву ногу.

На «раз-і-два» – роблять три простих кроки вперед, починаючи з правої ноги. Корпус тіла і голову тримають прямо.

На «і» – трохи присісти на лівій нозі, зігнувши її в коліні, і одночасно невисоко від підлоги підняти праву, зігнуту в коліні, ногу. Підйом і носок ноги – вільні. Виконують цей рух з невеликим акцентом на останню долю музичного такту. Виходить так, що акцентування весь час припадає на одну ногу, бо праву ногу весь час невисоко піднімають, а на лівій – присідають.

Рух № 2. Притупи за шостою позицією

Вихідне положення ніг – шоста позиція.

На «раз» – робиться притуп правою ногою за шостою позицією.

На «і» – притуп лівою ногою за шостою позицією.

На «два-і» – повторюються рухи на «раз-і».

Виконуючи цей рух, злегка повертають корпус тіла то вправо, то вліво.

Рух № 3. Стрибки на одну ногу

Виконуються на 2 музичних такти.

Вихідне положення ніг – шоста позиція.

1-й такт. На «раз» – крок убік правою ногою.

На «і» – невеликий стрибок на правій нозі.

Одночасно ліву ногу виносять невисоко вперед навхрест правій. Коліно й підйом правої ноги – вільні.

На «два-і» – повторити рухи, що виконуються на «раз-і», тільки з другої ноги.

Мал. 17

На «і-два-і» – три невеликих стрибки на правій нозі. Ліва нога лишається невисоко піднятою над підлогою (мал. 17).

2-й такт. На «раз» – роблять крок убік правою ногою.

У тій самій послідовності виконують рух і з лівої ноги.

Рух № 4. Поворот за шостою позицією

Вихідне положення ніг – шоста позиція. Виконавці починають рух, знаходячись обличчям до глядачів.

На «раз» – роблять невеликий крок вправо з правої ноги.

На «і» – повертають корпус на 180° і приставляють ліву ногу до правої в шосту позицію.

Таким чином, танцюючи повертаються спиною до глядачів.

На «два» – лівою ногою роблять невеликий крок уліво.

На «і» – корпус повертають на 180° , приставляють праву ногу до лівої в шосту позицію і, закінчуючи рух, злегка присідають на обох ногах за шостою позицією.

У тій самій послідовності виконують рух і з правої ноги. Отже, танцюючі міняються місцями: дівчата переходять на місця юнаків, а юнаки – на місця дівчат. Тому цей рух називають «зміною».

Рух № 5. Присядка-м'ячик

Вихідне положення – глибоке присідання за шостою позицією ніг.

На «раз-і-два» – не піднімаючись із глибокого присідання за шостою позицією, на кожну восьму такту підстрибнути невисоко від підлоги й опуститися на низькі півпальці. Корпус і голову тримати прямо, коліна вкупі, руки вільно опущені.

Рух № 6. Чесанка

Вихідне положення ніг – шоста позиція. Під час виконання руху коліна не згинають.

На «і» – праву ногу виносять трохи вперед.

На «раз» – праву ногу ставлять на низькі півпальці на попереднє місце. Одночасно ліву ногу також виносять трохи вперед і т. д. Крок роблять на місці або з просуванням уперед. Корпус трохи нахилений уперед.

Рух № 7. Переступчик

Вихідне положення ніг – третя позиція. Права нога попереду.

На «раз» – роблять притуп лівою ногою на всю стопу, опуститися на всю стопу правої ноги.

На «і» – праву ногу виносять уперед на півпальці.

На «два» – знову притуп лівою ногою на всю стопу.

На «і» – праву ногу відводять назад на півпальці, наприклад, у третю позицію назад. У тій самій послідовності роблять рух і з другої ноги.

Корпус під час виконання цього руху підтягнутий, трохи повернутий у бік ноги, яку виносять уперед на півпальці.

Дівчата притримують верхні краї кептариків.

Хлопці праві руки тримають за спиною, ліві – вільно опущені. Танцюючі стоять у півоберта одне до одного.

Рух № 8. Свердло

Вихідне положення ніг – третя позиція. Права нога попереду.

На «раз» – легко підскочити на лівій нозі, трохи зігнутий у коліні. Одночасно підйом правої ноги міцно притиснути під коліно лівої ноги. Коліно правої ноги зігнути й повернути в лівий бік.

На «два» – знову зробити легенький стрибок на лівій нозі, трохи зігнувши коліна. Праву ногу, залишаючи на попередньому місці, повернути вправо.

Так само виконують рух і з лівої ноги.

Рух № 9. Кривий крок

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «і» – легенький стрибок на лівій нозі на низьких півпальцях уперед. Одночасно праву ногу, з витягнутим коліном і піднятим носком, також виносять трохи вперед.

На «раз» – ліву ногу приставити до правої – шоста позиція.

На «і» – знову легенький стрибок на лівій нозі і т. д.

Рух № 10. Крок з акцентом на одну ногу

Вихідне положення – третя позиція ніг, ліва нога попереду.

На «раз» – зробити крок лівою ногою вправо з невеликим випадом, згинаючи ногу в коліні і ставлячи її навхрест попереду правої ноги. Праву ногу, зігнуту в коліні, підняти трохи вище від щиколотки лівої ноги.

На «і» – встати на всю стопу правої ноги, поставити її поруч із лівою (в шосту позицію), легенько присівши на неї.

На «два-і» – повторюють рухи на «раз-і».

РЕШЕТО

Український народний танець

Обробка К. Мяскова

Жваво

Баян

1

mf

mp

2

mf

mp

КОЛОМНИЙКИ

ШВИТКО

1

Обработка К. Мяскова

Баян

f М

М

mf Б

М

2

P М

The musical score is written for piano and consists of five systems of staves. Each system contains a treble and a bass clef staff. The key signature is G major (one sharp) and the time signature is 2/4. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings. The first system has a 'M' marking. The second system has a 'mf' marking. The third system has a 'p' marking. The fourth system has a '3' in a box at the beginning and 'M' markings. The fifth system has 'B' markings. The score ends with a double bar line.

4

«АРКАН»

Постановка Я. Чуперчука. Запис П. Сидоренка

«Аркан» – старовинний український народний танець, що з давніх давен побутує на Гуцульщині. За переказами, він був улюбленим танцем легендарного Олекси Довбуша та його побратимів-опришків.

Сценічний варіант «Аркана» зберігає темперамент, красу, оригінальність народного ганцю, своєрідність якого полягає в швидкій зміні та різноманітності танцювальних рухів і ритмів, тоді як виконавці майже весь час перебувають у колі.

Пропонований варіант танцю розрахований на 12 юнаків, проте кількість виконавців може бути яка завгодно (від 6 до 24 осіб і більше).

ОПИС ТАНЦЮ

Перед початком танцю виконавці парами вишиковуються в правих та лівих кулісах (по два юнаки в кожній кулісі). У декого обидві руки вільно опущені вздовж корпуса, інші виходять, обіймаючи один одного за плечі. Вихідне положення ніг – шоста позиція.

Виконуються 8 тактів музичного вступу.

Перша фігура (16 тактів)

Виконується музичний супровід – цифра 1.

1–8-й такти. З правих та лівих куліс, співаючи перший куплет пісні, простими кроками виходять юнаки.

Наприкінці 8-го такту, утворивши велике загальне півколо, вони кладуть руки один одному вище від ліктя; лікті витягнуті, але не напружені, корпус прямий, підтягнутий, погляд спрямований до центра сцени.

9–10-й такти. Зберігаючи попереднє положення і починаючи співати другий куплет пісні, юнаки переносять вагу корпуса на праву ногу, одночасно п'яту лівої відокремлюють від підлоги, коліно, підйом та пальці

витагнуті, але не напружені, і повертають голову та нахиляють корпус трохи вправо (мал. 1).

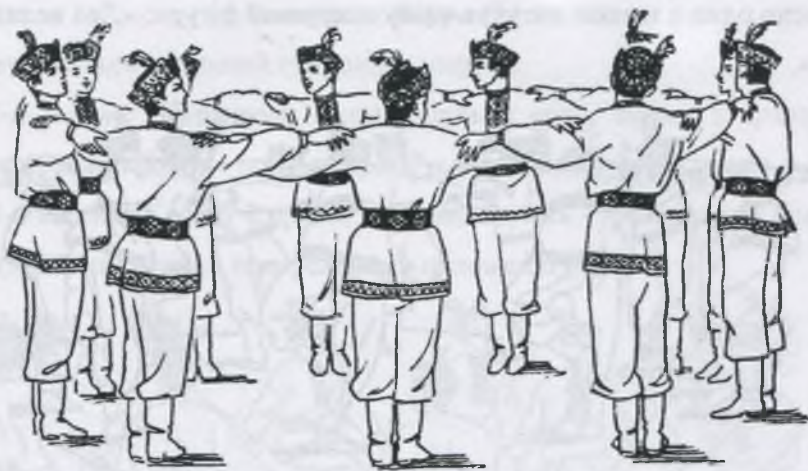
Мал. 1

11–12-й такти. Продовжуючи зберігати попереднє положення і співати другий куплет пісні, юнаки переносять вагу корпусу на ліву ногу, одночасно п'яту правої відокремлюють від підлоги, коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені, і повертають голову та нахиляють корпус трохи вліво.

13–14-й такти. Співаючи другу половину другого куплета пісні і почергово повертаючи голову та нахиляючи корпус управо, а потім уліво, виконавці повторюють рухи, описані в 9–12-му тактах.

15–16-й такти. Продовжуючи співати другу половину другого куплета і починаючи з правої ноги, юнаки роблять чотири простих кроки вперед, утворюючи велике спільне коло, і приставляють ліву ногу до правої за шостою позицією (мал. 2).

Наприкінці 16-го такту обидва юнаки, що були з правого та лівого країв великого спільного півкола, вільно кладуть праву і ліву руки один одному долонями вище ліктя.

Мал. 2

Друга фігура (24 такти)

Виконується музичний супровід – цифра 2.

1–4-й такти. Зберігаючи коло, юнаки виконують підйоми на півпальці за шостою позицією, на кожну сильну долю такту з акцентом опускаючись на підлогу.

5–16-й такти. Юнаки з правої ноги виконують «основний крок» (рух № 1), просуваючись по колу проти руху годинникової стрілки (мал. 3).

Наприкінці 16-го такту один з юнаків виголошує назву наступної фігури: «Раз – прибий!».

17–18-й такти. Просуваючись у тому самому напрямку, юнаки з правої ноги виконують «раз – прибий» (рух № 2).

19–24-й такти. Продовжуючи просуватися проти руху годинникової стрілки, юнаки з правої ноги (на кожні наступні два такти) повторюють рухи, що виконувалися на 17–18-й такти.

Наприкінці 24-го такту виконавці змінюють положення рук: юнаки правими руками беруть ліві, лівими – праві руки партнерів, що праворуч та ліворуч від кожного з них. З'єднані руки вільно опускають донизу.

Одночасно один з юнаків вигукує назву наступної фігури: «Два великих, три малих!».

Мал. 3

Третя фігура (32 такти)

Виконується музичний супровід – цифра 3.

1–8-й такти. Зберігаючи велике снільне коло, юнаки з правої ноги виконують «основний крок» і йдуть по колу проти руху годинникової стрілки.

9–12-й такти. Просуваючись у тому самому напрямку, юнаки з правої ноги по чергово виконують: на кожний непарний такт – «основний крок», на кожний парний такт – «два великих, три малих» (*рух № 3*).

13–16-й такти. Повторюються рухи, описані в 9–12-му тактах.

17–24-й такти. Продовжуючи просуватись проти руху годинникової стрілки, танцюристи повторюють рухи, описані в 1–8-му тактах.

25–32-й такти. Зберігаючи попереднє положення і рухаючись у тому самому напрямку, виконавці з правої ноги (на кожні наступні два такти) повторюють рухи, що виконувалися на 9–16-й такти.

Наприкінці 32-го такту один з юнаків вигукує назву наступної фігури: «Три гайдук з походом!».

Четверта фігура (24 такти)

Повторюється музичний супровід – цифра 2.

1–6-й такти. Зберігаючи велике спільне коло, юнаки з правої ноги йдуть «основним кроком» по колу проти руху годинникової стрілки.

7–8-й такти. Хлопці з правої ноги виконують «три гайдук з походом» (рух № 4) на місці. Руки в попередньому положенні (мал. 4).

Мал. 4

9–24-й такти. Танцюристи з правої ноги (на кожні наступні вісім тактів) повторюють рухи, що виконувалися на 1–8-й такти. Наприкінці один з юнаків вигукує назву наступної фігури: «Батько спить!».

П'ята фігура (44 такти)

Виконується музичний супровід – цифри 4 та 3.

1–12-й такти. Зберігаючи спільне коло і попереднє положення рук, юнаки, починаючи з правої ноги, простими кроками йдуть по колу в напрямку проти руху годинникової стрілки (мал. 5). Руки в попередньому положенні.

Наприкінці 12-го такту хлопці, випроставши корпус, повертаються на чверть повороту вліво, обличчям до центра кола. У цей час один з юнаків вигукує назву наступної фігури: «Батько встав!».

13–28-й такти. Зберігаючи попереднє положення, юнаки з правої ноги «основним кроком» йдуть по колу в напрямку проти руху годинникової стрілки.

Наприкінці 28-го такту один з хлопців виголошує назву наступної фігури: «А, за діда!».

Мал. 5

29–30-й такти. Танцюристи виконують «А, за діда!» (*рух №5*) на місці.

31–32-й такти. Юнаки знову йдуть «основним кроком», не змінюючи напрямку руху.

33–44-й такти. Продовжуючи просуватися по великому спільному колу проти руху годинникової стрілки, виконавці з правої ноги повторюють (на кожні наступні чотири такти) рухи, описані в 29–32-му тактах.

Наприкінці 44-го такту один з танцюристів виголошує назву наступної фігури: «А, за бабу!».

Шоста фігура (24 такти)

Повторюється музичний супровід – цифра 2.

1–2-й такти. Зберігаючи попереднє положення, юнаки з правої ноги виконують «А, за бабу» (*рух №6*) на місці.

3–6-й такти. Продовжуючи зберігати попереднє положення і просуваючись у тому самому напрямку, танцюристи з правої ноги виконують «основний крок».

7–12-й такти. Повторюються рухи 1–6-го тактів.

Наприкінці 12-го такту один з юнаків виголошує назву наступної фігури: «А, за дівку!».

13–16-й такти. Хлопці з правої ноги виконують «основний крок» і продовжують просуватися в тому самому напрямку.

17–18-й такти. Зберігаючи попереднє положення, усі з правої ноги виконують «А, за дівку» (*рух №7*) на місці. Руки в попередньому положенні. Виголошують: «У-ха-ха!».

19–24-й такти. Повторюються рухи 13–18-го тактів цієї фігури.

Наприкінці 24-го такту положення рук не змінюється. З'єднані руки вільно опущені донизу. Тим часом один з хлопців виголошує назву наступної фігури: «Дубовий лист!».

Сьома фігура (56 тактів)

Повторюється музичний супровід – цифри 3, 2.

1–4-й такти. Зберігаючи попереднє положення і просуваючись по великому спільному колу проти руху годинникової стрілки, юнаки з правої ноги йдуть «основним кроком».

5–6-й такти. Танцюристи з правої ноги виконують «дубовий лист» (*рух № 8*) на місці, кожного разу змінюючи положення корпусу та рук: на непарний такт – з'єднані руки підіймають угору, трохи вище рівня плечей, у третю позицію, корпус дуже відхилений назад (мал. 6) на парний такт – з'єднані руки, опустивши донизу, відводять назад і вгору, дуже нахилиючись уперед. Погляд спрямовують поперед себе.

Наприкінці 6-го такту танцюристи, випроставши корпус, стають у попереднє положення, одночасно руки опускають донизу.

7–8-й такти. Зберігаючи попереднє положення і просуваючись по колу проти руху годинникової стрілки, юнаки з правої ноги виконують «основний крок».

Мал. 6

9–16-й такти. Танцюристи (на кожні наступні чотири такти) повторюють рухи 5–8-го тактів і по чергово змінюють положення корпуса та рук.

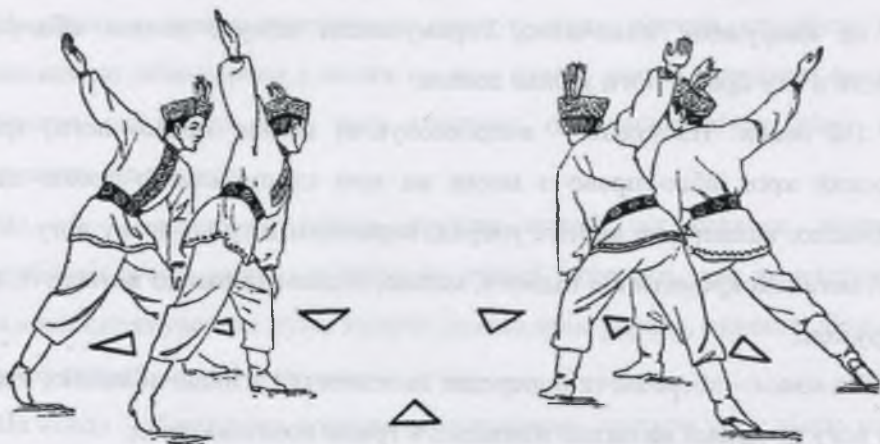
Наприкінці 16-го такту один з хлопців виголошує назву наступної фігури: «Колінце!».

17–22-й такти. Зберігаючи попереднє положення і просуваючись по великому спільному колу проти руху годинникової стрілки, юнаки з правої ноги йдуть «основним кроком».

23–24-й такти. Виконавці з правої ноги роблять «колінце» (рух № 9) на місці, кожного разу змінюючи положення корпуса та рук: на першу чверть 23-го такту – з'єднані руки підносять угору трохи вище від рівня плечей, у

третю позицію, дуже відхиливши корпус назад; на другу чверть 23-го такту – з'єднані руки, опустивши донизу, відводять назад і вгору, дуже нахилившись уперед; а на першу чверть 24-го такту, зберігаючи попереднє положення корпусу, плескають долонею правої руки по підлозі поперед себе (мал. 7); на другу чверть 24-го такту, випроставши корпус, піднімають праву руку високо догори, долонею вперед.

Мал. 7

25–32-й такти. Продовжуючи просуватися по великому спільному колу проти руху годинникової стрілки, виконавці (на кожні наступні чотири такти) з правої ноги повторюють рухи 17–24-го тактів.

Наприкінці 32-го такту хлопці змінюють положення рук, поклавши їх долонями один одному вище від ліктя, лікті витягнуті, але не напружені, корпус прямий, погляд спрямований управо, за напрямком руху.

33–56-й такти. Розірвавши спільне коло і просуваючись «основним кроком» (рух виконується з правої ноги), виконавці виходять у третю ліву кулісу.

ОПИС РУХІВ

Рух № 1. «Основний крок»

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – злегка присівши на обох ногах, відштовхнутися від підлоги й підстрибнути невисоко вгору, коліна, підйом та пальці витягнуті, але не напружені; одночасно, спрямувавши зігнуте коліно вбік-управо, завести п'яту правої ноги за ліве коліно.

1-й такт. На «раз» – випростовуючи коліно правої ноги, зробити широкий крок вбік-управо з носка на всю стопу, коліно трохи зігнути; одночасно, нахиливши корпус уперед, перенести вагу на праву ногу, а п'яту лівої нога відокремити від підлоги, коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені.

На «два» – зберігаючи попереднє положення і згинаючи коліно, підвести ліву ногу до правої на низькі півпальці в третю позицію назад.

2-й такт. На «раз» – випростовуючи корпус і злегка повертаючи його лівим плечем уперед, ступити крок правою ногою вбік-управо з носка на всю стопу, злегка згинаючи ногу в коліні та переносячи на неї вагу корпуса; одночасно, випростовуючи коліно лівої ноги, відокремити її від підлоги.

На «і» – відштовхнувшись правою ногою від підлоги, невисоко підстрибнути вгору, коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені; одночасно, спрямувавши дуже зігнуту в коліні ліву ногу вбік-управо, винести її невисоко вперед.

На «два» – зберігаючи попереднє положення, ступити крок лівою ногою вбік-управо з носка на всю стопу, злегка згинаючи коліно й переносячи на цю ногу вагу корпуса; одночасно п'яту правої ноги відокремити від підлоги.

На «і» – відштовхнувшись лівою ногою від підлоги, невисоко стрибнути вгору, коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені; одночасно,

спрямувавши дуже зігнуту в коліні праву ногу вбік-управо, винести її невисоко вперед.

Далі рух повторюється у тій самій послідовності.

Рух № 2. «Раз – прибій»

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз» – злегка повернувши корпус лівим плечем, ступнути крок правою ногою вбік-управо з носка на всю стопу, злегка згинаючи коліно і переносючи на праву ногу вагу корпуса; одночасно п'яту лівої ноги відокремити від підлоги.

На «і» – відштовхнувшись правою ногою від підлоги, невисоко підстрибнути вгору, коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені; одночасно, спрямувавши дуже зігнуте коліно вбік-управо, винести ліву ногу невисоко вперед.

На «два» – зберігаючи попереднє положення, ступити крок лівою ногою вбік-управо з носка на всю стопу, злегка згинаючи коліно і переносючи вагу корпуса на ліву ногу; одночасно відокремити праву ногу від підлоги і, згинаючи її в коліні, відвести назад; корпус повернути в попереднє положення.

На «і» – рвучко, торкаючись підлоги подушечкою ноги, ковзним рухом провести праву ногу (через шосту позицію) на 45° уперед, коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені; далі, дуже згинаючи коліно і спрямовуючи його вбік-управо, відвести праву ногу п'ятою до лівого коліна назад.

Примітка. Перед виконанням руху «раз–прибій», слід зробити першу половину «основного кроку», описану на 1-й такт руху № 1.

Рух № 3. «Два великих, три малих»

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – виконавці стоять на лівій нозі. Коліно правої ноги зігнуте і спрямоване вбік-управо, п'ята притиснута до лівого коліна ззаду.

1-й такт. На «раз» – злегка присівши на лівій нозі, відштовхнутися нею від підлоги і перескочити на праву ногу, трохи присідаючи на ній; одночасно, дуже нахиливши корпус уперед, ліву ногу відвести на 90° назад; коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені.

На «два» – зберігаючи попереднє положення корпуса і відштовхнувшись правою ногою від підлоги, перепочити на ліву ногу, трохи присідаючи на ній; одночасно праву ногу відвести на 90° назад, коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені.

2-й такт. На «раз» – випростовуючи корпус і поступово повертаючись у вихідне положення, злегка притупнути всією стопою правої ноги поруч із лівою за шостою позицією.

На «і» – злегка притупнути всією стопою лівої ноги поруч із правою за шостою позицією.

На «два» – злегка притупнути всією стопою правої ноги поруч із лівою за шостою позицією.

На «і» – пауза.

Рух № 4. «Три гайдук з походом»

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – виконавці стоять на лівій нозі, коліно правої ноги зігнуте і спрямоване вбік-управо, п'ята притиснута до лівого коліна ззаду.

На затакт «і» – злегка присівши на лівій нозі, відвести праву ногу на 90° назад, коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені; потім, зберігаючи попереднє положення, описати правою ногою в повітрі велику дугу, проводячи її вперед і трохи вбік.

1-й такт. На «раз» – із ледь помітного підскоку різко й глибоко присісти на півпальцях обох ніг за шостою позицією, коліна спрямовані вперед-управо, корпус прямий, погляд – поперед себе.

На «два» – злегка підскачовши й випростовуючи коліна, підвестися з глибокого присідання на обидві ноги за шостою позицією; коліна витягнуті, але не напружені.

2-й такт. На «раз» – злегка притупнути всією стопою правої ноги поруч із лівою за шостою позицією.

На «і» – злегка притупнути всією стопою лівої ноги поряд з правою за шостою позицією.

На «два» – злегка притупнути всією стопою правої ноги поруч із лівою за шостою позицією.

На «і» – пауза.

Рух № 5. «А, за діда»

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – перша позиція ніг.

1-й такт. На «раз» – ледь підскачовши на лівій нозі, злегка притупнути всією стопою правої ноги, ставлячи її поруч із лівою ногою в шосту позицію, стопи обох ніг спрямовані вбік-уліво.

На «два» – ледь підскачовши на лівій нозі, злегка притупнути всією стопою правої ноги, ставлячи її попереду лівої в третю позицію; потім, дуже зігнувши коліно й спрямувавши його вбік-управо, швидко підвести праву ногу п'ятою до лівого коліна позаду нього.

2-й такт. На «раз» – рвучко, торкаючись подушечкою ноги підлоги, ковзним рухом вивести праву ногу на 45° уперед, коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені.

На «два» – дуже згинаючи коліно і спрямовуючи його вбік-управо, повернути праву ногу в попереднє положення.

Рух № 6. «А, за бабу»

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – перша позиція ніг.

Вихідне положення – виконавці стоять на лівій нозі. Коліно правої ноги зігнуте і спрямоване вбік-управо, п'ята притиснута до лівого коліна ззаду.

1-й такт. На «раз» – злегка присівши на лівій нозі, відштовхнутися нею від підлоги і перескочити на праву ногу, трохи присідаючи на ній; одночасно, дуже нахиливши корпус уперед, ліву ногу відвести на 90° назад; коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені.

На «два» – зберігаючи попереднє положення корпуса і відштовхнувшись правою ногою від підлоги, перепочити на ліву ногу, трохи присідаючи на ній; одночасно праву ногу відвести на 90° назад, коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені.

2-й такт. На «раз» – випростовуючи корпус і поступово повертаючись у вихідне положення, злегка притупнути всією стопою правої ноги поруч із лівою за шостою позицією.

На «і» – злегка притупнути всією стопою лівої ноги поруч із правою за шостою позицією.

На «два» – злегка притупнути всією стопою правої ноги поруч із лівою за шостою позицією.

На «і» – пауза.

Рух № 4. «Три гайдук з походом»

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – виконавці стоять на лівій нозі, коліно правої ноги зігнуте і спрямоване вбік-управо, п'ята притиснута до лівого коліна ззаду.

На затакт «і» – злегка присівши на лівій нозі, відвести праву ногу на 90° назад, коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені; потім, зберігаючи попереднє положення, описати правою ногою в повітрі велику дугу, проводячи її вперед і трохи вбік.

1-й такт. На «раз» – із ледь помітного підскоку різко й глибоко присісти на півпальцях обох ніг за шостою позицією, коліна спрямовані вперед-управо, корпус прямий, погляд – поперед себе.

На «два» – злегка підскачівши й випростовуючи коліна, підвестися з глибокого присідання на обидві ноги за шостою позицією; коліна витягнуті, але не напружені.

2-й такт. На «раз» – злегка притупнути всією стопою правої ноги поруч із лівою за шостою позицією.

На «і» – злегка притупнути всією стопою лівої ноги поряд з правою за шостою позицією.

На «два» – злегка притупнути всією стопою правої ноги поруч із лівою за шостою позицією.

На «і» – пауза.

Рух № 5. «А, за діда»

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – перша позиція ніг.

1-й такт. На «раз» – ледь підскачівши на лівій нозі, злегка притупнути всією стопою правої ноги, ставлячи її поруч із лівою ногою в шосту позицію, стопи обох ніг спрямовані вбік-уліво.

На «два» – ледь підскачівши на лівій нозі, злегка притупнути всією стопою правої ноги, ставлячи її попереду лівої в третю позицію; потім, дуже зігнувши коліно й спрямувавши його вбік-управо, швидко підвести праву ногу п'ятою до лівого коліна позаду нього.

2-й такт. На «раз» – рвучко, торкаючись подушечкою ноги підлоги, ковзним рухом вивести праву ногу на 45° уперед, коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені.

На «два» – дуже згинаючи коліно і спрямовуючи його вбік-управо, повернути праву ногу в попереднє положення.

Рух № 6. «А, за бабу»

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – перша позиція ніг.

На «раз» – ледь підскачівши на лівій нозі, злегка притупнути всією стопою правої ноги, ставлячи її поруч із лівою ногою в шосту позицію, стопи обох ніг спрямовані вбік-уліво.

На «два» – ледь підскачівши на лівій нозі, злегка притупнути всією стопою правої ноги, ставлячи її попереду лівої ноги в третю позицію; потім, дуже згинаючи коліно і спрямовуючи його вбік-управо, швидко відвести праву ногу п'ятою до лівого коліна позад нього.

Примітка. Після цього руху виконується «основний крок» – перша половина.

Рух № 7. «А, за дівку»

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – перша позиція ніг.

1-й такт. На «раз» – ледь підскачівши на лівій нозі, злегка притупнути всією стопою правої ноги, ставлячи її поруч із лівою у шосту позицію, стопи обох ніг спрямовані вбік-управо.

На «два» – ледь підскачівши на лівій нозі, злегка притупнути всією стопою правої ноги, ставлячи її попереду лівої ноги в третю позицію.

2-й такт. На «раз» – злегка підскачити на півпальцях обох ніг за шостою позицією, коліна витягнуті, але не напружені.

На «і» – злегка підскачити на півпальцях обох ніг за шостою позицією, коліна витягнуті, але не напружені.

На «два» – злегка підскачити на півпальцях обох ніг за шостою позицією, коліна витягнуті, але не напружені.

На «і» – пауза.

Рух № 8. «Дубовий лист»

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

1-й такт. На «раз» – ковзаючи п'ятою по підлозі, вивести праву ногу

вперед на каблук, носком догори, коліно витягнуте, але не напружене, одночасно корпус якнайдалі відхилити назад.

На «два» – ковзаючи спочатку всією стопою, а потім носком по підлозі, провести праву ногу (через шосту позицію) назад на носок, п'ятою догори, коліно витягнуте, але не напружене; одночасно корпус якнайнижче нахилити вперед. Потім, випростовуючи корпус, дуже згинаючи коліно правої ноги і спрямовуючи його вбік-управо, швидко підвести п'яту правої ноги до лівого коліна позад нього.

2-й такт. На «раз» – рвучко, торкаючись подушечкою ноги підлоги, ковзним рухом вивести праву ногу на 45° уперед, коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені.

На «два» – дуже згинаючи коліно і спрямовуючи його вбік-управо, повернути праву ногу в попереднє положення.

Примітка. Після цього руху виконується «основний крок» – перша половина.

Рух № 9. «Колінце»

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

1-й такт. На «раз» – ковзаючи п'ятою по підлозі, вивести праву ногу вперед на каблук, носком догори; коліно витягнуте, але не напружене; одночасно корпус якнайдалі відхилити назад.

На «два» – ковзаючи спочатку всією стопою, а потім носком по підлозі, провести праву ногу (через шосту позицію) назад на носок, п'ятою догори, коліно витягнуте, але не напружене; одночасно корпус якнайнижче нахилити вперед.

2-й такт. На «раз» – опуститися на праве коліно, зробивши змах правою рукою згори донизу, вдарити долонею по підлозі.

На «два» – випростовуючи корпус, підвестися з коліна на обидві ноги за шостою позицією; одночасно праву руку підняти високо вгору, лікоть витягнутий, але не напружений, кисть пряма, долонею назовні.

Аркан

Вступ

Помірно швидко

Обробка Б.Білика

Баян

Як на Чор-но - го - рі за - гра - є грем - бі - та,

Ідуть в оп - риш ки брат - тя із пі - ло - го сві - ту.

Швидко

The musical score is written for piano accompaniment of a Ukrainian folk dance. It consists of six systems, each with a treble and bass staff. The key signature is one flat (B-flat). The tempo is marked 'Швидко' (Fast). The score includes various musical notations such as chords, single notes, and rests. Some chords are labeled with letters: 'М' (Mi), 'Б' (Be), and '7' (dominant seventh). The first system starts with a '2' in a box. The fourth system starts with a '3' in a box. The piece ends with a double bar line in the fourth measure of the third system.

«ГОЛУБКА»

Постановка Я. Чуперчука. Запис П.Сидоренка

«Голубка» – старовинний український танець, що побутує на Покутті в Прикарпатті. Запропонований сценічний варіант створено Я. Чуперчуком на основі танцювальних рухів, зібраних у селі Красноставці Снятинського району Івано-Франківської області.

Композиція розрахована на 12 пар виконавців (12 дівчат і 12 юнаків). Виконується танець весело, стрімко, темпераментно. Дівчата походжають гордовитою ходою, поводять себе дуже граціозно.

ОПИС ТАНЦЮ

Перед початком танцю виконавці вишиковуються парами за парою у третій правій кулісі (танцюристи стоять поруч, обернені обличчям до третьої лівої куліси, дівчата праворуч від юнаків) У дівчат обидві руки опущені вниз і трохи відведені від корпусу, лікті витягнуті, але не напружені, кисті ледь зламані вгору, долоні спрямовані донизу. У юнаків права рука піднята вгору і трохи відведена вбік-управо, у третю позицію, а ліва – вбік-уліво на рівні плеча, в другу позицію, лікті обох рук витягнуті, але не напружені, долоні спрямовані вперед-угору, корпус прямий, підтягнутий, погляд – вперед, за напрямком руху.

Вихідне положення ніг – шоста позиція.

Виконуються 4 такти музичного вступу.

Перша фігура (24 такти)

Виконується музичний супровід – цифри 1 і 2.

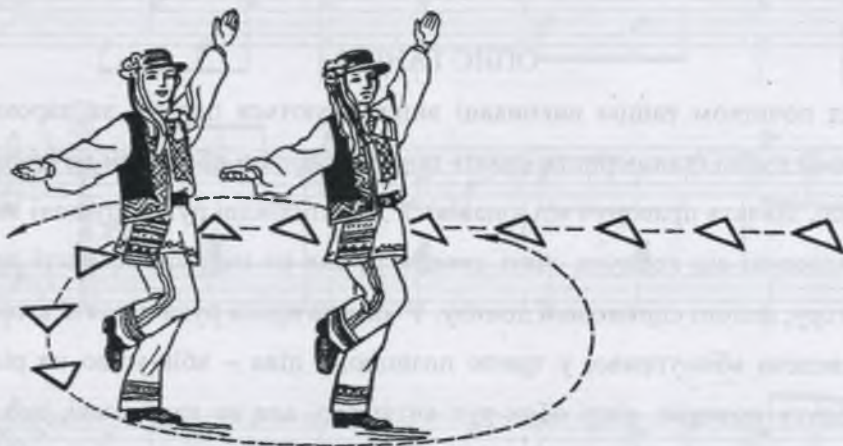
1–2-й такти. Зберігаючи попереднє положення голови, корпусу, рук і починаючи з правої ноги, юнаки *рухом № 1* стрімко просуваються один за одним по великому спільному колу проти руху годинникової стрілки (мал. 1).

3–4-й такти. Просуваючись у тому самому напрямку, юнаки виконують *рух № 2*. Обидві руки, зігнуті в ліктях, закладені за спину, правою рукою юнак притримує свою ліву руку, кисть якої затиснена в кулачок, корпус дуже нахилений уперед, погляд – за напрямком руху.

5–16-й такти. Продовжуючи просуватися в тому самому напрямку, юнаки на кожні чотири такти, по черзі змінюючи положення корпусу і рук, повторюють рухи 1– 4-го тактів.

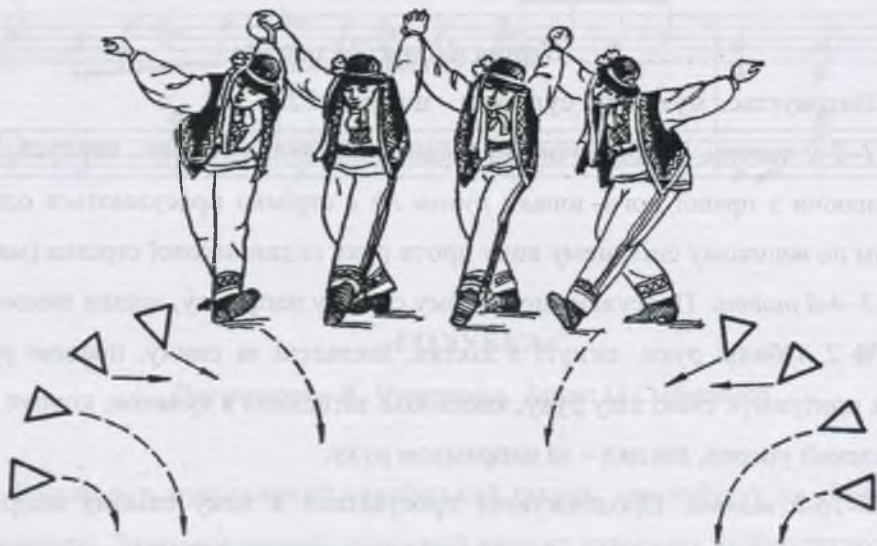

Наприкінці 16-го такту юнаки утворюють велике спільне півколо і повертаються обличчям до центра сцени. Обидві руки опускають униз і з'єднують їх «ланцюжком».

Мал. 1

17–24-й такти. Юнаки, починаючи з лівої ноги, виконують рух № 3 на

Мал. 2

місці (мал. 2), по черзі повертаючи голову і корпус то лівим плечем уперед

(коли рух виконують з лівої ноги), то правим плечем уперед (коли рух виконують з правої ноги).

Наприкінці 24-го такту виконавці, роз'єднавши руки, закладають їх собі за спину, правою рукою юнак притримує свою ліву руку, кисть якої затиснена в кулачок, корпус прямий, погляд спрямований поперед себе, до центра сцени.

Друга фігура (32 такти)

Виконується музичний супровід – цифри 1 та 2.

1–8-й такти. Зберігаючи півколо і попереднє положення рук, юнаки, починаючи з правої ноги, виконують *рух № 4*, співаючи першу частівку і попарно просуваючись до авансцени.

Наприкінці 8-го такту хлопці вишикуються на сцені, як показано на мал. 3, і змінюють положення рук: обидві руки опускають униз.

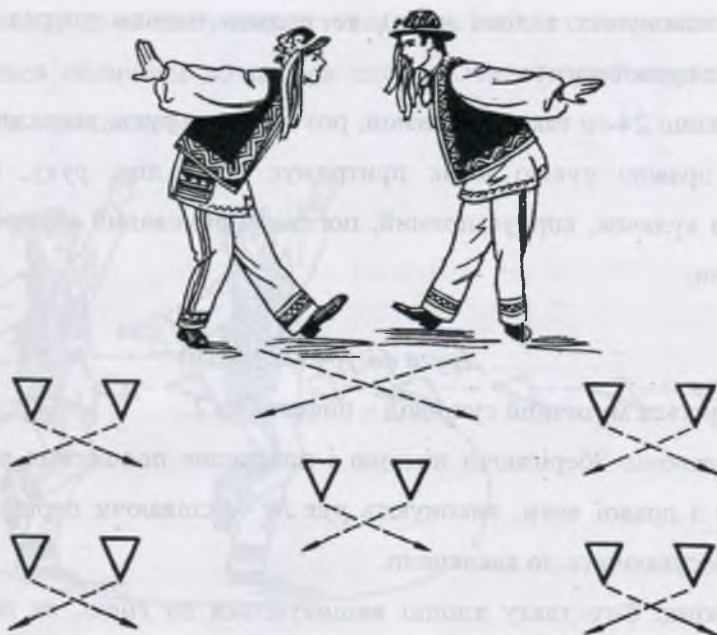
9-й такт. Зберігаючи попереднє положення і починаючи: юнаки, що в кожній парі праворуч, – з лівої, решта – з правої ноги, виконують *рух № 5* (першу половину) на місці.

10-й такт. Продовжуючи зберігати попереднє положення і починаючи: юнаки, що в парі з правого боку, – з правої, юнаки, що з лівого боку, – з лівої ноги виконують *рух № 5* (другу половину) на місці.

Наприкінці 10-го такту виконавці, випроставши корпус, закладають обидві руки за спину, лікті зігнуті, правою рукою юнак притримує свою ліву руку, кисть якої затиснена в кулачок, корпус прямий, підтягнутий, погляд спрямований за напрямком руху.

11–12-й такти. Юнаки, що в кожній парі праворуч, починаючи з правої ноги, а решта – з лівої, виконують *рух № 6*, попарно просуваючись у протилежних напрямках: у бік правих і лівих куліс (див. мал. 3), міняючись місцями, а потім повертаючись на свої попередні місця.

Наприкінці 12-го такту хлопці, зберігаючи попереднє положення опускають руки вздовж корпуса і спрямовують погляд на глядача.

Мал. 3

13–16-й такти. У цьому положенні юнаки, що в кожній парі з правого боку, починаючи з лівої ноги, решта – з правої, повторюють рухи 9–12-го тактів, по черзі змінюючи положення корпусу і рук і просуваючись у протилежних напрямках, а потім повертаючись на свої попередні місця.

Наприкінці 16-го такту хлопці опускають руки вздовж корпусу і спрямовують погляд поперед себе, за напрямком руху.

17–32-й такти. Юнаки, зберігаючи попереднє положення рук і починаючи з правої ноги, *рухом № 4* просуваються по сцені, утворюючи велике спільне коло.

Третя фігура (32 такти)

Виконується музичний супровід цифри – 1, 2 та 3.

1–8-й такти. Танцюристи, починаючи з правої ноги, *рухом № 7* просуваються по великому спільному колу проти руху годинникової стрілки

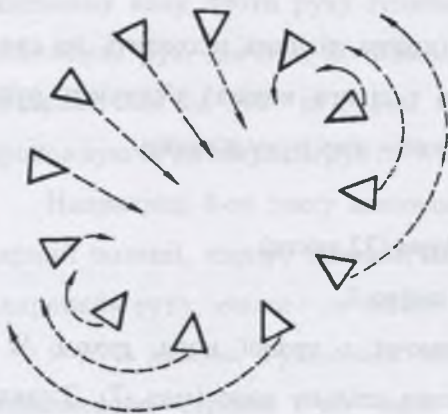

(мал. 4). Обидві руки вільно кладуть долоньями один одному вище від ліктя, корпус злегка повертають лівим плечем уперед, погляд спрямовують за напрямком руху.

Мал. 4

Наприкінці 8-го такту юнаки, роз'єднавши руки з партнерами, закладають їх за спину, лікті зігнуті, правою рукою кожний притримує свою ліву руку, кисть якої затиснена в кулачок, корпус прямий, підтягнутий, погляд – поперед себе, за рухом.

Мал. 5

9–16-й такти. Юнаки рухом № 8 відступають назад (обернені обличчям до першої правої куліси), утворюючи спільну діагональ від третьої правої до першої лівої куліси (мал. 5).

Наприкінці 16-го такту, вишикувавшись по діагоналі, хлопці повертаються на чверть повороту вліво і опускаються на ліве коліно, корпус прямий, погляд спрямований до третьої правої куліси.

17–32-й такти. Дівчата, починаючи з правої ноги, рухом № 9

просуваються по діагоналі в напрямку від третьої правої до першої лівої куліси, проходячи вздовж лінії юнаків (мал. 6). Руки опущені вниз і трохи відведені від корпусу, лікті витягнуті, але не напружені, кінчиками пальців виконавиці притримують стрічки, корпус прямий, погляд спрямований уперед, за напрямком руху. Одночасно юнаки, зберігаючи попереднє положення і супроводжуючи поглядом дівчат, сплескують у долоні (*рух № 10*).

Мал. 6

Наприкінці 32-го такту виконавиці (кожна дівчина підходить до свого партнера, одночасно юнаки підводяться з лівого коліна) з'єднують руки: правою рукою юнак притримує праву, лівою – ліву руку дівчини.

Четверта фігура (32 такти)

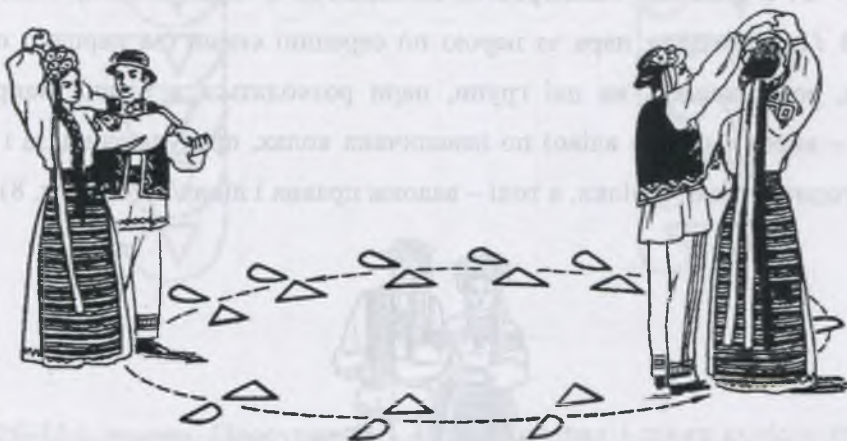
Повторюється музичний супровід – цифра 3.

1–7-й такти. Танцюристи, починаючи з правої ноги, *рухом № 9* просуваються по сцені, утворюючи велике спільне коло (мал. 7). З'єднані праві руки піднесені високо вгору, трохи вище від рівня плечей, у третю позицію, лікті й кисті закруглені та спрямовані в сторону; з'єднані ліві руки спереду на рівні грудей, у першій позиції, корпус прямий. Дівчата дивляться

вперед, за напрямком руху, юнаки поглядають на дівчат.

Примітка. Перед виконанням руху № 9 дівчата повертаються на півповороту вправо і опиняються з правого боку від юнаків.

Мал. 7

Наприкінці 7-го такту виконавці роз'єднують ліві руки і кладуть їх собі на талію, праві – залишаються в попередньому положенні.

8-й такт. Просуваючись у тому самому напрямку (по великому спільному колу проти руху годинникової стрілки) і зберігаючи попереднє положення рук, дівчата, починаючи з правої ноги, виконують рух № 11, повертаючись на 360° за рухом годинникової стрілки. Одночасно юнаки, продовжуючи виконувати рух № 9, вигукують: «Голубка!».

Наприкінці 8-го такту виконавці з'єднують ліві руки на рівні грудей у першій позиції, корпус прямий, підтягнутий. Дівчата дивляться вперед, за напрямком руху, юнаки – на дівчат.

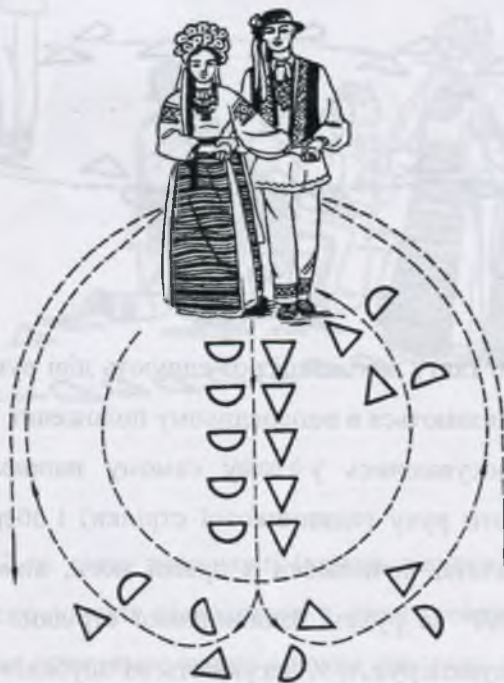
9–16-й такти. Рухаючись по великому спільному колу проти руху годинникової стрілки і по черзі змінюючи положення рук, танцюристи повторюють рухи 1–8-го тактів.

Наприкінці 16-го такту перша пара виконавців, опинившись біля середини задника, опускають з'єднані руки поперед себе трохи нижче від

рівня грудей у положення хрест-навхрест і повертаються обличчям до глядача.

17–24-й такти. Танцюристи, починаючи з правої ноги, виконують *рух № 12*, прямуючи пара за парою по середині сцени (за першою парою) Потім, розділившись на дві групи, пари розходяться в різних напрямках (пара – вправо, пара – вліво) по невеличких колах, просуваючись за і проти руху годинникової стрілки, а тоді – вздовж правих і лівих куліс (мал. 8).

Мал. 8

Наприкінці 24-го такту виконавці, утворивши дві колони вздовж правих і лівих куліс (мал. 9), роз'єднують руки і змінюють їх положення: дівчата опускають руки вниз і трохи відводять їх від корпусу, лікті витягнуті, але не напружені, кисті ледь зламані вгору, кінчиками пальців виконавиці притримують стрічки, корпус прямий, погляд спрямований за напрямком руху; юнаки – обидві руки, зігнуті в ліктях, закладають за спину, правою рукою юнак притримує свою ліву руку, кисть якої затиснена в кулачок.

Мал. 9

25–32-й такти. Просуваючись уздовж правих і лівих куліс у глибину сцени, а потім уздовж задника (юнаки зберігають попереднє положення – дві колони вздовж правих й лівих куліс), виконавці повторюють рухи 17–24-го тактів.

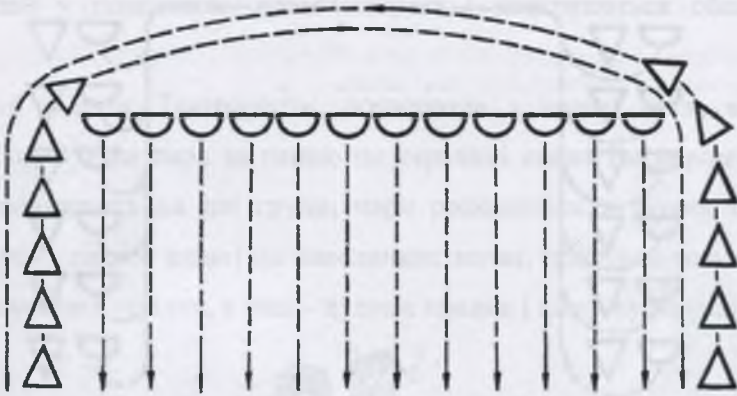
Примітка. До початку виконання рухів дівчата повертаються на півповороту вправо і вліво; одночасно виконавиці лівої колони проходять попереду юнаків і поміж ними.

Наприкінці 32-го такту танцюристки з правого боку сцени повертаються на чверть повороту вліво, а з лівого – на чверть повороту вправо і стають обличчям до глядача, утворюючи спільну лінію.

П'ята фігура (32 такти)

Повторюється музичний супровід – цифра 4.

1–4-й такти Зберігаючи спільну лінію і починаючи з правої ноги, дівчата простими кроками наближаються до авансцени (мал. 10), співаючи першу половину 2-го куплета; одночасно юнаки з правої ноги виконують *рух № 7*, просуваючись по великому півколу в протилежних напрямках за рухом і проти руху годинникової стрілки (див. мал. 10).

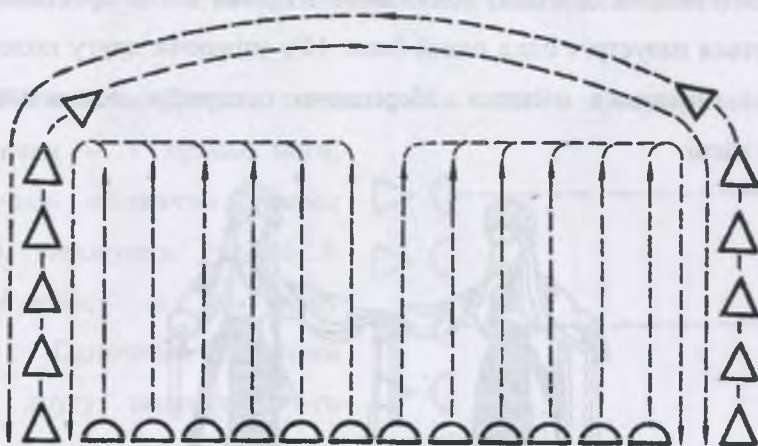

Мал. 10

5–8-й такти. Дівчата, продовжуючи рух у напрямку до авансцени, а юнаки – по великому півколу в протилежних напрямках (за рухом і проти руху годинникової стрілки), повторюють рухи 1–4-го тактів.

Наприкінці 8-го такту, зберігаючи попереднє положення рук, дівчата і юнаки, що з лівого боку сцени, повертаються на чверть повороту вправо, а юнаки, що з правого боку сцени, – вліво, обличчям до задника.

9–12-й такти. У такому положенні, починаючи з правої ноги, дівчата простими кроками просуваються обличчям уперед у глибину сцени; одночасно юнаки, виконуючи з правої ноги *рух № 7*, просуваються по великому півколу в протилежних напрямках (за рухом і проти руху годинникової стрілки), як зазначено пунктиром на мал. 11, сніваючи другу половину 2-го куплета. У дівчат обидві руки опущені вниз і трохи відведені від корпусу, лікті витягнуті, але не напружені, кисті ледь зламані вгору, кінчиками пальців виконавиці притримують стрічки; у юнаків обидві руки, зігнуті в ліктях, закладені за спину, правою рукою кожний притримує свою ліву руку, кисть якої затиснена в кулачок, корпус прямий, підтягнутий, погляд спрямований за напрямком руху.

Мал. 11

13–16-й такти. Просуваючись у тому самому напрямку (дівчата – в глибину сцени, юнаки – по великому півколу в протилежних напрямках: за рухом і проти руху годинникової стрілки), виконавці повторюють рухи 9–12-го тактів.

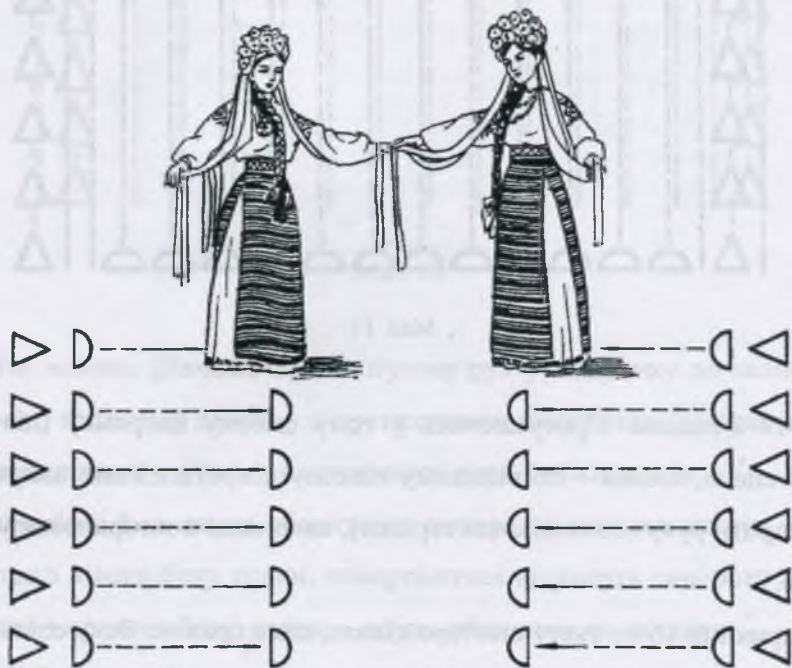
Наприкінці 16-го такту шестеро дівчат, що з правого боку спільної лінії, повертаються на чверть повороту вправо, а шестеро, що з лівого боку, – на чверть повороту вліво; одночасно юнаки вишиковуються вздовж правих і лівих куліс, утворюючи дві колони.

17–20-й такти. Розподілившись на дві групи і починаючи з правої ноги, дівчата простими кроками розходяться в протилежних напрямках і простують уздовж колон, утворених юнаками, наближаючись до авансцени. Одночасно вони співають першу половину 3-го куплета. Юнаки, зберігаючи попереднє положення, стоять на місці.

Наприкінці 20-го такту виконавці (кожна дівчина підходить до свого партнера), що з правого боку сцени, повертаються на чверть повороту вправо, а виконавці, що з лівого боку сцени, – на чверть повороту вліво, отже, всі опиняються обличчям до середини сцени.

21–24-й такти. Дівчата, починаючи з правої ноги, простими кроками просуваються назустріч одна одній (мал. 12), співаючи другу половину 3-го куплета, і міняються місцями. Зберігаючи попереднє положення, юнаки стоять на місці.

Мал. 12

Наприкінці 24-го такту дівчата, що з правого боку сцени, повертаються на півповороту вправо, а дівчата, що з лівого боку сцени, – на півповороту вліво.

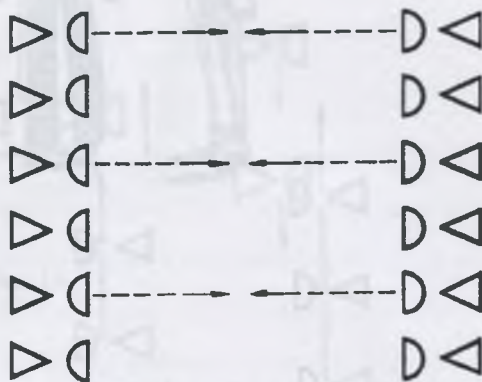
25–28-й такти. Зберігаючи попереднє положення і починаючи з правої ноги, дівчата повторюють рухи 21–24-го тактів, повертаючись на свої попередні місця. Одночасно юнаки, зберігаючи попереднє положення, співають першу половину 4-го куплета.

Наприкінці 28-го такту виконавці, опинившись обличчям одне до одного, з'єднують руки: правою рукою юнак бере ліву, а лівою – праву руку дівчини; схрещені руки – на рівні, трохи нижче, грудей, лікті витягнуті, але

не напружені, корпус злегка відхилений назад, танцюристи дивляться одне на одного.

29–32-й такти. Дівчата, починаючи з лівої і просуваючись спиною назад, юнаки – з правої ноги, просуваючись обличчям уперед (мал. 13), виконують рух № 9, перешиковуючись у шаховому порядку. Одночасно юнаки співають другу половину 4-го куплета.

Наприкінці 32-го такту, роз'єднавши руки з партнерами,

дівчата опускають їх униз і трохи

Мал. 13

відводять від корпусу, лікті витягнуті,

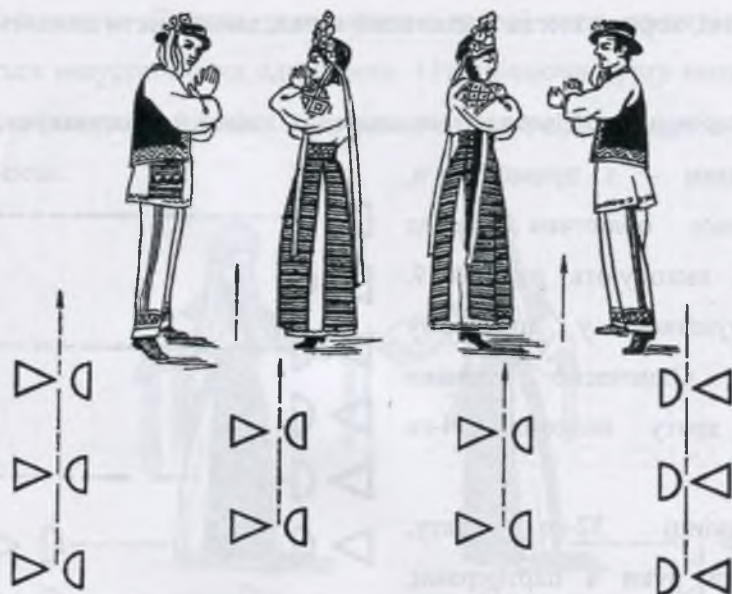
але не напружені, кисті ледь зламані вгору, кінчиками пальців вони притримують стрічки; юнаки обидві руки, зігнуті в ліктях, закладають за спину, правою рукою кожний притримує свою ліву руку, кисть якої затиснута в кулачок, корпус прямий, виконавці дивляться одне на одного.

Шоста фігура (32 такти)

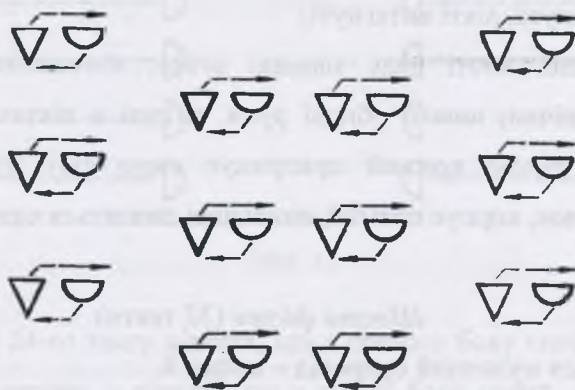
Повторюється музичний супровід – цифра 4.

1–2-й такти. Зберігаючи попереднє положення, дівчата, починаючи з лівої ноги, а юнаки – з правої, виконують рух № 13, просуваючись поруч у глибину сцени: дівчата – лівим, а юнаки – правим плечем (мал. 14). На останню чверть 2-го такту всі двічі сплескують у долоні, повертаючи після цього руки в попереднє положення.

3–4-й такти. Дівчата, починаючи з правої ноги, а юнаки – з лівої, повторюють рухи 1–2-го тактів. Дівчата просуваються правим плечем у напрямку правих куліс, юнаки – лівим плечем у напрямку лівих куліс (мал. 15).

Мал. 14

Мал. 15

На останню чверть 4-го такту всі двічі сплескують у долоні, а потім повертають руки в попереднє положення.

5–6-й такти. Зберігаючи попереднє положення, дівчата, починаючи з лівої ноги, а юнаки – з правої, виконують *рух № 13*, просуваючись у напрямку авансцени (мал. 16). На останню чверть 6-го такту всі двічі сплескують у долоні, а потім повертають руки в попереднє положення.

Мал. 16

7–8-й такти. Дівчата, починаючи з правої ноги, а юнаки – з лівої, повторюють рухи 5–6-го тактів і повертаються на свої попередні місця. На останню чверть 8-го такту всі двічі сплескують у долоні.

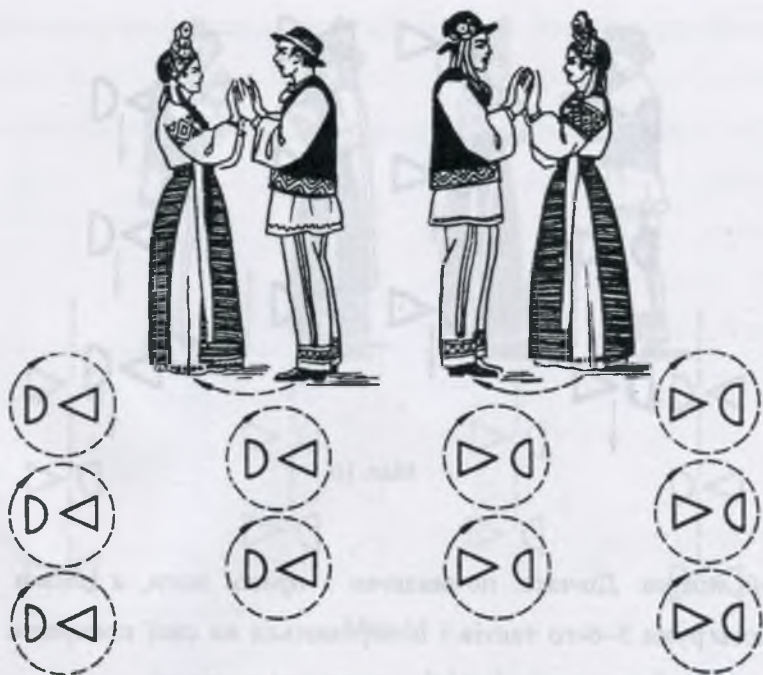
Наприкінці 8-го такту танцюристи, повернувшись обличчям одне до одного, обома руками беруть одне одного за талію, корпус прямий і трохи відхилений назад, погляд спрямований на партнера.

9–12-й такти. Зберігаючи попереднє положення і починаючи з лівої ноги, виконавці *рухом № 14* стрімко кружляють на місці, обертаючись за рухом годинникової стрілки. Одночасно юнаки співають першу половину 5-го куплета.

13–16-й такти. Повторюються рухи 9–12-го тактів. Одночасно дівчата співають другу половину 5-го куплета.

Наприкінці 16-го такту танцюристи змінюють положення рук: обидві руки, зігнуті в ліктях, притискають долонями одну до одної і відводять їх від корпусу, тримаючи на рівні грудей (мал. 17).

17–24-й такти. У такому положенні, починаючи з лівої ноги, пари *рухом № 15* просуваються по невеличких кружечках за рухом годинникової стрілки (мал. 17), одночасно сплескуючи в долоні.

Мал. 17

Примітка. На останню чверть кожного 4-го такту дівчата, сплеснувши в долоні, стрімко повертаються на місці на 360° .

Наприкінці 24-го такту дівчата великі пальці обох рук закладають у пройми кептаря (або опускають униз, тримаючи кінчиками пальців стрічки), юнаки обидві руки, зігнуті в ліктях, закладають за спину, правою рукою кожний притримує свою ліву руку, кисть якої затиснена в кулачок, корпус прямий, підтягнутий, погляд – одне на одного.

25–32-й такти. Дівчата, починаючи з лівої ноги, юнаки – з правої, виконують *рух № 4* на місці (під час виконання цього руху корпус тримати зовсім вільно).

Наприкінці 32-го такту дівчата повертаються на чверть повороту вправо, а юнаки – вліво, обличчям до глядача і, відвівши від корпусу, обидві руки опускають униз, лікті витягнуті, але не напружені; у дівчат кисті ледь зламані

вгору, долоні спрямовані донизу, у юнаків – долоні спрямовані до себе; корпус прямий, підтягнутий.

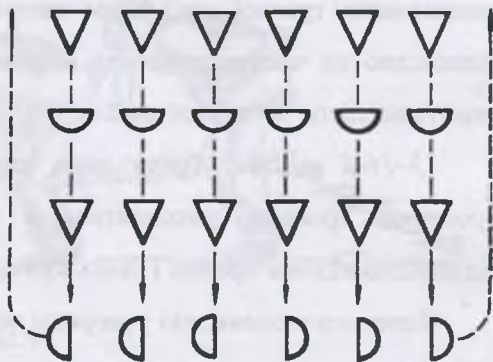
Усі дивляться вперед, на глядача.

Сьома фігура (32 такти)

Повторюється музичний супровід – цифра 4.

1–4-й такти. Танцюристи, починаючи з правої ноги, простими кроками, по черзі (на кожную чверть такту) повертають голову то вправо, то вліво і т. д., просуються обличчям уперед до авансцени або відступають спиною назад у глибину сцени, утворюючи чотири лінії. Одночасно дівчата, які вишикувалися у першу лінію, співають першу половину 6-го куплета.

Наприкінці 4-го такту дівчата першої лінії, зробивши легкий уклін, розподіляються на дві групи і повертаються: троє дівчат, що з правого боку лінії, – на чверть повороту вліво, обличчям до першої правої куліси, а троє, що з лівого боку, – на чверть повороту вправо, обличчям до першої лівої куліси. Решта виконавців зберігає попереднє положення (мал. 18).

Мал. 18

5–8-й такти. Дівчата першої лінії, починаючи з правої ноги, простими кроками розходяться в протилежних напрямках і прямують відповідно вздовж правих і лівих куліс, а потім по лінії задника (мал. 18).

Одночасно юнаки, які утворили другу лінію, простими кроками наближаються до авансцени, співаючи другу половину 6-го куплета. Інші виконавці, продовжуючи зберігати попереднє положення, також ідуть до авансцени, займаючи відповідно місця: танцюристи третьої лінії – місце

другої, а четвертої – місце третьої.

Наприкінці 8-го такту виконавці другої лінії, зробивши легкий уклін, розподіляються на дві групи і повертаються: троє юнаків, що з правого боку лінії, – на чверть повороту вліво, обличчям до першої правої куліси, а троє юнаків, що з лівого боку, – на чверть повороту вправо, обличчям до першої лівої куліси. Решта юнаків та дівчат зберігає попереднє положення.

9–12-й такти. Танцюристи другої лінії, починаючи з правої ноги, простими кроками розходяться в протилежних напрямках і прямують відповідно вздовж правих і лівих куліс, а потім по лінії задника. Одночасно дівчата, які утворили третю лінію, простими кроками наближаються до авансцени, співаючи першу половину 7-го куплета.

Танцюристи третьої лінії займають місце другої, а четвертої – місце танцюристів третьої лінії. Тим часом дівчата першої лінії, повернувшись відповідно на чверть повороту вправо і вліво, утворюють спільну лінію і стають на місце четвертої лінії.

13–16-й такти. Третя лінія виконавців, починаючи з правої ноги, простими кроками розходиться в протилежних напрямках, прямуючи відповідно вздовж правих і лівих куліс, а потім по лінії задника сцени.

Одночасно юнаки, які утворили четверту лінію, простими кроками йдуть до авансцени, співаючи другу половину 7-го куплета. Решта виконавців, продовжуючи зберігати попереднє положення, також наближаються до авансцени: танцюристи четвертої лінії стають на місце третьої лінії, а танцюристи першої лінії – на місце другої лінії. У цей час юнаки другої лінії, повернувшись відповідно на чверть повороту вправо і вліво, утворюють спільну лінію і займають місце третьої лінії.

Наприкінці 16-го такту троє дівчат третьої лінії, що з правого боку сцени, прийшовши на місце танцюристів четвертої лінії, повертаються на півповороту вліво, обличчям до третьої правої куліси. Одночасно дівчата першої і юнаки другої ліній повертаються на чверть повороту вліво,

обличчям до другої правої куліси, а юнаки четвертої лінії – на чверть повороту вправо, обличчям до першої лівої куліси.

17–24-й такти. Просуваючись по сцені, як показано пунктиром на мал. 19, і починаючи з правої ноги, дівчата *рухом № 9* виходять у третю праву кулісу. Юнаки, проходячи поза дівчатами, вишиковуються вздовж правих куліс один за одним. У дівчат руки, як на мал. 19, або опущені вниз і трохи відведені від корпусу, кисті ледь зламані вгору, долоні спрямовані донизу; у юнаків обидві руки, зігнуті в ліктях, закладені за спину, правою рукою кожний притримує свою ліву руку, кисть якої затиснута в кулачок. Погляд спрямований вперед, за напрямком руху.

Мал. 19

25–32-й такти. Юнаки, по черзі виконавши перескік з правої ноги на ліву, *рухом № 2* просуваються по діагоналі в напрямку від першої правої до третьої лівої куліси (див. мал. 19) і виходять у третю ліву кулісу.

Примітка. Виконуючи перескік, юнаки дуже нахиляють корпус уперед.

ОПИС РУХІВ

Рух № 1

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

1-й такт. На «раз» – зробити крок правою ногою вперед, ступаючи з носка на всю стопу, злегка присідаючи і переносячи на цю ногу вагу корпусу; одночасно, відштовхнувшись від підлоги, підскочити вгору (коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені), виносячи ліву ногу невисоко вперед, поперед себе, коліно дуже зігнуте й спрямоване за напрямком руху, підйом та пальці витягнуті, але не напружені (мал. 1).

На «і» – зберігаючи попереднє положення лівої ноги, опуститися на всю стопу правої ноги, злегка присідаючи й переносячи на цю ногу вагу корпусу.

На «два» – зробити крок лівою ногою вперед, ступаючи з носка на всю стопу, злегка присідаючи і переносячи на цю ногу вагу корпусу; одночасно, відштовхнувшись від підлоги, підскочити вгору (коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені), виносячи праву ногу невисоко вперед, поперед себе, коліно дуже зігнуте й спрямоване за напрямком руху, підйом та пальці витягнуті, але не напружені.

На «і» – зберігаючи попереднє положення правої ноги, опуститися на всю стопу лівої ноги, злегка присідаючи й переносячи на цю ногу вагу корпусу.

2-й такт. Повторюються рухи 1-го такту.

Рух № 2

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – зігнувши коліна, присісти на низькі півпальці за шостою позицією, коліна, носки, п'яти щільно зімкнуті й спрямовані вперед, корпус злегка нахилений уперед, погляд – поперед себе, за напрямком руху (мал. 20).

Мал. 20

1-й такт. На «раз» – невеликий акцентований крок-притуп правою ногою вперед на низькі півпальці.

На «і» – зробити невеликий акцентований крок-притуп лівою ногою вперед на низькі півпальці, ставлячи її поруч і трохи попереду правої ноги.

На «два» – зробити невеликий акцентований крок-притуп правою ногою вперед на низькі півпальці, ставлячи її поруч і трохи попереду лівої ноги.

На «і» – зробити невеликий акцентований крок-притуп лівою ногою вперед на низькі півпальці, ставлячи її поруч і трохи попереду правої ноги.

2-й такт. Повторюються рухи 1-го такту.

Рух № 3

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

1-й такт. На «раз» – з ледь помітного підскоку опуститися на всю стопу лівої ноги і злегка присісти; одночасно праву ногу, згинаючи в коліні, винести вперед і поставити на каблук носком догори, коліно витягнуте, але не напружене.

На «два» – відштовхнувшись лівою ногою від підлоги, перескочити на всю ступню правої ноги, ставлячи її поруч із лівою в шосту позицію, і злегка присісти на неї; одночасно ліву ногу, згинаючи в коліні, вивести вперед і поставити на каблук носком догори, коліно витягнуте, але не напружене.

2-й такт. На «раз» – злегка притупнути подушечкою лівої ноги, ставлячи її поруч із правою в шосту позицію на низькі півпальці; одночасно праву ногу ледь відокремити від підлоги.

На «і» – злегка притупнути подушечкою правої ноги, ставлячи її поруч із лівою в шосту позицію на низькі півпальці; одночасно ліву ногу ледь відокремити від підлоги.

На «два» – злегка притупнути подушечкою лівої ноги, ставлячи її поруч із правою в шосту позицію на низькі півпальці; одночасно праву ногу ледь відокремити від підлоги.

На «і» – пауза.

Так само рух виконується з лівої ноги.

Рух № 4

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз» – ледь відокремивши від підлоги, злегка притупнути всією стопою правої ноги, коліно дуже витягнуте, підйом та пальці напружені; одночасно ліву ногу ледь відокремити від підлоги.

На «і» – злегка притупнути всією стопою лівої ноги, коліно дуже витягнуте, підйом та пальці напружені; одночасно праву ногу ледь відокремити від підлоги.

На «два» – злегка притупнути всією стопою правої ноги, коліно дуже витягнуте, підйом та пальці напружені.

На «і» – пауза.

Так само рух виконується з лівої ноги.

Рух № 5

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На затакт «і» – злегка присівши на обох ногах, відштовхнутися від підлоги і трохи відскочити вбік-уліво.

1-й такт. На «раз» – опуститися на всю стопу лівої ноги, злегка присідаючи і переносячи на цю ногу вагу корпусу; одночасно праву ногу

винести вперед, трохи вбік-управо, і поставити на каблук носком угору, коліно витягнуте, але не напружене, корпус трохи нахилений до правої ноги.

На «і» – сплеснути в долоні перед собою, трохи нижче від рівня грудей.

На «два» – перескочити на всю стопу правої ноги, злегка присідаючи і переносючи на цю ногу вагу корпуса; одночасно ліву ногу винести вперед, трохи вбік-уліво, і поставити на каблук носком догори, коліно витягнуте, але не напружене, корпус трохи нахилений до лівої ноги.

На «і» – повторюються рухи, що виконувалися на «і».

2-й такт. На «раз» – перескочити на всю стопу лівої ноги, злегка присідаючи і переносючи на цю ногу вагу корпуса; одночасно, сплеснувши в долоні перед собою, трохи нижче рівня грудей, винести праву ногу вперед, трохи вбік-управо, і поставити на каблук носком догори, коліно витягнуте, але не напружене, корпус трохи нахилений до правої ноги.

На «і» – зберігаючи попереднє положення, сплеснути в долоні перед собою, трохи нижче від рівня грудей.

На «два» – продовжуючи зберігати попереднє положення, сплеснути в долоні перед собою, трохи нижче від рівня грудей.

На «і» – пауза.

Так само рух виконується з лівої ноги.

Рух № 6

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – третя позиція, права нога попереду.

На затакт «і» – звестися на низькі півпальці обох ніг і винести праву ногу на 25° вбік-управо, коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені.

1-й такт. На «раз» – зробити невеликий виворотний крок правою ногою вбік-управо, ступаючи з носка на всю стопу, коліно витягнуте, але не напружене; одночасно, згинаючи в коліні ліву ногу, підвести п'яту і, ледь торкаючись, притиснути її під литкою правої ноги, коліно спрямоване вбік-уліво, підйом та пальці дуже витягнуті.

На «і» – опустити ліву ногу на низькі півпальці в третю позицію назад і, випростовуючи коліно, перенести на неї вагу корпусу, а праву ногу відвести на 25° вбік-управо, коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені.

На «два-і» – повторюються рухи, що виконувалися на «раз-і».

2-й такт. На «раз-і» – повторюються рухи, що виконувалися на «раз-і» 1-го такту.

На «два» – описавши в повітрі невелику дугу, відвести праву ногу вправо і, перескочивши злегка присісти на неї; одночасно ліву ногу ледь відокремити від підлоги, коліно, підйом та пальці вивільнені.

На «і» – злегка притупнути всією стопою лівої ноги, ставлячи її попереду й поруч із правою ногою в третю позицію і ледь присідаючи ва обох ногах.

Рух № 7

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз» – зробити невеликий крок правою ногою вперед на всю стопу, коліно, підйом та пальці зовсім вивільнені; одночасно, різко присівши на правій нозі, винести ліву ногу невисоко вперед, коліно дуже зігнуте і спрямоване вперед, підйом та пальці витягнуті, але не напружені.

На «і» – випростовуючи коліно, опустити ліву ногу на всю стопу, ставлячи її поруч, трохи попереду правої ноги.

На «два-і» – повторюються рухи, що виконувалися на «раз-і».

Рух № 8

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – перша позиція ніг.

На затакт «і» – злегка присівши на обох ногах за першою позицією (коліна розведені в сторони, п'яти – разом, носки – нарізно) і

відштовхнувшись від підлоги, стрибнути вгору, одночасно розвівши ноги в сторони, коліна, підйом та пальці дуже витягнуті.

1-й такт. На «раз» – опуститися на всю стопу обох ніг за другою позицією і трохи присісти, коліна розвести в сторони.

На «і» – відштовхнувшись від підлоги, підстрибнути вгору і схрестити (трохи більше ніж за третьою позицією) обидві виворотні ноги, коліна, підйоми та пальці дуже витягнуті.

На «два» – зберігаючи попереднє положення ніг, опустити стопи обох ніг на підлогу і трохи присісти, коліна розведені в сторони.

На «і» – відштовхнувшись від підлоги, підстрибнути вгору, розводячи ноги трохи в сторони і швидко стуляючи їх за шостою позицією, коліна, підйом та пальці дуже витягнуті.

2-й такт. На «раз» – опустившись на всю стопу обох ніг за шостою позицією і злегка присідаючи, швидко відштовхнутися від підлоги і підстрибнути вгору, коліна, підйом та пальці щільно зімкнуті і дуже витягнуті.

На «і» – повторюються рухи, що виконувалися на «раз».

На «два» – повторюються рухи, що виконувалися на «і».

На «і» – пауза.

Рух № 9

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – звестися на низькі цівпальці за шостою позицією; коліна витягнуті, але не напружені, корпус прямий, погляд – поперед себе, за напрямком руху.

На «раз» – зробити невеличкий крок уперед правою ногою на низькі півпальці.

На «і» – зробити невеличкий крок уперед лівою ногою на низькі півпальці.

На «два-і» – повторюються рухи, що виконувалися на «раз-і».

Рух № 10

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – виконавці стоять на лівому коліні, долоні обох рук (лікть зігнуті й спрямовані донизу) на рівні грудей.

На «раз» – сплеснути в долоні.

На «і» – сплеснути в долоні.

На «два» – сплеснути в долоні.

На «і» – пауза.

Рух № 11

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення — шоста позиція ніг.

На «раз» – починаючи поворот управо, зробити крок правою ногою вперед на низькі півпальці, переносячи на цю ногу вагу корпусу.

На «і» – продовжуючи поворот управо, зробити крок лівою ногою вперед на низькі півпальці (вагу корпусу розподілити на обидві ноги), ставлячи її поруч, трохи попереду правої ноги, одночасно повертаючись на 180° управо.

На «два» – закінчуючи поворот управо, зробити крок правою ногою вперед за напрямком руху на низькі півпальці, одночасно повертаючись на 180° управо на лівій нозі.

На «і» – пауза.

Рух № 12

Виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – звестися на низькі півпальці за шостою позицією, коліна витягнуті, але не напружені.

1-й такт. На «раз» – ледь підскачівши, прослизнути на низьких півпальцях лівої ноги вперед, переносячи на неї вагу корпусу, коліно витягнуте, але не напружене; одночасно трохи відокремити праву ногу від підлоги, коліно злегка зігнуте, підйом та пальці вивільнені.

На «і» – випростовуючи коліно, поставити праву ногу на низькі півпальці, ставлячи її поруч, трохи попереду лівої ноги і переносячи на цю ногу вагу корпусу, коліна обох ніг витягнуті, але не напружені.

На «два» – ледь підскачівши, прослизнути на низьких півпальцях правої ноги вперед, переносячи на неї вагу корпусу, коліно витягнуте, але не напружене. Одночасно трохи відокремити ліву ногу від підлоги, коліно злегка зігнуте, підйом та пальці вивільнені.

На «і» – пауза.

2-й такт. На «раз» – злегка притупнути подушечкою лівої ноги, ставлячи її поруч, трохи попереду правої ноги; одночасно праву ногу ледь відокремити від підлоги.

На «і» – злегка притупнути подушечкою правої ноги, ставлячи її поруч, трохи попереду лівої ноги; одночасно ліву ногу ледь відокремити від підлоги.

На «два» – злегка притупнути подушечкою лівої ноги, ставлячи її поруч, трохи попереду правої ноги.

На «і» – пауза.

Рух № 13

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – третя позиція ніг, права нога попереду.

На «раз» – зробити крок правою ногою вбік-управо в другу позицію, ступаючи з носка на всю стопу і переносячи на цю ногу вагу корпусу, коліно витягнуте, але не напружене; одночасно п'яту лівої ноги відокремити від підлоги, коліно, підйом та пальці напружені.

На «і» – згинаючи коліно і спрямовуючи його вбік-уліво, підвести ліву

ногу до правої на низькі півпальці у третю позицію назад, переносючи на ліву ногу вагу корпуса.

На «два» – повторюються рухи, що виконувалися на «раз».

На «і» – сплеснути в долоні перед собою, трохи нижче від рівня грудей.

Так само рух виконується з лівої ноги.

Рух № 14

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – третя позиція ніг, ліва нога попереду.

На затакт «і» – звестися на низькі півпальці обох ніг.

На «раз» – згинаючи коліно, різко припасти на праву ногу, ніби підбиваючи нею ліву; одночасно ліву ногу, злегка згинаючи в коліні, невисоко підняти над підлогою, підйом та пальці вивільнені.

На «і» – випростовуючи коліно, поставити ліву ногу на низькі півпальці і перенести на неї вагу корпуса; одночасно праву ногу ледь відокремити від підлоги, коліно, підйом та пальці витягнуті, але не напружені.

На «два-і» – повторюються рухи, що виконувалися на «раз-і».

Рух № 15

Виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз» – ледь відокремивши від підлоги, злегка притупнути всією стопою лівої ноги, ставлячи її трохи вбік-уліво, коліно дуже витягнуте, підйом та пальці напружені; одночасно сплеснути в долоні на рівні грудей, праву ногу ледь відокремити від підлоги.

На «і» – злегка притупнути всією стопою правої ноги, ставлячи її поруч із лівою в шосту позицію, коліно дуже витягнуте, підйом та пальці напружені; одночасно, сплеснувши в долоні, ліву ногу ледь відокремити від підлоги.

На «два» – злегка притупивши всією стопою лівої ноги, ставлячи її поруч із правою в шосту позицію; коліно дуже витягнуте, підйом та пальці напружені; одночасно, сплеснувши в долоні, праву ногу ледь відокремити від підлоги.

На «і» – пауза.

Голубка

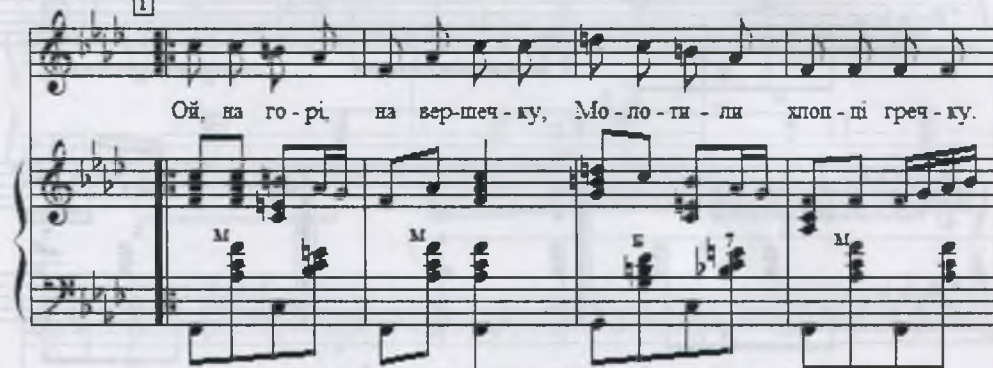
Вступ

Обробка Б. Білика

Швидко

1

Від - сі - ва - ли від по - ло - ви. Ду - ма - ли про чор - ні бро - ви.

2 *) В першій фігурі цифра 2 виконується дити

1. 2. 3.

Музична партитура українського народного танцю з піснями. Партитура складається з чотирьох систем, кожна з яких має голосний та фортепіанний (акомпанюючий) голос. Танцювальні фігури позначені цифрами 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

Ой, - на го - рі два дуб - ки Схи - ли - ли - ся
до куп - ки. Ой, там бів - чар мо - ло - день - кий,
Ку - че - ря - вий, ве - се - лень - кий // по - гу - ля - см.

«РАКОВЕЦЬКИЙ КРУЧЕНИЙ»

Постановка і запис танцю К. Балог

Танець записаний у селі Великий Раковець Іршавського району Закарпатської області.

Танець масовий. Виконується необмеженою кількістю пар, але не менше чотирьох.

Цей запис танцю розрахований на 16 виконавців (8 дівчат і 8 парубків).

КОСТЮМИ ВИКОНАВЦІВ

Костюм дівчини

Біла блузка з довгими широкими рукавами, зібраними внизу вишитою манжетою. Широка вишивка навколо шиї та на верхній частині рукавів. Спідниця біла, рясна, в талії зібрана, оторочена мереживом, унизу – 2–3 вишиті

вузькі смуги. Під спідницею – 2–3 широкі нижні спідниці, довжина кожної на 2–3 см нижча від колін.

Червоний фартух, внизу якого нашиті дві різнокольорові стрічки. Верхня частина фартуха пришита складками до широкого пояса. На голові хустина, пов'язана назад, під волосся. На ногах – червоні чоботи.

Костюм парубка

Полотняна біла сорочка з широкими рукавами. Білі широкі штани, внизу з білою бахромою. Поверх сорочки одягається червоний кептарик, обшитий по краях чорним хутром і гудзиками або блискітками. На голові – чорний капелюх. На ногах – червоні чоботи.

ОПИС ТАНЦЮ

Перед початком танцю дівчата шикуються одна за одною за третьою правою кулісою, а парубки – за третьою лівою кулісою. У дівчат – руки на талії, а в парубків – ззаду на попереку, долонями догори. Танець починають парубки.

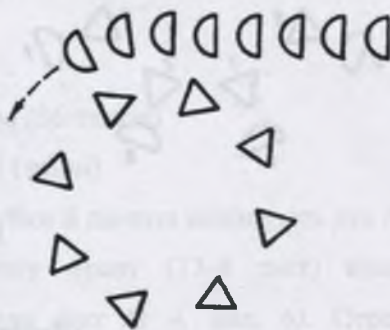
Перша фігура (36 тактів)

Виконується музичний супровід № 1 (тричі).

1–12-й такти. З третьою лівою кулісою, починаючи з правої ноги, рухом № 1 виходять парубки і просуваються по колу один за одним (мал.1).

Мал.1

Мал.2

13–24-й *такти*. З третьої правої куліси, починаючи з лівої ноги, *рухом № 1* одна за одною виходять дівчата (мал.2).

Наприкінці 24-го такту (на першу чверть) парубки повертаються на лівій стопі через ліве плече в протилежний бік, а на другу чверть всією стопою правої ноги роблять удар.

25–36-й *такти*. На третю музичну фразу парубки продовжують просуватися по колу *рухом № 1* в один бік з дівчатами.

На першу чверть третьої музичної фрази парубки повертаються через ліве плече і стають спиною до центра кола, на другу чверть – роблять удар правою ногою. Дівчата на третю музичну фразу продовжують просуватися по колу *рухом № 1* і паруються з парубками. Перша дівчина – з першим парубком, друга – з восьмим, третя – з сьомим, четверта – з шостим, п'ята – з п'ятим, шоста – з четвертим, сьома – з третім, восьма – з другим парубком.

На останній такт третьої музичної фрази дівчата роблять два удари правою і лівою ногою і стають обличчям у коло, навпроти хлопців (мал. 3, 3,а).

Мал.3, 3,а

Друга фігура (12 тактів)

Виконується четверта фраза музичного супроводу № 1.

Мал. 4

1-12-й такти. Танцюючі міняють положення рук: парубок правою рукою бере дівчину за талію, ліву руку кладе дівчині на плече. Дівчина обидві руки кладе парубкові на плечі. Парами виконують *рух № 2*, закінчуючи його обличчям у коло, і кладуть руки одне одному на плечі. Це положення – вихідне для початку ретейої фігури (мал. 4, 5).

Мал. 5

Третя фігура (36 тактів)

Виконується музичний супровід № 2 (тричі).

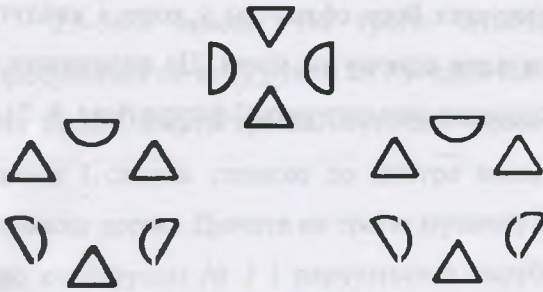
1-12-й такти. Зберігаючи коло, парубки й дівчата виконують *рух № 3*.

13-14-й такти. На другу музичну фразу (13-й такт) виконавці роз'єднують руки і утворюють три кола (*рух № 4*, мал. 6). Перші два знаходяться праворуч і ліворуч від центра авансцени (в кожному має бути по

три пари виконавців), третє коло – в центрі сцени з двох пар виконавців (мал. 7). Усі танцюючі виконують на місці *рух № 5*.

25–36-й такти. На 7–8-й такти третьої музичної фрази виконавці роз'єднують руки і утворюють спільне півколо, обличчям до глядача, і продовжують виконувати *рух № 5* (мал. 8).

Мал. 6

Мал. 7

Мал. 8

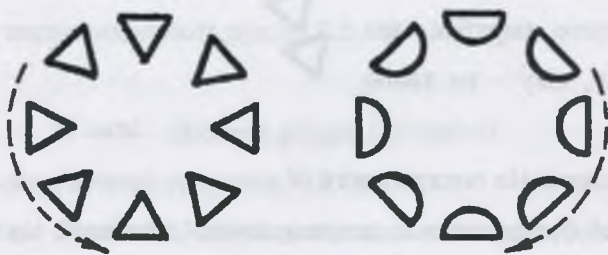

Четверта фігура (24 такти)

Виконується музичний супровід № 1 (двічі).

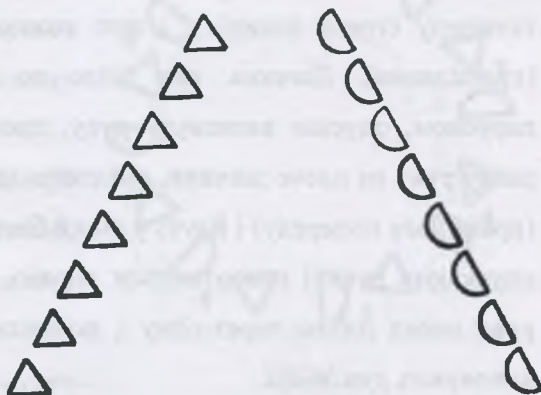
1–12-й такти. Дівчата опускають руки з плечей парубків і, починаючи з лівої ноги, ідуть одна за одною по внутрішньому колу ліворуч *рухом № 1*. Доходять до авансцени, повертаються на середину сцени і утворюють коло. Одночасно те саме виконують парубки, починаючи з правої ноги, *рухом № 1* ідуть один за одним по зовнішньому колу вправо. Дійшовши до авансцени, завертають на середину сцени і утворюють коло.

На *12-й такт* дівчата роблять удар правою, потім лівою ногою за шостою позицією, стають обличчям у коло, беруться за руки, схрещені перед собою, з тими дівчатами, що стоять не поруч, а через одну. Парубки роблять те саме, тільки починають удар лівою, потім правою ногою теж за шостою позицією (мал. 9).

Мал. 9

13-24-й такти. На другу музичну фразу обидва кола просуваяться: дівчата – за рухом годинникової стрілки, парубки – проти руху годинникової стрілки, виконуючи *рух № 6* на перші 8 тактів. На *9-й такт* виконавці роз'єднують руки і утворюють дві діагоналі, парубки –

Мал. 10

обличчям до дівчат, залишаючи руки схрещені перед собою (мал. 10). Це положення – вихідне для початку п'ятої фігури.

П'ята фігура (24 такти)

Виконується музичний супровід № 2 (двічі).

1–12-й такти. На першу музичну фразу (1–10-й такти) танцюючі виконують *рух № 7*. На два останніх такти (11–12-й) повертаються обличчям до глядача, дівчата – вліво, парубки – вправо. Дівчата кладуть ліву витягнуту руку на плече дівчини, що стоїть попереду, праву руку – на талію. Парубки праву витягнуту руку кладуть на плече парубка, що стоїть попереду, ліву – на талію (мал. 11).

Мал. 11

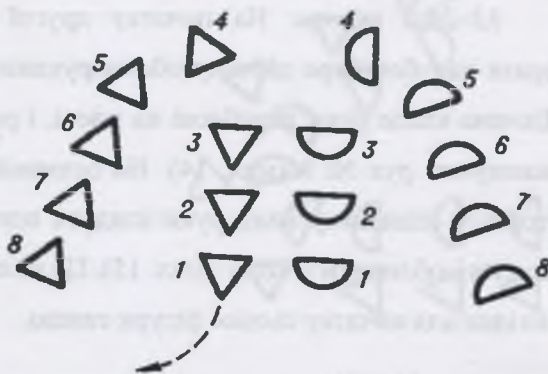
13–24-й такти. На чотири такти другої музичної фрази дівчата, дотримуючись діагоналі, ідуть у правий бік одна за одною обличчям до глядача, тримаючи ліву витягнуту руку на плечі дівчини, що стоїть попереду. Починають рух із лівої ноги, яка трохи попереду (третя позиція), і при кожному кроці ледь присідають на неї (припадання). Дівчина, яка дійде до середини сцени і зустрінеться з парубком, опускає витягнуту руку, пропускає в інтервал парубка і кладе знову руку на плече дівчини, що стоїть попереду. На 4-й такт змінюють ногу (права нога попереду) і йдуть у лівий бік (на 5–7-й такти). На 8-й такт дівчата опускають руки і повертаються вправо, обличчям до парубків, схрещують руки перед собою через одну і, починаючи з правої ноги, на 9–12-й такти виконують *рух № 8, а*.

Парубки йдуть у лівий бік один за одним обличчям до глядача,

дотримуючись діагоналі, праву витягнуту руку тримають на плечі парубка, що стоїть попереду. Парубок, який доходить до середини сцени, де має зустрітись з дівчиною, опускає витягнуту руку, пропускає в інтервал дівчину і знову кладе руку на плече парубка, що стоїть попереду.

У парубків права нога попереду (третя позиція), злегка припадають на неї. На 4-й такт змінюють ногу. На 5–7-й такти йдуть управо, на 8-й такт опускають руки, повертаються вліво обличчям до дівчат, схрещують руки перед собою через одного і, починаючи з лівої ноги, на 9–12-й такти виконують *рух № 8, б*.

Мал. 12

Шоста фігура (24 такти)

Виконується музичний супровід № 1 (двічі).

1–12-й такти. *Рухом № 1* дівчата, починаючи з правої ноги (праворуч), парубки, починаючи з лівої ноги (ліворуч), ідуть по діагоналі один за одним у глибину сцени, де зустрічаються і вже парами йдуть на авансцену (мал. 12).

Дійшовши до авансцени, перша пара йде вправо, друга – вліво, третя – вправо, четверта – вліво і т. д. і зустрічаються у великому колі.

Мал. 13

На останній такт (12-й) першої музичної фрази рух закінчується двома

ударами ніг. Дівчата ударяють лівою, потім правою, а парубки – спочатку правою, потім лівою ногою і стають обличчям одне до одного, дівчина – лівим плечем у коло, а парубок – правим плечем (мал. 13).

13–24-й такти. На початку другої музичної фрази парубок бере дівчину обома руками за талію. Дівчина кладе руки парубкові на плечі, і разом вони виконують *рух № 9* (мал. 14). На останній такт усі стоять у спільному колі, руки кладуть одне одному на плечі, обличчям у коло (мал. 15). Це положення вихідне для початку сьомої фігури танцю.

Мал. 14

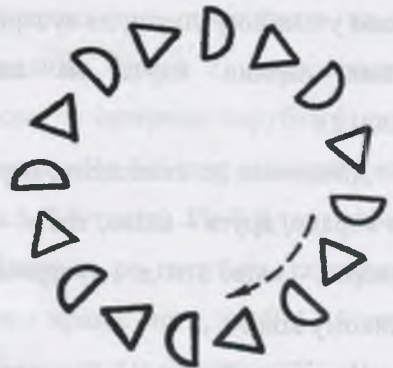
Сьома фігура (36 тактів)

Виконується музичний супровід № 3 (двічі).

1–18-й такти. На першу музичну фразу виконавці йдуть по колу за рухом годинникової стрілки (*рух № 10*). Перших п'ять тактів другої музичної фрази виконавці йдуть *рухом № 1*, починаючи з правої ноги за ходом годинникової стрілки, дівчина – за парубком, парубок – за дівчиною і т. д. (мал. 16). На *6-й такт* виконується притуп, яким парубок рівняється з

Мал. 15

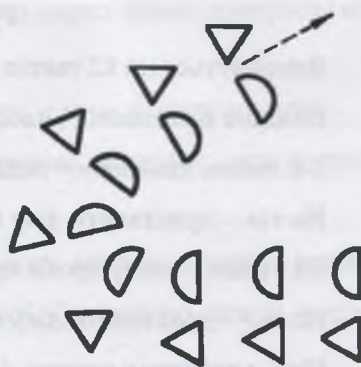
Мал. 16

дівчиною, що йде попереду. Парубки стають ліворуч від дівчат і таким чином попадають у зовнішнє коло, а дівчата – у внутрішнє (мал. 17). Дівчина робить притуп на місці (*рух № 11*), трохи підстрибуючи.

Мал. 17

Мал. 18

На 7-18-й *такти* другої музичної фрази виконавці просуваються *рухом № 1* по колу за ходом годинникової стрілки (мал. 17). Дівчина починає рух з правої, парубок – з лівої ноги. Пара, яка стоїть ближче до правої куліси, заходить за куліси, і так пара за парою танцюристи поступово зникають за правою третьою кулісою (мал. 18).

ОПИС РУХІВ

Рух № 1

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз» – дрібний крок уперед правою ногою.

На «і» – приставити ліву ногу до правої.

На «два» – дрібний крок уперед правою ногою. Ліва нога залишається позаду правої, а каблук лівої ноги відокремлюється від підлоги. Вагу корпусу перенести на праву ногу. Корпус різко повернути вправо. Голова схилена до правого плеча.

На «і» – пауза, залишитись у цій позі.

Те саме повторюється з лівої ноги, потім – з правої і т. д.

Рух № 2. Парні повороти

Виконується на 12 тактів музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

1-й такт. На «раз» – ледь присісти на праву ногу.

На «і» – приставити ліву ногу до правої.

На «два» – знову трохи присісти на праву ногу.

На «і» – приставити ліву ногу до правої.

Цим нанівприсіданням (припаданням) роблять поворот назад навколо своєї осі.

Цей рух виконується на вісім тактів музики.

9-й такт. Виконується поворот, тільки в протилежний бік (уперед).

На «раз» – стати на праву ногу, ліву зігнути в коліні.

На «і» – стати на ліву ногу, праву зігнути в коліні.

На «два» – стати на праву ногу, ліву зігнути в коліні.

На «і» – стати на ліву ногу, праву зігнути в коліні.

Цей рух виконується на 10–11-й такти, підстрибуючи.

12-й такт. На «раз» – стати на праву ногу, ліву зігнути в коліні.

На «і» – стати на ліву ногу, праву зігнути в коліні.

На «два» – приставити праву ногу до лівої.

На «і» – пауза.

Рух № 3

Виконується на 12 тактів музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

1-й такт. На «раз» – праву ногу поставити перед лівою навхрест (па-де-баск), вага корпусу – на правій нозі.

На «і» – ліву ногу приставити до правої.

На «два» – повторити рух, що виконувався на рахунок «раз». Ноги – за третьою позицією, права – попереду.

2-й такт. На «раз» – праву ногу поставити перед лівою навхрест, вага корпусу – на правій нозі.

На «і» – ліву ногу залишити позаду в повітрі, трохи зігнути в коліні.

На «два» – ліву ногу поставити перед правою навхрест, вагу корпусу перенести на ліву ногу.

На «і» – ліва нога залишається перед правою, витримує паузу, а права, трохи зігнута в коліні, піднімається позаду лівої. Одночасно нижня частина тіла повертається за ногою.

3-й такт. Повторити рухи 1-го такту.

4-й такт. Повторити рухи 2-го такту.

5-й такт. На «раз» – стати на праву ногу навхрест перед лівою. Вага тіла – на правій нозі.

На «і» – зробити стрибок правою ногою.

На «два» – ліву ногу приставити до правої.

На «і» – підскочити на лівій нозі.

6-й такт. На «раз» – зробити невеликий крок уперед правою ногою, підстрибуючи (простий біг).

На «і» – зробити невеликий крок уперед лівою ногою, підстрибуючи (простий біг).

На «два» – повторити рух, що виконувався на «раз».

На «і» – повторити рух, що виконувався на «і».

7-й такт. Повторити рухи 5-го такту.

8-й такт. Повторити рухи 6-го такту.

9-й такт. На «раз» – стати на праву ногу навхрест перед лівою. Вага корпусу – на правій нозі.

На «і» – приставити ліву ногу до правої.

На «два» – повторити рух, що виконувався на «раз».

На «і» – повторити рух, що виконувався на «і».

10–12-й такти. Повторити рухи 9-го такту.

Усі рухи 1–12-го тактів виконуються просуванням по колу за ходом годинникової стрілки. Руки на плечах одне в одного. На кожну восьму такту злегка, але різко змахнути руками вгору і вниз. Головою робити різкі повороти разом з ногою.

Рух № 4

Виконується на 12 тактів музичного супроводу.

Ноги – за третьою позицією, права нога – попереду.

1–4-й такти. Продовження 12-го такту руху № 3.

5-й такт. На «раз» – праву ногу просувати вліво за третьою позицією, вага тіла – на правій нозі.

На «і» – ліву ногу приставити до правої.

На «два» – упасти на праву ногу.

На «і» – зробити підскік на правій нозі, ліва залишається в повітрі трохи зігнута.

6-й такт. На «раз» – ліву ногу поставити навхрест попереду правої.

На «і» – зробити підскік на лівій нозі.

На «два» – праву ногу приставити до лівої.

На «і» – зробити лівою ногою удар об підлогу.

7–11-й такти. Повторити рухи 5–6-го тактів.

12-й такт. На «раз» – зробити притуп правою ногою.

На «і» – зробити притуп лівою ногою.

На «два» – зробити притуп правою ногою.

На «і» – пауза.

Усі рухи виконуються просуванням по колу за ходом годинникової стрілки.

Рух № 5

Виконується на 12 тактів музичного супроводу.

1-й такт. На затакт «і» – праву ногу підняти на 45° і зігнути в коліні.

На «раз» – ліву ногу поставити на нівпальці, а праву – навхрест попереду лівої.

На «і» – ліву ногу відокремити від підлоги.

На «два» – ліву ногу поставити навхрест попереду правої.

На «і» – праву ногу відокремити від підлоги. При цьому русі корпус і голова весь час повертаються за ногою.

2-й такт. Повторити рухи 1-го такту.

3-й такт. На «раз» – праву ногу підняти на 45°, коліно зігнуте, невиворітне.

На «і» – права нога залишається в повітрі.

На «два» – праву ногу приставити до лівої за шостою позицією.

На «і» – пауза.

4-й такт (для дівчат). На «раз» – невеликий крок управо правою ногою.

На «і» – приставити ліву ногу до правої.

На «два» – лівою ногою зробити невеликий крок уліво.

На «і» – приставити праву ногу до лівої. Руки зняти з плечей хлопців і взятися за кисті рук одна одної, звузивши цим коло.

4-й такт (для хлопців). На «раз» – зробити повне присідання на обох ногах.

На «і» – залишитися на присіданні.

На «два» – піднятися з напівприсядки (напівприсяд за шостою позицією).

На «два-і» – залишитись у напівприсядці. Руки зняти з плечей дівчат і взятися за лікоть дівчат.

5-6-й такти. Всім повторити рухи 4-го такту для дівчат. Дівчата танцюють на рівних ногах, а хлопці – напівприсідаючи.

7-й такт. На «раз» – крок управо, припадання.

На «і» – приставити ліву ногу до правої.

На «два» – повторити рух, що виконувався на «раз».

На «і» – повторити рух, що виконувався на «і».

8-й такт. Повторити рухи 7-го такту. Руки виконавців на плечах одне в одного. Цим рухом вони розкриваються в спільне півколо.

9-й такт. На «раз» – праву ногу поставити навхрест попереду лівої. Вага корпуса – на правій нозі.

На «і» – ліву ногу приставити до правої за третьою позицією.

На «два» – присісти на праву ногу.

На «і» – підскочити на правій нозі, ліва залишається в повітрі.

10-й такт. Повторити рухи 9-го такту, але починати з лівої ноги.

11-й такт. На «раз» – праву ногу поставити навхрест попереду лівої. Вага корпуса – на правій нозі.

На «і» – підскочити на правій нозі, ліва залишається в повітрі.

На «два» – ліву ногу поставити навхрест попереду правої ноги. Вага корпуса переходить на ліву ногу.

На «і» – підскочити на лівій нозі, права залишається позаду в повітрі.

12-й такт. На «раз» – стопою правої ноги ковзнути по підлозі ззаду наперед (флік) і підняти праву ногу на 45°. Коліно зігнути.

На «і» – підскочити на лівій нозі.

На «два» – приставити праву ногу до лівої за шостою позицією.

На «і» – пауза.

Рух № 6

Виконується на 12 тактів музичного супроводу.

1-й такт (для дівчат). На «раз» – праву ногу поставити навхрест попереду лівої. Вага корпуса – на правій нозі.

На «і» – ліву ногу приставити до правої за третьою позицією (припадання).

На «два» – присісти на праву ногу.

На «і» – ліву ногу приставити до правої за третьою позицією.

Парубки виконують те саме, тільки починають рух з лівої ноги.

2–12-й такти. Повторити рухи 1-го такту.

Рух № 7

Виконується на 12 тактів музичного супроводу.

1-й такт (для дівчат).

На «раз» – ліву ногу поставити навхрест попереду правої. Права нога – позаду і трохи піднята.

На «і» – праву ногу, яка стоїть позаду, поставити на підлогу, ліву – ледь підняти над підлогою.

На «два» – ліву ногу поставити на підлогу позаду правої, праву – невисоко підняти над підлогою попереду лівої.

На «і» – праву ногу поставити на підлогу, ліву – трохи підняти позаду правої.

2-й такт. На «раз» – ліву ногу поставити навхрест попереду правої. Праву – ледь підняти над підлогою позаду лівої.

На «і» – праву ногу поставити на підлогу. Ліву – трохи підняти над підлогою попереду правої.

На «два» – ліву ногу поставити на підлогу, праву злегка підняти над підлогою.

На «і» – пауза (па-де-буре).

3-й такт. На «раз» – праву ногу поставити навхрест попереду лівої.

На «і» – ліву ногу ледь підняти над підлогою. Вага корпусу переноситься на праву ногу.

На «два» – ліву ногу поставити навхрест попереду правої.

На «і» – праву ногу ледь підняти. Вага корпусу переноситься на ліву ногу.

4-й такт. На «раз» – стопою правої ноги ковзнути по підлозі ззаду наперед (флік) за шостою позицією.

На «і» – праву підняти на 45° , коліно зігнути.

На «два» – праву ногу поставити на підлогу поруч з лівою за шостою позицією.

На «і» – пауза.

5–8-й такти. Повторити рухи 1–4-го тактів.

9-й такт. На «раз» – припасти вперед на праву ногу за шостою позицією, ліва – позаду в повітрі.

На «і» – підскочити на правій нозі.

На «два» – припасти вперед на ліву ногу, права – позаду в повітрі ледь піднята над підлогою.

На «і» – підскочити на лівій нозі.

10-й такт. Виконується потрійний притуп.

11–12-й такти. Обличчям до глядача зробити доріжку вліво, ліва нога попереду.

Парубки виконують усе те, що й дівчата, тільки починають рух з другої ноги.

Рух № 8,а (для дівчат)

Виконується на 12 тактів музичного супроводу.

1–4-й такти. Ідуть праворуч доріжкою.

5–8-й такти. Ідуть ліворуч доріжкою, змінюючи ноги.

9-й такт. На «раз» – праву ногу поставити навхрест попереду лівої.

На «і» – ліву ногу приставити до правої позаду неї.

На «два» – переступити на праву ногу. Вага корпусу – на правій нозі.

На «і» – ліву ногу злегка підняти позаду правої.

10-й такт. Повторити рух 9-го такту, тільки починати з другої ноги.

11-й такт. На «раз» – праву ногу поставити навхрест попереду лівої, вага корпусу – на правій нозі.

На «і» – ліву ногу підняти над підлогою.

На «два» – ліву ногу поставити навхрест попереду правої, вага корпусу переходить на ліву ногу.

На «і» – праву ногу підняти над підлогою.

12-й такт. На «раз» – стопою правої ноги ковзнути по підлозі ззаду наперед (флік) за шостою позицією.

На «і» – праву ногу підняти вперед на 45° , коліно зігнути.

На «два» – праву ногу приставити до лівої за шостою позицією.

На «і» – пауза.

Рух № 8,б (для парубків)

Виконується на дванадцять тактів музичного супроводу.

Вихідне положення – обличчям до дівчат.

1–4-й такти. Просуватися доріжкою ліворуч.

5–8-й такти. Просуватися доріжкою праворуч, змінюючи ноги.

9–11-й такти. Ті самі рухи, що й у дівчат, тільки починати з другої ноги.

12-й такт. На «раз» – зробити повне присідання за шостою позицією.

На «і» – пауза на присядці.

На «два» – піднятися з присядки.

На «і» – пауза.

Рух № 9

Виконується на 12 тактів музичного супроводу.

1-й такт. На «раз» – дівчина робить крок лівою ногою вліво, а парубок правою ногою вправо, другу ногу трохи підняти над підлогою.

На «і» – дівчина робить напівприсідання на лівій нозі, а парубок – на правій.

На «два» – дівчина робить крок правою ногою вправо, а парубок лівою ногою вліво, другу ногу ледь підняти над підлогою.

На «і» – дівчина робить напівприсідання на правій нозі, а парубок – на лівій.

2-й такт. Повторити рухи 1-го такту, але в кінці на «і» (четверта восьма) приставити ногу за шостою позицією.

3-й такт. На «раз» – легке присідання на праву ногу.

На «і» – ліву ногу приставити до правої і піднятися на півпальці.

На «два» – повторити рух, що виконувався на «і».

При цьому русі парубок кладе ліву руку на праве плече дівчини, а праву – на її талію; дівчина кладе обидві руки на плечі парубкові. Парами повертаються півбоком, правим плечем одне до одного, і роблять поворот назад, за себе.

4–8-й такти. Повторити рухи 3-го такту.

9-й такт. На «раз» – стати на праву ногу.

На «і» – стати на ліву ногу.

На «два» – стати на праву ногу.

На «і» – стати на ліву ногу. У цьому русі корпус нахиляється наперед, і рух виглядає, як біг на місці, тобто в повороті, навколо своєї осі. Руки весь час акцентують кожному восьмому такту.

10–12й такти. Повторити рухи 9-го такту.

Рух № 10

Виконується на 18 тактів музичного супроводу.

1-й такт. На «раз» – праву ногу поставити навхрест попереду лівої.

На «і» – ліву ногу приставити позаду до правої за третьою позицією.

На «два» – правою ногою зробити крок уліво.

На «і» – приставити ліву ногу до правої за третьою позицією.

2-й такт. На «раз» – зробити правою ногою крок уліво.

На «і» – ліву ногу підняти позаду на 45°, коліно зігнути.

На «два» – ліву ногу поставити навхрест попереду правої.

На «і» – праву ногу підняти позаду на 45° , коліно зігнути.

3-й такт. На «раз» – поставити праву ногу на підлогу.

На «і» – ліву ногу підняти позаду на 45° , коліно зігнути.

На «два» – приставити ліву ногу до правої за шостою позицією.

На «і» – пауза.

4–6-й такти. Повторити перші три такти.

7-й такт. На «раз» – поставити праву ногу навхрест попереду лівої.

На «і» – зробити підскік на правій нозі.

8-й такт. На «раз» – ліву ногу поставити навхрест попереду правої.

На «і» – підскік на лівій нозі.

На «два» – праву ногу поставити навхрест попереду лівої.

На «і» – підскік на правій нозі.

9-й такт. На «раз» – приставити ліву ногу до правої.

На «і» – переступити на праву ногу.

На «два» – приставити ліву ногу до правої.

На «і» – пауза.

10–12-й такти. Повторити 7–9-й такти.

13-й такт. На «раз» – праву ногу поставити навхрест попереду лівої за третьою позицією. Вага корпусу – на правій нозі.

На «і» – ліву ногу приставити до правої.

На «два» – правою ногою зробити крок уліво.

На «і» – ліву ногу приставити до правої.

14–18-й такти. Повторити 13-й такт.

Рух № 11. Притуп

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз» – притуп лівою ногою за шостою позицією.

На «і» – праву ногу приставити до лівої за шостою позицією.

На «два» – ліву ногу трохи підняти і поставити біля правої за шостою позицією.

На «і» – пауза.

Раковецкий кручений

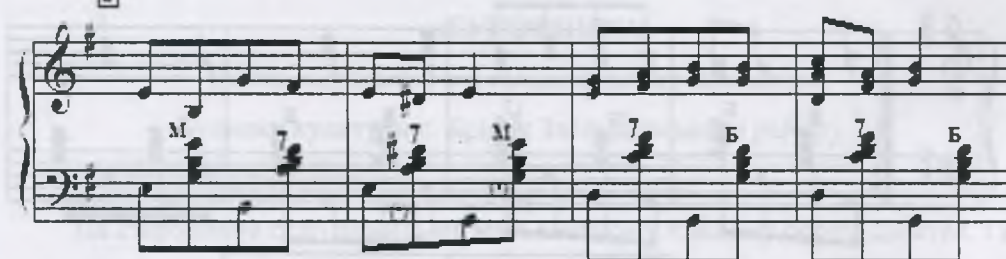
Обработка Григория Гембри

1

Баян

2

Музыкальная партитура, состоящая из пяти систем. Каждая система содержит две стaves: верхнюю (с нотами) и нижнюю (с аккордами и цифрами). Музыка написана в ключе с двумя диэзами (F# и C#).

Система 1: Верхняя часть содержит быстрые шестнадцатые ноты. Нижняя часть содержит аккорды, помеченные М, #7, #7, М, 7, Б, 7, Б.

Система 2: Верхняя часть содержит быстрые шестнадцатые ноты. Нижняя часть содержит аккорды, помеченные М, М, 7, М, М, #7, #7, М.

Система 3: Верхняя часть начинается с триола (3). Нижняя часть содержит аккорды, помеченные М, М, #7, М, 7, Б, Б, 7, Б.

Система 4: Верхняя часть содержит быстрые шестнадцатые ноты. Нижняя часть содержит аккорды, помеченные Б, Б, Б, 7, Б, Б.

Система 5: Верхняя часть содержит быстрые шестнадцатые ноты. Нижняя часть содержит аккорды, помеченные Б, #7, М, М, М.

В конце системы 5 указаны варианты исполнения: 1. и 2.

«БУКОВИНКА»

Танець записаний від танцювального колективу
Будинку культури с. Брідок Заставнівського району.

Це старовинне село лежить на мальовничому правому березі Дністра, і в ньому збереглися давні народні традиції та звичаї, пов'язані з релігійними святами, громадськими та сімейними подіями тощо.

Виконавці «Буковинки» одягнені в костюми, які побутують на Заставнівщині.

Костюм дівчини

Багато вишита нитками або бісером буковинська сорочка, горботка, вузька тканина крайка, розшитий, обрамлений сивим смушком кептарик; на

голови – віночок із квітів або дьорданик; на ногах – туфлі або чоботи на невисокому підборі, чорні або коричневі; на плечах – барвиста хустка.

Костюм хлопця

Вишита біла довга до колін сорочка, широкий тканий пояс, кептарик, білі вузькі штани; на ногах – чорні черевики або чоботи; на голові – зелений або коричневий капелюх, прикрашений дзеркальцем і пір'ям.

Танець розрахований на 8 пар виконавців.

ОПИС ТАНЦЮ

Дівчата розташовані за третьою правою кулісою. Хлопці знаходяться за першою лівою кулісою.

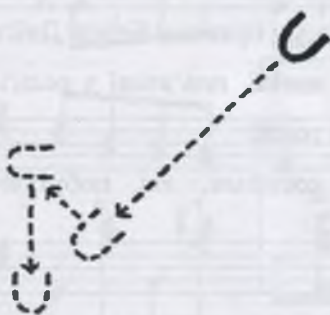
Перша фігура (16 тактів)

Програється музичний вступ – 8 тактів.

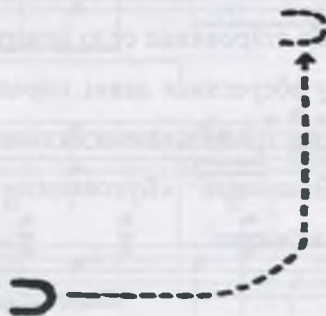
Виконується 1-а частина музичного супроводу.

1–4-й такти 1-ї частини музичного супроводу. Солістка, притримуючи хустинку на плечах, виходить із-за третьої правої куліси *рухом № 1* (кроком з ударом позаду і підскок) і рухається до першої лівої куліси, виглядаючи, чи прийшли хлопці.

5–8-й такти. Солістка виглядає хлопців, вдивляючись у кулісу.

Мал. 1

Мал. 2

9–16-й *такти*. Солістка з правої ноги виконує *рух № 2* (перехрещення ноги) і рухається вздовж переднього плану сцени, далі – вздовж правих куліс, виглядаючи своїх подруг, до кута сцени (третьої куліси), щоб запросити їх до танцю (мал. 1, 2).

Друга фігура (16 тактів)

Програється музичний супровід № 2.

Мал. 3

1–8-й *такти*. Солістка робить знак дівчатам лівою рукою і викликає їх до танцю.

Вибігають три подруги, беруться за плечі і біля третьої куліси виконують *рух № 2* (перехрещення ноги) з лівої ноги, утворюючи маленьке коло (мал. 3).

9–16-й *такти*. Продовжуючи *рух № 2* (перехрещення ноги) в тому самому напрямку, четверта дівчина лівою рукою викликає інших, які приєднуються до

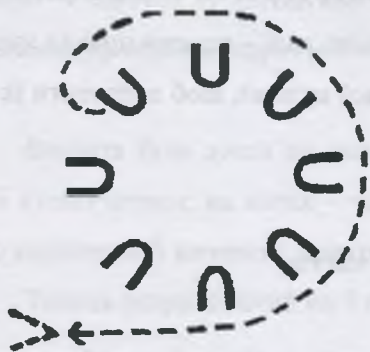
перших дівчат і продовжують танець цим самим рухом.

Третя фігура (16 тактів)

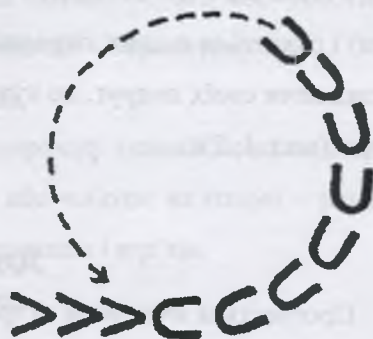
Музичний супровід № 3.

1–16-й *такти*. Дівчата з правої ноги продовжують виконувати *рух № 2* (перехрещення ноги) вздовж правих куліс, по передньому плану до першої лівої куліси. На останньому такті музичної фрази солістка знімає з плечей свою хустку і кінець її ніби кидає в першу ліву кулісу.

Хлопці беруть вільний кінець хустки. Дівчата, заходячи на півколо, виводять хлопців до танцю (мал. 4, 5).

Мал. 4

Мал. 5

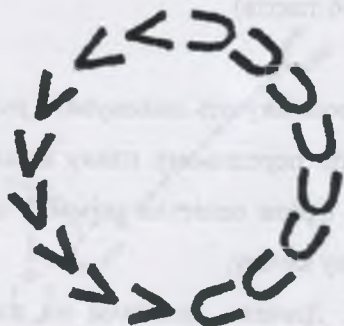
Четверта фігура (16 тактів)

Виконується музичний супровід № 1 (16 тактів).

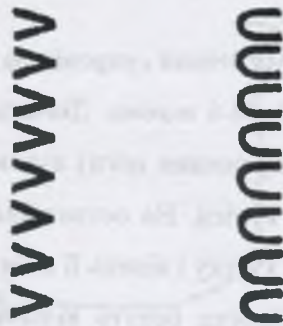
1–12-й такти. Дівчата, взявши одна одну двома руками за талію (кожна стоїть позаду одна одної), починаючи виконувати *рух № 3* (чесанка), виводять за собою хлопців, рухаючись проти ходу годинникової стрілки по колу (мал. 5). А хлопці, вдаючи, що вони впираються, із задоволенням рухаються за дівчатами (вони теж тримають один одного за талію, виконуючи *рух № 3* в тому самому напрямку, куди їх ведуть дівчата).

13-й такт. На «раз» – солістка зі своїм партнером, дійшовши до середини переднього плану сцени, виконують зіскок на обидві ноги, зігнувши коліна.

14–16-й такти. Виконавці танцювальним бігом *рух № 4* утворюють дві

Мал. 6

Мал. 7

лінії – хлопці вздовж лівих, а дівчата – правих куліс (мал. 6, 7).

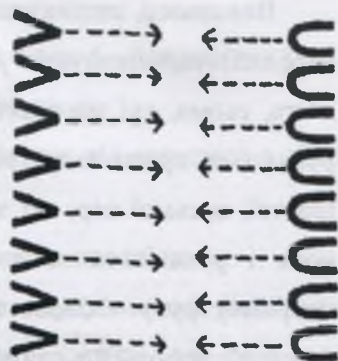

П'ята фігура (16 тактів)

Виконується музичний супровід № 2.

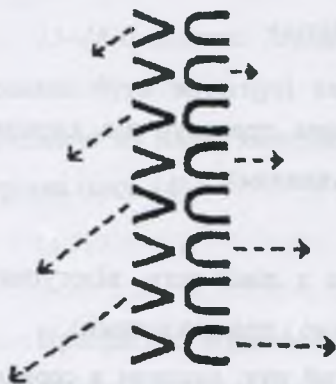
1–8-й такти. Виконавці стоять у двох лініях (див. мал. 7) і виконують такі рухи: дівчата виконують рух № 5 (подвійна дрібушка), починаючи з правої ноги; хлопці виконують рух № 6 (присядка-м'ячик). Рух виконують 7 разів, на восьмий раз піднятися із присідання.

9–12-й такти. Виконавці рухом № 1 (крок з ударом позаду і підскок) просувуються в лініях до середини сцени. У дівчат руки в проймах кептарика, у хлопців руки позаду, на поперек (мал. 8).

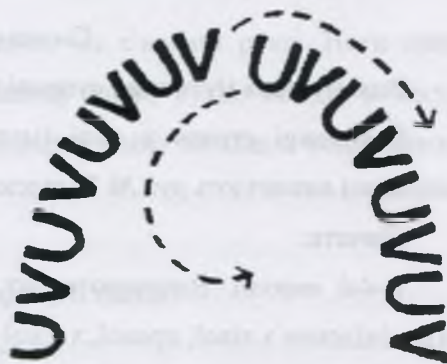

Мал. 8

13–16-й такти. Виконавці, подавши одне одному обидві руки (утворивши пари), розташовуються у двох півколах – перша, третя, п'ята, сьома пари – з правого боку, друга, четверта, шоста, восьма пари – з лівого. До правого боку своїх партнерів ведуть дівчата, а до лівого своїх партнерів ведуть хлопці (мал. 9, 10).

Мал. 9

Мал. 10

Шоста фігура. (16 тактів)

Виконується музичний супровід № 3.

Виконавці, вишикувавшись у два півкола, кладуть руки одне одному на передпліччя, виконують *рух № 2* (перехрещення ноги). Пари перша, третя, п'ята, сьома, які знаходяться з правого боку, починають рух із лівої ноги і рухаються проти ходу годинникової стрілки, а виконавці другої, четвертої, шостої, восьмої пар, які знаходяться з лівого боку, виконують рух із правої ноги і рухаються за ходом годинникової стрілки. Голови повернуті в напрямку руху. Обидва півкола проходять по колу і наприкінці музичної фрази з'єднуються в єдине велике коло (мал. 10, 11).

Мал. 11

Мал. 12

Сьома фігура (16 тактів)

Виконується музичний супровід № 1.

Виконавці стоять у колі (мал. 11). Дівчина праворуч від хлопця, і виконавці виконують *рух № 7* (підскок з притупуванням).

Дівчата:

1–4-й такти. Виконують рух, починаючи з лівої ноги, відступаючи назад (підскок з лівої, правої, з лівої і притуп лівою і правою ногами).

5–8-й такти. Дівчата виконують цей самий рух, входячи в середину кола з правої ноги.

9–12-й такти. Дівчата повторюють рухи 1–4 тактів.

13–14-й такти. Дівчата повторюють рухи, входячи всередину кола.

15–16-й такти. Дівчата сідають на з'єднані руки хлопців.

Хлопці:

1–4-й такти. Виконують *рух № 7* (підскок з притупуванням), починаючи з правої ноги, і рухаються до середини кола.

5–8-й такти. Повторюють рух, рухаються спиною від середини з лівої ноги.

9–12-й такти. Повторюють рух до середини кола з правої ноги.

13–14-й такти. Хлопці *рухом № 7* (підскок з притупуванням), відходячи із середини кола з лівої ноги, готуються з'єднати свої руки, для того щоб дівчата могли сміливо сісти на руки хлопців.

Мал. 13

Мал. 14

15–16-й такти. Хлопці беруть дівчат на з'єднані руки. Ноги дівчат повинні бути витягнуті вперед в середину кола, руки, зігнуті в ліктях, покладені на плечі хлопців, голови повернуті вліво за ходом годинникової стрілки (мал. 14).

Восьма фігура (16 тактів)

Програється музичний супровід № 2.

Виконавці знаходяться у фігурі, де хлопці міцно тримають на руках дівчат, ця фігура повинна виконуватися лірично, легко. Всі виконавці

рухаються за ходом годинникової стрілки *рухом № 2* (перехресування ноги), хлопці, не присідаючи, проносять дівчат швидко по колу. Потрібно так розрахувати, щоб на 16-й такт цієї фігури перша пара (сольна) прийшла на передній план сцени.

Дев'ята фігура (16 тактів)

Програється музичний супровід № 3.

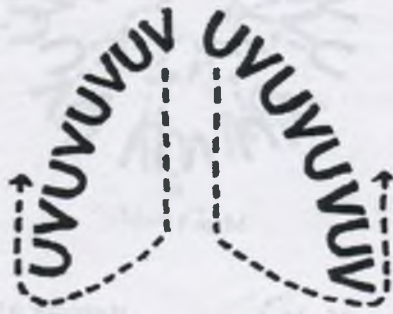
Дівчата зіскакують із рук хлопців до середини, повертаються одразу обличчям до своїх партнерів і стають у позу на виконання *руху № 9* (кругла) – середня погаренька.

1–8-й такти. Починаючи з правої ноги і розширюючи коло, танцюристи виконують *рух № 9* (увиванець), розриваючи коло на півколо.

9–16-й такти. Виконавці повторюють *рух № 9* (увиванець) з лівої ноги проти руху годинникової стрілки, розширюючи півколо (мал. 15, 16).

Мал. 15

Мал. 16

Десята фігура (16 тактів)

Програється музичний супровід № 1.

Виконавці попарно (дівчина праворуч від хлопця) виконують *рух № 10* (два підскоки і чотири кроки бігу), рухаючися за восьмою і сьомою парами вперед до переднього плану сцени, розходяться на передньому плані в різні боки пара за парою і шикуються на передньому плані в дві горизонтальні лінії в такому порядку:

перша лінія: друга, четверта, третя, перша пари;

друга лінія: восьма, шоста, п'ята, сьома пари (мал. 17).

Восьма і сьома пари йдуть уперед до авансцени, далі сьома пара йде за першою парою в правий бік, а восьма пара йде за другою парою в лівий бік.

І так далі: за сьомою рухається п'ята пара, за п'ятою – третя пара, за третьою – перша пара (всі ці пари рухаються в правий бік), восьма пара, за нею – шоста, за шостою – четверта пара і за четвертою – друга пара. Перша і друга пари йдуть уперед і стають у першу лінію, як на мал. 17. А в подальшому так розходяться всі пари і вишиковуються, як на мал. 17.

UVUVUVUV

3<3<3<3<

UVUVUVUV

3<3<3<3<

Мал. 17

Мал. 18

Одинадцята фігура (16 тактів)

Програється музичний супровід № 2.

Виконавці, прийшовши у дві лінії, стають обличчям одне до одного. Хлопець правою рукою тримає ліву руку дівчини. З'єднані руки відводять управо в глибину сцени. Права рука дівчини – в проїмі кептаря, а ліва рука хлопця покладена позаду, за спиною.

1–4-й такти. Танцюристи виконують *рух № 11* (підскок з винесенням вільних ніг до глядача), дівчина виносить праву, а хлопець ліву ногу (*рух № 11* виконують два рази).

5–8-й такти. Танцюристи виконують до-за-до, оббігають одне одного, зустрічаючись поза спинам правими, а потім лівими плечами.

9–12-й такти. Виконавці повторюють рухи 1–4 тактів.

13–16-й такти. Виконавці повторюють рухи 5–8 тактів.

Дванадцята фігура (16 тактів)

Програється музичний супровід № 3.

Виконавці стоять обличчям один до одного (мал. 18)

1–8-й такти. Танцюристи виконують у парах *рух № 9* (середня погаренька) з правих ніг, виконуючи оберт за рухом годинникової стрілки 8 разів.

9–16-й такти. Перша, третя, четверта, друга пари *рухом № 3* (чесанка, рухаючись назад) виводять своїх дівчат у праву першу кулісу, взявши їх обома руками за кисті рук. А шоста, восьма, п'ята, сьома пари виводять своїх хлопців у другу ліву кулісу *рухом № 3* (чесанка, рухаючись назад).

ОПИС РУХІВ

Рух № 1. Крок з ударом подушечкою ноги позаду і підскок

Рух виконується на один такт музичного супроводу.

Виконавці стоять у шостій позиції ніг.

На «раз» – легко стрибнути вперед, приземлившись з півпальців на всю стопу правої ноги.

На «і» – ударити позаду правої ноги подушечкою лівої по підлозі і зразу ж відірвати її від підлоги, зігнувши в коліні. Коліно лівої ноги розвернуте, спрямоване вліво.

На «два» – легко підстрибнути на правій нозі з просуванням уперед.

На «і» – пауза.

Далі рух виконується з лівої ноги.

Рух № 2. Перехрещення ноги

Рух виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз» – крок правою ногою вліво попереду лівої ноги, ледь присідаючи на ній.

На «і» – випрямитись на правій нозі і одночасно зробити крок уліво на півпальці лівої ноги.

У подальшому на кожну чвертку такту повторити рух.

Те саме виконується з лівої ноги, тільки в інший бік.

Рух № 3. Чесанка, рухаючись назад

Рух виконується протягом 16 тактів музичного супроводу.

Вихідне положення – дівчата подали кінець хустки хлопцям за першу ліву кулісу.

1–12-й такти. Дівчата, тримаючись за талії одна одної двома руками, починаючи рух із правої ноги назад дрібненько (кожний крок на одну восьму), виводять хлопців із-за куліс, проходять коло (хлопці теж тримають один одного двома руками за талію) і наприкінці 12-го такту перша пара повинна бути на передньому плані сцени.

13-й такт. Виконавці роблять зіскок на обидві ноги (у півприсяд), фіксуючи цей рух.

14–16-й такти. Танцюристи виконують простий танцювальний біг назад і утворюють дві лінії. Дівчата вздовж правих, а хлопці вздовж лівих куліс і стають обличчям ліній до ліній, вже не тримаючи за талії (мал. 6, 7).

Рух № 4. Танцювальний біг

Рух виконується на один такт музичного супроводу.

У цьому випадку рух виконується, відходячи назад.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

На «раз» – із маленького присідання зробити крок (біг) назад із правої ноги.

На «два» – повторити біг із лівої ноги.

Рух № 5. Дрібушка буковинська

Рух виконується на два такти музичного супроводу (для дівчат).

Вихідне положення – виконавці стоять у шостій позиції, обидві руки – в проймах кептарика.

1-й такт. На «раз» – виконати біговий крок із правої ноги вправо.

На «і» – притупнути лівою ногою поруч із правою, ледь повертаючи плечі вправо.

На «два» – повторити вправо рух, який робили на «раз».

На «і» – акцентований притуп лівою ногою.

2-й такт. Повторити рух із лівої ноги, повергаючи плечі вліво.

Рух № 6. Присядка-м'ячик

Музичний розмір – 2/4

Рух виконується на один такт музичного супроводу (для хлопців).

Вихідне положення – шоста позиція ніг. Обидві руки винести вперед паралельно не вище грудей.

На «раз» – із невеличкого стрибка присісти на обох ногах у повне присідання.

На «і» – зробити мах руками донизу, коліна ніг зібрані разом і спрямовані вперед.

На «два» – не встаючи з присідання, повторити рух (як на «раз»). Рух потрібно виконувати м'яко, як м'ячик.

На «і» – руки підняти у вихідне положення.

Рух № 7. Підскок із пристуком

Рух виконується на два такти музичного супроводу (для хлопців).

Вихідне положення – шоста позиція.

У хлопців (руки опущені донизу):

1-й такт. На «раз» – крок уперед у середину кола з правої ноги. Руки піднімають догори, розведені вбік, вище голови.

На «і» – підскок на правій нозі.

На «два» – повторити рух з лівої ноги, як на «раз».

На «і» – повторити підскок лівою ногою.

2-й такт. На «раз» – повторити крок із правої ноги ледь уперед.

На «і» – повторити підскок з правої ноги.

На «два» – притуп лівою ногою.

На «і» – притуп правою ногою, а ліву підняти, щоб почати з неї рух назад. Руки покласти на талію (на стегна). Те саме повторити з лівої ноги, відходячи назад. Руки тримати на талії.

Для дівчат (руки в проймах кептаря):

1-й такт. На «раз» – крок назад (виходячи з кола) з лівої ноги.

На «і» – виконати на ній же підскок.

На «два» – повторити рух назад з правої ноги.

На «і» – виконати на ній підскок.

2-й такт. На «раз» – виконати крок назад з лівої ноги (як на «раз» у 1-му такті).

На «і» – виконати підскок на ній же.

На «два» – притупнути правою ногою по шостій позиції.

На «і» – притупнути лівою ногою і почати рух із правої ноги вперед.

Цей рух у фігурі повторюється 4 рази і дівчатами, і хлопцями, але на 15-16-й такти не робити притупу, а підготуватися до наступної фігури.

Рух № 8 (16 тактів)

Музичний супровід № 2.

Вихідне положення: хлопці тримають дівчат на своїх з'єднаних руках. Дівчата обидві свої руки кладуть на плечі хлопців, ноги схрещені і витягнуті вперед всередину кола.

Хлопці виконують рух № 2 за ходом годинникової стрілки, починаючи крок з правої ноги попереду лівої. Дівчата повертають голову вбік руху кола ліво.

Рух № 9. Середня погаренка, увиванець

Рух виконується на один такт музичного супроводу.

Вихідне положення – шоста позиція ніг.

Виконавці стоять обличчям одне до одного. Хлопець правою рукою тримає дівчину за талію. Права рука дівчини знаходиться на лівому плечі хлопця.

Хлопець лівою рукою підтримує правий лікоть дівчини, а дівчина лівою рукою підтримує правий лікоть хлопця.

На «раз» – зробити правими ногами крок так, щоб виконавці були справа один від одного.

На «і» – підтягнути ліві ноги до правих, швидко повернутися на півпальцях правих ніг на півкола.

На «два-і» – те саме, що й на «раз-і», і завершити повний оберт на 360°.

Рух № 10. Крок з підстрибуванням і чотири кроки танцювального бігу

Рух виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – виконавці стоять поряд, дівчина праворуч. Правою рукою хлопець тримає дівчину збоку за талію. Ліва рука дівчини лежить на правому плечі хлопця. Вільні руки підведені догори, долоні розкриті.

1-й такт. На «раз» – зробити крок правими ногами вперед.

На «і» – підстрибнути на правій нозі.

На «два» – крок лівими ногами вперед.

На «і» – підстрибнути на них.

2-й такт. На «раз» – зробити крок танцювального бігу з правої ноги вперед, заклавши руки на талію.

На «і» – крок танцювального бігу з лівої ноги.

На «два-і» – повторити рух, який виконувався на «раз-і».

Рух № 11. Крок-підскок з винесенням ноги до глядача

Рух виконується на два такти музичного супроводу.

Вихідне положення – виконавці стоять обличчям одне до одного, ноги в шостій позиції.

Хлопець правою рукою тримає ліву руку дівчини за долоню. З'єднані руки відведені вбік на рівні плечей. Можна тримати ледь нижче плечей.

1-й такт. Хлопець починає рух із правої ноги.

На «раз» – крок уперед правою ногою попереду лівої.

На «два» – підскок на правій нозі, одночасно пряму витягнуту ногу винести вперед по лінії лівого плеча, піднявши її над підлогою.

2-й такт. На «раз» – притупнути лівою ногою поруч із правою.

На «два» – притупнути правою ногою поруч із лівою, праву ногу підняти, щоб було можливо почати рух спочатку. Дівчина виконує цей рух із лівої ноги, права рука дівчини в проймі кептаря, у хлопця – на своїй талії.

Рух № 12. До-за-до

Рух виконується на кожен восьму музичного такту, тобто вісім бігових кроків протягом двох тактів.

Вихідне положення – обличчям один до одної, ноги в шостій позиції. Руки у дівчини – в проймах кептаря, а у хлопця – позаду на попереку. Дівчина починає рух із лівої ноги, а хлопець – із правої.

1-й такт. На «раз» – біговий крок уперед, зустрічаючись із партнером правими плечима.

На «і» – повторити біг з іншої ноги.

На «два» – продовжити рух з іншої ноги.

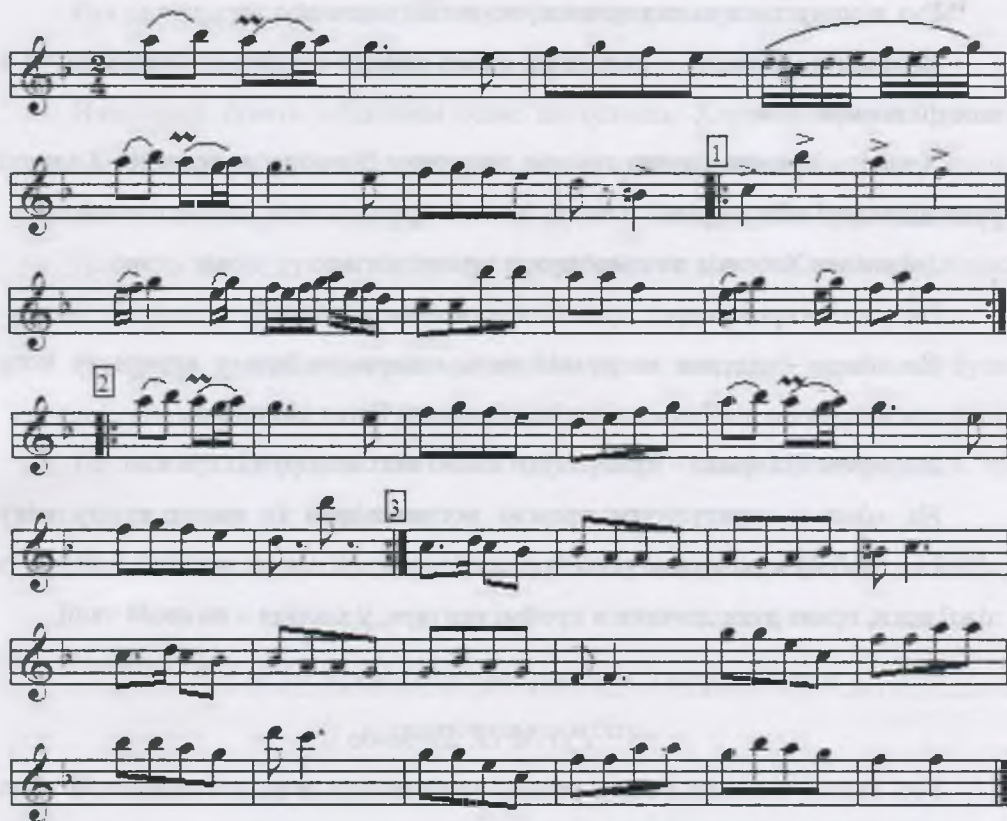
На «і» – продовжити рух, змінивши ногу.

Усього потрібно виконати вісім бігових кроків протягом двох тактів (мал. 18).

Рух виконувати, міняючись спинами один до одного.

Буковинка

РОЗДІЛ 5

НАРОДНИЙ ОДЯГ КАРПАТСЬКОГО КРАЮ

5.1. ГУЦУЛЬЩИНА

Гуцули населяють найбільш неприступну частину Карпатських гір, тому мають усі прикмети високогірських мешканців, як пристосованість до гірської суворості природи і прив'язаність до своїх звичаїв. Їхнє вбрання різниться від убрання сусідів – бойків багатством кольорів та орнаментики.

ЖІНОЧЕ ВБРАННЯ

Зачіска і убір голови

Дівоча зачіска відрізняється від жіночої. Дівчина розчісувала волосся на дві сторони і заплітала одну або дві коси, викінчуючи їх волічкою («упліткою»).

Святкова зачіска, особливо у велике свято, потребувала багато часу й уваги та допомоги матері чи іншої дівчини. Розчесавши волосся на два боки, високо над вухами заплітали дві коси. Заплітаючи, скріплювали коси пасмом червоної волічки і шнурком з нанизаними на ньому мідними гудзиками («пуговиці»). Кінці обох кіс закручували на тім'я, а щоб цей «попліт» тримався, зав'язували його «прив'язкою» з гарасівки. Ззаду встромляли живу або штучну квітку («закосичували»).

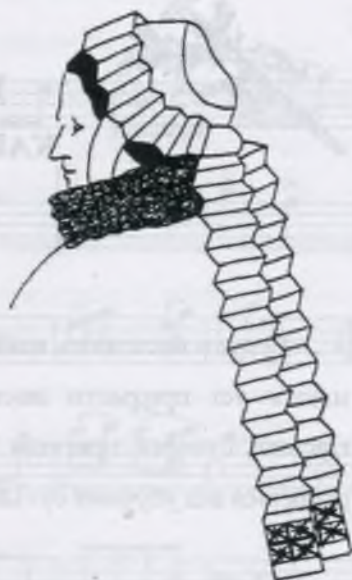
Ще складніша зачіска зарученої дівчини. Поміж косами та чолом обводять голову смугами кольорової волічки й зав'язують їх на потилиці. Кінці волічки звисають на спину на дві долоні. На чоло накладають «чільце»: вузьке сукняне або металеве півколо, покрите прикрасами з міді, срібла чи золота й кораликами. Чільце закриває чоло, а прикраси звисають аж на очі.

Намітка – старовинний святковий убір голови молодиці або старшої

жінки. Це льняне, конопляне або шовковисте вузьке полотнище завдовжки від 1,5 до 3,5 м, яким повивали голову. Воно мало різні назви. Найдавніша – «убрус», а новіші – «перемітка», «рантух». Намітки були викінчені вишитим, мережаним або тканим орнаментом.

Заміжня жінка завжди пов'язана. Намітку пов'язували вперше молодій на весіллі. Такий звичай був по всій Україні, й пов'язання включене у весільний обряд. Гуцулка заплітала коси понад вухами й обводила ними голову довкола. Поверх них натягала на тім'я чепець і підв'язувала його кінцем, що був 2–3 см завширшки, підборіддя. Перед тим вишиту на кінцях гуцульським орнаментом намітку складала вчетверо й рисувала доволі широко впоперек.

Намітка

Нею обвивала голову високо над чолом так, що видно було волосся, розділене посередині, перев'язане кольоровою косичкою з волічки. Намітку зав'язувала вузлом на потилиці, кінці її звисали поруч на спині, сягаючи аж до пояса. Згодом намітки вийшли з ужитку. Їх заступила хустка з тонкої вовни («шальянова»).

Хустки бували різної величини. Для щоденного вжитку – невеликі, а святкові мали край на півтора чи два метри. На хустках квітчастий візерунок у живих кольорах – червоному, жовтогарячому, зеленому. Краї обведені шовковими тороками. Зав'язувала хустку гуцулка так, щоб голова здавалася широкою, а обличчя було обрамоване рівномірно. Найперше складала хустку у трикутник і заковувала передній край на три пальці. Зав'язувала хустку ззаду на потилиці й обома кінцями обводила голову; переплівши їх біля вух, спускала тороки вниз. Така форма зав'язування притаманна жіночому гуцульському одягу.

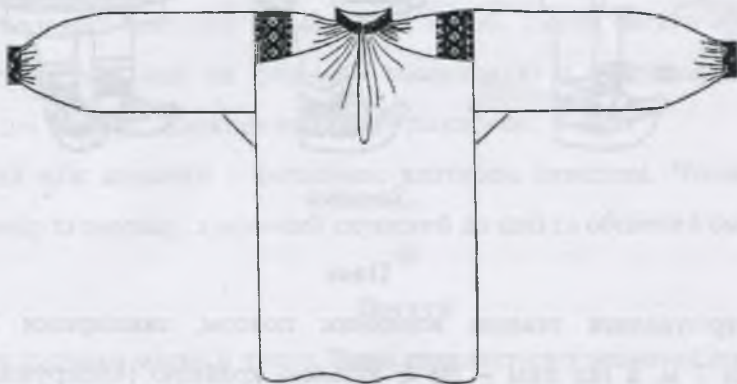
Намисто

Гуцульське намисто пишне, багате й різноманітне. Найдавніше – це згарди, себто мосяжні хрестики або металеві оздобы, нанизані на ланцюжок. Пізніше прийшли венецькі коралі з кольоровим візерунком та золотим вкрапленням. Були і справжні червоні коралі з дочіпленими до них монетами різного походження. А в кінці «лискавки» – скляні намистини різних кольорів, окрім того, силянки або гerdани, що ними обв'язують шию. Ззаду намисто зчіплювали «чепрагою» – стародавньою пряжкою або зав'язували червоною гарасівкою.

Сорочка

Святкові сорочки шили з льняного, а буденні – з конопляного полотна. В новіший час для основи купували в місті «біляві» (бавовняні) нитки. На уток давали тонкі, вдома прядені. Так виходило тонше полотно. Також купували в місті «біленицю», себто фабричне полотно, на «прилюдні» – святкові сорочки.

Давніше, якщо хотіли мати весь рукав «писаний» (покритий узором), то віддавали ткати. Це вивелося з ужитку. Звичайно вишивали комір («обшивку»), уставку і манжети («дуди»). Пазуху і поділ сорочки обводили рубцем.

Сорочка

У давнину вишивали вовняними нитками; їх фарбували самі природними барвниками. Пізніше купували «бавунку» – бавовняні кольорові нитки. Тепер уживають нитки марки ДМЦ. Старші жінки вишивали для себе небіленими або білими нитками чи одним якимсь кольором.

Сорочку зав'язували спереду «щінками» – шнурком із білих ниток.

Поясний одяг

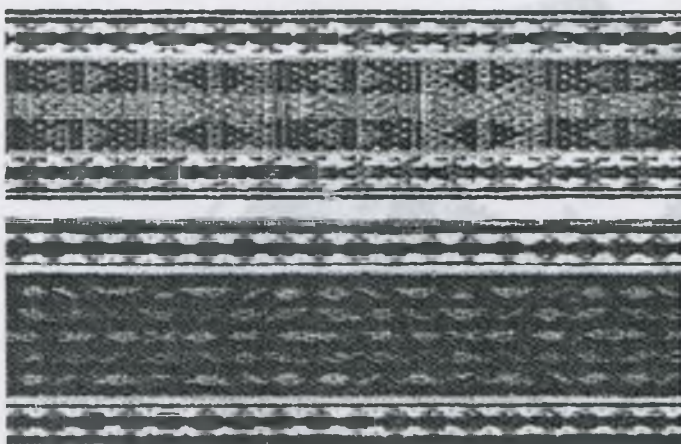
Гуцулка обгортає стан запасками. Це два чотирикутні вовняні кусні тканини («двоєснички»), що відповідно до кольору звуться «колосові» (жовті), «чорнобриві» (з перевагою темного кольору), зелені або бурякові. Їх ткали в поперечні смужки: на щодень – лише кольоровими нитками, а до святкових додавали золоту або срібну нитку – «дріть». Запаску обшивають шнуром, сплетеним із кольорових ниток. Передня запаска коротша від задньої і з-під неї видно трохи сорочку.

Запаски

Пояс

Підперізувалися тканим вовняним поясом, завширшки 20–25 см, завдовжки 3 м, а під ним – ще й вузькою крайкою («попружкою»). Таке підперізування міцне, добре тримає запаску.

Пояси

Безрукавка (кептар)

Кептар – це частина одягу, який гуцули носять узимку, а часто і влітку, бо гірський клімат суворий. Роблять його з однієї овечої шкіри, яку розрізують посередині на перед і спину. Передню частину розрізують на дві поли. Виріз для шиї обводять коміром із смушку. Також смушком прикрашають весь кептар довкруги.

Кептарі, що їх носять до роботи, прикрашають скромно, а святкові дуже щедро. Вздовж поли вміщують нашивки з кольорової шкіри, шнурів, «цяток» (капслів), шкіряної плетінки й металевих оздоб. Також багато прикрашена спина кептаря, що має не раз усю композицію з тих самих додатків. Спереду – дві кишені. Довжина кептаря – до стегон.

Різниця між жіночим і чоловічим кептарем невелика. Чоловічий має стоячий комір із смушку, а жіночий скроєний до шиї та обшитий смушком.

Взуття

Взуття гуцулки міцне й тепле. Воно складається з вовняної онучі, капця (вовняна панчоха) і постолів.

Кентар

Онуча – це кусень вовняного матеріалу, яким обгортають стопу. Капець – вовняна панчоха, пошита з доморобного сукна або вовняної матерії, здебільшого вишневого або бурого кольору. Горішній край і середину прикрашають вишивкою, а спереду пришивають декоративним швом «нахлипку» (зубець із сукна).

Ногу, обведену онучею, взувають у «капець», а тоді в постіл. Прикріпивши постולי «волоками» (вовняні іпнури), обвивають ними ноги на висоті щиколотки.

Пізніше замість капців плели на дротах шкарпетки з грубої волічки, добираючи колір вишневий, бурий або білий. Шкарпетку виплітали до такої самої височини, що й капець із сукна, і закінчували верхній край гуцульським узором.

Додатки

До святкового одягу належали ще дрібниці, що їх дбайливо підбирали. Шовкова узориста хустина з тороками. Жінка опоясувалася нею немов запаскою (поверх передньої запаски), ззаду зав'язувала гудз або підтикала кінці під пояс.

Ширинку, білу хустинку, ведену вздовж країв вишивкою, тримали в руці, ідучи до церкви чи в гостину.

Дзьобенка – торбина з картатого вовняного матеріалу, обведена з обох боків крайкою.

Гуцулка носила її через плече.

ЧОЛОВІЧЕ ВБРАННЯ

Убір голови

У старших господарів волосся сягало до шиї. Парубки та молодші господарі підстригалися коротше.

Улітку й у переходовий час чоловіки носили «крисаню» – повстяний капелюх чорного кольору. Верх його півкулястий, боки невисокі, доволі широкі криси, заломлені вгору. Крисаню обводили «червячками» – різнокольоровим вовняним шнурком. Молоді хлопці чіпляли їх кілька, додаючи штучні квіти або прикрасу з дрібних кораликів – «трясунку».

Взимку покривали голову хутряними шапками різної форми. Звичайна хутряна шапка – «кучма», невисока з півкулястим верхом, до країв пришиті хутряні смуги, відгорнуті вгору «відвороти», які в негоду можна спустити.

Сорочка

У давнину чоловіча сорочка мала той самий крій, що й жіноча. Його описано в окремому розділі. Згодом крій чоловічої сорочки змінився (описано теж окремо). Тут лиш зазначимо, що в чоловічій сорочці комір, пазуху й манжети («брацарі») обводили вишивкою. Поділ сорочки вікінчували мережкою білими нитками.

Сорочка на Гуцульщині коротка, покриває стегна. Все ж таки вона довша від кептаря, а іноді і від сердака.

Штани (портяниці, гачі)

Гуцули більшу частину року носили штани з доморобного сукна («гачі») і тільки влітку – з полотна («портяниці»). Колір доморобного сукна був чорний або червоний.

Кроїли обидві ногавиці («холошні») як рівні прямокутники, зшивали їх поздовжнім швом. Ззаду з'єднували вставкою у формі трапези, а спереду невеликим чотирикутником. Поздовжнє зшиття і вставка викінчені декоративним швом. Верхній край штанів завернений у рубець і крізь нього протягнутий шнур («очкур») або вузький ремінець, що притримує їх.

Капці, капчури чи шкарпетки закривали нижній край штанів, бо капець охоплював ногу під коліном. Взуваючись, гуцул закладав на кожній ногавиці складку, яка відставала збоку. В новіший час не носили капців і ногавиці спускали до низу. Край їх, підкочений у долоню завширшки, був викінчений декоративним швом.

Черес

Гуцул підперізується широким шкіряним поясом – чересом, що застібається на три пряжки. Давніше череси були широкі («від стегон до пахи»), щоб захищати чоловіка при роботі в лісі; тепер череси вужчі, часто мають викарбуваний узір, а то й металеві прикраси. У середині – сховок для люльки, ножа та шкіряного гаманця. Підперезавшись, гуцул витягав сорочку з-під пояса трохи наверх. Вона звисала спереду коротше, ніж ззаду.

Черес

Взуття

Взуття гуцула – постолы й капці. Постолы зроблені зі свинячої чи худоб'ячої шкіри. Щоб їх пошити, прямокутник шкіри завертають з усіх країв. Зовнішня сторона постолів злегка зморщена, перед задертий догори. У верхньому краї роблять дірки («обори»), крізь які просилають довгі вузькі ремінці або вовняні шнури («волоки»). Ними прив'язують постіл до ноги й закручують кілька разів вище від щиколотки.

Чоловічі капці (шкарпетки) пошиті із сукна; вони інакші як жіночі. Капці скроєні так, щоб охоплювали стопу та литку. З одного краю капця є скісне крило, що зветься «нахлипкою». Верх капця й «нахлипка» викінчені декоративним швом.

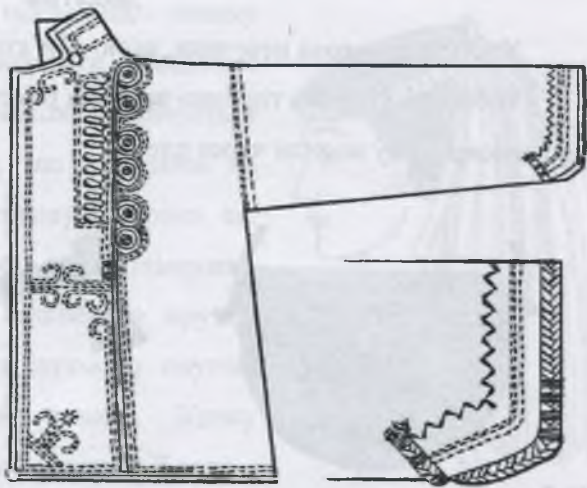
На ногу, обгорнуту онучею, вбирають капець, а тоді взувають постіл і ремінцями або чорними чи білими волоками обкручують ногу до щиколотки.

Молодші гуцулы у свято взувають чоботи.

Верхнє вбрання

Сердак. Поверх кептаря гуцул надягає коротку свиту – сердак з доморобного чорного або червоного сукна. Його кроять, перегнувши кусень тканини. У станку посередині роблять виріз для шиї, передню частину розрізують на дві поли. Щоб вони заходили одна на одну, додають з обох боків смуги «грідушки». Збоку до сердака доточують клини. Виріз для шиї обводять невеликим стоячим коміром.

Усі шви сердака покриті стібками з кольорової волічки.

Сердак

На «грідушках» спереду орнамент з волічкового шнура жовтого, цеглястого й зеленого кольорів. Для прикраси додають китички з тієї самої кольорової волічки – «дармовиси». Гуцульський сердак довший від кептаря.

Кожух. Взимку носять короткі кожухи; буденні кожухи простіші, святкові більш прикрашені.

Верх кожуха із цілої овечої шкіри, в якій посередині вирізали отвір на шию, а поздовж розрізували на поли. Станок кожуха приталений; щоб поширити його низ, у стані доточували дві шкіри, скроєні скісно. Рукави були з двох прямокутників шкіри. Краї кожуха обводили чорним смушком; пришивали його до шкіри «силянкою», щоб прикрити шви, а зверху заличковували орнаментом – зубцями з червоного сап'яну, обведеними волічкою. На спині в стані пришивали «пояс» – орнамент із сап'яну на білій «голиці» (біла шкірка), а по боках кручені шнурки з жовтогарячої волічки. Передки кожуха («грідушки») прикрашали жовтими та зеленими «снурками», а вгорі – китичками з волічки.

Кожух застібали спереду на шкіряні гудзики, пришитими на правому боці; петельки з крученої шкіри – на лівому.

Додатки

Хустина шовкова невелика, якою обв'язували шию.

Тобівка – шкіряна торбина на смузі ременю, густо оббита металевими прикрасами, яку носили через плече.

Тобівка

Топірець

Тоїрець – палиця з твердого дерева з мідною поперечкою, різьблена та прикрашена кораликами; зверху має вістря, немов сокира.

5.2. БОЙКІВЩИНА

Одяг бойків не має великої пишноти чи різноманітності кольорів. Він скромний, але дуже випрацюваний, вишивані прикраси делікатні. Все ж у деяких околицях одяг більш мальовничий, як в інших.

ЖІНОЧЕ ВБРАННЯ

Зачіска й убір голови

Дівчина заплітала волосся у дві коси. У будень закладала їх довкола голови; в неділю чи свято вплітала «заплітки» – смужки червоної або зеленої волічки. Коси на кінці лучились і від них звисала велика китиця волічки; її притримували «поясом», отже китиця, запліток і тороки пояса творили ззаду одну велику волічкову китицю.

Дівчина ходила «простоволоса», щоб похвалитися зачіскою. До роботи зав'язувала білу перкалеву хустину, а в негоду пов'язувалася шаленовою хусткою у дрібні квіти.

Молодиці ховали волосся під чепець – плоску шапочку. Верх її з купованої коронки, обведений білим полотном. Обвідка чепця закінчується двома зв'язаними шнурками, що спадають на спину. Зверху жінка клала на голову «снурок», що складався з обруча – «кички» та кольорових шнурків. Кичка зроблена з вишневого пруття, зігнутого в коло. Її обвивали вузькою смугою полотна, щоб не тиснула голови. Кичку пов'язували смугою з шаленової хустки, а її верх заповнювали купованим мереживом – поставало

Снурок

немов мале решітце. Спереду в кичку густо вколювали шпильки з великими блискучими голівками. Через денце кички перетягали у два ряди шнурок, сплетений з червоної та зеленої волічки. Такі самі шnurки завдовжки 50 см звисали густо ззаду кички; крім шнурків, чіпляли червоні й зелені гарасові стрічки, тож на спину спадав жмут стрічок і шнурків.

Ідучи до церкви, жінка покривала «снурок» хусткою. Тільки спереду видно було з-під неї край кички й мерехтіння шпильок.

Снурок убирали низько над бровами, а на маківці – вище. Коли покривали його хусткою, то посередині створювався гострий кут. Такий спосіб пов'язування нагадував той час, коли на голову чіпляли один або два роги «для відстрашування нечистої сили».

Коли в долині Опору та Свічі вже не вбирали ні кички, ні снурка, то хустку пов'язували так: зложивши подвійним скосом, прикладали її до чола вище від брів і високо над потилицею зав'язували обидва кінці.

Намисто

Найперше одягали на шию гердан – узористу вузьку смужку з дрібних кораликів.

Нижче чіпляли кілька разків справжніх коралів, перенизаних металевими гудзиками і хрестиками. А ще нижче – «пацьорки», легкі блискучі різнокольорові намистини – «світлячки». Металеві гудзики й хрестики виробляли сільські майстри.

Були ще й «ковтки з лелітками», тобто кульчики з трясучками. Ці старовинні прикраси згодом зникли.

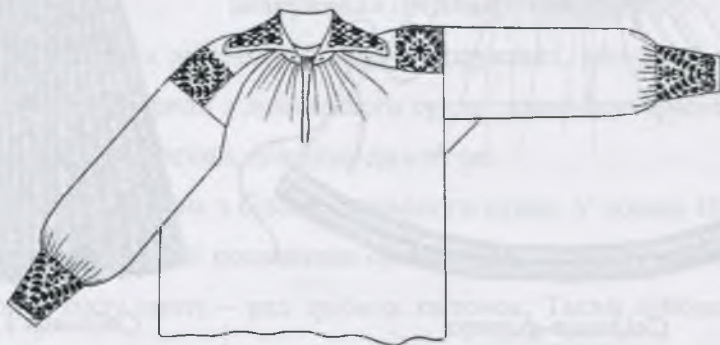
Сорочка

Жіноча сорочка скроєна так само, як чоловіча; вона не довга, сягає до стегон. Від пояса вбирали нижню спідницю з грубішого полотна. Станок сорочки морщили на нитку і закріплювали зверху кольоровими нитками.

Загально поширений виложистий комір. Його зав'язували плетеним шнурочком із китицями – «ущінкою».

Згодом орнаментация сорочок змінилася. Давніш були геометричні лінії, зигзаги й ромби, а потім з'явилися квітчасті узори, вишиті хрестиками, які там звуться «зернята».

Сорочка

Поясний одяг

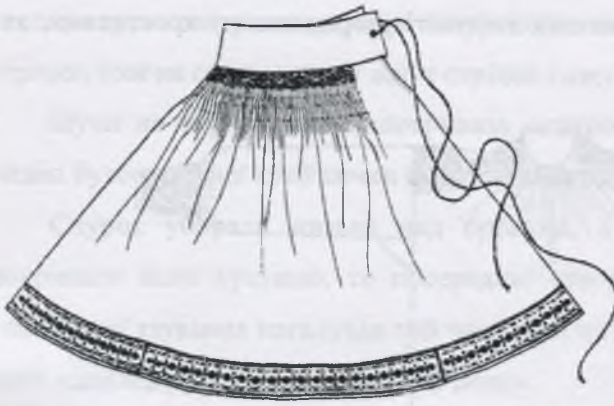
Спідниця

На будень її шили з вибійки і звали «димкою». Про свято була з тонкого білого полотна, звалася «фартухом». Димку й фартух шили з п'яти пілок. Чотири пілки складали у складки або рясували, а п'яту, передню, лишали гладкою. Димку частіше морщили як складали. У гладкій пільці розрізували «розпірку». Всі п'ять частин зшивали. Грубі зморшки, густо стягнені міцними нитками, творили закінчення фартуха вгорі. Зав'язували його шнурком, що звався «фрембій». Поділ фартуха на задніх пілках мав таку саму, як і на уставках вишивку, а нижче вишивки, на краю спідниці – мережку. Передню пілку не вишивали. Задня частина фартуха була в складках, тому здавалася довшою, як перед. Давніш фартух вишивали волічкою, а згодом нитками ДМЦ.

Згодом поширились на Бойківщині спідниці з купованого матеріалу: на літо з перкалю, а на переходову пору – шалюнові або сукняні. Були зморщені,

але не рясовані. Кольори добирали червоні, зелені й сині. Прикрашали спідниці закладки або кольорова тасьма на висоті колін.

Спідниця-фартух

Спідниця з вибійки

Фартушок (запaska)

Катран – домоткана запaska з вовни у крату. Поздовжні смуги темно-брунатні, а поперечні жовтаво-білі (природний колір овечої вовни). Поміж тим снуються темно-червона й темно-зелена смужки. Вгорі до катрана прикріплений плетений пояс – «тканиця». Його звичайно плели червоною волічкою на дощинці з позабиваними кілочками. Тканина катрана була досить груба; його носили взимку заможніші господині.

Півка (або запиначка) – це запaska з тонкого білого полотна, на яку беруть дві півки тканини і з'єднують посередині. Тоді прикрашають вишивкою: по всьому подолу широким узором, а в місці з'єднання пілок на всю їхню довжину – вузьким. Вишиту запаску рясують, або закладають у складки. Вгорі вона охоплена полотняною тасьмою, кінці якої зав'язують ззаду.

Останнім часом шили запаски з купованого перкалю червоного, зеленого чи помаранчового у дрібний квітчастий узор. У неділю і свято носили шалянові темно-червоні або помаранчові. Дві півки зшивали стібком

«циркою». Вгорі посередині півки густо морщили невеликий квадрат. Поверх збиранок вишивали кілька рядків кривулькою. Вгорі запаску викінчували смугою з тієї самої тканини, а на подолі звичайним рубнем, часом з малими китицями з обох боків.

Безрукавка (лейбик)

Важлива частина жіночого одягу – безрукавка, або як її тут звуть – лейбик. Раніше його шили з домашнього сукна темно-брунатного або білого кольору. Він рівно скроєний, довжина до стегон.

Пізніше шили лейбик з білого купованого сукна. У долині Опору і Свічі він був рясно вишиваний рослинним орнаментом. Спереду на обох полах – дві галузки, а ззаду внизу – ряд дрібних квіточок. Такий лейбик був тільки про свято, його виконував на замовлення кушнір. Лейбик на будень чи до роботи був скромніший, вишитий тільки кривулками.

Останнім часом шили і приталену безрукавку, оксамитну з полотняною підшивкою. Оксамитний лейбик менше прикрашений, ніж сукняний. Це зумовлено кроєм і якістю матеріалу.

Пояс і крайка

Пояси різнилися візерунком і довжиною. Найпростіші були плетені вручну з червоної вовни, до якої трохи добавляли вовни іншого кольору. Крайки ткали у смужки з темно-червоної, синьої, зеленої та жовтої вовни завдовжки 2 м, завширшки 8–10 см. На рівнинних околицях, де верхне вбрання довше, ткали також і довші крайки, чорні з червоними краями.

Взуття

Кліматичні умови змушували бойкиню взуватися дбайливо. Найперше вона оббивала ноги від щиколоток аж до підкоління довгою смугою полотна – «підвійкою». Вони ставали рівні від щиколоток до колін. Тоді надівала панчохи з полотна без стопи й зап'ятка, що звалися «гатынки».

Спереду прикрашав їх декоративний шов – «цирка». На зиму гатянки («холошні») шили з білого домашнього сукна. Під коліном зав'язували їх підв'язкою з чорного вовняного шнурка. Опісля оббивали стопу прямокутним куснем полотна – «платянкою», а взимку – білою вовняною «онучкою». Тоді взували ходаки зі шкіри і прив'язували їх до стопи волоками. Почавши від щиколотки, ногу густо оббивали волоками та викінчували під коліном «обуванцем» – шкіряним ремінцем.

Ходаки поволі зникли, найперше зі святкового одягу. Їх заступили чоботи. Дівочі були вибагливі, прикрашені мідними цвяшками. Жіночі – червоні з широкими невисокими халявами та високими закаблуками.

Верхній одяг

Верхній жіночий одяг подібний до чоловічого, тільки більш прикрашений.

Хутряна безрукавка (бунда)

Хутряна безрукавка з овечої шкіри була верхнім одягом.

Проста бунда служила до праці, була зовсім без прикрас.

Брамкова бунда була обведена довкола чорним смушком, а спереду мала «брамки» з чорної та білої шкіри з овечих лапок.

Тальована бунда мала, окрім брамок, ще прикраси з квітів і листків з червоного й зеленого сап'яну.

У горах бунду носили майже завжди з огляду на раптові зміни погоди.

Чоловіче вбрання

Убір голови

У старших господарів волосся сягало до шиї, молодші підстригалися коротше. На рівнинних місцевостях влітку голову покривали солом'яним капелюхом. Смужки, що звуться «крайкою», виплітали пастухи зі стебел незрілої пшениці або жита, а капелюхи з них виготовляли умільці. Головка капелюха невисока, а криси завширшки 10 см.

У горах носили «валений» капелюх із твердої повсти, куплений на ярмарку. Формою подібний до солом'яного, головка середньої величини, криси неширокі.

Солом'яний і повстяний капелюхи прикрашали різно, залежно від віку людини. Старші опоясували їх чорною стрічкою, молодші – кольоровою. Парубки у свято добирали ще додаткові прикраси – павині пера, блискучі шпильки і «трясучки» – дрібні намистини нанизані на дротиках.

Взимку бойки носили шапки з овечого хутра, підшиті шкірою з черева вівці. Шапки були круглі, невисокі, в деяких селах з піднятим краєм, який у негоду спускали на потилицю й вуха. В горах викінчували шапку синім сукном, пришитим червоною волічкою.

Сорочка

Святкову сорочку шили декоративним швом червоними або фіолетовими нитками. Робітну сорочку шито льняними нитками. Комір сорочки в давнину був стоячий, згодом – виложистий.

Вишивка на чоловічій сорочці вузька. Узір завширки 2–3 см, обводить уставки, комір і поділ сорочки. Поділ прикрашають ще й мережкою. З'єднання рукавів, тобто місце уставки, в молодих хлопців прикрашене вузьким червоним узором, а в господарів – чорною стебнівкою. Сорочку бойки носили «навипуск», тобто поверх штанів. Спереду її зав'язували гарасівкою: хлопці – червоною, господарі – чорною.

Штани

Літні штани шили з полотна, зимові з доморобного сукна. Ширину полотна використовували на одну ногувицю. Вгорі обидві ногувиці (доволі вузькі) з'єднані трикутним клином. Літні штани звалися «гаті», зимові – «холошні».

Літні штани викінчували вгорі рубцем, крізь який протягали льняний шнур – «очкур». Зимові штани мали вгорі широкий рубець, крізь нього проходив вовняний очкур або ремінець.

Ремінь (пояс)

Поверх сорочки бойко підперізувався ременем. Це був досить широкий пояс із юхтової чорної або брунатної шкіри, зігнутої удвоє. Він був рясно прикрашений витисненим орнаментом, металевими гудзиками та коліщатами. У ремені багато кишень-сховків: на гроші, на протичку для люльки та ін. До ремня причіплений і капшук на тютюн, зроблений із худоб'ячого міхура, прикрашений червоною волічкою.

Безрукавка (камізелька, бунда)

На рівнинних околицях бойки носили безрукавки, зроблені з чорного, бурого або сірого сукна. Були простого крою, застібалися спереду, сягали до стегон, мали невеликий виложистий комір. Звалися «камізелькою», «лейбиком».

Хутрянку безрукавку, звану «бундою», у горах носили також і чоловіки.

Взуття

Взуттям бойків були ходаки з худоб'ячої або свинячої шкіри, гарбовані на природний колір. Кожен господар умів їх зробити. Взуваючись, найперше завивали ноги в полотняні онучі – «платянки» (взимку поверх них навивали ще й вовняні); щоб міцніше трималися, обгортали ними кінці штанів.

Тоді взували ходаки, перетягали через дірки волокни та навивали їх на ногу вище від щиколотки на 10 см. Закінчували в'язання під коліном шкіряним «обуванцем» – ремінцем.

Останнім часом поширилися вовняні шкарпетки з грубої білої вовни, що покривають «платянки», викінчені вгорі плетеним орнаментом.

До церкви чи до міста взували чоботи.

Верхній одяг

Каптани з полотна носили в переходову пору, вони були короткі, звалися «каптанкою», «кахтаням» або «петичиною».

Довше верхнє вбрання, що сягало до колін, звалось «каптан» або «веретянка». Крій цього одягу був простий, однаковий для чоловіків і жінок, з уставними клинами з обох боків. Шили його декоративним швом льняними нитками.

Сіряки чоловічі й жіночі шили однаково, лишень жіночі більше прикрашали. На грудях мали металеві гудзики й великі волічкові кутаси. На зиму сіряки шили з брунатного сукна, прикрашали червоною та зеленою волічкою. Сіряк мав стоячий комір, що не сходився спереду, і бічні клапани з обох сторін, що звалися «крила».

Кожух

Хутряне верхнє вбрання було також у вжитку. Кожухи були короткі й довгі. Коротке «кожуша» з рукавами сягало до колін, було скроєне прямо, без клинів, спереду застібалось на «кульки».

Довгий кожух був приталений. Верх його кроїли «у перекидку», робили виріз для шиї, передню частину розрізували на дві поли; прикрашали квітчастим орнаментом ззаду в стані та спереду поміж кульками. Комір і манжети викладені вовною наверх; сягав нижче колін.

Жіночий і чоловічий кожухи шили однаково, лише жіночий більше прикрашали.

5.3. ЛЕМКІВЩИНА

Лемки любили свою вбогу батьківщину і протиставилися польським чи словацьким впливам. Вони зберегли свій багатий фольклор.

Народне вбрання лемків трохи змінилося. Вони зберегли домашнє виробництво полотна і сукна, але вживають і фабричні тканини. Їхній одяг відрізняється від одягу сусідів. На ньому мало вишивки, але завдяки яскравим тканинам він дуже мальовничий.

ЖІНОЧЕ ВБРАННЯ

Зачіска і убір голови

Дівчата заплітали одну косу, вплітаючи червону вовняну стрічку «заплітку» або взористу «басабанку». До церкви й у гостину йшли простоволосі. Тільки восени і взимку пов'язували вовняну хустку, а вдома при роботі – малу перкалеву.

Під час весілля відбувалися «почіпчини» – церемоніал, коли молоду завивали як молодицю. Її пов'язували великою білою хусткою – «фацеликом». З цього часу жінка завжди покривала голову.

Жінка розділяла волосся на дві частини і обвивала ними «хімлю» («хомевку») – круг із ялівцевого пруття чи ліщини, обвинений полотном. Поверх того натягала чеpecь із кольорового матеріалу або сітки. В деяких – обшитий фальбанками і кривульками.

Фацелик зроблений із купованого білого накрохмаленого полотна, скросного у великий чотирикутник. Вбираючи на голову, один кут ховали під спід. З обох боків укладали великі крила, спід яких зібраний на нитку. Один вишитий кінець звисав ззаду нижче стану. На ньому був вишитий мотив лемківського орнаменту; часом по всьому фацелику вишиті квітчасті мотиви, а на кінці – китичка квітів.

Фацелик

Для підтримки ґацелика жінки вгорталися у вузьке тонке полотно, переткане на кінцях узором – «рубцем». Так одягалися у свято, а в будень носили менші ґацелики без «рубця».

Намисто

У деяких околицях довкола шиї носили дрібні срібні пацьорки, а нижче них – великий хрест на червоній гарасівці. Пацьорок було багато і вони творили немов комір. В інших околицях одягали ще й червоні коралі.

Улюбленою прикрасою лемкинь були силянки, що їх звали крайками. Спершу їх робили у формі стрічки, нанизуючи узором дрібні намистини на кінському волоссі. Пізніше силянки виробляли у формі широкого шівкола. Вони мали червоне тло і виплетений іншими кольорами узір. Нижній край викінчували «гомбичками» (більшими намистинами).

Сорочка

Жіноча сорочка зветься «чахлик». Її шили із тонкого льняного або купованого полотна на неділю, а з грубішого полотна – до роботи. Сорочка сягає до стегон, рукав – за лікоть. Сорочку доповнює «спідник» із грубішого конопляного полотна, який сягає до колін.

Вишивка сорочки скромна. Уставка (у лемків зветься «запліччя») вузька – 2 см, візерунок геометричний у синьому й червоному або чорному й червоному кольорі. Комір – «обшивка» застібається спереду на гудзик чи блискучу спинку (мале дзеркальце) або зав'язується «застіжкою» з червоної гарасівки. Розріз пазухи закритий широкою стрічкою – «басабанкою».

Сорочка

Поясний одяг

Спідниця, пошита з вибійки, звалася «фарбачка» чи «мальованка». Вибійка – це доморобне полотно з узорами, які набивали різьбленими дерев'яними дощечками, змащеними синьою олійною фарбою. Узір вибійки був дуже тривкий. Довжина спідниці – до половини литки.

Коли почали вживати фабричні тканини, то спідницю шили, як і «фарбачку», з чотирьох пілок матеріалу, лишень трохи коротшу. Старші носили червону в дрібні квіти, молодші – квітчасті сині або зелені. На скроєному матеріалі нашивали три ряди кольорових стрічок так, щоб на спідниці вони припадали вище колін. Підгортали поділ і три пілки рясували: зволожували водою, укладали дрібні складки, зв'язували й висушували. Одну пілку лишали гладкою. Вгорі спідницю викінчували обшивкою завширшки в долоню. Гладкий перед закривали запаскою.

Взимку надівали такі самі спідниці з білого вовняного матеріалу, прикрашені вище колін стрічками жовтогарячого кольору.

Безрукавка (лейбик)

Лейбик шили з білого або брунатного домашнього сукна, опісля – із синього купованого матеріалу. Спереду мав виріз, щоб було видно намисто. Застібався на гудзики.

У деяких околицях для кращого приталення вшивали ззаду два «клапті». Лейбик обводили червоно-жовтим вишитим рубцем, а спереду вишитими «коліщатками» у два ряди. Між ними прикріпляли жовті мідні гудзики, а по краях звисали малі китички з червоної волічки. Часом замість коліщат пришивали куповані «драбинки» з червоної волічки.

Лейбик

Дівчата прикріплювали до лейбика ззаду вгорі широку стрічку – «басабанку» або червону вовняну.

Фартушок (запаска)

Фартушок, який називали «запаска», був з червоного купованого матеріалу, рясований. Він трошки коротший від спідниці. До нього пришита внизу фальбанка відмінного кольору, завширшки в три пальці. У деяких околицях робили фартух з двох однакових хусток; їх зшивали і також рясували.

Пояс (попружка)

Жінки підперізувалися вузькою «попружкою» з чорної, білої і червоної вовни, а поверх неї – ще ширшими купованими «крайками».

Рубець

Рубцем звали вузький кусень тонкого полотна, мережаний на кінцях, завдовжки 2 м. Його складали дуже дбайливо удвоє або втриє і закидали на спину. Кінці рубця спадали спереду на обидві руки. Він підтримував ґацелик.

Взуття

До праці лемкині взували постолі «кирпці». Взимку взувалися дуже дбайливо: завивали стопу вовняною онучкою, потім усю ногу – залишками вовняних хусток, які називають «лищанками». Поверх них обвивали ногу смугами полотна. Постолі прив'язували до ноги вузькими вовняними шнурами – «насторочанками» і намотували поверх шиколотки густо «наволокою» – грубим шнуром із чорної вовни.

У свято взували чоботи – «скірни» з підківками і цвяшками на зап'ятках.

Верхнє вбрання

Куртак (гунька) – це вбрання на перехідову пору року. Скроєне подібно до чоловічої гуньки, лиш більш приталене. Якщо було з чорного сукна, то на

краях прикрашали аплікацією з білого сукна. А якщо з білого, то прикраси робили чорним і червоним шнуром.

ЧОЛОВІЧЕ ВБРАННЯ

Убір голови

Старші підстригали волосся спереду вище брів, а ззаду воно досягало до шиї. Молодші підстригалися коротше, лишаючи невеликий чуб спереду.

Улітку носили солом'яний капелюх «калап», виплетений із стебел незрілої пшениці або жита. Готові пасма зшивали майстри у форму капелюха. Головка капелюха невисока, криси невеликі загнуті з обох боків. У переходову пору лемки носили повстяний капелюх, опоясаний ремінцем з червоною випусткою. Парубки обвивали капелюх вовняними кольоровими шнурками, додаючи ще червоні півнячі пера або металеві квітки. Взимку носили шапку з овечого хутра з навушниками. Зверху була покрита синім сукном.

Сорочка

Комір сорочки був переважно стоячий, але часом і виложистий. Сорочка «навипуск» сягала нижче стегон. Щоб заправляти в штани, шили коротшу. Спереду застібали її гудзиком – «запонкою».

Чоловічі сорочки вишивали небагато. Комір і манжети прикрашені стібком «кривулькою» червоним і синім кольорами. На уставці також були декоративні стібки.

Штани (ногавки)

Улітку носили штани з конопляного полотна, а взимку з білого домашнього сукна. Полотняні звались «ногавки», а зимові – «холошні».

Викроювали дві ногавиці і сполучали вгорі клином. Його пришивали декоративним стібком, яким обводили й вирізи кишень. У холошні вшивали червоні або сині вертикальні смуги – «лямпаси».

Ремінь

У свято підперізувалися ременем з витисненим узором – «югасом», завширшки 20–25 см.

У ньому були сховки на гроші, тютюн, сірники. Застібався на дві або три пряжки. До праці ремінь був вузький, без узорів.

Безрукавка (лейбик)

Чоловічі безрукавки шили із чорного домашнього сукна для роботи, а з купованого синього – на свято. Цей лейбик був до стегон і менше приталений, ніж жіночий. Його підшивали полотном. У різних околицях більш-менш прикрашений. Уздовж країв іде вузький орнамент, вишитий червоною і зеленою волічкою. Спереду має два ряди мідних гудзиків. По обох боках безрукавки вишита соснова гілка – «косиця»; на кишенях вишивані ланцюжком зірки та коліщатка.

Взуття

На будень лемки взували постולי – «кирпці» з гарбованої шкіри. Вони зморшені із зовнішніх боків, а спереду скісно зшиті. Взимку обвивали стопу онучею, а вище від щиколотки на литці – полотном аж під коліно. Прив'язували постולי до ноги вузькими шнурами – «насторочанками», а потім грубішими шнурками – «наволоками» аж під коліно. Улітку ноги вище від щиколотки не зав'язували. Поверх цього насували «холошні» або штани. До церкви і в гостину взували чоботи.

Верхнє вбрання

Гулька – це верхнє вбрання на переходину року. Її шили з білого або чорного домашнього сукна. Ззаду мала дві або три вставлені складки, з обох боків – клини. Сягала до стегон. Білу прикрашали чорним шнуром, а чорну – чорним і червоним.

Сердак – одяг на зиму. Його шили з домашнього чорного або брунатного сукна. Крій простий – до перегнутого по ширині матеріалу добавляли з боків рукави і клини. Сягав до колін. Обведений чорним шнуром. Застібався на одну застібку в стані.

Чуганя – найдавніше і найбільш притаманне лемкам верхнє вбрання. Це широкий плащ із домашнього сукна, що сягав нижче колін або й до шиколоток. З обох боків вшиті клини і рукави. Широкий комір скроєний з однієї ширини матеріалу. ззаду сягав нижче стану. Чуганю обводили білим шнуром, а на кінці коміра був узір, виконаний білим шнурком. З коміра звисали довгі білі зв'язані тороки. Рукави чугані короткі і внизу зашиті, їх використовували замість кишень. Чуганю накидали поверх гуні або сердака. В негоду можна було закинути комір на голову і зав'язати його тороками.

Кожушок – це єдиний хутряний одяг на Лемківщині. Жіночий сягав до стегон, а чоловічий до колін. Його кроїли з перегнутої овечої шкіри, робили виріз для шиї і розріз спереду. Нижню частину шили зі скісно скроєних шкір. Поли вздовж і ззаду прикрашали квітчастим орнаментом з волічки.

5.4. БУКОВИНА

Довгі століття відокремлення Буковини від України не змінили мови й побуту населення, вони такі, як і в сусідів-подолян. Одначе одяг буковинців має певні відмінності. Він зберіг до теперішніх часів деякі ознаки візантійського орнаменту.

ЖІНОЧЕ ВБРАННЯ

Зачіска й убір голови

Дівчата розділювали волосся посередині й заплітали одну косу або дві. В неділю або свято в деяких селах убирали «капелюшиння», а в інших – «карабулю». «Капелюшиння» – головка капелюха стіжкової форми з плетеної соломи, вся покрита штучними квітами й волічковими китичками.

«Карабуля» – висока шапочка без дна, зроблена також з плетеної соломи або твердого паперу, обведена кольоровим матеріалом і прикрашена такими самими китичками. У деяких місцевостях на багнах росла шовковиста біла трава, пучки її встромлювали в «карабулю». Під час танку трава гарно розвівалася.

Заміжня жінка, згідно із звичаєм, покривала своє волосся. Підставою під убір голови первісно був обруч із пруття, обтягнутий полотном. Пізніше замість обруча вдягали «кирпу», високу шапочку із сукна або твердого паперу, обтягнуту полотном, що закривала все волосся. «Кирпа» закінчувалася ззаду двома тасьмами, якими її зав'язували. У деяких околицях замість «кирпи» купували на ярмарку червоний повстяний «фез». Його притримувала на голові мала перкалева хустка.

Карабуля

Намітка

До церкви чи в гостину надягали намітку – довгу смугу полотна з бавовняних ниток, званих «бомбак». Кінці її мали витканий білий узір на жовтавому тлі. Було декілька способів пов'язування намітки. Дехто пов'язував її, як звичайну хустку, а кінці вільно звисали на спину. Старші жінки обвивали наміткою «фез» або «кирпу» і підборіддя, спускаючи візерункові кінці на спину. Молодші жінки не завжди підв'язували підборіддя.

Останнім часом щораз менше вживали намітку, а пов'язувалися тільки хусткою. Старші жінки носили чорні або білі хустки, а середнього віку – квітчасті. Найпараднішою вважали шовкову хустку «турпан». Нею тісно обвивали голову, немов тюрбаном.

Намисто

Намисто було добірне. При самій шиї пов'язували селянку («гердан») – смужку з дрібних намистин. Нижче чіпляли «цятки» – легке скляне кольорове намисто, а тоді – «перла», білі матові намистини, а в кінці – коралі, до яких були доліплені срібні монети «сальби». Дівчата зав'язували коралі стрічками, що звисали на спину. Старші жінки обмежувалися кількома разками.

Коралі

Сорочка

Кроїли й шили сорочку «до уставки», без коміра. Внутрішній край, як і рукави, викінчували обшивкою. Уживали бавовняного полотна («бомбак») або півбавовняного (основа з льону, а уток із бомбаку).

Сорочка

Святкова сорочка була пишно і рясно вишивана. Уставка, яку тут звали «плечиками», складалася з кількох смуг вишивки, часто обведеної золотими або срібними нитками. Нижче уставки була «мординка», звичайний перехідний візерунок зеленого або жовтого кольору, вишитий спеціальним стібком – поверхницею. Продовженням була галузка, яку звали «стовп», або скісні смуги.

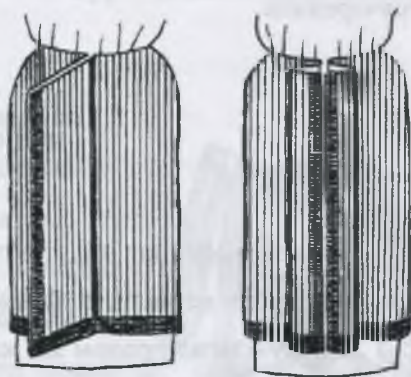

Новіший тип сорочки мав крій «хлоп'янки». Спершу вона була прикрашена вишивкою тільки в місці вшиття рукавів. Пізніш її вживали як святкову і прикрашали спереду обабіч пазухи квітчастим узором.

Поясний одяг

Горботка (горбатка, обгортка) обгортала постать жінки від пояса до половини литки, була виткана з тонких вовняних ниток у формі чотирикутника. Ззаду горботка гладка, чорна. Поздовжні краї горботки обведені вузькими кольоровими смужками, а поперечні – ширшими. Тканину виготовляли сільські ткачі з принесеної пряденої вовни.

У новіші часи жінки почали носити різнокольорові морщені спідниці, прикрашені на висоті колін стрічками відмінного кольору.

Обгортка

Фартушок (запаска)

Запаски до горботки не носили. Щойно в новіші часи дівчата купували на ярмарку шовкові горботки і до них шовкову темну хустку, яку складали скісно і вбирали замість запаски.

Пояс (байорок)

Пояси ткали майстри на малому верстаті з тієї самої пряжі, що й горботки. Вони були узористі або смугасті (чорно-червоні). Жіночий пояс, вужчий від чоловічого, охоплював стан 3–4 рази.

Безрукавка (цурканка, мунтян)

Носили їх чоловіки й жінки. Шили з овечого хутра й прикрашали на полях і на подолі узорами з кольорового сап'яну. Комір, пройми й поли

цурканки обводили смушком. Сягала до стегон. Мунтян був трохи довший і його обводили хутром тхора.

Взуття

Жінки до виходу взували червоні або жовті сап'янці. У новіші часи носили чорні шнуровані черевики з високими халявами, а дівчата – чорні півчеревики.

Мунтян

ЧОЛОВІЧЕ ВБРАННЯ

Убір голови

Старші чоловіки підстригали волосся до шиї, спереду підрізували гривку. Бороди не мали, тільки вуса. Молодші підстригались коротше.

Улітку вдягали солом'яні капелюхи. Виробляли їх зі смужок, сплетених зі стебел незрілої пшениці чи жита. Плели їх «плоско» або в «зубці». Зшивали смужки одна на одну льняною ниткою так, щоб дощ вільно стікав по них. Головку підшивали льняною або шкіряною тасьмою, щоб капелюх не тиснув чола. Господарі обводили капелюх чорним вовняним шнурком. Парубки добирали різні прикраси – гердани чи півняче або павине пір'я.

Узимку носили високу хутряну кучму із сірого або чорного смушку.

Сорочка

Святкову сорочку шили з льняного, а для роботи – з конопляного полотна. У новіші часи докуповували на основу бавовняні нитки. Крій сорочки був тунікоподібний, поширений бічними клинами, довжина до колін. Вона мала вузький стоячий комір («прошивку»), чотирикутник під пахою – «латицю». Краї пазухи, нижню частину рукава і поділ викінчували «циркою». Святкова сорочка мала чорну або зелену цирку. Останнім часом поділ викінчували білою мережкою.

Сорочку спереду зав'язували сплетеним із ниток і закінченим кутасиками шнурком – «защінкою».

Штани (портяниці)

Святкові літні штани – «портяниці» шили з льняного, а для роботи – з конопляного полотна. Зимові штани – «гачі» шили з домашнього сукна. Кроїли дві ногавиці і трикутник, що з'єднував їх угорі. Верхній край штанів закінчувався рубцем, крізь який протягували шнур – «очкур». Нижній край викінчували «циркою».

Пояс (окравка)

Поверх сорочки чоловіки підперізувалися тканим поясом – «окравкою», витканим із кольорових вовняних ниток у червоні й чорні смуги. Завширшки був у долоню, а завдовжки такий, що оббивав стан 3–4 рази; кінці пояса підтикали з боків. До праці підперізувалися купованими на ярмарках ремнями. Вони були завширшки 25 см, складені удвоє, мали сховки на гроші й тютюн, прикрашені були викарбуваним орнаментом або вилженими у верхньому краї металевими гудзиками. Застібалися на кілька пряжок.

Взуття

Улітку ходили в саморобних постолах. У свято взували чоботи з м'якої шкіри з високими халявами, які вгорі завертали майже на третину. Останнім часом носили чорні шнуровані черевики.

Тайстри

(Гуцульська торбина, яку носять через плече).

Верхнє вбрання

Сердак шили з домашнього сукна. Тканину перегинали по ширині, вирізували отвір для шиї й розрізували поли. З двох рівних куснів кроїли рукави, що їх пришивали нижче плеча. Шви виконували вовняними нитками, а поверх них прикрашали кольоровою волічкою. Комір був вузький стоячий і не сходився спереду.

До правої поли пришивали подовгастий кусень тканини, на якому була зашіпка до лівої поли. Його покривали волічковим декоративним стібком і прикрашали дармовисами.

До чоловічого вбрання належала хустина – «ширинка» з тонкого полотна, обведена довкруги вишиваним узором. Носили її за поясом, коли йшли до церкви чи в гостину.

Кожух шили з п'ятьох овечих шкір. Одну шкіру перегинали і вирізували в ній отвір для шиї й поли. Перед і спина були трохи приталені. У стані пришивали зморщені шкіри. Шви прикрашали орнаментом з червоної волічки. Права пола злегка прикривала ліву. Довжина кожуха – до колін.

5.5. ЗАКАРПАТТЯ

На просторі між річками Терблею, Боржавою й Тисою первісне бойківське вбрання стало підставою притаманного Закарпаттю одягу з його особливими прикметами.

ЖІНОЧЕ ВБРАННЯ

Зачіска й убір голови

У свято дівчата заплітали волосся, починаючи над вухами, у дві коси, а низько на потилиці сплітали в одну. Місце сплетення покривали широкою узористою стрічкою; у коси вплітали вузькі стрічки – «пантлики» або

кольорові шнурки, що закінчувались пучками кульок із різнокольорової волічки.

На знак дівування носили вінки з барвінку, прикрашені живими або волічковими квітами. Вінок мав твердий спід із лубка, був обведений темним матеріалом і прикрашений намистинами. Його носили високо на маківці, а ззаду він мав підвищення з барвінку й квіток у формі чуба. Над вухами, окремо від вінка, чіпляли малі віночки з намистин і квітів. Таку прикрасу нізніше вбирала тільки молода на весілля.

В негоду дівчата покривали голову яскраво червоною або зеленою хусткою – «платиною».

Молодиці збирали волосся на тім'ї, міцно скріплювали шпильками, а тоді покривали чепцем із чорного шовку. В деяких околицях чепець робили самі з вишитого різнокольоровими квітами квадратного кусника шовку, підшитого полотном. Він був зібраний до обводу голови і збирки над чолом творили піднятий кут, званий «кутком». Ззаду до краю чепця чіпляли вузькі кольорові стрічки, що спадали на потилицю. У більшості сіл носили чепці, куплені в містечках на базарі.

У перехідну пору року чи взимку покривали голову купованою хусткою темного кольору.

Намисто

При шиї надівали силянки – «партки», або «сплетеники», тобто нанизані на кінському волоссі узорами дрібні намистини, а нижче – кілька разків дрібних скляних кораликів.

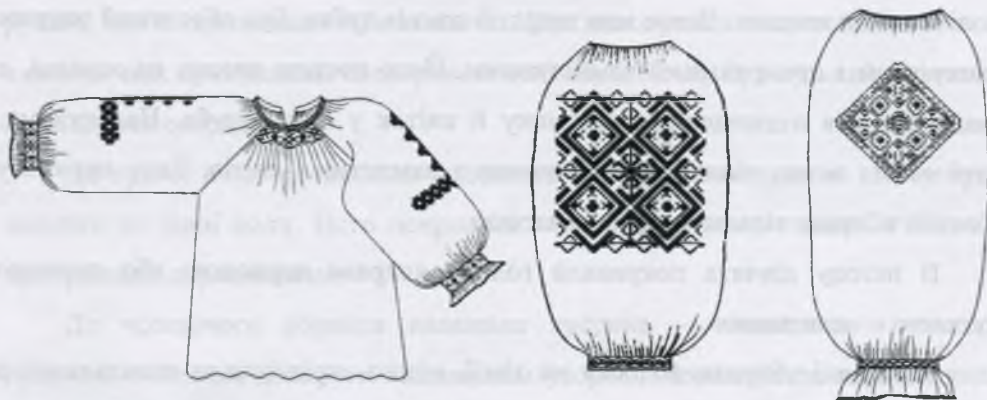

Сплетеники

Сорочка

Святкові і буденні сорочки шили з конопляного полотна. Кроїли їх «до уставки» з 3–5 полотнищ. Верх станка збирали на мідну нитку й викінчували

Сорочка жіноча

Розміщення вишивки на жіночих сорочках

обшивкою. Особливістю сорочки був розріз іззаду. Зібрані рукави викінчували вузькою вишитою манжетою (зарукавником) – «фодрою», яка на кінці мала кольорову обвідку, а на зап'ястку – вишивку.

Прикрашали сорочки різно:

1. «Пазуха» – на переді сорочки витканий або вишитий вузький узір. Якщо вишитий, то його прикріпляли стібком «зубцями» до збірок сорочки; узір підбирали до вишивки на рукаві. Розріз сорочки був іззаду.
2. «Рамовання» – на густих збірках спереду сорочки вишиті різнокольорові лінії в квадраті.
3. «Вузька уставка» – вишивка вгорі рукавів. Нижче посередині *ромбоподібний мотив*. Вузький бічний узір обводить рукави з обох боків аж до манжет.
4. «Заспальниця» – майже вся поверхня рукавів від уставки до ліктя покрита густим вишиттям у квадраті, обведеним зубцями.

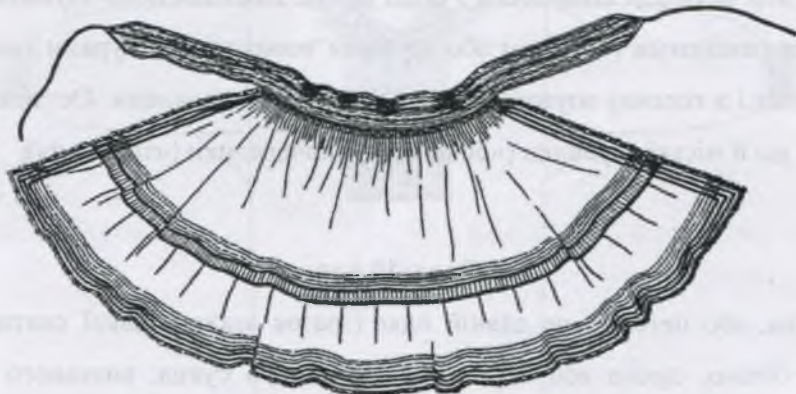

Ці чотири різновиди притаманні різним частинам описаного простору.

Поясний одяг

Спідниця (плат)

Плат шили з трьох або й чотирьох пілок фабричного матеріалу. Молоді дівчата вибирали тканину яскравих кольорів у дрібні квітчасті узори, молодиці – спокійніших відтінків, а старші жінки – чорну. Плат був густо

Спідниця – плат

наморщений; угорі замість пояса мав широку тверду обшивку. В деяких околицях його прикрашали стрічками, пришитими на висоті колін. Ззаду плат не сходиться й у тому місці видко густі зборки сорочки.

Пояс

Його ткали з кольорової вовни. Пояс обіймав стан двічі; дівчата зав'язували його спереду, а молодиці ззаду.

Безрукавка

Безрукавка поширена тут скрізь; подекуди вона з того самого матеріалу, що й плат. На півночі безрукавку кроїли вільнішу з темно-синього або

чорного сукна. На півдні носили безрукавку тільки дівчата; була пошита з однокольорового або квітчастого матеріалу; поли і пройми обведені кольоровими стрічками; довжина – до стану.

Взуття

До роботи жінки носили шкіряні постולי. Ноги оббивали онучами, поверх них натягали шкарпетки з білої вовни. Постולי прив'язували до ноги тонкими ремінцями («строк») або грубими вовняними шнурами («волоки»). До церкви і в гостину взували чоботи з твердими халявами. Останнім часом носили ще й міські черевики («боканчі») і півчеревики («топанки»).

Верхній одяг

Гуня, або петек, – це давній одяг (зразок закарпатської свити). Шили його з білого, сірого або чорного доморобного сукна, витканого так, що лицева сторона покрита довгим пишним ворсом. Крій неприталений, довжина – до колін або й нижче; рукави дуже довгі, звисають нижче колін.

Уйош (мадярська назва) – куртка з купованого сукна. Скроєна з одного полотнища, перегнутого удвоє, мала стоячий комір і манжети іншого кольору; сягала до стану.

ЧОЛОВІЧЕ ВБРАННЯ

Убір голови

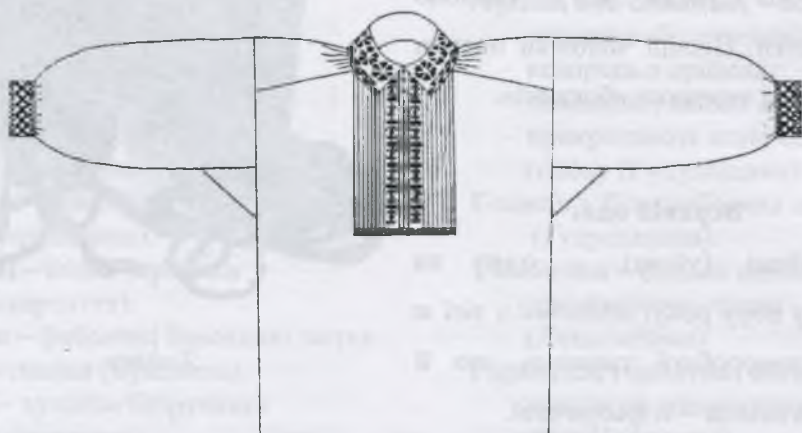
Волосся у старших чоловіків сягало шиї, молодші підстригалися коротше. Повстані чорні капелюхи з малою головкою та невеликими крисами купували на ярмарку й носили увесь рік. У господарів вони обвиті стрічкою, а в парубків прикрашені квітами на шпильках. Узимку одягали «клебаню» із сірого смушку, а в мороз – високу мохнату «кучму».

Сорочка

Сорочку шили з конопляного полотна. Святкову прикрашали на грудях від коміра аж до стану стовпчиками, вишитими настилом білими нитками.

Близько до пазухи був вузький хрестиковий узір. Виложистий неширокий комір і манжети вишиті білими нитками; застібали комір двома червоними або синіми гудзичками.

Чоловіча сорочка

Штани (ногавиці)

Штани шили з домашнього комбінованого сукна (основа льняна, уток вовняний). Крій їхній подібний до бойківських, тільки вужчі внизу. Єдина прикраса – вузька чорна або темно-синя смуга, вставлена у шви з обох боків. Вгорі викінчені вузьким поясом із полотна, крізь який протягнутий очкур.

Ремінь

Широкий шкіряний пояс на дві або три пряжки був прикрашений карбованим узором, мав сховки на гроші й тютюн. Молоді хлопці носили вужчий ремінь.

Взуття

Головне взуття це постולי – «ходаки». Нogu вгортали аж під коліно в довгу смугу полотна – «платянку». Тоді взували постіл і «волоками», протягнутими крізь петлі, прив'язували його до ноги та кілька разів обв'язували ногу навколо щиколотки. Пізніш чоловіки носили шнуровані черевики «боканчі».

Ходаки

Верхній одяг

Вуйош (уйош) – одяг на холодну пору року, пошитий з тієї ж самої доморобної тканини, що й штани, а пізніш – із фабричної.

На комірі, кишнях і манжетах був прикрашений смугою чорного або темно-синього оксамиту.

Вуйош шили однаково для чоловіків і жінок. Чоловічий мав ззаду «драгун» – поперечну кольорову смугу вище стану з оксамиту. Жіночий не мав горішньої кишені; над нижньою кишенею й манжетами мав прикрасу – оксамитну ключку.

Кожух – вбрання з овечого хутра – носили в північній частині взимку. Шили його з 4–5 овчих шкір. Найбільшу шкіру складали впоперек удвоє, вирізували отвір для шиї, розрізували поли, вирізували пройми для рукавів. Ззаду в стані вшивали одну або дві приморщені шкіри. Шви прикрашали червоною волічкою.

СЛОВНИК ВИКОРИСТАНИХ НАРОДНИХ ТЕРМІНІВ

Бавунка – фабричні нитки різних кольорів (Гуцульщина).

Байорок – крайка, вузький пояс (Буковина).

Бартка – палиця з металу (Гуцульщина).

Басабанка – узориста стрічка (Лемківщина).

Біленьця – фабричне полотно (Гуцульщина).

Бовтиця – китичка з волічки (Гуцульщина).

Боканчі – міцні черевики (Закарпаття).

Бомбак – фабричні бавовняні нитки до ткання (Буковина).

Бунда – хутряна безрукавка (Бойківщина).

Валяна – вовна або шерсть, ущільнена до відповідної тугості (Бойківщина).

Веретянка – довге верхнє вбрання з полотна (Бойківщина).

Вибійка – тканина з візерунком, який наносять вручну за допомогою різьбленої або набірної дерев'яної дошки.

Відворот – відвернений хутрянний край кучми (Гуцульщина).

Волічка – нитка з високоякісної вовни (Західна Україна).

Волоки – плетені шнури для зав'язування постолів і ходаків (Гуцульщина).

Гарасівка – вовняна кольорова стрічка.

Гаті – літні штани (Лемківщина, Бойківщина).

Гатянка – полотняна панчоха (Бойківщина).

Гачі – вовняні зимові штани (Гуцульщина).

Гердан, або силянка, – вовняна стьожка або ажурний комірець з дрібних намистин, якими жінки прикрашають шию або голову (Гуцульщина).

Голиця – білогарбована шкіра (Гуцульщина).

Гомбичка – більша намистина, що викінчує гердан (Лемківщина).

Горботка, горбатка, обгортка – незшитий жіночий поясний одяг (Буковина).

Гудз – великий гудзик.

Гуня, або гунька, – 1) верхнє вбрання з білого або чорного сукна (Лемківщина); 2) літнє верхнє вбрання для жінок зі спеціально витканої тканини (Сокальщина); 3) верхнє вбрання з доморобного сукна з ворсом (Закарпаття).

Дармовис – китиця з волічки, що прикрашає верхнє вбрання (Гуцульщина).

Двоєнички – пара однакових запасок (Гуцульщина).

Дзьобенка – тканина в крату торбина (Гуцульщина).

Димка – спідниця з вибійки (Бойківщина).

- До уставки** – назва крою жіночої й чоловічої сорочки (українська сорочка).
- Драбинка** – узір, вишитий вовняними нитками на лейбику (Лемківщина).
- Дріть** – золота або срібна нитка в тканині запаски (Гуцульщина).
- Дуда** – назва манжета на західних землях (українська сорочка).
- Запаска** – 1) жіночий поясний одяг у вигляді шматка тканини (переважно вовняної) чорного кольору (Наддніпрянщина); 2) два однакові прямокутні шматки вовняної кольорової тканини (Гуцульщина).
- Запиначка** – 1) назва фартушка, загальноновживана в західній Україні; 2) фартушок, витканий узором (Бойківщина).
- Заплітка** – 1) червона або зелена волічка, яку вплітають у коси (Бойківщина); 2) червона вовняна стрічка, яку вплітають у косу (Закарпаття).
- Запліччя** – уставка, вишитий візерунок вище рукава (Лемківщина).
- Запонка** – гудзик, що ним застібали чоловічу сорочку (Лемківщина).
- Зарукавник** – назва манжети (Закарпаття).
- Застіжка** – кольорова вовняна стрічка, якою зав'язували чоловічу сорочку (Лемківщина).
- Згарда** – старовинне намисто з хрестиків (Гуцульщина).
- Зернята** – хрестики, вишивальний шов (Бойківщина).
- Камізелька, або камізоля**, – чоловіча безрукавка (Бойківщина, Лемківщина).
- Капелюшиння** – убір голови для дівчат стіжкуватої форми вкритий штучними квітами та іншими прикрасами (Буковина).
- Карабуля** – шапочка без верху, що її вбирають дівчата у свято (Буковина).
- Катран** – плетений пояс (Бойківщина).
- Кептар** – коротка кожушанка без рукавів (Гуцульщина).
- Кирпа** – шапочка із сукна, підшита полотном (Буковина).
- Кирпці, постולי** – шкіряне взуття (Лемківщина).
- Клапоть** – 1) шматок тканини у формі листка, пришитий у стані лейбика (Лемківщина); 2) назва манжета (Холмщина).
- Клебана** – хутряна чоловіча шапка з навушниками (Лемківщина).
- Ковтки з лелітками** – металеві прикраси для вух (Бойківщина).
- Кожух** – жіночий і чоловічий зимовий довгий одяг з овечих шкір вовною всередину (по всій Україні).
- Колосовий** – блідо-жовтий колір (Гуцульщина).
- Коралі** – узористе намисто, т. зв. «венечке» (Гуцульщина).
- Косичити** – прикрашати (Гуцульщина).
- Косиця** – узір на чоловічому лейбику (Лемківщина).

- Крайка, або окрайка**, – 1) вузький тканий пояс у смуги або узори (Гуцульщина); 2) вузька плетена смуга з соломи (Бойківщина); 3) кругла й широка селянка (Лемківщина).
- Кривулька** – мініатюрний стібок (Бойківщина, Лемківщина).
- Крисаня, або крисачка**, – капелюх із повсти або соломи (Бойківщина, Гуцульщина).
- Кулька** – шкіряний гудзик (Бойківщина).
- Куртак** – куртка з чорного або білого сукна (Лемківщина).
- Кутас** – прикраса у вигляді китиці на одязі.
- Куток** – піднятий перед у чепці (Закарпаття).
- Кучма** – чоловіча висока шапка з баранячого хутра (Закарпаття).
- Лейбик** – безрукавка (Бойківщина, Лемківщина).
- Лискавка** – скляні намистини різного кольору (Гуцульщина).
- Лямпас** – вузька кольорова смуга, вшита в штанах з обох боків (Лемківщина).
- Мереживо** – сітчаста тканина з візерунками, якою оздоблюють одяг (інша назва – коронка).
- Мунтян** – довгий хутряний кептар (Буковина).
- Навипуск** – не заправляючи сорочки в штани (Бойківщина, Лемківщина).
- Наволока, або настрочанка**, – вовняний шнур, яким прив'язують кирпець до ноги (Лемківщина).
- Навушники** – частина шапки, яку спускають на вуха (Гуцульщина).
- Намітка, обрус, перемітка** – покривало з тонкого серпанку, яким зав'язують голову поверх очіпка заміжні жінки.
- Нахлипка** – зуб вовняного капця (Гуцульщина).
- Ногавиці, або ногавки** – назва итанів (Лемківщина).
- Обори** – петлі в постолах, крізь які протягають волокни (Гуцульщина).
- Обуванець** – шкіряний ремінець, що закінчує волокни (Бойківщина).
- Обшивка** – 1) вузька смужка полотна, якою обшивали виріз для шиї (українська сорочка); 2) назва коміра (Лемківщина); 3) смуга полотна, якою обшивали вгорі штани.
- Онуча** – клапоть полотна або сукна, яким обмотують ногу перед взуванням.
- Очкур** – міцний льняний шнур, яким стягують штани або шаровари.
- Пазуха** – розріз спереду в сорочці для зручності одягання через голову.
- Пантлики** – назва стрічки (Закарпаття).
- Партка** – селянка (Закарпаття).
- Пацьори** – скляне намисто.
- Петичина** – короткий верхній одяг з полотна (Бойківщина).
- Писаний** – покритий орнаментом (Гуцульщина).
- Підвийка, або платника**, – смуга полотна, якою обвивають ногу, взуваючись (Бойківщина).
- Підточка, підтичка** – частина жіночої сорочки, пришита від пояса, з грубішого, ніж верх, полотна.

- Плат** – 1) широка запаска (фартушок), яку надягають замість спідниці (Закарпаття); 2) жіночий убір для голови.
- Попруга, або попружка**, – 1) шкіряний пояс завширшки в долоню (Сокальщина); 2) вузький тканий пояс (Гуцульщина, Буковина).
- Постоли** – шкіряне взуття (Гуцульщина).
- Пояс** – шкіряна, тканинна, в'язана смуга, якою підперізуються жінки й чоловіки.
- Прив'язка** – зав'язування гарасівкою викладеної зачіски (Гуцульщина).
- Попліт** – прикраси, які вплітають у коси (Гуцульщина).
- Прошивка** – вузький стоячий комір (українська сорочка).
- Рамовання** – узір для сорочки із кольорових ліній (Закарпаття).
- Рантух** – завій голови зі смуги тонкого полотна з витканими або вишитими краями.
- Рубець** – 1) жіноча святкова ниток нагортка зі складеного полотна (Лемківщина); 2) шов, що утворюється при зшиванні країв тканини; 3) покручений стібок, яким викінчують пазуху.
- Рясувати** – укладати в дрібні складки (Лемківщина).
- Сальба** – назва монети, яку чіпляють до наміста (Буковина).
- Сердак** – старовинний верхній одяг з домотканого сукна (Гуцульщина).
- Силянка** – стрічка з нанизаних намистин (Гуцульщина, Лемківщина).
- Сіряк** – старовинний верхній одяг із грубого сукна з пришитим до коміра каптуром (Бойківщина).
- Світлячки** – легкі блискучі намистини (Бойківщина).
- Смушок** – шкурка новонародженого ягняти.
- Спідник** – спідниця з грубішого полотна, що доповнює сорочку (Бойківщина, Лемківщина).
- Стебнівка** – вишивальний шов.
- Тім'я** – верхня частина голови людини від лоба до потилиці.
- Тканиця** – плетений пояс, прикріплений до запаски (Бойківщина).
- Тобівка** – шкіряна торба, оббита металевими прикрасами (Гуцульщина).
- Топанки** – півчеревики (Закарпаття).
- Топірець** – сокирка на довгому держаку, звичайно прикрашена інкрустацією, різьбленням (Гуцульщина).
- Тороки** – суцільний ряд кінців основи, що вільно звисають із країв тканини або килима.
- Трясунка, або трясучка**, – прикраса для чоловічих капелюхів з дрібних намистин, нанизаних на дротах (Гуцульщина, Бойківщина).
- Турпан** – убір голови з шовкової хустки (Буковина).
- Убрус** – старовинний жіночий головний убір.
- Уйош** – короткий верхній одяг (Бойківщина, Закарпаття).
- Уток (утік), піткання** – поперечні нитки тканини, які в ткацькому верстаті переплітаються з поздовжніми (основою) (по всій Україні).

Фальбанка – смуга легкої
наморщеної тканини
(Лемківщина).

Фарбачка – спідниця з вибійки
(Лемківщина).

Фартух – вишивана спідниця
з полотна (Бойківщина).

Фацелик – убір голови з тонкого
білого полотна (Лемківщина).

Фез – убір голови (Буковина).

Фодра – рукав, викінчений
фальбанкою (Закарпаття).

Фрембій – шнурок, яким
зав'язували спідницю
(Бойківщина).

Хімля, або хомевка, – круг із
ялівцевого або вишневого
пруття, на який жілки
накручували волосся
(Лемківщина).

Хлоп'янка – жіноча сорочка
спеціального крою.

Ходаки – шкіряне взуття
(Бойківщина).

Холошні – зимові вовняні штани
(Гуцульщина, Лемківщина,
Бойківщина).

Холошня – панчоха з доморобного
сукна ((Бойківщина,
Лемківщина).

Цирка, або цірка, – мережка -
прутик (Бойківщина).

Цурканка – хутряна безрукавка
(Буковина).

Чахлик – жіноча сорочка
(Лемківщина).

Черес – широкий шкіряний пояс із
двох складених і зшитих
уздовж ременів, всередині має
кишеню для грошей
(Гуцульщина).

Чічка – справжня чи штучна
квітка, якою дівчата
прикрашають волосся.

Шабак – кольорова мережка.

Ширинка – біла хустина, обведена
вузькою вишивкою.

Югас – чоловічий ремінь
(Лемківщина).

ДОДАТКИ

Додатки до 4 розділу

Гуцульщина

Закарпаття

Буковина

Гуцульщина

■ Закарпаття

Додаток до 5 розділу

Приклади народного одягу Карпатського краю

Гуцульщина (чоловік)

Гуцульщина (молодица)

Бойківщина (чоловік)

Бойківщина (молодиця)

Лемківщина (чоловік)

Лемківщина (молодиця)

Буковина (чоловік)

Буковина (молodiця)

Східне Закарпаття

Західне Закарпаття

Джерела інформації

1. Байко М. Буковинські візерунки. // Вільна Україна. – 1989. – 27 березня.
2. Балог К. Танці Закарпаття. / К. Балог. – К. : Мистецтво, 1986.
3. Білик Б.І. Історія української та зарубіжної культури: Навч. посіб. / Б.І.Білик, Ю.А.Горбань, Я.С.Капакура.: Знання, 2001. – 326.
4. Бойківщина. Історико-етнографічне дослідження. – К.: Наукова думка, 1983. – 304 с.
5. Боплан Г. Опис України. К., 1991.
6. Буковина: Історичний нарис. / За ред. А.Г.Красецького. – Чернівці: Зелена Буковина, 1998. – 416.
7. Василенко К. Лексика українського народно-сценічного танцю / К. Василенко. – К. : Мистецтво, 1996. – 494 с.
8. Василенко К. Український танець / К. Василенко. – К., 1997. – 282 с.
9. Гарасимчук Р. Народні танці українців Карпат. Бойківські і лемківські танці / Р. Гарасимчук. – Львів.: Інститут народознавства НАН України, 2008. – Кн. 1. – 608 с., іл.
10. Гарасимчук Р. Народні танці українців Карпат. Бойківські і лемківські танці / Р. Гарасимчук. – Львів.: Інститут народознавства НАН України, 2008. – Кн. 2. – 320 с., іл.
11. Годовський В. М. Народне танцювальне мистецтво України. Частина 1. Західний регіон / В. М. Годовський, Л. А. Маркевич. – Рівне : РДГУ, 2003.
12. Гуменюк А. І. Запис і принципи класифікації народних танців // Народна творчість та етнографія / А. І. Гуменюк. – 1964. – № 4.
13. Гуменюк А. І. Народне хореографічне мистецтво України / А. І. Гуменюк – К. : Вид-во АН УРСР, 1963. – 234 с.
14. Гуменюк А. Українські народні танці/ Андрій Гуменюк. - К.: Наукова думка, 1969.
15. Гуцульщина. Історико-етнографічне дослідження/ К.: Наукова думка, 1987.– 472.
16. Зайцев Є.В. Основи народно-сценічного танцю/ Є. Зайцев. – Ч.2. – К.: Мистецтво, 1976 - 287 с.
17. Мойсеев І.О. Енциклопедія «Балет» / М. : 1981. – 363с.
18. Паньків М. Етнографічний територіальний поділ Івано-Франківщини: перехідні зони / М. Паньків // Етнос і культура: часопис Прикарпатського університету. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2008. – № 4-5. – 191с.
19. Світова Федерація Українських Жіночих Організацій. Український народний одяг. – Торонто-Філадельфія, 1992.
20. Стасько Б.В. Хореографічне мистецтво Івано-Франківщини / Б.В. Стасько. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. – 312с. + 8с. кол. іл.
21. Збірник «Буковинський танець» у записах Поморянського М.А., Мураховського Я.П., Упорядники Сулятицький Т.В., Пупченко М.Г. – Чернівці, «Букрек», 2007. – 206с.
22. Чуперчук Я., Сидоренко П., Голубка / Я. Чуперчук, П. Сидоренко. – К.: Мистецтво, 1972.

Навчальне видання

С. Л. Зубатов

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ТАНЦЮ

Підручник

Керівник видавничого проекту *Зарицький В.І.*

Комп'ютерний дизайн *Щербина О.П.*

Комп'ютерний набір нот *Буяло М.Д.*

Редактор *Манойло Н.П.*

Підписано до друку 04.04.2018. Формат 70×100 ¹/₁₆.

Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Умовн. друк. аркушів – 33,8. Обл.-вид. аркушів – 30,37.

Тираж 300.

«Видавництво Ліра-К»

Свідоцтво № 3981, серія ДК.

03115, м. Київ, вул. Ф. Пушиної, 27, оф. 20-22

тел./факс (044) 247-93-37; 228-81-12

Сайт: lira-k.com.ua, редакція: zv_lira@ukr.net